

Neformālās izglītības piedāvājums darba ar jaunatni jomā Latvijā Pētījuma gala ziņojums

Izpētes īstenotājs:

Personu apvienība, ko veido Latvijas Kultūras akadēmija,
SIA R.EDucation un biedrība "NEXT"

Izpētes pasūtītājs:

Izglītības un zinātnes ministrija

Rīga, 2024

SATURS

1. Ievads	4
2. Konteksta raksturojums	5
2.1. Neformālās izglītības raksturojums darba ar jaunatni kontekstā	6
2.2. Neformālā izglītība un mūžizglītības pamatkompetences	10
2.3. Neformālās izglītības loma darbā ar jaunatni	11
2.4. Neformālās izglītības rezultātu atzišanas iespējas un ar tām saistītie izaicinājumi	12
2.5. Neformālās izglītības īstenotāju kompetences un to attīstība	17
2.6. Neformālās izglītības demarkācijas problemātika	21
2.7. Neformālās izglītības darbā ar jaunatni unikalitātes raksturojums	27
3. Neformālās izglītības darbā ar jaunatni piedāvājums Latvijā	46
3.1. Datu ieguves metodoloģija	46
3.2. Neformālās izglītības nodrošinātāju raksturojums	48
3.3. Aktivitāšu izstrādes mehānismi	49
3.4. Aktivitāšu finansējuma avoti	51
3.5. Aktivitāšu vecumgrupas	52
3.6. Aktivitāšu mērķgrupas – jaunieši ar ierobežotām iespējām	55
3.7. Aktivitāšu veidi	57
3.8. Aktivitāšu tēmas	61
3.9. Aktivitātes pamatkompetenču attīstīšanai	64
3.10. Aktivitātes darba tirgus pieprasīto prasmju attīstīšanai	66
3.11. Izmantotās neformālās izglītības metodes	68
3.12. Aktivitāšu rezultātu novērtējuma metodes	70
3.13. Neformālās izglītības apliecināšanas rīki	70
3.14. Izaicinājumi neformālās izglītības aktivitāšu izstrādē un īstenošanā	71
4. Darba devēju viedoklis par neformālās izglītības nozīmi jauniešiem	73
4.1. Informācijas ieguves metodoloģija	73
4.2. Darba devēju pieredze un zināšanas par neformālo izglītību	74
4.3. Darba devēju viedoklis par neformālās izglītības ietekmi uz jauniešu karjeras izaugsmi	75
4.4. Darba devēju viedoklis par jauniešiem darba tirgum nepieciešamajām prasmēm un neformālās izglītības nozīmi un efektivitāti šo prasmju attīstībā	76
4.5. Darba devēju viedoklis par neformālās izglītības jauniešiem atzišanas iespējamo ietekmi uz jauniešu karjeras izaugsmi	77
5. Jauniešu vajadzības un intereses saistībā ar neformālo izglītību	79
5.1. Informācijas ieguves metodoloģija	79
5.2. Intereses un motivējošie faktori, kas ietekmē lēmuma pieņemšanu piedalīties neformālās izglītības aktivitātēs ...	81
5.3. Neformālās izglītības aktivitāšu vērtējums	90
5.4. Darba tirgum un patstāvīgai dzīvei nepieciešamās kompetences (prasmes, zināšanas un attieksmes)	98
5.5. Iespējas pilnveidot nepieciešamās kompetences (prasmes, zināšanas un attieksmes)	104
6. Neformālās izglītības īstenotāju viedokļi	107
6.1. Informācijas ieguves metodoloģija	107
6.2. Neformālās izglītības īstenotāji jaunatnes jomā	108
6.3. Neformālās izglītības raksturiezīmes un kvalitātes principi	109
6.4. Neformālās izglītības mērķa grupas un ar to sasniegšanu saistītie izaicinājumi	111
6.5. Neformālās izglītības jaunatnes jomā mijiedarbība ar citiem izglītības veidiem	113
6.6. Neformālās izglītības programmu izstrāde un ikdienā lietotie termini	116
6.7. Neformālās izglītības piedāvājums jaunatnes jomā	117
6.8. Neformālās izglītības formāti un metodes	119
6.9. Jauniešu ieguvumi no neformālās izglītības	122
6.10. Neformālās izglītības īstenotājiem nepieciešamās kompetences un izglītošanās iespējas	124
6.11. Neformālās izglītības atzišanas mehānismi	126
6.12. Neformālās izglītības īstenošanas izaicinājumi	128
7. Apkopojošs izvērtējums un priekšlikumi	130
7.1. Neformālās izglītības definējums un tvērums	130
7.2. Neformālās izglītības piedāvājuma identificēšanas izaicinājumi	132
7.3. Neformālās izglītības darbā ar jaunatni piedāvājuma raksturojums	132
7.4. Neformālās izglītības rezultātu atzišana	134

7.5. NFI īstenotāju izaicinājumi darbā ar jaunatni.....	135
7.6. Neformālās izglītības darbā ar jaunatni piedāvājuma atbilstība ES Padomes ieteikumiem par pamatkompetencēm mūžizglītībā.....	135
7.7. Neformālās izglītības darbā ar jaunatni piedāvājuma atbilstība darba tirgus vajadzībām, balstoties darba devēju viedoklī.....	137
7.8. Neformālās izglītības darbā ar jaunatni piedāvājuma atbilstība jauniešu vajadzībām un interesēm, balstoties jauniešu viedoklī.....	139
8. KOPSAVILKUMS.....	141
8.1. Par pētījumu	141
8.2. Būtiskākie secinājumi.....	141
8.3. Priekšlikumi turpmākās rīcībpolitikas plānošanai un labās prakses piemēru pārņemšanai	147
9. PIELIKUMS.....	149
9.1. Aptaujā izmantotā datu forma (anketa)	149
9.2. Darba devēju viedokļu izpētes informanti.....	154
9.3. Neformālās izglītības īstenotāju grupu interviju citātu kartotēka	155
9.4. Informācija par grupu interviju informantiem.....	182
9.5. Izmantoto datu un informācijas avotu saraksts.....	183
9.5. Pētījuma kopsavilkums angļu valodā	187
About the research	187
Main conclusions	187
Suggestions	193
9.6. Pētījuma anotācija	195

Saīsinājumi

EEZ	Eiropas Ekonomikas zona
EK	Eiropas Komisija
ES	Eiropas Savienība
ES	jaunatnes stratēģija Eiropas Savienības Jaunatnes stratēģijā 2019. – 2027. gadam
IZM	Izglītības un zinātnes ministrija
JD	Jaunatnes darbinieks
JLS	Jaunatnes lietu speciālists
JSPA	Jaunatnes starptautisko programmu aģentūra
LGBTQ+	Lesbiešu, geju, biseksuāļu, transpersonu un kvīru kopiena
MK	Ministru kabinets
NFI	Neformālā izglītība
NVO	Biedrības un nodibinājumi
SIF	Sabiedrības integrācijas fonda
STEM	Zinātne, tehnoloģija, inženierija, matemātika (no angļu: Science, Technology, Engineering, and Mathematics)

1. Ievads

Pētījuma mērķis bija izpētīt Latvijā īstenotās neformālās izglītības darbā ar jaunatni piedāvājuma atbilstību jauniešu interesēm un vajadzībām patstāvīgai dzīvei un darba tirgum nepieciešamo prasmju un iemaņu apguvei. Pētījuma pirmajā posmā tika veikta datu un informācijas ieguve, īstenojot vairākas pētnieciskās aktivitātes katrā no jomā iesaistītajām mērķgrupām. Pirmkārt, tika īstenota neformālās izglītības darbā ar jaunatni piedāvājuma socioloģiska un statistiska izpēte – tās rezultāti apkopoti ziņojuma 3. nodaļā. Otrkārt, tika pētīts darba devēju viedoklis par neformālās izglītības nozīmi jauniešiem – rezultāti apkopoti 4. nodaļā. Treškārt, tika apzināti jauniešu viedokļi un vērtējumi saistībā ar neformālo izglītību – tā rezultāti apkopoti ziņojuma 5. nodaļā. Papildus tika sagatavots arī neformālās izglītības tēmas kontekstuāls raksturojums, kas sniedz pārskatu par neformālās izglītības vietu mūzikas izglītības kontekstā, tās dažādajiem definējumiem, lomu darbā ar jaunatni un citos aspektos, tai skaitā aktualizējot neformālās izglītības demarkācijas no citiem izglītības veidiem izaicinājumus (ziņojuma 2. nodaļa). Kā papildu aktivitāte (kas nebija paredzēta tehniskajā specifikācijā, bet ko pētījuma veicējs uzskatīja par būtisku tēmas visaptverošai izpētei) tika īstenota neformālās izglītības nodrošinātāju viedokļu izpēte – tās rezultāti apkopoti ziņojuma 6. nodaļā. Pētījuma otrajā posmā tika īstenota iegūtās informācijas un datu padziļināta analīze, tai skaitā vērtējot dažādu iesaistīto mērķgrupu viedokļu sakritības un atšķirības. Balstoties veiktajā analīzē, tika veikts izvērtējums par neformālās izglītības darbā ar jaunatni piedāvājuma Latvijā atbilstību jauniešu vajadzībām un interesēm, darba devēju vajadzībām, kā arī sagatavoti priekšlikumi turpmākās rīcībpolitikas plānošanai un labās prakses piemēru pārņemšanai. Analīzes apkopojums sniegts ziņojuma 7. nodaļā. 8. nodaļā iekļauts visa ziņojuma satura kopsavilkums ar būtiskākajiem secinājumiem un priekšlikumiem (kopsavilkuma tulkojums angļu valodā pievienots pielikumā).

Pētījumu izstrādāja personu apvienība, ko veido Latvijas Kultūras akadēmija, SIA R.EDucation un biedrība "NEXT" šādā ekspertu komandā: pētījuma satura vadītājs Gints Klāsons (šī ziņojuma 3. nodaļas autors, 7. nodaļas satura koordinators), neformālās izglītības eksperte Sintija Lase (ziņojuma 2. un 6. nodaļas autore), jauniešu mērķgrupas izpētes eksperte Līga Vinogradova (ziņojuma 5. nodaļas autore), darba ar jaunatni eksperts Vilis Brūveris (ziņojuma 4. nodaļas autors). Kā ekspertu asistente pētnieciskajās aktivitātēs izpētē piedalās arī LKA Kultūras un mākslu institūta zinātniskā asistente Laura Brutāne.

2. Konteksta raksturojums

Eiropas Savienības Jaunatnes stratēģijā 2019. – 2027. gadam¹ (turpmāk – ES jaunatnes stratēģija) tiek uzsvērta nepieciešamība veidot uz pierādījumiem balstītu jaunatnes politiku, pamatojoties uz jauniešu vajadzībām un reālo situāciju, norādot, ka tam ir nepieciešama pastāvīga pētniecības un zināšanu paplašināšana.

Jaunatnes likums Latvijā kā vienu no pamatuzdevumiem darbā ar jaunatni definē nepieciešamību nodrošināt jauniešiem iespēju iegūt dzīvei nepieciešamās prasmes, zināšanas un kompetences neformālās izglītības ceļā. Līdz šim Latvijā ir veikts viens pētījums par neformālās izglītības situāciju darbā ar jaunatni un šī pamatuzdevuma izpildi – 2010. gadā Socioloģisko pētījumu institūts veica “Pētījumu par jauniešu apmācību vajadzībām un interesēm attālos vai mazattīstītos reģionos”², taču kopš šī pētījuma īstenošanas ir pagājuši 14 gadi, kas pamato šāda pētījuma nepieciešamību un nozīmību darba ar jaunatni tālākai attīstībai Latvijā.

Iezīmējot izpētes lauku, ir būtiski atzīmēt, ka pastāv nedaudz atšķirīgas izpratnes un neformālās izglītības definīcijas kopējā izglītības un jaunatnes jomas kontekstā. Izglītības likumā³ noteikts, ka neformālā izglītība ir ārpus formālās izglītības organizēta interesēm un pieprasījumam atbilstoša izglītojoša darbība. Savukārt Jaunatnes likumā⁴ ir definēts, ka neformālās izglītības mērķis ir sniegt zināšanas, veidot prasmes, iemaņas un attieksmes, kā arī veicināt jauniešu vispusīgu attīstību un aktīvu līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē un ka neformālā izglītība papildina formālo izglītību. Savukārt MK noteikumos Nr.1047 “Jaunatnes lietu speciālistu apmācības kārtība”⁵ apgūstamo tēmu sarakstā ir minēts termins “Jauniešu neformālā izglītība”, kas nekur citur saistošajos dokumentos nav definēts, taču ir secināms, ka tas ir domāts darba ar jaunatni kontekstā, kas arī ir šī pētījuma segments. Līdz ar to neformālās izglītības definējums jaunatnes jomas kontekstā ievirza neformālo izglītību darbā ar jaunatni atbilstoši šī pētījuma mērķim un sašaurina neformālās izglītības tvērumu mērķa grupas ziņā (jaunieši vecumā no 13 – 25 gadiem atbilstoši Jaunatnes likumā definētajam) un jaunatnes jomas kontekstā. Jaunatnes likums arī dod ievirzi neformālās izglītības mācību tematu un mācīšanās rezultātu ziņā, vairāk fokusējoties uz jauniešu vispusīgu personisko attīstību un aktīvas līdzdalības veicināšanu. Šo jomu nozīmi pamato gan Jaunatnes likumā uzskaitītie darba ar jaunatni pamatuzdevumi un jaunatnes politikas pamatprincipi, gan arī Eiropas Komisijas memorandā par mūžizglītību (2000)⁶ īpaši izceltie divi svarīgākie mūžizglītības mērķi – veicināt aktīvu pilsonību un nodarbinātību, tajā pat laikā neierobežojot arī citu zināšanu un prasmju attīstību, un tomēr šajā procesā vairāk koncentrējoties uz personisko attīstību – attieksmju un vērtību veidošanu jauniešos.

¹ ES Jaunatnes stratēģija 2019.–2027. gadam. Pieejams: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:42018Y1218\(01\)&from=LV](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:42018Y1218(01)&from=LV)

² Sņikere, S., Koroļeva, I., Aleksandrovs, A., Kārklīņa, I. 2010. *Pētījums par jauniešu apmācību vajadzībām un interesēm attālos vai mazattīstītos reģionos*, Socioloģisko pētījumu institūts. Pieejams: https://www.izm.gov.lv/lv/petijumi-0/271_0.pdf

³ Izglītības likums. <https://likumi.lv/ta/id/50759>

⁴ Jaunatnes likums. <https://likumi.lv/ta/id/175920>

⁵ MK 2008. gada 16. decembra noteikumi Nr. 1047 "Jaunatnes lietu speciālistu apmācības kārtība". <https://likumi.lv/ta/id/185445>

⁶ A Memorandum on Lifelong Learning. Pieejams: <https://www.uil.unesco.org/sites/default/files/medias/fichiers/2023/05/european-communities-a-memorandum-on-lifelong-learning.pdf>

Šajā pētījumā tiek analizēts neformālās izglītības piedāvājums jauniešiem tādā izpratnē, kā tas ir definēts Jaunatnes likumā, un jēdziens “neformālā izglītība” tiek lietots jaunatnes jomas kontekstā. Tas sasaucas arī ar Bērnu, jaunatnes un ģimenes attīstības pamatnostādņēs 2022.–2027.gadam⁷ iekļauto “neformālās izglītības darbā ar jaunatni” definīciju, kurā apvienoti Izglītības likuma 1. panta 14.1 punkts un Jaunatnes likuma 8. panta otrā daļa – “ārpus formālās izglītības organizēta interesēm un pieprasījumam atbilstoša izglītojoša darbība. Neformālā izglītība papildina formālo izglītību. Neformālās izglītības mērķis ir sniegt zināšanas, veidot prasmes, iemaņas un attieksmes, kā arī veicināt jauniešu vispusīgu attīstību un aktīvu līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē.”.

2.1. Neformālās izglītības raksturojums darba ar jaunatni kontekstā

Neformālajai izglītībai var būt dažādas formas un veidi, un dažādas institūcijas piedāvā dažādus definējumus. UNESCO definējumā neformālā izglītība ir institucionalizēta un apzināti plānota no izglītības sniedzēja puses un tā ir papildinājums vai alternatīva formālajai izglītībai indivīdu mūžizglītības procesā. Neformālā izglītība tiek nodrošināta, lai visu vecumu cilvēkiem garantētu tiesības uz piekļuvi izglītībai. Tā parasti tiek nodrošināta īsu kursu, darbnīcu vai semināru veidā, un attiecīgās valsts izglītības iestādes to neatzīst par formālu kvalifikāciju. Neformālā izglītība var ietvert programmas, kas veicina pieaugušo un jauniešu lasītprasmi un ārpuskolas bērnu izglītību, kā arī programmas par dzīves prasmēm, darba prasmēm un sociālo vai kultūras attīstību⁸.

Arī ES izpratnē neformālā izglītība notiek ārpus formālās izglītības un apmācības struktūrām un neformālo izglītību nodrošina dažādas organizācijas, tai skaitā darba vietā⁹.

Daudz specifiskāks ir Eiropas Padomes Eiropas Jaunatnes fonda neformālās izglītības definējums, kas diezgan jau konkrētāk uzskaita specifiskas neformālās izglītības raksturiezīmes un visvairāk atbilst Latvijā jaunatnes jomā praktizētajai neformālajai izglītībai:

- neformālā izglītība ir plānots mācību process ar konkrētiem izglītības mērķiem;
- neformālās izglītības aktivitātes ir balstītas uz jauniešu vajadzībām, un tās ir atvērtas jauniešu ieguldījumam mācību procesā un mudina veidot saiknes ar reālo dzīvi;
- neformālās izglītības pamatā ir jauniešu brīvprātīga līdzdalība;
- neformālā izglītība ir iekļaujoša un pieejama – ikviens jaunietis tajā var piedalīties, un organizatori aktīvi meklē veidus, kā iekļaut personas, kuras var piedzīvot atstumtību vai marginalizāciju, un kā šiem indivīdiem sniegt atbalstu, lai mazinātu iesaistīšanās barjeras;
- neformālās izglītības metodoloģijas ir daudzveidīgas, uz līdzdalību un uz jauniešiem vērstas, tās ietver gan individuālu, gan grupu mācīšanos un mudina jauniešus mācīties vienam no otra;

⁷ MK 2022. gada 21. decembra rīkojums Nr. 967 "Par Bērnu, jaunatnes un ģimenes attīstības pamatnostādņēm 2022.–2027. gadam".

<https://likumi.lv/ta/id/338304>

⁸ UNESCO definīcija. Pieejams: <https://uis.unesco.org/en/glossary-term/non-formal-education>

⁹ Neformālās un ikdienējās mācīšanās validēšana. Pieejams: <https://europass.europa.eu/lv/validation-non-formal-and-informal-learning>

- neformālā izglītība ir vērsta uz dzīves prasmju apgūšanu un gatavošanos aktīvam pilsoniskumam;
- neformālā izglītība ir holistiska, kas nozīmē nepieciešamību iesaistīt jauniešu emocijas, prātu un ķermeni;
- neformālās izglītības aktivitātes var vadīt profesionāli apmācītāji un/vai brīvprātīgie.¹⁰

Vēl būtiskas neformālās izglītības iezīmes darbā ar jaunatni ir viedokļu daudzveidība (nav vienas pareizās atbildes), vienlīdzība (starp dalībniekiem un procesa vadītāju nepastāv strikta hierarhija, visiem ir iespēja ietekmēt procesu un piedalīties), kā arī neformālā mācīšanās notiek atvērtā un atbalstošā vidē un būtiska tā sastāvdaļa ir pašizvērtēšana – neformālajā izglītībā nevienam atzīmes neliek, tā vietā dalībnieki paši mācās izvērtēt savu mācīšanās pieredzi, jo mācīšanās ir apzināta; un mācīšanās process ir tikpat svarīgs kā iegūtais rezultāts.¹¹ Tādejādi tiek praktizēts D.Kolba pieredzes izglītības cikls¹², kurā konkrētai aktīvas mācīšanās pieredzei seko reflektīvi novērojumi par tikko piedzīvoto, tam seko secinājumu izdarīšana par piedzīvotā sasaisti ar uzvedības modeļiem citās dzīves situācijās jeb konceptualizācija, un visbeidzot tam seko aktīvs eksperiments – jauniegūto atziņu ieviešana turpmākajā dzīvē.

Neformālā izglītība balstās uz četriem pamatprincipiem:

- mācīties darot — iegūt praktiskās iemaņas un prasmes (piemēram, pateikt savu viedokli, dalīties sajūtās, atrast risinājumu dzīves situācijām un konfliktiem, vadīt grupu, izmantot efektīvi savus un citu resursus);
- mācīties būt kopā ar citiem — izpratne par citādo, atšķirīgā atzišana un pieņemšana (šis princips izpaužas arī prasmē strādāt grupā, dzīvot kopā, risināt situācijas gan ar savas kultūras, gan citu nāciju pārstāvjiem);
- mācīties mācīties — iegūt noteiktu zināšanu apjomu, mācīties atrast informāciju, analizēt savu pieredzi un iegūtās zināšanas un izmantot to jaunās dzīves situācijās;
- mācīties būt — izprast savu iekšējo pasauli un attīstīt to, veidot dzīvi saskaņā ar sevi un saviem uzskatiem.¹³

JSPA izdotajā bukletā ““Erasmus+: Jaunatne darbībā” un neformālā izglītība” (2016), kas tika veidots ar mērķi veicināt neformālās izglītības pielietojumu Erasmus+ projektu īstenošanā, neformālā izglītība ir raksturota šādi:

- Neformālā izglītība ir “plānots, strukturēts un vadīts process, kam ir skaidri noteikti mērķi un uzdevumi. Neformālā mācīšanās notiek atvērtā un atbalstošā vidē, un to vada jaunatnes darbinieks, mentors, brīvprātīgais vai cita atbalsta persona.

¹⁰ Council of Europe. Non-formal education in youth projects. Pieejams: <https://www.coe.int/en/web/european-youth-foundation/non-formal-education>

¹¹ ES programma Jaunatne Darbībā un neformālā izglītība, JSPA, IZM, Eurodesk, 2012.

¹² David A. Kolb. Experiential Learning. Experience as the Source of Learning and Development, 1984.

D.Kolba Pieredzes izglītības cikla vizualizācija pieejama arī: <https://www.medical-interviews.co.uk/blog/benefits-experiential-learning-kolbs-learning-cycle-training>

¹³ Redzi citādāk! JSPA. Rīga, 2013 Pieejams: https://jaunatne.gov.lv/wp-content/uploads/2020/07/metodiskais_materials_par_neformalas_izglitibas_jedzianu_un_jauniesu_lidzdalibas_principiem_redzi_citadak.pdf

- Ikviens dalībnieks neformālajā izglītībā iesaistās brīvprātīgi. No katra paša motivācijas atkarīgs, vai iegūt jaunas zināšanas, prasmes un pieredzi, vai izdarīt secinājumus un līdzdarboties.
- Mācīšanās notiek dažādās vidēs, īpaši uzmanību pievēršot metožu daudzveidībai. Būtiski, ka nav vienas pareizās atbildes, jo viedokļi, interpretācijas un risinājumi vienām un tām pašām problēmām var būt atšķirīgi.
- Ikviens dalībnieks maksimāli iesaistās mācīšanās procesā, uzņemoties līdzbildību par tās norisi un rezultātiem.
- Starp dalībnieku un procesa vadītāju nepastāv strikta hierarhija.
- Jāievēro līdzsvars starp individuālu mācīšanos un mācīšanos grupā.
- Neformālajā izglītībā nevienam atzīmes neliek. Tā vietā dalībnieki paši mācās izvērtēt savu mācīšanās pieredzi, jo mācīšanās ir apzināta.
- Mācīšanās process ir efektīvs, jo dalībnieks mācā caur personīgo pieredzi un emocijām.
- Mācīšanās process ir tikpat svarīgs kā iegūtais rezultāts¹⁴.

Neformālās izglītības kontekstā ir būtiski arī izprast ikdienējās mācīšanās jēdzienu, kas tiek dēvēta arī par ikdienas vai informālo mācīšanos un dažkārt kļūdaini tiek uzskatīta par neformālās izglītības sinonīmu. Lai arī atsevišķos gadījumos neformālās izglītības mācīšanās procesā vai brīvprātīgā darba programmas laikā var notikt atsauces uz ikdienējās mācīšanās elementiem, tomēr tie ir divi dažādi mācīšanās veidi, un neformālā izglītība nav tas pats kas ikdienējā mācīšanās. Ikdienējā mācīšanās ir neplānots un neorganizēts personas pašizglītošanās process, kas notiek ikdienā saistībā ar darbu, personīgo vai ģimenes dzīvi un brīvo laiku. Ikdienējā mācīšanās notiek dabiski, veicot dažādas aktivitātes (piemēram, digitālās prasmes, kas iegūtas, brīvajā laikā izmantojot digitālus rīkus).¹⁵ Ikdienējā mācīšanās ir izglītošanās process, kurā no ikdienas un darba pieredzes tiek apgūtas zināšanas, prasmes, kompetences, attieksmes un vērtības, kas bagātina un pilnveido personību un, iespējams, darba prasmes, tomēr atšķirībā no neformālās izglītības ikdienējā (informālā) mācīšanās nav ierobežota programmas vai kursa rāmjos, tā notiek, mācoties sabiedrībā, t. sk. ģimenē, kā arī darbā (piemēram, uzzinot jaunu informāciju no TV raidījumiem, bibliotēkās, apmeklējot muzejus un izstādes, pārņemot vecāku vai draugu pieredzi)¹⁶. Ikdienējā mācīšanās nav organizēta, tai nav strukturētu mācīšanās mērķu vai laika plāna, ne arī specifiska mācīšanās atbalsta mehānisma. Tā lielākoties notiek individuāli, neplānoti un bieži vien arī neapzināti. Lai arī neformālā izglītība un ikdienējā mācīšanās ir divi atšķirīgi izglītības veidi, taču vienlaikus tās abas ir mūžizglītības sastāvdaļas (skatīt Ilustrāciju 1).

¹⁴ Buklets Erasmus+: Jaunatne darbībā" un neformālā izglītība. JSPA. 2016. Pieejams: https://issuu.com/jaunatne/docs/66654_jsp_erasmus_brosura_new_v6_fi

¹⁵ Neformālās un ikdienējās mācīšanās validēšana. Europass. Pieejams: <https://europa.eu/europass/lv/validation-non-formal-and-informal-learning>

¹⁶ Terminu skaidrojums. IZM. Pieejams: <https://www.izm.gov.lv/lv/media/13867/download?attachment>

Ilustrācija 1. Neformālās izglītības vieta mūžizglītības kontekstā jaunieša ikdienā

Ilustrāciju avoti: Skolotāja ABC neformālajā izglītībā, JSPA, IZM, 2013. IZM veidota vizuāla ilustrācija (2015) par formālās un neformālās izglītības lomu jaunieša dzīvē, no pētnieku puses ir papildināta ar interešu izglītības elementu.

Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.–2027. gadam "Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai"¹⁷ sniedz visdetalizētāko neformālās izglītības definīciju, kura vienlaikus ir arī šaurākais un konkrētākais neformālās izglītības definējums, un tajā ir iekļauta arī interešu izglītība: “Neformālā izglītība – ārpus formālās izglītības organizēta interesēm un pieprasījumam atbilstoša izglītojoša darbība. Neformālās izglītības mērķis ir sniegt zināšanas, veidot prasmes, iemaņas un attieksmes, kā arī veicināt indivīdu vispusīgu attīstību un aktīvu līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē. Neformālā izglītība iekļauj sevī interešu izglītības programmas (tradicionāli organizētas bērniem un jauniešiem pedagogu vadībā) un pieaugušo neformālās izglītības programmas. Neformālā izglītība parasti neizvirza prasības izglītības procesa uzsākšanai un norisei (piemēram, iepriekš iegūtas izglītības līmenis vai vecums, izņemot, ja tas ir drošības noteikumu ievērošanas prasība vai izglītības programmas, kas ir sadalītas līmeņos kā valodu apgūšana vai, piemēram, dejošana). Neformālās izglītības programmas nosaka tās saturu un atbilstību sabiedrības pieprasījumam gan ar profesionālo darbību saistītajās jomās, gan uz iedzīvotāju personīgajām interesēm vērstu. Pēc neformālās izglītības programmas apgūšanas var izsniegt dokumentu, kas apliecina personas dalību (nevis apgūtās zināšanas un prasmes) neformālās izglītības programmā, bet tā nav obligāta prasība. Neformālā izglītība papildina formālo izglītību.” Lai arī šajā dokumentā ietvertā definīcija iekļauj interešu izglītību neformālajā izglītībā (atbilstoši Ilustrācijā 1 atainotajam iedalījumam), tās tomēr ir diezgan atšķirīgas – tām ir atšķirīgas definīcijas, regulējumi un finansēšanas instrumenti, kā arī tēmas un norises formāti, reģistrēšanas prasības un kontroles mehānismi (skatīt 1.tabulu, 2.tabulu un 3.tabulu tālāk šajā nodaļā).

¹⁷ MK 2021. gada 22. jūnija rīkojums Nr. 436 "Par Izglītības attīstības pamatnostādņēm 2021.–2027. gadam". Pēcjams: <https://likumi.lv/ta/id/324332>

2.2. Neformālā izglītība un mūžizglītības pamatkompetences

ES padomes 2018. gada ieteikumos par pamatkompetencēm mūžizglītībā¹⁸ tiek uzsvērtā nepieciešamība atbalstīt pamatkompetenču attīstību, tai skaitā neformālajā izglītībā, pievēršot īpašu uzmanību šādiem aspektiem:

- uzlabot pamatprasmju (rakstpratības, rēķinpratības un digitālo pamatprasmju) apguves līmeni un atbalstīt mācīšanās mācīties kompetences attīstību kā pastāvīgi uzlabotu mācīšanās pamatu un pamatu līdzdalībai sabiedrības dzīvē;
- uzlabot personīgās, sociālās un mācīšanās mācīties kompetences līmeni, lai panāktu labāku, uz nākotni vērstu dzīves pārvaldību, kurā īpaša uzmanība veltīta rūpēm par veselību;
- veicināt kompetenču ieguvu zinātnēs, tehnoloģijās, inženierzinātnēs un matemātikā (STEM), ņemot vērā to saikni ar humanitārajām zinātnēm, radošumu un inovācijām un motivējot jauniešus, jo īpaši meitenes un jaunas sievietes, biežāk izvēlēties ar STEM saistītu karjeru;
- paaugstināt un uzlabot digitālo kompetenču līmeni visos izglītības un apmācības posmos un visās iedzīvotāju grupās;
- īpaši jauniešu vidū izkopt uzņēmējdarbības kompetenci, radošumu un pašiniciatīvu, piemēram, veicinot iespējas jauniešiem, kas mācās, vismaz vienu reizi savas skolas izglītības laikā iegūt praktisku uzņēmējdarbības pieredzi;
- paaugstināt valodu kompetenču līmeni gan oficiālajās, gan citās valodās un atbalstīt izglītojamos, lai viņi varētu apgūt dažādas valodas, kas ir svarīgas viņu darba un dzīves situācijai un kas var sekmēt pārrobežu saziņu un mobilitāti;
- veicināt pilsoniskuma kompetenču attīstību ar mērķi uzlabot izpratni par kopējām vērtībām, kas minētas Līguma par ES 2. pantā un ES Pamattiesību hartā;
- vairot visu izglītojamo un izglītības darbinieku izpratni par to, cik svarīga ir pamatkompetenču ieguve un to saikne ar sabiedrību.

ES Padomes 2018. gada ieteikumu par pamatkompetencēm mūžizglītībā pielikumā “Pamatkompetences mūžizglītībai – Eiropas atsauces satvars” ir noteiktas astoņas pamatkompetences: rakstpratības kompetence, daudzvalodu kompetence, matemātiskā kompetence un kompetence dabaszinātnēs, tehnoloģijās un inženierzinātnēs, digitālā kompetence, personīgā, sociālā un mācīšanās mācīties kompetence, pilsoniskuma kompetence, uzņēmējdarbības kompetence, kultūras izpratnes un izpausmes kompetence.

---

¹⁸ ES Padomes ieteikums par pamatkompetencēm mūžizglītībā. 2018. Pieejams: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=EN)

Šo astoņu mūžizglītības kompetenču attīstības pieeju atbalsta Erasmus+¹⁹ un Eiropas Solidaritātes korpusa²⁰ programmu vadlīnijas, proti, ka šo kompetenču attīstība ir iekļaujama šo programmu finansētajos mācību projektos.

Neformālā izglītība var palīdzēt jauniešiem dažādos veidos attīstīt šīs kompetences, kā arī var uzlabot viņu pašpārliecību un motivāciju. Neformālā izglītība var arī palīdzēt jauniešiem attīstīt praktiskas prasmes un radīt iespējas viņiem iegūt pieredzi un pārbaudīt savas intereses un spējas dažādās jomās, kas var būt svarīgas viņu nākotnes profesionālajā izaugsmē. Pētījumi apliecina, ka neformālā izglītība ir svarīga jauniešiem, jo tā var būt lielisks papildinājums viņu formālajai izglītībai un var palīdzēt viņiem attīstīt kompetences, kas nepieciešamas, lai veiksmīgi konkurētu darba tirgū un sniegt savu ieguldījumu sabiedrības attīstībā. Piemēram, Eiropas Jaunatnes foruma veiktajā pētījumā, kurā tika aptaujātas 245 jauniešu organizācijas un 1301 jaunietis 40 Eiropas valstīs, ir secināts, ka jaunieši, kuri darbojas jaunatnes jomā darbojoties, attīsta dažādas prasmes, kuras pieprasa darba devējs – komunikācijas prasmes, organizācijas un plānošanas prasmes, pašpārliecinātību, patstāvību un citas. Un, jo vairāk jaunieši iesaistās šajās organizācijās, jo izteiktāk šīs prasmes tiek attīstītas.²¹ Arī RAY tīkla pētījumā par Erasmus+ jaunatnes jomas projektu ietekmi²², kuri tiek izstrādāti un īstenoti, balstoties neformālās izglītības pieejā, šo projektu ietekme uz jauniešu prasmju attīstību novērtēta ļoti augstu.

2.3. Neformālās izglītības loma darbā ar jaunatni

Neformālajai izglītībai ir ļoti nozīmīga loma darba ar jaunatni īstenošanā. Jaunatnes likumā ir definēti četri pamatzdevumi darbā ar jaunatni, no kuriem viens skaidri nosaka neformālās izglītības pielietojumu konkrētu mērķu sasniegšanai, un arī pārējie ietver neformālās izglītības elementus:

1. Atbalstīt un veicināt jauniešu iniciatīvas, radot labvēlīgus apstākļus viņu intelektuālajai un radošajai attīstībai;
2. Nodrošināt jauniešiem iespēju iegūt dzīvei nepieciešamās prasmes, zināšanas un kompetences neformālās izglītības ceļā;
3. Nodrošināt jauniešiem iespēju lietderīgi izmantot brīvo laiku;
4. Nodrošināt jauniešiem viņu attīstības vajadzībām atbilstošas informācijas pieejamību.

Neformālā izglītība ir efektīva darbā ar jaunatni, jo pēc savas būtības un īstenošanas pieejas praktiski atbilst un iedzīvina praksē visus Jaunatnes likumā noteiktos jaunatnes politikas pamatprincipus:

1. Līdzdalības princips (neformālās izglītības metodes paredz dalībnieku aktīvu iesaisti mācīšanās procesā gan fiziski, gan emocionāli, tai skaitā mērķu izvirzīšanā un izvērtēšanā, kā arī pašu aktivitāšu

¹⁹ Programma "Erasmus+" programmas vadlīnijas. Eiropas Komisija, 2023. Pieejams: https://erasmus-plus.ec.europa.eu/sites/default/files/2023-11/2024-Erasmus%2BProgramme-Guide_LV.pdf (25., 156., 163., 169., 171., 177., 184., 187., 192., 201., 205., 225., 472.lpp. u.c.)

²⁰ Programmas Eiropas Solidaritātes korpus vadlīnijas.

²¹ Study on the impact of Non-Formal Education in youth organisations on young people's employability. Pieejams: <https://www.youthforum.org/files/Study2C20No-Formal20Education.pdf>

²² Comparative Research Report 2014–2020. Effects and outcomes of the Erasmus+ Youth in Action Programme" (2020). Pieejams: https://researchyouth.net/wp-content/uploads/2022/01/RAY-MON_Research-Report-20142020.pdf

īstenošanā. Tiek pielietotas tādas aktīvas mācīšanās²³ metodes kā mācīšanās kaut ko darot pašiem, īstas pieredzes simulācija, lomu spēles un situāciju izspēles elementi, prezentāciju un runu veidošana un prezentēšana, dalība diskusijās un citas aktīvas iesaistes metodes);

2. Informācijas pieejamības princips (iespēja piedalīties neformālās izglītības aktivitātēs tiek izplatīta ļoti dažādām mērķa grupām daudzveidīgos kanālos, kā arī mācību procesā informācijas pasniegšanas veids, rīki un valoda tiek pielāgota auditorijas vajadzībām)
3. Vienlīdzīgu iespēju princips (iespēja piedalīties neformālās izglītības aktivitātēs tiek nodrošināta jebkuram, tai skaitā un it īpaši jauniešiem ar ierobežotām iespējām, maksimāli mazinot barjeras viņu dalībai šajās aktivitātēs);
4. Jauniešu interešu ievērošanas princips (neformālās izglītības mācību programmas tiek izstrādātas un īstenotas, balstoties jauniešu interesēs un vajadzībās, kā arī programmu un pielietotās metodes ir iespējams pielāgot dalībnieku vajadzībām arī mācīšanās procesā);
5. Labvēlīgu ekonomisko priekšnosacījumu princips (neformālās izglītības mācību programmas lielākoties jauniešiem tiek nodrošinātas par brīvu – pašvaldības, valsts vai cita finansētāja budžeta ietvaros. Dalībniekiem bieži tiek nodrošināta arī ēdināšana un arī organizēts transports. Gadījumos, kad programmas ir par maksu, šī maksa ir iespējami zema un pieejama jauniešiem, kā arī paralēli tiek piedāvātas stipendiju iespējas tiem, kuri to nevar atļauties);
6. Jauniešu integrācijas princips (neformālās izglītības principa “mācīšanās būt kopā ar citiem” praktizēšana, darbojoties grupā, dažādība kā vērtība un grupa kā resurss neformālās izglītības mācību procesā, kur tiek veicināta drošas un atbalstošas vides veidošanās, pieņemot dažādus jauniešus un veicinot sociālo iekļaušanu un vispārējas cieņas un cilvēktiesību ievērošanu, kas neformālajā izglītībā ir būtisks horizontālais mācīšanās rezultāts, neatkarīgi no tiešās mācību tēmas);
7. Mobilitātes un starptautiskās sadarbības princips (ES programmas Erasmus+ un Eiropas Solidaritātes korpuss (kā arī daudzas citas) nodrošina iespēju sadarboties ar jaunatnes organizācijām un pašvaldībām citās valstīs, jauniešiem doties apmaiņas braucienos un brīvprātīgajā darbā, un mācīties starpkultūru vidē. Šī prakse vienlaikus nodrošina arī jauniešu integrācijas principa veicināšanu, jo jaunieši mācās starptautiskā vidē, kā arī labvēlīgu ekonomisko priekšnosacījumu un vienlīdzīgas iespējas, jo programmas sedz visas tiešās izmaksas un ir atvērtas visiem, tai skaitā jauniešiem ar ierobežotām iespējām, piedāvājot arī atbalstu sagatavošanās procesam dalībai šajās programmās).

2.4. Neformālās izglītības rezultātu atzišanas iespējas un ar tām saistītie izaicinājumi

Eiropas Savienības Jaunatnes stratēģijā 2019. – 2027. gadam viens no Eiropas Jaunatnes mērķiem ir #8 Kvalitatīva mācīšanās, kura viens no uzdevumiem ir nodrošināt, ka visiem jauniešiem visos līmeņos ir piekļuve pienācīgi finansētai neformālajai izglītībai, kura ir atzīta un validēta. Kamēr neformālās izglītības

²³ Dale, E, 1969. Audiovisual methods in teaching, third edition. New York: The Dryden Press; Holt, Rinehart and Winston).

nodrošinājums ir diezgan plašs, tad atzīšanas process ir samērā ierobežots un Latvijā tikai daļēji izpilda ES Padomes 2012. gadā izstrādātos ieteikumus par neformālās un ikdienējās mācīšanās validēšanu²⁴, kuru ieviešanai ES dalībvalstīs tika noteikta termiņš līdz 2018. gadam. Saskaņā ar jaunākajām Eiropas vadlīnijām neformālās un ikdienas mācīšanās atzīšanai (2023)²⁵, kas paredzētas objektīva neformālās izglītības rezultātu atzīšanas procesa ieviešanai, un Eiropas Padomes ieteikumiem neformālās un ikdienējās mācīšanās validēšanai, ir definēts, ka “atzīšana ir pilnvarotas struktūras veikts process, kurā tiek apstiprināts, ka indivīds ir sasniedzis mācīšanās rezultātus, kas noteikti attiecīgā standartā, un tam ir šādi četri posmi: noteikšana, dokumentēšana, novērtēšana un apstiprināšana.”.

Neformālās izglītības darbā ar jaunatni praksē Latvijā galvenokārt tiek īstenoti pirmie divi posmi, savukārt 3. posms ne vienmēr tiek praktizēts un, kā grupu intervijās norāda atsevišķi informanti, ir daļēji pretrunā ar pašu neformālās izglītības būtību (jo neformālajā izglītībā nenotiek ārēji gala pārbaudījumi un netiek izliktas atzīmes, bet mācīšanās rezultāti galvenokārt tiek pašu izvērtēti un definēti). Savukārt 4. posma izpilde Latvijā līdz šim ir bijusi ierobežota, jo nav bijuši formāli atzīti mehānismi, kādā veidā šos mācīšanās rezultātus apliecināt. Izņēmums ir profesionālās kompetences, kuru novērtēšanai un atzīšanai un apliecināšanai pastāv procesi un juridiska forma.

2011. gada 22. februāra MK noteikumi Nr. 146 “Kārtība, kādā novērtē ārpus formālās izglītības sistēmas apgūto profesionālo kompetenci²⁶” bija spēkā līdz 2023. gadam. 2023. gada 21. februārī līdz stājās spēkā jaunie MK noteikumi Nr.70 "Par personas kompetences atzīšanu uzņemšanai profesionālās izglītības programmas vēlākos mācību posmos²⁷". Jaunā kārtība dod iespēju cilvēkam uzsākt un turpināt mācības vēlākos posmos un iespējami īsā laikā apgūt jaunas kompetences. Tāpat šādi tiks nodrošināta vienota pieeja, cilvēkam pārejot no vienas profesionālās izglītības iestādes vai programmas uz citu. Tādējādi cilvēki, kas dažādu iemeslu dēļ savulaik pametuši mācības, varēs atgriezties profesionālās izglītības sistēmā, lai iegūtu profesionālo kvalifikāciju apliecināšu dokumentu, varētu strādāt augstāk kvalificētu darbu un sekmīgi iekļauties darba tirgū. Šis regulējums sniedz iespēju atzīt neformālās izglītības rezultātā iegūtās zināšanas un prasmes, lai uzsāktu mācības vēlākos posmos profesionālās izglītības programmās.

Kopš 2007. gada jauniešiem Eiropā pēc dalības neformālās izglītības un brīvprātīgā darba programmās ir iespēja saņemt *Youthpass* sertifikātu, kurš ne tikai apliecina jaunieša (vai jaunatnes darbinieka) dalību mācību procesā, bet arī ļauj izvērtēt Eiropas kopienas izvirzīto astoņu mūžizglītības pamatkompetenču apguvi. *Youthpass* ir SALTO resursu centra iniciatīva, kuras pamatuzdevums ir izveidot visā Eiropā atzītu dokumentu, kas veicinātu iegūto kompetenču apzināšanos un atzīšanu ES neformālās izglītības programmu Erasmus+ un Eiropas

²⁴ ES Padomes 2012. gadā izstrādātie ieteikumi par neformālās un ikdienējās mācīšanās validēšanu. Avots: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=CELEX%3A32012H1222%2801%29>

²⁵ Eiropas vadlīnijām neformālās un ikdienas mācīšanās atzīšanai. Pieejams: https://www.cedefop.europa.eu/files/eiropas_vadlinijas_neformalas_ikdienas_macisanas_atzisanai_2023.pdf

²⁶ MK noteikumi Nr.146. Kārtība, kādā novērtē ārpus formālās izglītības sistēmas apgūto profesionālo kompetenci. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/226788-kartiba-kada-noverte-arpus-formalas-izglitibas-sistemas-apguto-profesionalo-kompetenci>

²⁷ MK noteikumi Nr.70 Par personas kompetences atzīšanu uzņemšanai profesionālās izglītības programmas vēlākos mācību posmos. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/339677-noteikumi-par-personas-kompetences-atzisanu-uznemsanai-profesionalas-izglitibas-programmas-velakos-macibu-posmos>

Solidaritātes korpuss projektu ietvaros.²⁸ Taču *Youthpass* rīks ir pieejams tikai starptautisko Erasmus+ un Eiropas Solidaritātes korpusa projektu dalībniekiem jaunatnes jomā. Nacionāla līmeņa mācībām vai pašvaldību aktivitātēm šis rīks nav pieejams, un nacionālā līmenī nav arī neviena cita līdzvērtīga dokumenta Latvijā. Pieaugušo izglītībā savu kompetenču apkopšanai CV tiek lietots *Europass* rīks.

2023. gada aprīlī apstiprinātais, bet valdības maiņas rezultātā drīz vairs spēkā neesošais Valdības rīcības plāns Deklarācijas par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai Sporta, Jaunatnes politikas un interešu izglītības jomā paredzēja “nodrošināt visiem jauniešiem iespējas neformāli mācīties un attīstīt savas iniciatīvas, kā arī veicināt brīvā laika lietderīgu izmantošanu, turpinot attīstīt kvalitatīvu un ilgtspējīgu darbu ar jaunatni sistēmu”, kā arī “radīt plašākas iespējas jauniešiem ārpus formālās izglītības apgūt patstāvīgai dzīvei un darba tirgum nepieciešamās kompetences, nodrošinot neformālās izglītības rezultātu atzīšanu un neformālās izglītības pieejamību”. Tajā bija paredzēts arī izveidot mehānismu neformālās izglītības rezultātā iegūto prasmju un iemaņu novērtēšanai un atzīšanai darbā ar jaunatni²⁹. Savukārt, 2024. gada janvārī apstiprinātais Valdības rīcības plāns Deklarācijas par Evikas Siliņas vadītā ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai³⁰ šādus mērķus vairs neiekļauj un neformālā izglītība tiešā veidā šajā Valdības rīcības plānā nav pieminēta. Jaunatnes jomai kopumā 2024. gada Valdības rīcības plānā Deklarācijas par Evikas Siliņas vadītā ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai ir veltīti trīs pasākumi:

19.8. pasākums “Īstenota iedzīvotāju digitālo pamatprasmju pilnveides programmu sadarbībā ar pašvaldībām un sabiedrisko sektoru, vienlaikus stiprinot pašvaldību spējas iedzīvotāju digitālo prasmju sistēmiskai pilnveidei”. Šī pasākuma rezultātā ir plānots, ka “sadarbībā ar NVO un pašvaldībām vismaz 10 000 jauniešu būs pilnveidojuši tehnoloģiju un inovāciju spējas,” un tas notiks Jaunatnes starptautisko programmu aģentūras (turpmāk – JSPA) īstenotā Latvijas Atveseļošanas un noturības mehānisma plāna projekta “Digitālā darba ar jaunatni sistēmas attīstība pašvaldībās” ietvaros.

21.8. pasākums “Nodrošinātas jauniešiem plašākas un aktīvākas līdzdalības iespējas, attīstot jauniešos pilsonisko kompetenci un demokrātisko vērtību cieņu, sekmējot jauniešu iesaisti jaunatnes organizācijās un izglītojamo pašpārvaldēs”. Šī pasākuma darbības rezultātā ir plānots nodrošināt “vismaz 10 000 jauniešu iesaisti nacionāla mēroga jaunatnes organizāciju aktivitātēs (gadā), vismaz 600 jauniešu aktīvu un regulāru iesaisti brīvprātīgā darba aktivitātēs (gadā) nacionāla mēroga jaunatnes organizācijās un vismaz 150 jauniešu dalību nevalstisko organizāciju starptautisko tīklu aktivitātēs (gadā)”.

27.11. pasākums “Nodrošināta programma zināšanu un prasmju pilnveidei pašvaldību un plānošanas reģionu darbiniekiem reģionālās attīstības un pašvaldību darbības jomā”, kas ietver arī darbu ar jaunatni stiprināšanu,

²⁸ Youthpass. JSPA. Pieejams: <https://jaunatne.gov.lv/par-agenturu/programmas-projekti/youthpass/>

²⁹ IZM Jaunatnes lietas. Apstiprināts valdības rīcības plāns. Jaunatneslietas.lv 12.04.2023. Pieejams: https://jaunatneslietas.gov.lv/current-events/apstiprinats-valdibas-ricibas-plans?fbclid=IwAR02wfkDwQ9v0nVn8Q4fnJEKeyRMU_11lc63bMsN7OS6mRS36XjxQdLRkIY

³⁰ MK rīkojums Nr. 55 Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Evikas Siliņas vadītā ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai. Likumi.lv Pieejams: <https://m.likumi.lv/ta/id/349266-par-valdibas-ricibas-planu-deklaracijas-par-evikas-silinas-vadita-ministru-kabineta-iecereto-darbibu-istenosana>

kas saskaņā ar Pašvaldību likumu ir viena no pašvaldību autonomajām funkcijām. Reģionu speciālistu kapacitātes stiprināšanas mācībās ir plānots iesaistīt 1300 dalībniekus.

Lai sasniegtu šos rezultātus, liela nozīme ir neformālās izglītības aktivitātēm.

Neformālā izglītības atzīšanas jomā ir bijušas dažādas iniciatīvas un projekti jau vairāku gadu garumā, kuros tika izvērtētas iespējas ieviest *Youthpass* līdzīgu sertifikātu nacionālā līmenī Latvijā. Pieaug arī pieprasījums no jauniešiem iegūt kādu formālu apliecinājumu (sertifikātu vai apliecinājumu) par apgūtajām kompetencēm neformālās izglītības mācībās, lai to varētu pievienot savā CV un/vai papildināt savu mācību procesu, atzīstot un iekļaujot tajā neformālās izglītības ceļā apgūtās kompetences.

No 2014. gada līdz 2016. gadam JSPA īstenoja ilgtermiņa pilotprojektu “Level Up”, kura ietvaros 17 Latvijas pašvaldībās un biedrībās notika mācīšanās aktivitātes, izmantojot *Youthpass* sertifikātu kā rīku neformālās izglītības atzīšanai. Savukārt 2016. gadā notika forums “Neformāls un atzīts”, kurā ap 250 jaunatnes darbinieku, izglītības iestāžu, pašvaldību un uzņēmumu pārstāvju, NVO aktīvistu un jauniešu diskutēja par neformālajā izglītībā iegūto kompetenču atzīšanu un pielietojumu darba tirgū. Jau toreiz JSPA sadarbībā ar IZM toreiz publiski komunicēja, ka, balstoties uz ES *Youthpass* sertifikāta konceptu, “ir plānots ieviest atzīšanas sistēmu, kuras ietvaros ar jaunatnes darbinieka atbalstu jaunieši paši uzstāda savus mācīšanās mērķus, izvērtē sasniegto un dokumentē, kuras kompetences ir attīstītas. Šī procesa beigās jaunieši var saņemt sertifikātu, kas apliecina progresu.”³¹ Lai arī ir notikušas dažādas augsta līmeņa diskusijas un pat aizsāktas iniciatīvas, Latvijā joprojām nav izveidots *Youthpass* līdzīgs vai citā kompetenču modelī balstīts sertifikāts, kas varētu tikt pielietots un tiktu atzīts nacionālā līmenī.

Tas ierobežo jauniešu iespējas šajās mācībās gūto pieredzi parādīt potenciālajiem darba devējiem, mācību iestādēm. Vienlaikus tas arī izslēdz iespēju jebkādā veidā ievākt ticamus datus par šādu programmu īstenošanu un iesaistīto jauniešu skaitu, ko savukārt ļoti labi veic *Youthpass* sistēma ES līmenī – pateicoties vienotajai sistēmai, ir iespējams regulāri apkopot datus par izsniegtajiem *Youthpass* sertifikātiem. Turklāt, lai arī sertifikātu izsniedzēji ir paši neformālās izglītības projektu īstenoņi, pateicoties vienotajai sistēmai, tiek arī nodrošināta iespēja pārbaudīt sertifikātu īstumu – katram sertifikātam ir unikāls, automātiski ģenerēts reģistrācijas numurs, kas ir saistīts ar konkrētā projekta finansējuma identifikācijas numuru.

2022. gada 15. septembrī tika apstiprināti grozījumi Izglītības likumā³², paplašinot iespējas īstenot NFI programmas arī jauniešu auditorijai. Līdz šim likumā tika noteikta tikai pieaugušo NFI programmu īstenošana³³. Savukārt 2023. gada 13. jūlijā Latvijā tika apstiprināti MK noteikumi Nr. 395 “Kārtība, kādā tiek izsniegtas atļaujas neformālās izglītības programmas īstenošanai” (turpmāk – MK noteikumi Nr. 395), nosakot vienotu kārtību, kādā tiek izsniegtas atļaujas neformālās izglītības programmu īstenošanai pašvaldībās. Šie noteikumi Latvijā izveidoja vienotu sistēmu atļauju izsniegšanai neformālās izglītības programmu īstenošanai, un attiecas

³¹ Preses relīze par forumu pieejama: <https://biblioteka.madona.lv/lv/aktualitates1?fu=read&id=2557>

³² 2022. gada 15. septembra likums "Grozījumi Izglītības likumā". <https://likumi.lv/ta/id/335868>

³³ Izglītības likums. <https://likumi.lv/ta/id/50759>

uz visiem neformālās izglītības pakalpojumu sniedzējiem. Šīs izmaiņas nodrošina iespēju turpmāk arī jauniešiem izsniegt formālu apliecinājumu par reģistrētu neformālās izglītības programmu apguvi. Ikvienai fiziskai vai juridiskai personai pirms neformālās izglītības programmas īstenošanas ir jāsaņem atļauja savā pašvaldībā MK noteikumos Nr. 395 noteiktajā kārtībā. Izņēmumi, ko paredz Izglītības likuma 46. pants, ir akreditētas izglītības iestādes, kā arī Nacionālo bruņoto spēku vienības, kuras ir tiesīgas īstenot neformālās izglītības programmas bez atļaujas saņemšanas. Savukārt, ja runa ir par vienreizēju izglītojošu pasākumu, tad tas nav dēvējams kā neformālās izglītības programma, bet gan, piemēram, izglītojošs pasākums, seminārs vai tamlīdzīgi, un tādejādi MK noteikumi Nr. 395 uz to neattiecas.

Neformālās izglītības īstenošanai šo iespēju reģistrēt neformālās izglītības programmas arī jauniešu auditorijai kopumā vērtē pozitīvi, bet pētījuma īstenošanas laikā vēl nav apzināti piemēri, ka šī iespēja tiktu jau izmantota. Jāņem vērā, ka MK noteikumu Nr. 395 grozījumi ir izdarīti salīdzinoši nesen, un liela daļa jaunatnes jomas pārstāvju nav pilnībā informēti par to, kā tas attiecas uz viņiem.

Jāņem vērā, ka dažkārt neformālās izglītības mācību aktivitātes jaunatnes jomā ir unikālas, mazbudžeta un tiek veidotas vienreizējai īstenošanai, kā arī programmas saturs un metodes nereti tiek pielāgotas grupas vajadzībām mācību procesā. Bet reģistrēšanas process pieprasa diezgan skaidru un detalizētu programmas izstrādi pieteikumā, kas nozīmē mazāku elastību īstenošanas procesā. Atsevišķās pašvaldībās reģistrācija ir maksas pakalpojums, kas uzliek ne tikai papildu darbu, bet arī finanšu slogu.

Neformālās izglītības rezultātu atzīšanas kontekstā ir arī jāatzīmē, ka saskaņā ar Augstskolu likuma 47. un 59.³ pantu³⁴ ir iespējama studiju uzsākšana vēlākos studiju posmos, augstskolai izvērtējot personas ārpus formālās izglītības apgūtās vai profesionālajā pieredzē iegūtās zināšanas, prasmes un kompetences un, ja tās atbilst attiecīgajā studiju programmā sasniedzamajiem studiju rezultātiem. Savukārt MK 2018. gada 14. augusta noteikumi Nr. 505 “Ārpus formālās izglītības apgūto vai profesionālajā pieredzē iegūto kompetenču un iepriekšējā izglītībā sasniegtu studiju rezultātu atzīšanas noteikumi”, kas nosaka, ka lēmumu par ārpus formālās izglītības apgūto vai profesionālajā pieredzē iegūto zināšanu, prasmju un kompetenču atzīšanu pieņem augstskolas vai koledžas izveidota atzīšanas komisija. Noteikumi nosaka kārtību, taču ne principus vai kritērijus šo kompetenču atzīšanai, to atstājot katras augstskolas kompetencē. Nav pieejamu datu, cik bieži un cik lielā mērā neformālās izglītības ceļā gūtās kompetences tiek vai netiek atzītas un pielīdzinātas apgūstamajiem kursiem augstskolā. Tehniski visvienkāršāk augstskolām ir pielīdzināt profesionālā ceļā gūtās kompetences, piemēram, praksi izvēlētajā profesijā, bet grūtāk – neformālās izglītības kursus ar specifisku saturu, kuru apguvi turklāt neaplicina nekāds sertifikāts. Aptaujātie neformālās izglītības īstenošanai nevarēja nosaukt konkrētus labās prakses piemērus. Augstskolu informanti šajā pētījumā netika iekļauti, jo tāds nebija pētījuma mērķis. Šo noteikumu 9. punkts daļēji norāda, ka atzīšana notiek tikai daļēji, jo tas paredz – lai ārpus formālās izglītības apgūtās zināšanas, prasmes un kompetences atzītu par atbilstošām studiju programmas studiju kursā vai studiju

³⁴ Augstskolu likums. <https://likumi.lv/ta/id/37967>

modulī sasniedzamajiem studiju rezultātiem, persona kārto attiecīgajā studiju kursā vai studiju modulī noteiktos pārbaudījumus.

2.5. Neformālās izglītības īstenotāju kompetences un to attīstība

Neformālās izglītības piedāvājumu jauniešiem Latvijā galvenokārt nodrošina dažādi darba ar jaunatni veicēji. Pārsvārā tie ir pašvaldību jauniešu centri, NVO un uzņēmumi, kuri strādā ar jauniešu mērķa grupu, retāk – izglītības iestādes vai privātas personas. Saskaņā ar IZM šī pētījuma iepirkuma tehniskajā specifikācijā norādīto informāciju, 2021. gadā neformālās izglītības iespējas tika piedāvātās jauniešiem visās 43 (pēc administratīvi-teritoriālās reformas) pašvaldībās. Daudzas neformālās izglītības aktivitātes jauniešiem ir pieejamas bez maksas, jo tās nodrošina no pašvaldības budžeta, veicot darba ar jaunatni funkciju, vai arī šīs aktivitātes tiek īstenotas dažādu projektu ietvaros, kuri tiek finansēti no dažādām finansēšanas avotiem – tādām kā IZM Jaunatnes politikas valsts programma, Eiropas Komisijas programmas Erasmus+ un Eiropa Solidaritātes korpuss, Eiropas Sociālā fonda projekts PuMPuRS (Atbalsts priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai), Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) un Norvēģijas grantu programma “Aktīvo Iedzīvotāju fonds” un citām. Retāk jaunieši paši daļēji vai pilnībā finansē savas neformālās izglītības programmas vai piesaista tām sponsorus.

2010. gadā pēc IZM pasūtījuma tika veikts “Pētījums par jauniešu apmācību vajadzībām un interesēm attālos un mazattīstītos reģionos”³⁵, kurā tika pētīta jauniešu iniciatīvu centru darbība pašvaldībās, kā arī jauniešu intereses un mācību vajadzības neformālās izglītības jomā. Vairākums (77 % aptaujāto jauniešu) jauniešu centru darbību uzskatīja par vajadzīgu, tajā skaitā 24 % respondentu norādīja, ka tie būtu pat ļoti vajadzīgi. Jautāti par vēlamu jauniešu centra darbības modeli un pakalpojumiem, jauniešu priekšlikumos kā viena no galvenajām funkcijām tika izvirzīta izglītošana un apmācība – vairāk nekā trešdaļā (36 %) atbilžu kā vēlamie jauniešu centru pakalpojumi tika minēti kursi, izglītojošas lekcijas, semināri un tikšanās ar dažādu nozaru speciālistiem, bezmaksas konsultācijas. Tādējādi tika secināts, ka jauniešu vērtējumā izglītības papildināšanai un dažādu prasmju apmācībai jāklūst par vienu svarīgākajām jauniešu centru funkcijām, kamēr atbildes par tā brīža aktivitātēm jau izveidotajos centros toreiz liecināja par pretējo.

Pētījumā arī tika norādīts, cik svarīga ir jauniešu centru un NVO sadarbība. Jaunatnes organizācijas un NVO, kas veic darbu ar jaunatni, ir ļoti nozīmīgs resurss darbā ar jaunatni, tādēļ ir būtiski apzināt šo organizāciju piedāvājumu un programmu izstrādes procesus, jauniešu iesaisti tajā un atbilstību jauniešu vajadzībām. Pēc pētnieku novērojumiem, pašvaldību attiecības ar NVO var raksturot četros dažādos sadarbības līmeņos:

- 1) Nav informēti un nesadarbojas: pašvaldībās par jaunatnes jomu atbildīgais personāls nepārzina vai tikai daļēji zina pašvaldības teritorijā darbojošās NVO, kuras strādā ar jauniešiem, un sadarbība netiek īstenota.

³⁵ Pieejams: <https://www.izm.gov.lv/lv/media/4042/download>

- 2) Ir informēti, bet nesadarbojas: pašvaldībās par jaunatnes jomu atbildīgais personāls zina, kuras NVO strādā ar jauniešiem pašvaldības teritorijā un kādas aktivitātes tiek veiktas, taču nenotiek aktīvs dialogs un sadarbība.
- 3) Ir informēti un sadarbojas: pašvaldībā par jaunatnes jomu atbildīgais personāls labi pārzina, kuras NVO strādā ar jauniešiem un kādā veidā tas notiek, un pašvaldības līmenī notiek aktīva sadarbība ar šīm organizācijām – tiek sniegts atbalsts organizācijām, tai skaitā projektu finansējuma veidā, notiek dialogs jauniešu interešu aizstāvībā un tiek ņemts vērā organizāciju viedoklis jaunatnes politikas veidošanā un īstenošanā.
- 4) NVO tiek deleģēts darbs ar jaunatni: atbildība par jaunatnes jomu vai atsevišķas ar darbu ar jaunatni saistītas funkcijas tiek ar deleģējuma līgumu nodotas kādai NVO pašvaldībā.

Pētnieku novērojumi liecina, ka pirmā līmeņa sadarbības modelis Latvijā kļūst aizvien mazāk izplatīts, un daļēji tas notiek Jaunatnes lietu speciālistu pamatkompetenču attīstības mācību programmas un JSPA atbalsta mehānismu, piemēram, projekta *Europe Goes Local* mācību un mentoringa atbalsta rezultātā, kur pašvaldības tiek aicinātas lūkoties 3. modeļa virzienā. Praktizētais sadarbības modelis noteikti ietekmē arī neformālās izglītības piedāvājumu un tā dažādību pašvaldības jauniešiem – jo ciešāka ir sadarbība un spēcīgāki atbalsta mehānismi organizācijām, jo koordinētāku, pieprasījumu un jaunatnes politikas prioritātēm atbilstošāku un vienlaikus dažādāku neformālās izglītības piedāvājumu iespējams nodrošināt pašvaldības jauniešiem.

Dažkārt gan NVO mācību piedāvājuma klāstu ierobežo organizāciju iekšējās stratēģijas, jo nereti konkrētas organizācijas darbojas vienā šaurākā, sabiedrības attīstībai ļoti vajadzīgā, bet ļoti specifiskā nišā (piemēram, vide, sociālā iekļaušana, vardarbības mazināšana, seksuālā izglītība, LGBTQ+ tiesības, medijpratība u.c.). Tādēļ ir svarīgi apzināt pieejamos resursus un ekspertīzi, konstatēt trūkstošo un piesaistīt to, tādējādi sabalansējot piedāvājumu ar jaunatnes politikas virzieniem un jauniešiem vajadzībām.

Mācību piedāvājumu jauniešiem ietekmē arī pieejamo finansējuma programmu prioritātes, jo daudzu organizāciju piedāvājums jauniešiem tiešā veidā atkarīgs no pieejamā projektu finansējuma un to prioritātēm. Un vienlaikus ir arī organizācijas, kuras savos statūtos ir paredzējušas un rod veidu izstrādāt neformālās izglītības aktivitātes, kas atbilst tieši tā brīža jauniešu vajadzībām un interesēm, neatkarīgi no projektu konkursiem, tādējādi balstot atbilstošu neformālās izglītības mācību piedāvājumu un reaģējot uz valstī aktuālajām problēmām jauniešu auditorijā, un veidojot kvalitatīvas programmas par aktuālām tēmām. Atsevišķas pašvaldības arī veiksmīgi veido ilgtermiņa sadarbību ar nevalstisko sektoru, strādājot ar konkrētām mērķa grupām. Piemēram, programma “Palēciens”, kas šobrīd jau ir pieejama vairākās Latvijas pašvaldībās, piedāvā ilgtermiņa programmas ar āra dzīves izglītības un neformālās izglītības pieeju darbā ar riska jauniešiem, kas ir nonākuši Sociālā dienesta redzeslokā.

Liela nozīme neformālās izglītības piedāvājuma nodrošināšanā, kā arī tā kvalitātes stiprināšanā ir JSPA. JSPA ik gadu piedāvā neformālās izglītības mācības organizācijām, pašvaldībām un jauniešiem, kā arī administrē pieeju finansējumam jaunatnes jomā tādās programmās kā Erasmus+ un Eiropas Solidaritātes korpuss,

Jaunatnes politikas valsts programmā un citās. JSPA jau kopš tās pastāvēšanas ir publiskā iepirkuma rezultātā izveidojusi un regulāri atjauno nelielu mācību vadītāju kopu 10–29 pieredzējušu neformālās izglītības profesionāļu sastāvā, kas ikdienā JSPA uzdevumā nodrošina neformālās izglītības mācības darbā ar jaunatni iesaistītajiem un jauniešiem. Ņemot vērā, ka JSPA ir viens no lielākajiem darbā ar jaunatni mācību piedāvājuma klāstiem Latvijā, tā ir sava veida priekšzīme un kvalitātes paraugs neformālās izglītības programmu izstrādē un īstenošanā. JSPA mācību piedāvājumā, it īpaši atbalstot organizācijas un pašvaldības izstrādāt un īstenot Erasmus+ un Eiropas Solidaritātes korpusa projektus, rekomendē izmantot kompetenču pieeju (zināšanas + prasmes + attieksmes = uzvedība) neformālajā izglītībā un *Youthpass* rīku neformālās izglītības rezultātu izvērtēšanā un atzīšanā.

2020. gadā veiktajā pētījumā “Darba ar jaunatni sistēma un jaunatnes darbinieku izglītība Latvijā” tika veikta esošā mācību piedāvājuma analīze atbilstoši SALTO izstrādātajām jaunatnes darbinieku kompetenču modelim³⁶, kas ir konceptuāli atvasinātas no ES mūžizglītības pamatkompetencēm, taču ar jau profesionālu ievirzi tieši darbam ar jauniešiem. Veicot pētījumā aptauju darbā ar jaunatni iesaistītajiem gan pašvaldību iestādēs, gan NVO, tika secināts, ka, lai arī kompetenču modelis jaunatnes darbiniekiem ir pieejams jau kopš 2016. gada nogales, realitātē šo modeli jaunatnes jomā Latvijā izmanto retais, bet vairāki jaunatnes jomas eksperti pat nebija ar to pazīstami³⁷. Kā viens no iemesliem tika norādīts, ka modelis nav pieejams latviešu valodā un netiek īpaši popularizēts no JSPA puses. Pēc aptaujas rezultātiem varam secināt, ka kompetenču modelis ir aktuāls arī jaunatnes darbiniekiem Latvijā, jo pārliciecinot vairākums aptaujāto apgalvoja, ka visas kompetences ir nepieciešamas jaunatnes darbā (pozitīvais vērtējumu īpatsvars svārstījās no 83–96 %, atkarībā no konkrētās kompetences)³⁸.

Minētajā pētījumā tika īstenota arī jaunatnes darbinieku aptauja, lai noskaidrotu viņu mācību un izglītības vajadzības. Lai gan vairākums pētījumā aptaujāto novērtēja, ka līdzšinējās mācības un izglītība jaunatnes jomai ir drīzāk pietiekama vai pietiekama, vienlaikus vairākums (83 %) arī uzskatīja, ka viņiem darba ar jaunatni veikšanai būtu nepieciešamas papildu mācības, kas norāda arī uz prasmju un zināšanu trūkumu. Specifiski interesi par neformālās izglītības metožu pielietojuma mācībām norādīja 13 % aptaujāto³⁹.

SALTO resursu centra eksperti ir izveidojuši kompetenču modeli un pašnovērtējuma rīkus neformālās izglītības mācību vadītājiem, kas arī ietver astoņas kompetences, kas ir vairāk akcentētas uz izglītības procesu izpratni un nodrošināšanu:

- izpratne par individuālo un grupas mācīšanās procesu un tā virzīšana,

³⁶ SALTO. ETS Competence Model for Youth Workers to Work Internationally. Pieejams: <https://www.salto-youth.net/rc/training-and-cooperation/tc-rc-nanetworks/youthworkers-competence-model/>

³⁷ Pētījums “Darba ar jaunatni sistēma un jaunatnes darbinieku izglītība Latvijā”, 2020. Pieejams: https://www.lps.lv/uploads/docs_module/P%20C4%93t%C4%ABjums.%20Darba%20ar%20jaunatni%20sist%C4%93ma%20un%20jaunatnes%20darbinieku%20izgl%C4%ABt%C4%ABba%20Latvij%C4%81.%20RED_2020.pdf

³⁸ Pētījums “Darba ar jaunatni sistēma un jaunatnes darbinieku izglītība Latvijā”, 2020.

³⁹ Pētījums “Darba ar jaunatni sistēma un jaunatnes darbinieku izglītība Latvijā”, 2020. Pieejams: https://www.lps.lv/uploads/docs_module/P%20C4%93t%C4%ABjums.%20Darba%20ar%20jaunatni%20sist%C4%93ma%20un%20jaunatnes%20darbinieku%20izgl%C4%ABt%C4%ABba%20Latvij%C4%81.%20RED_2020.pdf

- mācīšanās mācīties,
- izglītojošu programmu izstrāde,
- veiksmīga sadarbība komandās,
- jēgpilna komunikācija,
- starpkultūru kompetence,
- pilsoniskā iesaiste.

Papildus šim kompetenču modelim un izvērtēšanas rīkiem, kas ir brīvi pieejami SALTO mājas lapā, notiek arī starptautiskas mācības mācību vadītāju kompetenču attīstībai. Šie rīki un mācības ir pieejami tikai angļu valodā un no Latvijas tajās var piedalīties ierobežots cilvēku skaits – kandidātus nosaka un viņu dalību finansē JSPA.

Neformālās izglītības praktiķu vidū jaunatnes jomā nav citu vienotu vadlīniju neformālās izglītības pieejā un saturā, kā vien tās, kuras jau aprakstītas iepriekš un paredz konkrētu pamatprincipu ievērošanu.

MK noteikumi Nr. 395 “Kārtība, kādā tiek izsniegtas atļaujas neformālās izglītības programmas īstenošanai” un 2023. gadā izveidotās Vadlīnijas neformālās izglītības programmu izstrādei⁴⁰ dod vispārēju priekšstatu par to, kādā veidā jāizstrādā neformālās izglītības programmas un kā jāveic dokumentācija to reģistrēšanai. Tomēr nav speciālistu mācību vai sertifikācijas sistēmas, kas sagatavo neformālās izglītības īstenoņātājus darbā ar jaunatni un nav vienotas neformālās izglītības mācību programmu kvalitātes pārbaudes sistēmas kas izvērtētu neformālās izglītības programmu īstenošanas kvalitāti. MK noteikumi Nr. 395 gan paredz, ka pašvaldība var anulēt izsniegto atļauju neformālās izglītības programmai, ja programmas materiālie un intelektuālie resursi nenodrošina izglītības procesa īstenošanu atbilstoši programmas aprakstam vai īstenojamās programmas saturs neatbilst programmas aprakstam.

Jaunatnes darbinieki un brīvprātīgie, kā arī citi darbā ar jaunatni iesaistītie šīs prasmes lielākoties apgūst pašmācības ceļā un fragmentārās neformālās izglītības mācību programmās starptautiskā vidē vai vietējā līmenī, bet savu programmu kvalitāti izvērtē pēc dalībnieku apmierinātības un atgriezeniskās saites, un subjektīvos kritērijos balsstītiem novērojumiem. Izplatīta programmu rezultātu un kvalitātes novērtēšanas forma neformālajā izglītībā ir dalībnieku novērtējums programmai un pašnovērtējums par tajā iekļautajām tēmām. Retais neformālās izglītības programmu īstenoņātājs praktizē izmērāmu indikatoru pieeju, kā to jau daudzus gadus dara JSPA savu neformālās izglītības programmu īstenošanas un novērtēšanas procesā – mācību programmas izstrādes procesā tiek izvirzīti konkrēti ar mācību mērķiem un gaidāmajiem rezultātiem saistīti indikatori, kuru sasniegšanu mēra pēc mācībām, aptaujājot dalībniekus par to sasniegšanu ar pašnovērtējuma anketas palīdzību. Apkopotie dati mācību vadītāju sagatavotās atskaites veidā tiek apstrādāti un uzglabāti JSPA. Līdzās apkopojumam par mācību iespējām jaunatnes darbiniekiem ir jāatzīmē arī neformālās izglītības atzīšanas procesa izaicinājumi – gan jaunatnes darbiniekiem, gan pašiem jauniešiem.

⁴⁰ Zaļaiskalne, A. Vadlīnijas neformālās izglītības programmu izstrādei. IZM. 2024. Pieejams: https://rezekne.lv/wp-content/uploads/2024/01/Vadlinijas_istenotajiem_neformalas_izglitiba_programmu_izstradei.pdf

JSPA neformālās izglītības mācību piedāvājums ir plašs, tomēr biežāk to saturs ir vērsts uz projektu izstrādi un stratēģisku jaunatnes politikas plānošanu, kā arī darbu ar brīvprātīgajiem Eiropas Solidaritātes korpusa ietvaros. Visās šajās mācībās praksē tiek pielietotas neformālās izglītības metodes un uzsvērts neformālās izglītības pieejas svarīgums projektu īstenošanā, tomēr praktiskā tās izpilde un padziļināta metodoloģijas apguve šajās programmās tiek piedāvāta retāk. Grupu intervijās aptaujātie neformālās izglītības īstenotāji atzīst, ka daudz mācās par neformālo izglītību tieši JSPA organizētajās mācībās no mācību vadītājiem – gan konkrētas metodes, gan programmas īstenošanas manieri. Tomēr darbā ar jaunatni iesaistītajiem ir samērā maz iespēju apgūt nacionālā līmenī atzītā mācību programmā neformālās izglītības pamatus un metodoloģiju un tās efektīvu praktisku pielietošanu ikdienas darbā ar jauniešiem.

Dažkārt izpratne par neformālo izglītību aprobežojas teorētiskā izpratnē vai dažādu metožu līmenī, kamēr trūkst stratēģiskas, holistikas pieejas un izpratnes par metožu piemērošanu auditorijai, konkrētajai tēmai un programmai izvirzīto mērķu sasniegšanai. Un, pat ja jauniešu neformālās izglītības mācību programmu vadītājiem ir izpratne, ne vienmēr to ir iespējams uzreiz ieviest dzīvē kvalitatīvi. Tas lielā mērā saistīts ar faktu, ka šobrīd nav konkrēta regulāra piedāvājuma neformālās izglītības metodoloģijas padziļinātā apgūvē un ieviešanas praksē. Uz to norāda arī grupu interviju informanti, apstiprinot pieprasījumu pēc tā. Ir pieejami dažādi metodiskie materiāli, kas tiek izplatīti arī JSPA mācību laikā (kuras pašas par sevi tiek īstenotas ar neformālās izglītības pieeju), tomēr ar to nav pietiekami, lai attīstītu sevī neformālās izglītības programmu izstrādes un īstenošanas kompetenci, jo neformālās izglītības procesi ir dziļāki un plašāki par to, ko jaunatnes darbinieks redz mācību procesā, pašam esot vien mācību dalībnieka lomā. Lai šīs kompetences stiprinātu, ir nepieciešama prakse ar iespēju saņemt atgriezenisko saiti.

Daži pozitīvie izņēmumi ir trīs reizes pēdējo ~15 gadu laikā notikušās JSPA organizētās ilgtermiņa mācības neformālās izglītības mācību vadītājiem, taču tās bija lielākoties vērstas uz JSPA mācību vadītāju kopas paplašināšanu un arī bija pieejamas ierobežotam dalībnieku skaitam (20 – 25), turklāt pārsvarā tiem, kuri jau ikdienā paši aktīvi praktizē neformālās izglītības pieeju. Vēl viens pozitīvais piemērs ir pēc IZM pasūtījuma un saskaņā ar MK 2008. gada 16. decembra noteikumiem Nr.1047 “Par jaunatnes lietu speciālistu apmācības kārtību” organizētā jaunatnes lietu speciālistu pamatkompetenču mācību programma, kurā gan neformālās izglītības tematiskais saturs ir salīdzinoši mazs – tai ir veltītas tikai aptuveni 10 akadēmiskās stundas, turklāt jaunatnes lietu speciālisti nav tie, kuri ikdienā tiešā veidā strādā ar jauniešiem, līdz ar to programmā tiek veicināta izpratne par neformālo izglītību kopumā, taču padziļināta neformālās izglītības programmu izstrāde un īstenošana netiek apgūta un bieži tiek uzticēta citiem darbā ar jaunatni iesaistītajiem. Pētījumā intervētie informanti – neformālās izglītības īstenotāji ar ilgu gadu pieredzi jaunatnes jomā – kā īpaši vērtīgu mācību procesu izceļ JSPA organizēto Izcilības programmu.

2.6. Neformālās izglītības demarkācijas problemātika

Lai izgaismotu neformālās izglītības demarkācijas problēmu un ietvertu tās visus aspektus, process tika izdalīts trīs līmeņos – tiesiskā regulējuma līmenis, neformālās izglītības principu un pazīmju līmenis, un praktiskā

izpildījuma un konteksta līmenis, kurā tika analizēti konkrēti programmu piemēri. Apskatot dažādu izglītības veidu tiesiskā regulējuma atšķirīgos aspektus, uzreiz skaidri iezīmējas neformālās izglītības robežas vismaz formāli administratīvā līmenī. Dažādiem izglītības veidiem un arī brīvprātīgajam darbam ir vairākas būtiskas atšķirības gan saistošajos normatīvajos aktos, gan regulējuma procedūrā un iesaistītajās institūcijās. Tabulā ir salīdzinātas visas šīs būtiskākās atšķirības, vidū izceļot neformālo izglītību darba ar jaunatni kontekstā, kas ietver gan reģistrētas neformālās izglītības programmas, gan neregistrētas neformālās izglītības aktivitātes.

Tabula 1. Dažādu izglītības veidu un brīvprātīgā darba tiesiskā regulējuma salīdzinājums

Aspekts	Formālā izglītība	(Pieaugušo) neformālā izglītība	Neformālās izglītības aktivitātes darbā ar jaunatni	Interesu izglītība	Brīvprātīgais darbs	Ikdienējā mācīšanās
Saistošais likums	Izglītības likums	Izglītības likums (1.pants un 46. pants)	Izglītības likums (1.pants un 46. pants), Jaunatnes likums (2 ¹ ., 8., 12.pants)	Izglītības likums, (1.pants un 47. pants)	Brīvprātīgā darba likums	NAV
Definīcija likumā	Formālā izglītība — sistēma, kas ietver pamatzglītības, vidējās izglītības un augstākās izglītības pakāpes, kuru programmu apguvi apliecina valsts atzīts izglītības vai profesionālās kvalifikācijas dokuments, kā arī izglītības un profesionālās kvalifikācijas dokuments. (Izglītības likums, 1.pants)	Neformālā izglītība — ārpus formālās izglītības organizēta interesēm un pieprasījumam atbilstoša izglītojoša darbība. (Izglītības likums, 1.pants) Neformālās izglītības programmas dod iespēju personai visa mūža garumā neatkarīgi no iepriekš iegūtās izglītības apgūt jaunus un pilnveidot esošās kompetences atbilstoši personības izaugsmes interesēm, valsts vai darba devēja pieprasījumam. (Izglītības likums, 46.pants)	Neformālā izglītība — ārpus formālās izglītības organizēta interesēm un pieprasījumam atbilstoša izglītojoša darbība. (Izglītības likums, 1.pants) Neformālā izglītība papildina formālo izglītību; neformālās izglītības mērķis ir sniegt zināšanas, veidot prasmes, iemaņas un attieksmes, kā arī veicināt jauniešu vispusīgu attīstību un aktīvu līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē. (Jaunatnes likums, 8.pants) Viens no pamatuzdevumiem darbā ar jaunatni ir nodrošināt jauniešiem iespēju iegūt dzīvei nepieciešamās prasmes, zināšanas un kompetences neformālās izglītības ceļā. (Jaunatnes likums, 2 ¹ .pants)	Interesu izglītība — personas individuālo izglītības vajadzību un vēlmju īstenošana neatkarīgi no vecuma un iepriekš iegūtās izglītības. (Izglītības likums, 1.pants) Interesu izglītība ir brīvprātīga, tās uzsākšanai nav nepieciešama noteiktai izglītības pakāpei atbilstoša izglītība. (Izglītības likums, 47.pants – Interesu izglītības programmas)	Brīvprātīgais darbs ir organizēts un uz labas gribas pamata veikts fiziskās personas fizisks vai intelektuāls bezatlīdzības darbs sabiedrības labā. (Brīvprātīgā darba likums, 2.pants)	NAV
Īstenotāji	Tikai akreditētas izglītības iestādes	Akreditētas izglītības iestādes un mācību centri, uzņēmumi un biedrības, pašnodarbinātas personas	Biedrības, pašvaldības, uzņēmumi, fiziskas personas	Akreditētas izglītības iestādes, biedrības, fiziskas personas	Pašvaldības, biedrības, sociālie uzņēmumi	Jebkurš indivīds
Uzraugošā institūcija	Akreditē Izglītības kvalitātes valsts dienests.	Atļauju izsniedz pašvaldība.	NAV (pats īstenotājs) Reģistrētajām programmām atļauju izsniedz pašvaldība.	Licenci izsniedz pašvaldība.	NAV (Erasmus+ un ESK programmās – JSPA, EK)	NAV
Pasniedzējam nepieciešama kvalifikācija	JĀ Dažādi – atbilstoši pasniegtajam izglītības programmas līmenim.	JĀ / NĒ Dažādi – vēlama profesionālā kvalifikācija un/vai pieredze konkrētajā tēmā, ko pasniedz.	NĒ Bet vēlama pieredze neformālajā izglītībā, darbā ar jauniešiem un/vai pieredze konkrētajā tēmā.	JĀ Pedagoga diploms (izglītības iestādē) vai pedagoga privātprakses uzsākšanas sertifikāts (fiziskai personai)	NĒ	NĒ
Dalībniekam nepieciešama iepriekšējā kvalifikācija	JĀ Atkarībā no programmas, ir skaidri noteiktas iepriekšējās izglītības prasības	NĒ	NĒ	NĒ	NĒ	NĒ
Atzīšanas rīki (atsauce uz	Diploms, atestāts, sertifikāts	Apliecība	1. Visbiežāk NAV.	NAV. Var būt apliecinājums	NAV Var būt apliecinājums,	NAV

Aspekts	Formālā izglītība	(Pieaugušo) neformālā izglītība	Neformālās izglītības aktivitātes darbā ar jaunatni	Interesu izglītība	Brīvprātīgais darbs	Ikdienējā mācīšanas
normatīvo aktu, kas to nosaka, ja ir)	(Izglītības likums)	(MK noteikumi Nr.395, 46.pants, 5.punkts)	2. Pašizveidots sertifikāts, bez juridiska spēka. 3. Starptautiski – <i>Youthpass</i> . 4. Reģistrētām neformālās izglītības programmām – apliecība (MK Nr.395, no 2023.gada jūlija)		ieraksts grāmatīnā, individuāla rekomendācijas vēstule	

Dažādo izglītības veidu regulējuma analīze izgaismo neformālās izglītības plašās robežas un salīdzinoši brīvo regulējumu salīdzinājumā ar citiem izglītības veidiem, tādēļ ar to noteikti nepietiek skaidrai neformālās izglītības demarkācijai. Tā kā neformālās izglītības atpazīšanā ļoti būtiska ir tās principu ievērošana, tālāk tika veikta izglītības veidu un brīvprātīgā darba analīze pēc to īstenošanas principiem un pazīmēm, kā kritērijus izvirzot neformālajai izglītībai raksturīgās pazīmes, lai daudz precīzāk iezīmētu neformālās izglītības būtību un nozīmi darbā ar jaunatni, un tās atšķirības no citiem izglītības veidiem. Analizējot dažādus izglītības veidus pēc neformālās izglītības pamatprincipu klātesamības, ir iespējams skaidrāk iezīmēt būtiskākās atšķirības un nostiprināt demarkāciju pētījuma procesam. Šie aspekti ir salīdzinošā veidā apkopoti 2. tabulā. Vērtējumi veikti, salīdzinot metodoloģisko pieeju dažādu izglītības veidu mācību programmās.

Tabula 2. Izglītības veidu un brīvprātīgā darba salīdzinājums pēc neformālās izglītības principiem darbā ar jaunatni

Aspekts	Formālā izglītība	(Pieaugušo) neformālā izglītība	Neformālā izglītība darbā ar jaunatni	Interesu izglītība	Brīvprātīgais darbs	Ikdienējā mācīšanas
Izglītības veida fokuss	Profesionālā izaugsme, profesijas apguve, lai veiksmīgi iekļautos darba tirgū. Sabiedrības un cilvēka individuālajā dzīvē nepieciešamo pamatzināšanu un pamatprasmju apguve, vērtīborientācijas veidošanās un iesaiste sabiedrības dzīvē. (Izglītības likuma 1. pants, Pamatizglītības definīcija ⁴¹).	Gan vispusīga personības izaugsme, gan ļoti specifisku darba devēja pieprasītu kompetenču pilnveide.	Vispusīga attīstība, praktisku dzīves prasmju apguve un aktīvas līdzdalības veicināšana. Sadarbības prasmes un vērtīborientācija. Jēgpilna brīvā laika pavadīšana.	Vienas konkrētas prasmes apguve savam priekam, jēgpilni pavadot savu brīvo laiku.	Vispusīga attīstība, praktisku dzīves prasmju apguve caur ieguldījumu kopienas attīstībā.	Jebkas.
Brīvprātības princips	NĒ – attiecībā uz pamatzglītību līdz 18 gadu vecumam. Obligāta ir no piecu gadu vecuma bērnu sagatavošana pamatzglītības ieguvei un pamatzglītības iegūšana vai pamatzglītības iegūšanas turpināšana līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai. (Izglītības likuma 4.pants. Izglītības obligātums ⁴² .) JĀ – attiecībā uz vidējo un augstāko izglītību.	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ

⁴¹ Izglītības likuma 1.pants, Pamatizglītības definīcija. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/50759-izglitibas-likums>

⁴² Izglītības likuma 4.pants. Izglītības obligātums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/50759-izglitibas-likums>

Aspekts	Formālā izglītība	(Pieaugušo) neformālā izglītība	Neformālā izglītība darbā ar jaunatni	Interesu izglītība	Brīvprātīgais darbs	Ikdienējā mācīšanas
Struktūra, plānots process	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ / NĒ (atkarībā no izpildījuma)	NĒ
Konkrēti mērķi un uzdevumi	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ / NĒ (atkarībā no izpildījuma)	NĒ
Kurš nosaka programmas mērķi un saturu	Izglītības un profesiju standarti.	Īstenotājs, arī klientu pieprasījums	Īstenotājs un lielā mērā arī dalībnieki, viņu vajadzības	Īstenotājs galvenokārt.	Īstenotājs un dalībnieki (atkarībā no izpildījuma)	Pats
Mācīšanās procesa vadītājs	Pedagogs, docētājs, lektors	Pasniedzējs, lektors, mācību vadītājs	Mācību vadītājs, jaunatnes darbinieks, vienaudzis	Pedagogs	Dažādi	Pats
Izteikta hierarhija (pasniedzējs–dalībnieki)	JĀ	JĀ	NĒ	JĀ / NĒ	JĀ / NĒ (atkarībā no situācijas)	NĒ
Dažādība kā vērtība grupā, metodēs, dalībniekos, viedokļos	JĀ “Ar cieņu un izpratni izturas pret sabiedrības daudzveidības izpausmēm (7.2.); izglītības iestāde attīsta organizācijas kultūru un veido mācību vidi, kas ir fiziski un emocionāli droša un kurā respektē dažādību pēc dzimuma, etniskās piederības, valodas, reliģiskās pārliecības, veselības stāvokļa, intelektuālās attīstības un citām pazīmēm, ievērojot diskriminācijas un atšķirīgas attieksmes aizliegumu (14.8)” (MK not. Nr. 416 Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem ⁴³)	NĒ	JĀ “Neformālā izglītība ir iekļaujoša un pieejama – ikviens jaunietis tajā var piedalīties, un organizatori aktīvi meklē veidus, kā iekļaut personas, kuras var piedzīvot atstumtību vai marginalizāciju, un kā šiem indivīdiem sniegt atbalstu, lai mazinātu iesaistīšanās barjeras;” un “Neformālās izglītības metodoloģijas ir daudzveidīgas” (Eiropas Padomes Eiropas Jaunatnes fonda neformālās izglītības definējums)	NĒ	JĀ / NĒ (atkarībā no izpildījuma)	JĀ / NĒ (atkarībā no indivīda vērtībām)
Aktīva līdzdalība mācīšanās procesā	Dažādi	Dažādi	JĀ	JĀ	JĀ	JĀ
Mācīšanās darot princips	Dažādi	Dažādi	JĀ, tas ir viens no programmas metožu izvēles pamatprincipiem.	JĀ	JĀ	JĀ
Mācīšanās būt (sevis izziņa)	JĀ	JĀ / NĒ (atkarībā no programmas)	JĀ	NĒ	JĀ / NĒ (atkarībā no izpildījuma)	JĀ
Mācīšanās būt kopā ar citiem	DAĻĒJI 4.2. piedalās gan viendabīgas, gan neviendabīgas grupas darba procesā, pieņem viedokļu atšķirības, dalībnieku dažādo pieredzi un spējas, prognozē, novērš un risina domstarpības un konfliktus, tostarp digitālā vidē; 4.3. mācību procesā un sabiedriskajā dzīvē	NĒ / JĀ (atkarībā no programmas – dažkārt ir arī grupu darbs, tomēr liels akcents uz indivīda prasmēm)	JĀ “Neformālās izglītības metodoloģijas [...] ietver gan individuālu, gan grupu mācīšanos un mudina jauniešus mācīties vienam no otra” (Eiropas Padomes Eiropas Jaunatnes fonda neformālās izglītības definējums)	JĀ / NĒ (atkarībā no programmas – biežāk akcents uz indivīda prasmēm)	JĀ	JĀ / NĒ (atkarībā no situācijas)

⁴³ MK noteikumi. Nr. 416 Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/309597-noteikumi-par-valsts-visparejas-videjas-izglitibas-standartu-un-visparejas-videjas-izglitibas-programmu-paraugiem>

Aspekts	Formālā izglītība	(Pieaugušo) neformālā izglītība	Neformālā izglītība darbā ar jaunatni	Interesu izglītība	Brīvprātīgais darbs	Ikdienējā mācīšanās
	apzināti orientējas uz kopīgo labumu un grupai nozīmīgu mērķu sasniegšanu, spēj pārstāvēt savas un respektēt citu intereses, ja grupas un paša vajadzības atšķiras. (1. pielikums MK noteikumiem Nr. 416 Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs, beidzot 12. klasi ⁴⁴ . Tomēr praksē liels akcents ir uz savu individuālo atzīmi un diplomu.					
Mācīšanās mācīties	JĀ Pašvadīta mācīšanās – skolēns analizē savas darbības saistību ar savām emocijām, personības īpašībām un uzvedību. Orientējoties uz pozitīviem risinājumiem, vada savas emocijas un domas. Izvirza īstermiņa un ilgtermiņa mērķus, izstrādā mērķu īstenošanas plānu un pielāgo to mērķu sasniegšanai, izmanto kritērijus darba izvērtēšanai un pilnveidošanai, gūto pieredzi apkopo un izmanto turpmāk. Patstāvīgi izvēlas, pielāgo un lieto veicamajam uzdevumam atbilstošas mācīšanās stratēģijas (MK noteikumi Nr. 416 ⁴⁵)	JĀ Viena no mūžizglītības pamatkompetencēm ir “Personiskā, sociālā un mācīšanās mācīties kompetence”.	JĀ Viena no mūžizglītības pamatkompetencēm ir “Personiskā, sociālā un mācīšanās mācīties kompetence”. Mācīšanās mācīties ir nozīmīga, lai attīstītu sevi visās citās kompetenču jomās, apzinātos savu mācīšanos un uzņemtos atbildību par to ⁴⁶ .	NĒ	JĀ Eiropas Solidaritātes korpusa brīvprātīgā darba projektos ir iespēja saņemt <i>Youthpass</i> , kurā viena no mūžizglītības pamatkompetencēm ir “Personīgā, sociālā un mācīšanās mācīties kompetence”. Mācīšanās mācīties ir nozīmīga, lai attīstītu sevi visās citās kompetenču jomās, apzinātos savu mācīšanos un uzņemtos atbildību par to ⁴⁷ .	JĀ
Līdzsvars starp mācīšanos individuāli un grupā	JĀ Kā caurviju prasme tā ir definēta gan pamatizglītības, gan vidējās izglītības standartā: “sadarbība – skolēns veiksmīgi sadarbojas gan viendabīgā, gan neviendabīgā grupā, atbalsta un virza konstruktīvu grupas	Lielākoties NĒ (bet atkarīgs no programmas izpildījuma)	JĀ “Neformālās izglītības metodoloģijas [...] ietver gan individuālu, gan grupu mācīšanos un mudina jauniešus mācīties vienam no otra” (Eiropas Padomes Eiropas Jaunatnes fonda neformālās izglītības definējums)	Lielākoties NĒ (atkarīgs no programmas izpildījuma)	JĀ / NĒ (atkarīgā no darba specifikas)	NĒ

⁴⁴ 1. pielikums MK noteikumiem Nr. 416 Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti caurviju prasmēs, beidzot 12. klasi. Pieejams:

<https://likumi.lv/ta/id/309597-noteikumi-par-valsts-visparejas-videjas-izglitibas-standartu-un-visparejas-videjas-izglitibas-programmu-paraugiem>

⁴⁵ MK noteikumi Nr. 416 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem”

(03.09.2019.) Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/309597-noteikumi-par-valsts-visparejas-videjas-izglitibas-standartu-un-visparejas-videjas-izglitibas-programmu-paraugiem>

⁴⁶ Youthpass un pārveidotās pamatkompetences. Avots: <https://www.youthpass.eu/downloads/13-62-433/Youthpath%20Pamatkompetences%202020.pdf>

⁴⁷ Youthpass un pārveidotās pamatkompetences. Avots: <https://www.youthpass.eu/downloads/13-62-433/Youthpath%20Pamatkompetences%202020.pdf>

Aspekts	Formālā izglītība	(Pieaugušo) neformālā izglītība	Neformālā izglītība darbā ar jaunatni	Interesu izglītība	Brīvprātīgais darbs	Ikdienējā mācīšanās
	sadarbību, iesaista un izmanto tās dalībnieku daudzveidīgas zināšanas, prasmes un pieredzi, lai nonāktu pie labākā iespējamā rezultāta, orientējoties uz kopējo labumu un grupai nozīmīgiem mērķiem ⁴⁸ ”. (MK not. Nr.416). Tomēr lielais skolēnu skaits klasēs un skolotāju noslodze ne vienmēr nodrošina iespēju individuālai pieejai.					
Mācīšanās caur personīgo pieredzi un emocijām	JĀ/NĒ Gan pamatizglītības, gan vidējās izglītības standarts uzsver mācīšanās caur personīgo pieredzi nozīmi. Tomēr tas neizslēdz obligātās mācību programmas apguvi, kas ne vienmēr ir atbilstoša indivīda tā brīža vajadzībām.	NĒ	JĀ “Neformālās izglītības aktivitātes ir balstītas uz jauniešu vajadzībām, un tās ir atvērtas jauniešu ieguldījumam mācību procesā un mudina veidot saiknes ar reālo dzīvi” (Eiropas Padomes Eiropas Jaunatnes fonda neformālās izglītības definējums)	JĀ / NĒ (atkarībā no programmas)	JĀ	JĀ
Tikpat svarīgs kā rezultāts ir arī process	NĒ	NĒ	JĀ	NĒ	JĀ / NĒ (atkarībā no programmas)	NĒ
Uz kuru kompetences sadaļu ir akcents: zināšanas, prasmes vai attieksmes	Zināšanas, izpratne, prasmes, vērtības, tikumi “Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti ir kompleksi, tie atklāj galarezultātu darbībā, ietver zināšanas, izpratni un prasmes mācību jomās, caurviju prasmes, vērtības un tikumus ⁴⁹ ”. (MK not. 416)	Zināšanas un prasmes	Zināšanas, prasmes, iemaņas un attieksmes, vērtības “Darbs ar jaunatni [...] nodrošina jaunatnes politikas īstenošanu, jauniešu vērtīborientācijas veidošanos un vispārcilvēcisko vērtību nostiprināšanos” un “2) nodrošināt jauniešiem iespēju iegūt dzīvei nepieciešamās prasmes, zināšanas un kompetences neformālās izglītības ceļā (Jaunatnes likums, 2.1 pants ⁵⁰), kā arī “Neformālās izglītības mērķis ir sniegt zināšanas, veidot prasmes, iemaņas un attieksmes, kā arī veicināt jauniešu vispusīgu attīstību un aktīvu līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē.”	Prasmes “Individuālo izglītības vajadzību un vēlmju īstenošana” (Izglītības likums)	Zināšanas, prasmes, iemaņas, saskarsmes spējas “Veicina zināšanu, prasmju, iemaņu un saskarsmes spēju attīstību” (Brīvprātīgā darba likums).	Atkarībā no indivīda un situācijas

⁴⁸ MK noteikumi Nr. 416 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem” (03.09.2019.) Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/309597-noteikumi-par-valsts-visparejas-videjas-izglitibas-standartu-un-visparejas-videjas-izglitibas-programmu-paraugiem>

⁴⁹ MK noteikumi Nr. 416 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem” (03.09.2019.) Avots: <https://likumi.lv/ta/id/309597-noteikumi-par-valsts-visparejas-videjas-izglitibas-standartu-un-visparejas-videjas-izglitibas-programmu-paraugiem>

⁵⁰ Jaunatnes likums, 2.pants. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/175920-jaunatnes-likums>

Aspekts	Formālā izglītība	(Pieaugušo) neformālā izglītība	Neformālā izglītība darbā ar jaunatni	Interesu izglītība	Brīvprātīgais darbs	Ikdienējā mācīšanas
			(Jaunatnes likums, 8.pants ⁵¹)			
Pieredzes izglītības pieeja, tai skaitā pašizvērtēšana	Var nebūt. Jaunā vērtēšanas pieeja "Vērtēšana, lai mācītos" lielā mērā vērsta tieši uz skolēnu pašvērtēšanas prasmes attīstīšanu. Tomēr tas neizslēdz gala atzīmes izlikšanu, kas var ietekmēt šo pašizvērtēšanas procesu.	Var nebūt.	JĀ	Var nebūt.	JĀ	Var nebūt.
Gala pārbaudījums	JĀ	Biežāk NĒ, bet reizēm JĀ. Ir gadījumi, kad neformālās izglītības ietvaros iegūtās zināšanas, prasmes un kompetences pārbauda un apliecina vēl cita atbildīgā iestāde. Piemēram, pēc transportlīdzekļu vadītāju un traktortehnikas vadītāju mācību pabeigšanas, kas arī ir neformālā izglītība, personai izsniedz mācību karti un nodrošina iespēju kārtot kvalifikācijas eksāmenu valsts akciju sabiedrībā "Ceļu satiksmes drošības direkcija" vai Valsts tehniskās uzraudzības aģentūrā ⁵² .	NĒ	Biežāk NĒ	NĒ	NĒ
Vērtējums (atzīme)	JĀ	NĒ	NĒ	NĒ	NĒ	NĒ

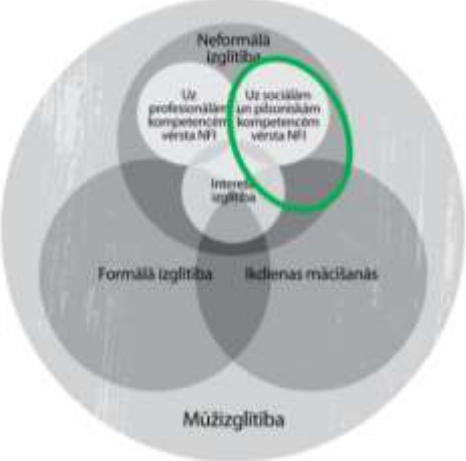
2.7. Neformālās izglītības darbā ar jaunatni unikalitātes raksturojums

Lai veiktu padziļinātu demarkāciju starp neformālās izglītības darbā ar jaunatni, interešu izglītības un pieaugušo neformālās izglītības piedāvājumu jauniešiem, tika veikts savstarpējs salīdzinājums pēc dažādām pazīmēm. Vadoties pēc šo pazīmju analīzes, tika izveidots neformālās izglītības darbā ar jaunatni unikalitātes raksturojums. Salīdzinājumu detalizēti var apskatīt 3. tabulā.

⁵¹ Jaunatnes likums, 8.pants. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/175920-jaunatnes-likums>

⁵² Avots: https://lrvk.gov.lv/lv/getrevisionfile/29674-aXG8JkMeWey4rSzxOU_G5KPDJZNNLrEm.pdf

Tabula 3. Mūžizglītības, neformālās izglītības darbā ar jaunatni, interešu izglītības un pieaugušo neformālās izglītības piedāvājuma jauniešiem salīdzinājums

Mūžizglītība (lifelong learning)			
Apraksts	<p><i>Ilustrācija 2. Neformālās izglītības vieta mūžizglītības kontekstā</i> <i>Ilustrācijas avots: Skolotāja ABC neformālajā izglītībā, JSPA, IZM, 2013.</i></p> <p>Mūžizglītība ir izglītības process dzīves garumā, kas balstās uz mainīgām vajadzībām iegūt zināšanas, prasmes un pieredzi, lai paaugstinātu vai mainītu savu kvalifikāciju atbilstoši interesēm, vajadzībām un darba tirgus prasībām⁵³.</p> <p>Mūžizglītība (<i>lifelong learning</i>) ir izglītības process cilvēka dzīves garumā, kas balstās uz mainīgām vajadzībām iegūt zināšanas, prasmes, pieredzi, lai paaugstinātu vai mainītu savu kvalifikāciju atbilstoši darba tirgus prasībām, savām interesēm un vajadzībām. Mūžizglītība apvieno neformālo mācīšanos ar formālo izglītību, attīsta iedzimtas spējas līdztekus jaunām kompetencēm⁵⁴</p> <p>2018. gadā Eiropas Savienības Padome ir pieņēmusi rekomendācijas par pamatkompetencēm mūžizglītībā. Pamatkompetences ir definētas kā zināšanu, prasmju, attieksmes kopums, kas atbilst katra cilvēka personībai un nodarbošanās sfērai. Galvenās kompetences ir tās, kuras nepieciešamas indivīdiem sevis pilnveidošanai un attīstībai, nodarbinātībai, pilsoniskajām aktivitātēm un sociālajai iekļaušanai: 1. Daudzvalodu kompetence; 2. Personīgā sociālā un mācīšanās mācīties kompetence; 3. Pilsoniskuma kompetence; 4. Uzņēmējdarbības kompetence; 5. Kultūras izpratnes un izpausmes kompetence; 6. Digitālā kompetence; 7. Matemātiskā kompetence un kompetence dabaszinātnēs, tehnoloģijās un inženierzinātnēs; 8. Rakstītprasības kompetence.</p> <p>Visas astoņas pamatkompetences ir iekļautas <i>Youthpass</i> rīkā, ar kura palīdzību atzīst Erasmus+ un Eiropas Solidaritātes korpusa projektos neformālās mācīšanās ceļā gūtās kompetences, un visas astoņas kompetences ir rekomendējamas iekļaut arī citās neformālās izglītības programmās.</p>		
	Neformālā izglītība darbā ar jaunatni (sekundārie dati un aptaujas rezultāti)	Interese izglītība (sekundārie dati)	(Pieaugušo) neformālā izglītība (sekundārie dati)
Mērķis	Izglītības likums nosaka, ka neformālā izglītība ir “ārpus formālās izglītības organizēta interesēm un pieprasījumam atbilstoša izglītojoša darbība.”	Izglītības likums nosaka, ka “interese izglītība ir personas individuālo izglītības vajadzību un vēlmju īstenošana neatkarīgi no vecuma un iepriekš iegūtās izglītības”.	Izglītības likums nosaka, ka neformālā izglītība ir “ārpus formālās izglītības organizēta interesēm un pieprasījumam atbilstoša izglītojoša darbība.”

⁵³ <http://muzizglitiba.gov.lv/>

⁵⁴ Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam.

	Neformālā izglītība darbā ar jaunatni (sekundārie dati un aptaujas rezultāti)	Interesešu izglītība (sekundārie dati)	(Pieaugušo) neformālā izglītība (sekundārie dati)
	<p>Jaunatnes likums nosaka, ka viens no darba ar jaunatni pamatuzdevumiem ir “nodrošināt jauniešiem iespēju iegūt dzīvei nepieciešamās prasmes, zināšanas un kompetences neformālās izglītības ceļā” un “darbs ar jaunatni ir uz jauniešiem orientēts plānotu praktisku pasākumu kopums, kas nodrošina jaunatnes politikas īstenošanu, jauniešu vērtīborientācijas veidošanu un vispārcilvēcisko vērtību nostiprināšanos”, kā arī “neformālā izglītība papildina formālo izglītību; neformālās izglītības mērķis ir sniegt zināšanas, veidot prasmes, iemaņas un attieksmes, kā arī veicināt jauniešu vispusīgu attīstību un aktīvu līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē”.</p> <p>Darba ar jaunatni praksē neformālā izglītība dod iespēju reaģēt uz jauniešu mainīgajām konkrētā brīža vēlmēm un vajadzībām, un noņem mācīšanās procesam formālās robežas un barjeras, gan tā izstrādē, gan īstenošanā, kā arī izvērtēšanā iesaistot pašus jauniešus. Tā ir iespēja apgūt tēmas, kuras jauniešiem ir svarīgas, bet kuras nepiedāvā formālās izglītības programmas vai interesešu pulciņi. Tāpat neformālā izglītība darbā ar jaunatni mazina barjeras, kuras jauniešu mērķa grupai ir saistībā ar pieejamību, sociāliem, ekonomiskiem un citiem</p>	<p>Izstrādājot interesešu izglītības programmas, jāņem vērā interesešu izglītības mērķi:</p> <ul style="list-style-type: none"> → attīstīt izglītojamo talantus, spējas un daudzveidīgas kompetences; → stiprināt bērnu un jauniešu nacionālo identitāti, patriotismu un valstisko apziņu, → veidot attieksmi pret sabiedrībai būtiskām vērtībām, apgūt kultūrvēsturisko mantojumu un kultūras vērtības; → sekmēt izglītojamo socializēšanos un pilsonisko līdzdalību, kā arī karjeras ievirzi (profesionālo karjeru); → ievadīt audzēkņus profesiju pasaulē un sniegt informāciju par tālākās izglītības un darba tirgus iespējām⁵⁵. <p>Piemēram, Jelgavas novadā interesešu izglītības mērķi definē šādi: “Interesešu izglītības mērķis ir radīt iespējas bērnu un jauniešu personības vispusīgai un harmoniskai attīstībai un tā sekmē formālajā izglītībā iegūto zināšanu un prasmju papildināšanu, talanta izkopšanu, pašattīstību, profesionālo iemaņu apguvi, karjeras plānošanu, lietderīgu brīvā laika pavadīšanu un socializāciju (dzīves prasmju apgūšana, sociālas atstumtības mazināšana, antisociālas uzvedības prevencija)⁵⁶</p>	<p>Vadlīnijās neformālās izglītības programmu izstrādei ir uzsvērts: “Neformālās izglītības programmas un to saturs nedublē un nekonkurē ar formālo izglītību, toties rosina dzīvot un strādāt sabiedrībā, kura mācās, tādā veidā attīstot mūžizglītības kultūru”⁵⁷.</p> <p>Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2021.–2027. gadam kā mērķis ir izvirzīta izglītības kvalitāte uzņēmējdarbībā un dzīvē izmantojamu zināšanu un prasmju ieguve ikvienam valsts iedzīvotājam. Tajā arī ir ietverts mērķis, kas paredz, ka 2027. gadā 54 % no pieaugušajiem, kas ir vecumā no 25 līdz 64 gadiem, 12 mēnešu laikā būs piedalījušies formālajā vai neformālajā izglītībā/mācībās⁵⁸. Tas virza uz ES mērķi panākt, ka līdz 2030. gadam “vismaz 60 % pieaugušo katru gadu piedalās mācībās”.</p> <p>Piemēram, mācību centrs BUTS savā mājas lapā norāda, ka “neformālās izglītības programmas apguve dod iespēju izglītojamajam paaugstināt konkurētspēju un integrēties mainīgajā darba tirgū”⁵⁹.</p> <p>Cits piemērs – Latvijas universitātes Vadības un uzņēmējdarbības mācību centrs norāda, ka neformālās izglītības</p>

⁵⁵ Metodiskie ieteikumi interesešu izglītības programmu pilnveidei. Valsts izglītības satura centrs. 2016. Pieejams: https://registri.visc.gov.lv/intizglitiba/dokumenti/metmat/metiet_int_izgl_programmu_pilnveidei.pdf

⁵⁶ Interesešu izglītība. Jelgavas novada mājas lapa. Pieejams: <https://www.jelgavasnovads.lv/lv/interesu-izglitiba>

⁵⁷ Zaļaiskalne, A. Vadlīnijas neformālās izglītības programmu izstrādei. IZM. 2024. Materiāls tapis projekta “Nacionālie koordinatori Eiropas programmas īstenošanai pieaugušo izglītībā” ietvaros.

Pieejams: <https://drive.google.com/file/d/1oRvLdWbP0fL5gDD1z7XDcDbObXgKEBC4/view>

⁵⁸ Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027.gadam. Pieejams: https://pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/NAP2027_apstiprin%C4%81ts%20Saeim%C4%81_1.pdf

⁵⁹ Mācību centrs BUTS mājas lapa. 2024. Pieejams: <https://www.buts.lv/par-mums/biezak-uzdotie-jautajumi>

	Neformālā izglītība darbā ar jaunatni (sekundārie dati un aptaujas rezultāti)	Interesešu izglītība (sekundārie dati)	(Pieaugušo) neformālā izglītība (sekundārie dati)
	izaicinājumiem, kas traucē jauniešiem iekļauties citos mācīšanās procesos. Piemēram, Covid-19 pandēmijas laikā daudzi jauniešu centri organizēja mentālās veselības atbalsta grupas un mācības, lai sniegtu jauniešiem atbalstu šajā izaicinošajā laikā, kas citā formā ne visiem tas bija pieejams. Tāpat, jauniešu grupām, kuras vēlas īstenot savas idejas un iniciatīvas, tiek organizētas mācības par projektu izstrādi un īstenošanu, lai viņi šo savu vēlmi varētu papildīt un tādā veidā apgūt jaunas prasmes darbībā.	Praksē interesešu izglītībai ir ļoti konkrētas tematikas un apgūstamās prasmes diezgan konkrētās jomās, ko piedāvā jau gatavā veidā interesešu izglītības nodrošinātāji savās licencētajās programmās.	mērķis ir apgūt vai uzlabot prasmes, zināšanas un kompetences, gan saistībā ar darbu, gan sabiedriskiem un personīgiem mērķiem ⁶⁰ . Praksē pieaugušo neformālā izglītība dod iespēju praktizēt mūžizglītības konceptu, nodrošinot ļoti dažāda spektra mācību iespējas jebkurā vecumā – sākot no kompetencēm, kas nepieciešamas darba tirgū līdz ļoti personiskām interesēm un vajadzībām. Visbeidzot, ir jāatzīmē, ka “lai gan neformālās izglītības programmu apgūšana nodrošina papildu zināšanas un profesionālo kompetenci, veicina personības izaugsmi un var būt ieguldījums arī personas nodarbinātībai, noklausīts neformālās izglītības kurss nedod tiesības personai veikt noteiktu darbu ⁶¹ ”.
Tematika un saturs	<p>Neformālās izglītības aktivitāšu tematika jaunatnes jomā ir ļoti dažāda, atkarībā no jauniešu interesēm un vajadzībām.</p> <p>Tematiku daļēji ietekmē vietēja, valstiska un Eiropas līmeņa politiskās prioritātes, un tikpat lielā mērā tieši pašu jaunieši vēlmes un intereses konkrētajā brīdī.</p> <p>Populārākās tēmas (pētījumā veiktās aptaujas rezultāti⁶²):</p>	<p>Tiek piedāvāti dažādi interesešu izglītības programmu veidi, kas ir iedalīti pa konkrētām tematiskajām jomām un apakšjomām:</p> <ul style="list-style-type: none"> → kultūrizglītība (deja, folklorā, mūzika, radošās industrijas, teātris, vizuālā un vizuāli plastiskā māksla); → sporta interesešu izglītība (galda spēles, individuālie sporta veidi, sporta spēles, tehniskie sporta veidi); → tehniskā jaunrade (auto modelisms, avio un raķešu-kosmiskais modelisms, datorapmācība, dzelzceļa tehnikas modelisms, konstruēšana un tehniskā 	<p>Plašs spektrs ikdienas dzīvei un darba tirgum nepieciešamo prasmju.</p> <p>Nav vienkopus pieejami visaptveroši dati par neformālās izglītības programmu piedāvājumu visā Latvijā. Taču piedāvājuma dažādības ilustrācijai – daži piemēri.</p> <p>Vadošā profesionālās tālākizglītības iestāde Latvijā mācību centrs BUTS ar</p>

⁶⁰ Latvijas Universitātes mājas lapa. Pieejams: <https://www.vumc.lu.lv/parmums/zinas/zina/t/38148/>

⁶¹ Valsts kontroles revīzijas ziņojums. Valsts atbalsts pieaugušo izglītībai – valstisks vai personisks ieguvums. Avots: https://lrvk.gov.lv/lv/getrevisionfile/29674-aXG8JkMeWey4rSzxQU_G5KPDJZNNLEm.pdf

⁶² Šeit un turpmāk tabulā izmantoti dati no pētījuma ietvaros īstenotās aptaujas, kuras rezultāti analizēti 3.nodaļā. Šeit norādītas visbiežāk minētās atbildes. Konkrētos rādītājus skatīt 3. nodaļā.

	Neformālā izglītība darbā ar jaunatni (sekundārie dati un aptaujas rezultāti)	Interesešu izglītība (sekundārie dati)	(Pieaugušo) neformālā izglītība (sekundārie dati)
	<p>Kultūra, māksla Sports, aktīvā atpūta Digitālās prasmes Personīgās kompetences Nodarbinātība, karjeras izglītība</p> <p>Sociālā iekļaušana Mentālā veselība, labbūtība, Pilsoniskā sabiedrība, Cilvēktiesības, dzimumu līdztiesība</p> <p>Liela atšķirība no citām izglītības jomām ir šī izglītības veida elastība un dalībnieku aktīvā iesaiste mācību satura izveidē – mācību tematikas galvenokārt ierosina paši jaunieši un var tikt arī pielāgotas mācību procesa laikā, reaģējot uz jauniešu patiesajām tā brīža vajadzībām. Ko savukārt reģistrētām un licencētām programmām ar konkrētu programmu nodrošināt ir nedaudz sarežģītāk.</p>	<p>modelēšana, kuģu un jahtu modelisms, mehatronika, lauksaimniecības tehnikas modelēšana, citas tehniskās jaunrades programmas);</p> <p>→ vides interešu izglītība (piemēram, kartogrāfija, anatomijas, astronomijas, arheoloģijas, fizikas, ģeogrāfijas un ķīmijas pulciņi, vides pētnieki, puķkopības pulciņš u.c.);</p> <p>→ citas izglītojošas programmas (piemēram, jaunsardze, ES jautājumu apguve, jaunie satiksmes dalībnieki, defilē, svešvalodas, literārā jaunrade u.c.)⁶³.</p> <p>Saskaņā ar Izglītības kvalitātes valsts dienesta mājas lapā publicēto informāciju, “interesešu izglītības nodarbības ir visi pulciņi (piemēram, deju pulciņš, koris, fotopulciņš, ģitāras spēles mācības u.c.) un nodarbības sporta centros pedagoga vadībā (treniņš boksa grupā, peldētācības u.c.) (ja tā nav profesionālās ievirzes programma sporta skolā)⁶⁴.</p> <p>Piemēram, Madonas bērnu un jauniešu centrā ir pieejami šādi pulciņi: Teātra studija, Teātra sporta pulciņš, Mājsaimniecības pulciņš, Rokdarbu pulciņš, Radošais šūšanas pulciņš, Keramikas pulciņš, Krāsaino smilšu darbnīca, Bērnu mūzikas studija, Kokļu studija, Leļļu teātris, Estrādes mūzikas studija, Trases automodelisma pulciņš, Robotikas pulciņš, Audiovizuālo mediju mākslas pulciņš, Mazpulks⁶⁵.</p> <p>Savukārt Jelgavas novadā interesešu izglītības piedāvājums ir iedalīts šādā tematikā: Folklorā, Kori, Mazie mūzikas</p>	<p>filiālēm visā Latvijā piedāvā apgūt neformālās izglītības programmas šādās tēmās:</p> <p>→ apkures iekārtas un santehnika, → darba aizsardzība, ugunsdrošība, → sanitārās un higiēnas prasības, → mežizstrāde, kokapstrāde, → lauksaimniecība, daiļdārzniecība, → autoskola, pašgājējmašīnu vadīšana, → celtņu operatori, autoremonts, → metināšana, enerģētika, celtniecība, → nekustamais īpašums, → skaistumkopšana, fotokursi, → sociālā aprūpe, bērnu audzināšana, → floristika un dāvanu saiņošana, → šūto izstrādājumu izgatavošana, → gleznošana, psiholoģija, valodas, → biroja darbs, datu aizsardzība, → mārketinga un komerczinības, → projektu vadība, datorzinības, → kvalitātes vadība, personāla vadība, → grāmatvedība⁶⁹.</p> <p>Rīgas Izglītības un informatīvi metodiskais centrs 2020.gadā piedāvāja pieaugušo neformālās izglītības kursus par šādām tēmām: pašizausme, valodas, stils, veselība un skaistumkopšana, psiholoģija, māksla un rokdarbi, datorkursi⁷⁰.</p>

⁶³ Interešu izglītības programmas. Valsts izglītības informācijas sistēmas klasifikatori. Pieejams: <https://data.gov.lv/dati/eng/dataset/valsts-izglitibas-informacijas-sistemas-klasifikatori/resource/98a28adc-6393-486c-a50e-67d915c7e78a>

⁶⁴ Interešu izglītība. Izglītības kvalitātes valsts dienests. 28.06.2021. Pieejams: : <https://www.ikvd.gov.lv/lv/vecakiem/interesu-izglitiba>

⁶⁵ Madonas Bērnu un jauniešu centra mājas lapa. Pieejams: <https://bjc.madona.lv/pulcini>

⁶⁹ Mācību centrs BUTS mājas lapa. 2024. Pieejams:: <https://www.buts.lv/izglitibas-programmas-un-seminari/apkures-iekartas-un-santehnika>

⁷⁰ Pieaugušo neformālās izglītības kursi Rīgas iedzīvotājiem. Rīgas izglītības un informatīvi metodiskais centrs. 2020 Pieejams: https://iksd.riga.lv/media/IZGLITIBA/2020/buklets_septembris_oktobris.pdf

	Neformālā izglītība darbā ar jaunatni (sekundārie dati un aptaujas rezultāti)	Interesešu izglītība (sekundārie dati)	(Pieaugušo) neformālā izglītība (sekundārie dati)
		<p>kolektīvi, Māksla, Tautas dejas, Teātris, Tehniskā jaunrade, Mūsdienų dejas, Vides izglītība, Sports, Citas programmas⁶⁶.</p> <p>Jelgavas novads ir arī izvirzījis savas prioritātes interesešu izglītībā:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Stiprināt kvalitatīvu kultūrizglītības pulciņu (deja, mūzika, folklorā, māksla, teātris, radošās industrijas) piedāvājumu, gatavojoties XIII Latvijas skolu jaunatnes Dziesmu un deju svētkiem 2025.gadā. 2. Paplašināt piedāvājumu STEAM jomas (zinātne, tehnoloģijas, inženierzinātnes un matemātika, tai skaitā, tehniskā jaunrade un vides interesešu izglītība) interesešu izglītībā Jelgavas novada izglītības iestādēs. 3. Veicināt bērnu un jauniešu fizisko aktivitāšu, veselīga dzīvesveida un pilsoniskās apziņas praktizēšanu.⁶⁷ <p>Līdzīgs tematiskais iedalījums ar nedaudz plašāku piedāvājumu ir Rīgas bērnu un jauniešu centrā “Daugmale” – pieejamas interesešu izglītības programmas: dejas, mūzika, dažādas mākslas, teātris, foto, kino, video, multiediji, žurnālistika, radio, TV studija, tehniskā jaunrade, datorapmācība un programmēšana, sporta interesešu izglītības, vides interesešu izglītības un citas programmas⁶⁸.</p>	<p>Savukārt, Latvijas Nacionālās bibliotēkas Kompetenču attīstības centrs piedāvā dažādus kursus gan bibliotēku darbiniekiem, gan to apmeklētājiem: par periodiku un novadpētniecību, mākslīgā intelekta izmantošanu darbam un radošumam, kā arī aptaujas anketu izveidi savai bibliotēkai, darbu ar dažādām datu bāzēm un digitalizāciju.</p> <p>Olaines Pieaugušo izglītības centrā ir iespējams apgūt svešvalodas, pilnveidot zīmēšanas un gleznošanas prasmes un mācīties pērļu pīšanu un rotu darināšanu.</p>
Aktivitāšu veidi un formāti, ilgums	<p>Neformālās izglītības pasākumi jaunatnes jomā notiek ļoti dažādos formātos. Populārākie no tiem:</p> <p>Radošās nodarbības, aktivitātes Valaspriekšu aktivitātes</p>	<p>Saskaņā ar Metodiskajiem ieteikumiem interesešu izglītības programmu pilnveidei, interesešu izglītības programmas apgūšanā izmantojamas daudzveidīgas metodes un darba formas⁷¹. Formāta ziņā praksē interesešu izglītības programmām pastāv ļoti konkrēti formāti, kas ir līdzīgi kā formālajā izglītībā – interesešu izglītības</p>	<p>Saskaņā ar IZM iekšējiem noteikumiem “Profesionālās izglītības un pieaugušo neformālās izglītības programmu izstrādes un noformēšanas kārtība”, neformālās izglītības programmai izglītības programmu ilgumu un apjomu, teorijas un</p>

⁶⁶ Interesešu izglītība. Jelgavas novada mājas lapa. Pieejams:: <https://www.jelgavasnovads.lv/lv/interesu-izglitiba>

⁶⁷ Turpat

⁶⁸ Rīgas pašvaldības sporta, interesešu izglītības, mūzikas un mākslas skolu profesionālās ievirzes un interesešu izglītības programmas. Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departaments. 2020. Pieejams:

https://izglitiba.riga.lv/media/IZGLITIBA/2020/Korigets_Interesu%20izglitiba%20katalogs%2031_08_2020.pdf

⁷¹ Pieejams: https://registri.visc.gov.lv/intizglitiba/dokumenti/metmat/metiet_int_izgl_programmu_pilnveidei.pdf

	Neformālā izglītība darbā ar jaunatni (sekundārie dati un aptaujas rezultāti)	Interesešu izglītība (sekundārie dati)	(Pieaugušo) neformālā izglītība (sekundārie dati)
	<p>Kultūras aktivitātes, pasākumi Sporta, aktīvās atpūtas pasākumi Mācības</p> <p>Neformālās izglītības pasākumi visbiežāk ilgst no dažām stundām (darbnīcas, domnīcas) līdz pat vairākām dienām (piemēram, jauniešu apmaiņas Erasmus+ programmā, nometnes). Formāti ir dažādi un diezgan elastīgi, un to parasti nosaka paši pasākumu īstenotāji, norises vieta un tēma, pieejamie resursi, kā arī jauniešu ikdienas grafiks un dažkārt arī transporta grafiks.</p>	<p>programmas īstenošanas laiks nav īsāks par vienu gadu, izņemot bērnu un jauniešu nometņu programmas⁷². Interesešu izglītībā viena stunda ilgst 40 min un 5-10 min starpbrīdis, pirmsskolas vecuma bērniem – 30 min un 5-10 min starpbrīdis⁷³</p> <p>Piemēram, Rīgas Bērnu un jauniešu centrā "Daugmale" ir noteikts, ka minimālais audzēkņu skaits vienā pulciņā ir 10–15, un maksimālais stundu skaits nedēļā ir no 2–8 stundām (atkarībā no izglītības pakāpes)⁷⁴.</p> <p>Vasarās un skolēnu brīvlaikos bieži tiek rīkotas arī dažādas interesešu izglītības nometnes⁷⁵, kas ilgst vairāku dienu garumā – ir pieejamas gan dienas, gan diennakts nometnes, kas notiek gan iekštelpās, gan ārpus telpām.</p> <p>Bērnu un jauniešu nometnes tiek organizētas saskaņā ar MK noteikumiem Nr.981 (2009) "Bērnu nometņu organizēšanas un darbības kārtība", kuri paredz, ka "nometne ir mērķtiecīgi organizēts pasākums, kurā vairāk nekā puse dalībnieku ir bērni un kas paredzēts, lai saskaņā ar nometnes programmu nodrošinātu dalībnieku saturīgu un lietderīgu brīvā laika pavadīšanu un sekmētu vispusīgu attīstību". Par nometnes vadītāju var būt persona, kura ir "apguvusi Izglītības un zinātnes ministrijas apstiprināto nometņu vadītāju kursu programmu un saņēmusi Valsts izglītības satura centra apliecību par programmas apguvi".</p>	<p>prakses procentuālās attiecības un teorijas sadalījumu nosaka "atbilstoši izglītības programmas mērķim un sasniedzamajiem mācīšanās rezultātiem⁷⁶".</p> <p>Biežākie formāti ir dažādi kursi klātienē un tiešsaistē, kuru ilgums ir no dažām stundām līdz pat 40 stundām un vairāk. Pieaugušo neformālās izglītības programmu garums parasti nepārsniedz 159 akadēmiskās stundas. Citas mācību programmas no 160 stundām ir jālicencē⁷⁷.</p> <p>Latvijas universitātes Vadības un uzņēmējdarbības mācību centrā ir noteikts, ka neformālās izglītības programmas ir programmas, kurām stundu skaits ir no 24 līdz 159 akad. stundām⁷⁸ (1 ak. stunda – 45 min.), tomēr Latvijas universitāte piedāvā arī atsevišķas programmas ar vairāk stundām.</p>

⁷² Metodiskie ieteikumi latviešu skatuviskās tautas dejas interesešu izglītības programmas veidošanai un īstenošanai. VISC. 2020 Pieejams:

https://registri.visc.gov.lv/intizglitiba/dokumenti/metunat/met_iet_skatuv_tautas_deja.pdf

⁷³ Pašnovērtējuma ziņojums. Līvānu Bērnu un jauniešu centrs.019. Pieejams: <https://www.livani.lv/lv/media/13087/download> (2020)

⁷⁴ Interesešu izglītības sistēma Rīgā. BJC Daugmale. Pieejams: https://bjcdaugmale.lv/par_mums/interesu-izglitiba-riga/

⁷⁵ Nometnes var būt dažādas, un tās tiek rīkotas arī darbā ar jaunatni, tomēr biežāk tās tiek izmantotas interesešu izglītības darbā.

⁷⁶ Profesionālās izglītības un pieaugušo neformālās izglītības programmu izstrādes un noformēšanas kārtība. Iekšējie noteikumi. IZM. Pieejams: <https://www.visc.gov.lv/lv/media/2188/download>

⁷⁷ Licences un akreditācija. NIID. Avots: <https://www.niid.lv/licences>

⁷⁸ Latvijas Universitātes mājas lapa. Pieejams: <https://www.vumc.lu.lv/parmums/zinas/zina/t/38148/>

	Neformālā izglītība darbā ar jaunatni (sekundārie dati un aptaujas rezultāti)	Interesešu izglītība (sekundārie dati)	(Pieaugušo) neformālā izglītība (sekundārie dati)
<p>Iesaistītās institūcijas</p>	<p>Neformālo izglītību darbā ar jaunatni veic dažādas ar jomu saistītas organizācijas un institūcijas, kā arī paši jaunieši:</p> <p>Jauniešu centrs Biedrība vai nodibinājums Jaunatnes lietu speciālists, jaunatnes darbinieks pašvaldībā Jaunatnes organizācija Interesešu izglītības iestāde Jauniešu dome Skolēnu vai studentu pašpārvalde</p> <p>Latvijā ir 110 jauniešu centri vai tiem pielīdzināmas institūcijas/organizācijas un 111 NVO, kuras veic darbu ar jaunatni.</p>	<p>Interesešu izglītības programmas īsteno pašvaldību dibinātas interesešu izglītības iestādes, vispārējās izglītības iestādes, profesionālās un profesionālās ievirzes izglītības iestādes, privātās izglītības iestādes.</p> <p>(2) Izglītības iestādes ir tiesīgas īstenot interesešu izglītības programmas bez licences saņemšanas.</p> <p>(3) Interesešu izglītības programmas ir tiesīgas īstenot arī citas juridiskās un fiziskās personas, kuras nav reģistrētas Izglītības iestāžu reģistrā, pēc attiecīgas licences saņemšanas pašvaldībā. (Izglītības likums, 47.pants. Interesešu izglītības programmas)</p> <p>Saskaņā ar Valsts izglītības informācijas sistēmas Izglītības iestāžu reģistra datiem, Latvijā ir reģistrētas 137 Bērnu un jauniešu interesešu izglītības iestādes⁷⁹ – 99 juridiskas (gan SIA, gan NVO) vai fiziskas personas un 38 pašvaldības.</p> <p>Saskaņā ar Izglītības likuma 19.pantu, (1) Interesešu izglītības iestādes, kas īsteno interesešu izglītības programmas, tai skaitā zinātnes, tehnoloģiju, vides, inženierzinātņu un matemātikas jomā, un papildus veic interesešu izglītības metodiskā centra un pedagogu tālākizglītības centra funkcijas, atbilstoši MK noteiktajiem kritērijiem ir tiesīgas iegūt valsts nozīmes interesešu izglītības iestādes statusu.</p> <p>(2) Lēmumu par valsts nozīmes interesešu izglītības iestādes statusa piešķiršanu un anulēšanu pieņem Izglītības un zinātnes ministrija.</p> <p>Savukārt katrā pašvaldībā atsevišķi tiek licencētas interesešu izglītības programmas. Šie dati ir pieejami katrā pašvaldībā un nav apkopoti valsts līmenī.</p>	<p>Neformālo izglītību pieaugušajiem īsteno: Pieaugušo neformālās izglītības iestādes Augstākās izglītības iestādes Citas izglītības iestādes Uzņēmumi NVO Pašvaldības</p> <p>Akreditētas izglītības iestādes, kā arī Nacionālo bruņoto spēku vienības ir tiesīgas īstenot neformālās izglītības programmas bez atļaujas saņemšanas.</p> <p>Personas, kuras nav reģistrētas Izglītības iestāžu reģistrā, ir tiesīgas īstenot neformālās izglītības programmas pēc atļaujas saņemšanas.</p> <p>Saskaņā ar Valsts izglītības informācijas sistēmas Izglītības iestāžu reģistra datiem, Latvijā ir reģistrētas 272 pieaugušo neformālās izglītības iestādes – 263 juridiskas (gan SIA, gan NVO) vai fiziskas personas, 8 pašvaldības un arī Veselības ministrija.</p> <p>Nav pieejami apkopojami dati par kopējo neformālās izglītības programmu piedāvājumu Latvijā. Tā kā programmas tiek reģistrētas pašvaldībās, tad arī to uzskaitē tiek veikta pašvaldību līmenī.</p> <p>Piemēram, 2024. gadā Cēsu novadā ir izsniegtas 5 atļaujas pieaugušo neformālās</p>

⁷⁹ Valsts Izglītības informācijas sistēma Pieejams: <https://www.viis.gov.lv/registri/iestades>

	Neformālā izglītība darbā ar jaunatni (sekundārie dati un aptaujas rezultāti)	Interesešu izglītība (sekundārie dati)	(Pieaugušo) neformālā izglītība (sekundārie dati)
		Piemēram, Rēzeknes valstspilsētas pašvaldībā 2022./23. gadā ir izsniegtas licences 107 interesešu izglītības programmām, ko īsteno 24 dažādas juridiskas un fiziskas personas, un lielāko daļu no tām (69) piedāvā Austrumlatvijas radošo pakalpojumu centrs "Zeimuļš".	izglītības programmu īstenošanai ⁸⁰ – vienai SIA un četrām biedrībām.
Mērķa grupas pēc vecuma	<p>Aptaujātie neformālās izglītības darbā ar jaunatni īstenojami nodrošina neformālās izglītības aktivitātes šādām mērķa grupām:</p> <p>Pamatizglītības vecuma bērni (jaunāki par 16 gadiem) Vidusskolas vecuma jaunieši (16 līdz 17 gadi)</p> <p>Saskaņā ar Eurostat datiem, 2022. gadā neformālās izglītības mācībās ir piedalījušies 43,4% Latvijas jauniešu vecumā no 18 – 24 gadiem.⁸¹</p>	<p>Lai arī Izglītības likumā noteikts, ka interesešu izglītībai nav vecuma ierobežojumu, tradicionāli šo jēdzienu attiecina uz bērniem un jauniešiem līdz 25 gadu vecumam⁸². Atsevišķās pašvaldībās gan nedaudz atšķiras zemākā vecuma robežšķirtne, no kuras var piedalīties interesešu izglītības aktivitātēs.</p> <p>Piemēram, Rīgas pašvaldība ir definējusi, ka “plašu un daudzveidīgu interesešu izglītības programmu (pulciņu) klāstu” piedāvā “jebkuram bērnam un jauniešiem vecumā no 2 līdz 25 gadiem⁸³”.</p> <p>Savukārt Ventspils Jaunrades namā uz interesešu izglītības programmām ir aicināts “ikviens bērns un jauniešis vecumā no 3 līdz 25 gadiem⁸⁴”.</p> <p>Pēc IZM datiem, kopumā Latvijā interesešu izglītības programmās 2023./24. mācību gadā ir iesaistījušies 226 282 bērni un jaunieši, no kuriem nedaudz vairāk par pusi (126 380) ir meitenes.⁸⁵</p>	<p>Pieaugušie Latvijā ir vecumā no 18 gadiem, un lielākā daļā neformālās izglītības programmu arī var iesaistīties no šī vecuma.</p> <p>Bet, piemēram, “politikas plānošanas dokumentos kā rezultatīvais rādītājs pieaugušo izglītības mērķu sasniegšanas novērtēšanai ir noteikts iedzīvotāju īpatsvars 25–64 gadu vecumā, kas noteiktā periodā ir iesaistīti ar pieaugušo izglītību saistītajās aktivitātēs⁸⁶”.</p> <p>Tāpat, atsevišķas programmas, piemēram, pēdējā laika lielākais pieaugušo izglītības projekts “Mācības pieaugušajiem”, kas iekļāva arī neformālās izglītības programmas, piedāvāja izglītošanās iespējas pieaugušajiem vecumā no 25 gadiem.</p>

⁸⁰ Pašvaldības izsniegtās atļaujas. Cēsu novada mājas lapa. Pieejams: <https://www.cesis.lv/lv/pasvaldiba/dokumenti/atlaujas/>

⁸¹ Eurostat; Participation rate in education and training by age; Pieejams: https://doi.org/10.2908/TRNG_AES_101 ;

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/trng_aes_101_custom_10412379/default/table?lang=en

⁸² Interesešu izglītība Latvijā. Nacionālās enciklopēdijas šķirklis. 2023. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/5311-intere%C5%A1u-izgl%C4%ABt%C4%ABba-Latvij%C4%81->

⁸³ Interesešu izglītības katalogs. Pieejams: <https://katalogs-iksd.riga.lv/lv/izglitiba/interesu-izglitiba>

⁸⁴ Interesešu izglītība. Ventspils pašvaldības mājas lapa. Pieejams: <https://www.ventspils.lv/par-ventspili/izglitiba/interesu-izglitiba/>

⁸⁵ Interesešu izglītība. Oficiālā statistika. IZM. Pieejams: <https://www.izm.gov.lv/lv/interesu-izglitiba>

⁸⁶ Valsts kontroles revīzijas ziņojums. Valsts atbalsts pieaugušo izglītībai – valstisks vai personisks ieguvums. 2023. Pieejams: https://lrvk.gov.lv/lv/getrevisionfile/29674-aXG8JkMeWey4rSzxQU_G5KPDJZNNLrEm.pdf

	Neformālā izglītība darbā ar jaunatni (sekundārie dati un aptaujas rezultāti)	Interesešu izglītība (sekundārie dati)	(Pieaugušo) neformālā izglītība (sekundārie dati)
			Saskaņā ar Eurostat datiem, 2022. gadā neformālās izglītības mācībās ir piedalījušies 56 % Latvijas iedzīvotāju vecumā no 25 – 34 gadiem, 58 % iedzīvotāju vecumā no 35 – 44 gadiem, 49% iedzīvotāju vecumā no 45 – 54 gadiem un 41% iedzīvotāju vecuma posmā no 55 – 64 gadiem. ⁸⁷
Pieejamība (piedāvājuma klāsts, ģeogrāfiskais pārklājums, ekonomiskā pieejamība un fiziskā pieejamība (arī cilvēkiem ar kustību ierobežojumi))	<p>Klātienes neformālās izglītības aktivitātes notiek dažādās vietās, ne tikai novadu centros – arī pagastu jauniešu centros un jauniešu telpās, dažkārt skolās, kultūras namos un citās telpās. Dažos novados attālākos pagastos ir vai nu darba ar jaunatni koordinators, vai arī uz turieni dodas jaunatnes darbinieks mobilā darba ar jaunatni aktivitāšu ietvaros, tādējādi sasniedzot arī nomaļākos pagastus.</p> <p>Dalība šajos pasākumos dalībniekiem parasti ir bez maksas, un garākos pasākumos tiek nodrošināta arī ēdināšana, kā arī visi vajadzīgie materiāli nodarbībām.</p> <p>Neformālās izglītības aktivitātes notiek arī tiešsaistē, vairāk gan tās bija izplatītas Covid-19 pandēmijas laikā. Tiešsaistes mācību gadījumā tās bija vairāk pieejamas jauniešiem no attālajiem reģioniem, savukārt pieejamību nereti ierobežoja atbilstoša</p>	<p>Interesešu izglītībai ir plaša pieejamība gan ģeogrāfiski (visos novados), gan ekonomiski, tomēr vislielākais izaicinājums ir vides pieejamība.</p> <p>Saskaņā ar Valsts izglītības informācijas sistēmas Izglītības iestāžu reģistra datiem (par situāciju uz 25.03.2024.), Latvijā ir reģistrētas 137 Bērnu un jauniešu interesešu izglītības iestādes⁸⁹, un kopumā 10 000 interesešu izglītības programmas dažādās jomās (kultūrizglītība, sports, vide, tehniskā jaunrade, citas)⁹⁰.</p> <p>Interesešu izglītību galvenokārt finansē valsts un pašvaldības, un tā ir samērā pieejama, lai gan daudzos gadījumos to daļēji finansē arī paši dalībnieki ar simbolisku līdzfinansējumu.</p> <p>Piemēram, BJC “Daugmale” visas interesešu izglītības programmas finansē Rīgas pašvaldība un pamatā apmeklētājiem tās ir par brīvu, bet dažām programmām ir nepieciešams vecāku neliels līdzfinansējums 5 –15 EUR apmērā⁹¹. Arī Bērnu un jauniešu centrā “Rīgas skolēnu pils” līdzfinansējuma apmērs mēnesī vienam audzēknim</p>	<p>Diezgan plašs tematiskais piedāvājums. Piemēram, Rīgā vien ir 99 reģistrētas pieaugušo neformālās izglītības iestādes⁹⁷ un vēl papildus 372 reģistrētas neformālās izglītības programmas⁹⁸.</p> <p>Neformālā izglītība pieaugušajiem ir pieejama dažādās Latvijas vietās, bet lielākoties gan novadu centros, pilsētās. Piemēram, mācību centrs BUTS ir pieejams 21 Latvijas pilsētā, un mācības notiek gan dienas, gan vakara grupās.</p> <p>Lielākā daļa mācību parasti ir par maksu – gan zemāku, augstāku.</p> <p>Piemēram, Rīgas Izglītības un informatīvi metodiskais centrs kopš 2022.gada piedāvā dalību pieaugušo neformālās izglītības kursos Rīgas iedzīvotājiem par 6,05 EUR (ar PVN) par vienu akadēmisko stundu (45 min.) nodarbībām klātienē un 5,57 EUR</p>

⁸⁷ Eurostat; Participation rate in education and training by age; Pieejams: https://doi.org/10.2908/TRNG_AES_101; https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/trmg_aes_101_custom_10412379/default/table?lang=en

⁸⁹ Valsts Izglītības informācijas sistēma. Iestāžu reģistrs. Pieejams: <https://www.viis.gov.lv/registri/iestades>

⁹⁰ Valsts Izglītības informācijas sistēma. Izglītības programmu reģistrs. Pieejams: https://www.viis.gov.lv/registri/izglitibas_programmas

⁹¹ BJC Daugmales mājas lapa. Līdzfinansējums. Pieejams: https://bjcdaugmale.lv/par_mums/lidzfinansejums/

⁹⁷ Valsts Izglītības informācijas sistēma. Iestāžu reģistrs. Pieejams: <https://www.viis.gov.lv/registri/iestades>

⁹⁸ Rīgas Izglītības un informatīvi metodiskais centrs. Licenču, atļauju un pedagogu programmu saskaņojumu reģistrs. Pieejams: <https://riimc.lv/category/5/topic/519>

	Neformālā izglītība darbā ar jaunatni (sekundārie dati un aptaujas rezultāti)	Interesešu izglītība (sekundārie dati)	(Pieaugušo) neformālā izglītība (sekundārie dati)
	<p>individuālā datora vai planšetes un stabila interneta pieslēguma pieejamība, kā arī personiskā telpa, lai varētu koncentrēties aktivitātei (Digitālā darba ar jaunatni tendences Latvijā. DigiSnac pētījuma Latvijas ziņojums. 2022⁸⁸)</p> <p>Dažādās finansēšanas programmās jaunatnes jomā, piemēram, Erasmus+, Eiropas Solidaritātes korpuss, Jaunatnes politikas Valsts programma un citās, tiek īpaši uzsvērtā jauniešu ar ierobežotām iespējām iekļaušana, nodrošinot arī papildus resursus šo mērķa grupu iesaistei.</p> <p>Ne vienmēr ir nodrošināta infrastruktūras pieejamību – cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem pasākumu norises vietas ne vienmēr ir piekļūstamas, tomēr bieži vien katrs gadījums tiek risināts individuāli. Taču ne vienmēr ir tik vienkārši iesaistīt jauniešus ar ierobežotām iespējām kompetenču, kā arī infrastruktūras pieejamības dēļ. Tomēr neformālā izglītība jaunatnes jomā savas elastības dēļ var piedāvāt visindividuālāko pieeju jauniešiem ar ierobežotām iespējām.</p>	<p>2023./24. mācību gadā ir 5–15 EUR mēnesī⁹². Bērnam vai jauniešiem ar invaliditāti vai no trūcīgas vai maznodrošinātas ģimenes tiek piešķirta 100 % atlaide.</p> <p>Būtiski ir arī atzīmēt, ka valsts mērogā tiek nodrošināts papildu atbalsts interešu izglītībai arī nodokļu atlaižu veidā – “ja bērns apmeklē interešu izglītības programmas maksas nodarbības izglītības iestādē vai licencētā programmā, vecāki, iesniedzot gada ienākumu deklarāciju, var atgūt pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli par šiem (attaisnotajiem) izdevumiem”⁹³.</p> <p>Jāatzīmē, pastāv tendence, ka šīs iespējas koncentrējas lielākās pilsētās un novadu centros, kur interešu izglītībai ir izveidotas atsevišķas iestādes ar plašu nodarbību klāstu. Vienlaikus interešu izglītību nodrošina arī izglītības iestādes – šajos gadījumos tas ir jauniešiem pietuvināti, ja viņš šo iestādi jau apmeklē.</p> <p>Tomēr ir jāņem vērā, ka ir atsevišķas sabiedrības grupas, kurām arī ar visām šīm iespējām, pastāv pieejamības barjeras, piemēram, transporta pieejamība, lai nokļūtu uz pulciņiem, nepieciešamie materiāli, ekipējums u.c.). Šīs pieejamības barjeras nereti ir pietiekami augstas, lai bērni un jaunieši tomēr nevarētu piedalīties interešu izglītībā.</p> <p>Piemēram, Latvijas Daudzbērnu ģimeņu apvienības veiktajā aptaujā 2022. gadā par interešu izglītības nepieciešamību un pieejamību bērniem, tika noskaidrots,</p>	<p>(ar PVN) par vienu akadēmisko stundu (45 min.) nodarbības attālināti.⁹⁹</p> <p>Savukārt Latvijas Nacionālās bibliotēkas Kompetenču attīstības centra piedāvāto kursu cena ir no 18 EUR (4h) līdz 27 EUR (6h), 36 EUR (8h) un 111 EUR (37h) no personas vai līdz 450 EUR par veselu sešu stundu kursu izbraukumā¹⁰⁰. Trīs kursi ir pieejami bez maksas.</p> <p>Latvijas universitātei ir plašs piedāvājums kultūras, pedagogijas, personības pilnveides, tehnoloģiju, uzņēmējdarbības, valodu, veselības, sporta un darba aizsardzības jomās. Kursu garums un cenu amplitūda ir dažāda, piemēram, 320,00 EUR par 64 ak.stundu kursu Jogas tradīcijā un praksē vai 624 EUR par 162 akad. stundu (3 mēn.) kursu Nekustamo īpašumu darījumu starpniecības biznesā.</p> <p>Ir arī bezmaksas iespējas dažādu programmu ietvaros. Piemēram, mācību centrs BUTS Krāslavā piedāvā latviešu valodas kursus Ukrainas iedzīvotājiem. Savukārt Latvijas universitātes Vadības un uzņēmējdarbības mācību centrā apmācība notiek arī par Nodarbinātības valsts</p>

⁸⁸ 21 rīks un 101 ideja digitālajam darbam ar jaunatni. Digitālā darba ar jaunatni metodiskais materiāls jaunatnes darbiniekiem jauniešu centros, Pašvaldībās un organizācijās. (2.daļa. Digitālā darba ar jaunatni tendences Latvijā. “DigiSnac” pētījuma Latvijas ziņojums. 2022. Digitālā darba ar jaunatni kartēšanas ziņojums). JSPA. 2023. Pieejams: <https://jaunatne.gov.lv/wp-content/uploads/2023/06/2300740-Metodiskais-materials-par-digitalo-darbu-ar-jaunatni-spreads.pdf>

⁹² Rīgas Skolēnu pils mājas lapa. Līdzfinansējums. Pieejams: <https://www.rsp.lv/dalibas-maksa-pulcinos/>

⁹³ Bērnu interešu izglītība un izdevumi, par kuriem var atgūt pārmaksāto nodokli. 07.09.2021. LV portāls. Pieejams: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/332088-bernu-interesu-izglitiba-un-izdevumi-par-kuriem-var-atgut-parmaksato-nodokli-2021>

⁹⁹ Rīgas Izglītības un informatīvi metodiskā centra mājas lapa. Pieaugušo izglītība. Pieejams: <https://riime.lv/category/3/topic/5>

¹⁰⁰ Latvijas Nacionālās bibliotēkas Kompetenču attīstības centra mājas lapa. Pieejams: https://docs.google.com/spreadsheets/d/1AMAMclhadR2NH0WE-GB_M-21BcvyniuD62uf5jnxWt8/edit#gid=1819880615

	Neformālā izglītība darbā ar jaunatni (sekundārie dati un aptaujas rezultāti)	Interesešu izglītība (sekundārie dati)	(Pieaugušo) neformālā izglītība (sekundārie dati)
		<p>ka viens no lielākajiem šķēršļiem ir bērnu vadāšana un laika trūkums tam⁹⁴.</p> <p>Taču lielākais izaicinājums interesešu izglītībā ir vides pieejamība cilvēkiem ar invaliditāti.</p> <p>“Labklājības ministrijas publicētie dati liecina, ka Latvijā ar invaliditāti sadzīvo katrs desmitais, tie ir vairāk nekā 203 000 cilvēku. Ierobežotas pārvietošanās spējas ir 36 000 cilvēku, gandrīz 3000 cilvēku ir dzirdes traucējumi, 10000 – redzes traucējumi. [...] Turklāt katru gadu cilvēku skaitam ar funkcionāliem traucējumiem ir tendence pieaugt. Tāpat vides pieejamība ir kritiski zema.</p> <p>Labklājības ministrijas pētījumā ir secināts, ka cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem ir pieejami tikai 8% valsts vai pašvaldību institūciju ēku un vides pieejamība nav nodrošināta 80% sporta būvju un divām trešdaļām publisko pasākumu zālēm⁹⁵”.</p> <p>Labklājības ministrija ir izveidojusi Iekļaujošas vides ceļvedi⁹⁶ ar mērķi pilnveidot publiskos pakalpojumus un rādīt piemēru kā valsts un pašvaldību iestādēm kļūt par iekļaujošas vides paraugu, tomēr, lai to īstenotu, ir nepieciešamas ēku pārbūves, kas nozīmē papildu resursus.</p>	<p>aģentūras (turpmāk – NVA) kuponu.</p> <p>NVA kopumā piedāvā dažādas iespējas bezdarbniekiem un darba meklētājiem apgūt NFI programmas. Daļēji neformālās izglītības programmu apgūvē var pieteikties bezdarbnieki un darba meklētāji, kuru prasmes neatbilst mainīgajam darba tirgus prasībām vai šīs prasmes ir nepietiekamas un šī iemesla dēļ ir grūti atrast darbu. Jāņem gan vērā, ka bezdarbnieks un darba meklētājs viena gada laikā var iesaistīties ne vairāk kā trīs neformālās, transportlīdzekļu un traktortehnikas vadītāju izglītības programmu apgūvē¹⁰¹.</p> <p>Attiecībā uz fizisku pieejamību, kopumā ne visur, kur tiek piedāvātas neformālās izglītības mācības, tiek norādīta vides pieejamība un ne visur tā tiek nodrošināta arī cilvēkiem ar invaliditāti.</p> <p>Kā teikts Valsts Kontroles Revīzijas ziņojumā “Valsts atbalsts pieaugušo izglītībai – valstisks vai personisks ieguvums”, “viena no NVA prioritārajām mērķgrupām ir cilvēki ar invaliditāti, kuriem vides pieejamība var būt izšķiroša, lai pieteiktos mācībām¹⁰²”, vienlaikus tajā</p>

⁹⁴ Diskusija un aptauja par interesešu izglītības pieejamību. Latvijas Daudzbērnu ģimeņu apvienības mājas lapa. Pieejams: <https://www.kustiba3plus.lv/aktivitates/2022/interesu-izglitiba-pieejamiba/>

⁹⁵ Drunka, A., Zvaigzne, I. Skolas un interesešu izglītības vides pieejamība bērniem ar funkcionāliem traucējumiem. 19.10.2021. Latvijas Sabiedriskais medijs. Pieejams: <https://lr1.lsm.lv/lv/raksts/gimenes-studija/skolas-un-interesu-izglitiba-vides-pieejamiba-berniem-ar-funkci.a150536/>

⁹⁶ Iekļaujošas vides ceļvedis valsts un pašvaldību iestādēm. Labklājības ministrija. 2019. Pieejams: https://www.lm.gov.lv/sites/lm/files/content/pieejamibas_celvedis.pdf

¹⁰¹ Informācija par programmām ir pieejama: <https://www.nva.gov.lv/lv/prasmju-apguve>

¹⁰² Valsts kontroles revīzijas ziņojums. Valsts atbalsts pieaugušo izglītībai – valstisks vai personisks ieguvums. Avots: https://lrvk.gov.lv/lv/getrevisionfile/29674-aXG8JkMeWey4rSzxQU_G5KPDJZNNLrEm.pdf

	Neformālā izglītība darbā ar jaunatni (sekundārie dati un aptaujas rezultāti)	Interesešu izglītība (sekundārie dati)	(Pieaugušo) neformālā izglītība (sekundārie dati)
			arī norādot, ka “vides pieejamību būtu jāattiecina arī uz VIAA atbildībā esošo projektu”, kas savukārt ir otra par pieaugušo neformālās izglītības projektiem atbilstošā institūcija Latvijā.
Mērķgrupa – jaunieši ar ierobežotām iespējām	<p>Aptaujātie neformālās izglītības darbā ar jaunatni īstenotāji neformālās izglītības aktivitātēs iesaista šādus jauniešus ar ierobežotām iespējām:</p> <p>Jaunieši, kuriem ir mācīšanās grūtības Jaunieši, kuriem ir ģeogrāfiskie šķēršļi Jaunieši, kuriem ir ekonomiskie šķēršļi</p> <p>Dažādās finansēšanas programmās jaunatnes jomā, piemēram, Erasmus+, Eiropas Solidaritātes korpuss, Jaunatnes politikas Valsts programma un citās, jaunieši ar ierobežotām iespējām ir īpaši atbalstāmā mērķa grupa.</p> <p>Tomēr, līdzīgi kā citās izglītības jomās, šo atbalstu ne vienmēr ir iespējams sniegt visām grupām ar ierobežotām iespējām, jo izaicinājums dažkārt ir viņu sasniegšana, savukārt cilvēkiem ar invaliditāti ne vienmēr ir pieejama infrastruktūra. Ir atsevišķas NVO, kuras īpaši darbojas ar neredzīgajiem, nedzirdīgajiem vai ar cilvēkiem ar kustību traucējumiem, kas arī izplata informāciju citām organizācijām, kā strādāt ar šīm mērķa grupām un sniedz rekomendācijas. Kopumā darbu ar šīm mērķa grupām nodrošina</p>	<p>Interesešu izglītībā ir aicināti iesaistīties visi bērni un jaunieši – arī no trūcīgām vai maznodrošinātām ģimenēm, kā arī jaunieši ar invaliditāti.</p> <p>Šiem jauniešiem bieži tiek nodrošināts atbalsts līdzmaksājuma 100 % atlaides veidā, lai mazinātu iesaistes barjeras.</p> <p>Tomēr jaunieši ar invaliditāti ne vienmēr var piedalīties vides nepiecieamības dēļ.</p> <p>Labklājības ministrijas izveidotajā Iekļaujošas vides ceļvedī ir minēts kāds piemērs par saņemtajām sūdzībām, kas diezgan plaši ilustrē reālo interesešu izglītības pieejamību cilvēkiem ar kustību traucējumiem:</p> <p>“Skolēnu interesešu izglītības iestādē vide nav pieejama. Ēkā kopā ir četri stāvi (pagrabā ir garderobe un pulciņi), līdz pirmajam stāvam ir vairāki pakāpieni. Tur nav ne lifta, ne kāds cits risinājums (piem., riteņkrēsļa pacelāji), tātad skolēniem ar kustību traucējumiem patstāvīgi bez citu palīdzības ir neiespējami piedalīties interesešu izglītībā vienlīdzīgi ar citiem bērniem.¹⁰³”</p>	Nav informācijas.

¹⁰³ Iekļaujošas vides ceļvedis valsts un pašvaldību iestādēm. Labklājības ministrija. 2019. Pieejams: https://www.lm.gov.lv/sites/lm/files/content/pieejamibas_celvedis.pdf

	Neformālā izglītība darbā ar jaunatni (sekundārie dati un aptaujas rezultāti)	Interesešu izglītība (sekundārie dati)	(Pieaugušo) neformālā izglītība (sekundārie dati)
	atvērtība kopumā un “mācīšanās darot” pieeja, risinot katru situāciju individuāli.		
Finansējuma avoti	<p>Aptaujātie neformālās izglītības darbā ar jaunatni īstenotāji savas aktivitātes finansē no šādiem avotiem:</p> <p>Pašvaldības dotācija Pašvaldības projektu konkurss Programma “Erasmus+” Jaunatnes politikas valsts programma</p> <p>Programmas visbiežāk ir veidotas tā, lai dalībniekiem tās būtu pilnībā bez maksas, turklāt bieži neformālās izglītības pasākumos tiek nodrošināta arī ēdināšana, reizēm izņēmuma kārtā tiek nodrošināts arī transports.</p>	<p>Saskaņā ar MK 2001. gada 28. augusta noteikumiem Nr.382 “Interesešu izglītības programmu finansēšanas kārtība” (turpmāk – MK noteikumi Nr.382) interesešu izglītībai ik gadus tiek piešķirta valsts mērķdotācija:</p> <p>9. Uz mērķdotācijas līdzekļiem var pretendēt ikviena pašvaldības izglītības iestāde, kā arī juridiskās un fiziskās personas, kuras pašvaldībā saņēmušas licenci programmas īstenošanai.</p> <p>6. Pedagoģu darba algas un valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas daļēji sedz no valsts budžeta līdzekļiem, no pašvaldību un citu juridisko personu līdzekļiem, kā arī no fizisko personu līdzekļiem.</p> <p>7. Pedagoģiem, kuri īsteno no valsts budžeta līdzekļiem finansētās programmas, darba algu aprēķina normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā. (MK noteikumi Nr.382)</p> <p>Savukārt pašvaldības nodrošina finansējumu programmām, kam mērķdotācijas līdzekļu nepietiek, kā arī materiāli tehniskajai bāzei – tāda kārtībā ir, piemēram, Jelgava novadā¹⁰⁴.</p> <p>Dalību interesešu izglītībā daļēji finansē arī paši dalībnieki – parasti tā ir samērā simboliska samaksa. Atsevišķām jauniešu grupām (jaunieši ar invaliditāti vai trūcīgām ģimenēm) pašvaldības nereti piemērot 100% atlaides un finansē šo jauniešu dalību interesešu izglītības programmām no pašvaldības līdzekļiem, neprasto līdzfinansējumu.</p>	<p>Lielākoties finansē paši dalībnieki. Atsevišķu projektu ietvaros tiek nodrošinātas arī pilnā vai daļējā mērā subsidētas iespējas.</p> <p>Piemēram, viens no pēdējā laika ievērojamākajiem projektiem bija “Mācības pieaugušajiem”, kuras īstenoja Valsts izglītības attīstības aģentūra ar Eiropas Sociālā fonda finansējumu 37 406 057 EUR apmērā un valsts budžeta līdzfinansējumu 6 601 070 EUR apmērā. Viens no pieejamajiem mācību veidiem šī projekta ietvaros bija neformālās izglītības programmas (ne vairāk kā 159 stundas), kuru noslēgumā varēja saņemt sertifikātu. Šīm mācībām varēja pieteikties strādājoši un pašnodarbināti iedzīvotāji vecumā no 25 gadiem¹⁰⁵.</p> <p>Arī NVA piedāvā dažādas iespējas bezdarbniekiem un darba meklētājiem apgūt NFI programmas, lai to prasmes labāk atbilstu mainīgajām darba tirgus prasībām. Piedāvājumā ir NFI programmas datorprasmju, svešvalodu un būvniecības, kā arī citu prasmju apguvei. Bezdarbnieki un darba meklētāji rindas kārtībā saņem apmācību kuponu, kuru pēc tam izmanto, piedaloties NVA sadarbības partneru piedāvātajās mācībās. Viena gada laikā viens darba meklētājs vai bezdarbnieks</p>

¹⁰⁴ Jelgavas novada mājas lapa. Pieejams: https://www.jelgavasnovads.lv/lv/interesu-izglitiba?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.lv%2F

¹⁰⁵ Mācības pieaugušajiem. Mērķa grupas. Pieejams: <https://www.macibaspieaugusajiem.lv/par-projektu?tab=collapse-82>

	Neformālā izglītība darbā ar jaunatni (sekundārie dati un aptaujas rezultāti)	Interesešu izglītība (sekundārie dati)	(Pieaugušo) neformālā izglītība (sekundārie dati)
			<p>drīkst iesaistīties ne vairāk kā trīs neformālās, transportlīdzekļu un traktortehnikas vadītāju izglītības programmu apgūvē,¹⁰⁶.</p> <p>Jāpiebilst arī, ka neformālās izglītības īstenotājiem, kuri nav akreditētas izglītības iestādes vai Nacionālo bruņoto spēku vienības, pati programmas licencēšana ir maksas pakalpojums atsevišķās pašvaldībās. Piemēram, Jūrmalas valstspilsētas pašvaldībā tas maksā 34,74 EUR, Gulbenes novadā 20 EUR, Tukuma novadā – 18 EUR, bet Rīgā 2022.gadā tā bija 75 EUR. Savukārt lielākajā daļā pašvaldību, piemēram, Bauskas, Dobeles, Limbažu, Preiļu, Krāslavas, Līvānu, Jēkabpils, Jelgava, Ogres, Mārupes novadā šis pakalpojums ir pieejams bez maksas.</p>
Metodes	<p>Aptaujātie neformālās izglītības darbā ar jaunatni īstenotāji izmanto šādas metodes:</p> <p>Grupas saliedēšanas aktivitātes Komandas veidošanas aktivitātes Iepazīšanās aktivitātes Ideju vētra Prezentācijas / uzstāšanās</p>	<p>Saskaņā ar MK noteikumiem Nr.382 “interesešu izglītības programmu finansēšanas kārtība”, interesešu izglītības metodiskā darba organizēšanai un programmu īstenošanas pārraudzībai komisija var paredzēt vienu izglītības metodiķa darba likmi uz 1000 izglītojamajiem. Piemēram, Rīgas interesešu izglītības metodiskais centrs piedāvā metodisko materiālu datubāzi, kas ir pieejami metodiskā centra bibliotēkā. Savukārt Valsts Izglītības satura centrs piedāvā arī digitālu metodisko materiālu klāstu¹⁰⁷:</p> <p>Nav pieejama informācija, lai izdarītu secinājumus par izmantotajām metodēm.</p>	<p>Nav pieejama apkopota informācija un tādēļ detalizēta analīze nav iespējama.</p>

¹⁰⁶ Pieejams: <https://www.nva.gov.lv/lv/prasmju-apguve>

¹⁰⁷ VISC metodiskie materiāli. Pieejams: <https://registri.visc.gov.lv/intizglitiba/metmat.shtml>

	Neformālā izglītība darbā ar jaunatni (sekundārie dati un aptaujas rezultāti)	Interesu izglītība (sekundārie dati)	(Pieaugušo) neformālā izglītība (sekundārie dati)
Kvalitātes nodrošināšana	<p>Neformālās izglītības aktivitātēm nenotiek ārēja kvalitātes pārbaude, ja vien aktivitātes finansētājs tādu neīsteno konkrēta projekta ietvaros, kas finansē atbilstošo neformālās izglītības aktivitāti.</p> <p>Gadījumā, ja aktivitātes tiek īstenotas projektu ietvaros, tad tas arī viens no veidiem kā tiek nodrošināta kvalitāte (t.i. tiek finansēti tie projekti, kuriem atbilst kvalitātes prasībām). Dažreiz finansējuma saņēmējam projekta pieteikumā atsevišķi jāapraksta, kādā veidā tiek nodrošināta kvalitātes vadība. Kā arī finansējuma sniedzējs var veikt pārbaudes projektu īstenošanas laikā.</p> <p>Bet kopumā īstenotājs definē savu programmu kvalitāti, un jaunieši izvērtē, vai saņemtie pakalpojumi ir pietiekami kvalitatīvi un atbilst solītajam, kā arī viņa gaidām un vajadzībām. Lai to no skaidrotu, neformālās mācīšanās aktivitāšu noslēgumā parasti tiek veikta mutiska un rakstiska izvērtēšana, kurā jaunieši dalās savos ieguvumos no mācību procesa un sniedz atgriezenisko saiti mācību organizētājiem.</p>	<p>Interesu izglītības programmu kvalitāti uzrauga un regulē Izglītības kvalitātes valsts dienests, kura mājas lapā ir publicēta informācija:</p> <p>“Fiziskai personai, kura rīko nodarbības īrētās telpās nepieciešams gan privātprakses sertifikāts, gan licence interešu izglītības programmas īstenošanai. Abos gadījumos tiek pārbaudīts, vai pedagogam ir pulciņa vadīšanai atbilstoša izglītība un nepastāv Bērnu tiesību aizsardzības likuma 72.pantā vai Izglītības likuma 50.pantā noteiktie ierobežojumi strādāt par pedagogu. Izglītības kvalitātes valsts dienests aicina vecākus, vedot bērnu uz nodarbībām pie privātskolotāja, lūgt uzrādīt gan informāciju par privātprakses sertifikātu, gan par licenci interešu izglītības programmas īstenošanai”.</p>	<p>Neformālās izglītības mācību kursiem nenotiek ārēja kvalitātes pārbaude. Īstenotājs definē savu īstenoto programmu kvalitāti, un klients izvērtē, vai saņemtie pakalpojumi ir pietiekami kvalitatīvi un atbilst solītajam.</p> <p>Neformālās izglītības programmas aprakstā, ko īstenotājs iesniedz pašvaldībā programmas licencēšanai, ir nepieciešams aprakstīt, kā tiks nodrošināta neformālās izglītības programmas kvalitāte no īstenošanas puses. Tas ir jāapraksta sadaļā “Programmas īstenošanas kvalitātes (process, saturs, vide un pārvaldība) nodrošināšana”.</p> <p>Lai atbalstītu neformālās izglītības programmas īstenošanu, 2023.gadā ir izveidotas Vadlīnijas neformālās izglītības programmu izstrādei. Tajās ir uzskaitīti neformālās izglītības programmu satura kvalitātes rādītāji: izglītojamā apmierinātība un atsauksmes, digitālo prasmju pilnveidošana, iespēja turpināt neformālo izglītību, apgūt augstāka līmeņa prasmes un personiskā izaugsme, mācīšanās mācīties¹⁰⁸.</p> <p>Kvalitātes nodrošināšana pieaugušo neformālajā izglītībā pašlaik ir decentralizēta. <i>OECD</i> norāda uz šādas decentralizētās pieejas negatīvajām sekām, piemēram, pakalpojumu sniedzēju skaita</p>

¹⁰⁸ Vadlīnijas neformālās izglītības programmu izstrādei. 15.lpp. Pieejamas: <https://drive.google.com/file/d/1oRvLdWbP0fL5gDD1z7XDcDbObXgKEBC4/view>

	Neformālā izglītība darbā ar jaunatni (sekundārie dati un aptaujas rezultāti)	Interesešu izglītība (sekundārie dati)	(Pieaugušo) neformālā izglītība (sekundārie dati)
			palielināšanās ar atšķirīgu pakalpojuma kvalitāti, ir arī gadījumi, kad pakalpojumu sniedzēji darbojas bez licences ¹⁰⁹ .
Mūzikālās pamatkompetenču integrēšana	Aptaujātie neformālās izglītības darbā ar jaunatni īstenotāji visbiežāk savā darbā fokusējas uz šādām mūzikālās izglītības kompetencēm: Personīgā, sociālā un mācīšanās mācīties kompetence Kultūras izpratnes un izpausmes kompetence Pilsoniskuma kompetence	Interesešu izglītība nefokusējas uz darba tirgū nepieciešamajām prasmēm, bet vairāk uz indivīdu personīgo talantu izkopšanu kādā no interesešu izglītības tematiskajām apakšjomām, hobijiem – kultūrizglītība, sporta interesešu izglītība, tehniskā jaunrade, vides interesešu izglītība un citas izglītojošas programmas. Pārejot uz kompetencēs balstītu pieeju izglītībā, arī interesešu izglītības programmās aicina integrēt mūzikālās izglītības pamatkompetences.	Saskaņā ar Vadlīnijām neformālās izglītības programmu izstrādei, Neformālās izglītības programmas ir piemērots instruments mūzikālās izglītības prasmju apguvei, zināšanu papildināšanai. Ikvienā izglītības programmā tās īstenošanas procesā ir iespēja integrēt kādu no mūzikālās izglītības pamatprasmēm. Mūzikālās izglītības prasmju integrēšana neformālās izglītības programmas saturā veicina to konkurētspēju, piešķir pievienoto vērtību programmas saturam ¹¹⁰ .
Darba tirgus pieprasītās prasmes	Aptaujātie neformālās izglītības darbā ar jaunatni īstenotāji visbiežāk savā darbā fokusējas uz šādām mūzikālās izglītības kompetencēm: Prasmes strādāt komandā Komunikācijas/ saskarsmes prasmes Radošums Pašiniciatīva Vēlme attīstīties/ mācīties Problēmu risināšana	Interesešu izglītība nefokusējas uz darba tirgū nepieciešamajām prasmēm, bet vairāk uz indivīdu personīgo talantu izkopšanu kādā no interesešu izglītības tematiskajām apakšjomām, hobijiem – kultūrizglītība, sporta interesešu izglītība, tehniskā jaunrade, vides interesešu izglītība un citas izglītojošas programmas. Personīgo talantu izkopšana atsevišķās interesešu programmās var būt noderīga darba tirgū atsevišķu profesiju gadījumos, piemēram, mūzikā, mākslā, sportā vai tamlīdzīgi, tomēr galvenais mērķis ir attīstīt dažādus jauniešu hobiļus.	Praksē pieaugušo neformālā izglītība dod iespēju praktizēt mūzikālās izglītības konceptu, nodrošinot ļoti dažāda spektra mācību iespējas jebkurā vecumā – sākot no kompetencēm, kas nepieciešamas darba tirgū līdz ļoti personiskām interesēm un vajadzībām.

¹⁰⁹ Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.-2027. gadam. Pieejamas: <https://likumi.lv/ta/id/324332-par-izglitiba-attistibas-pamatnostadnem-20212027-gadam>

¹¹⁰ Vadlīnijas neformālās izglītības programmu izstrādei. 17.lpp. Pieejamas: <https://drive.google.com/file/d/1oRvLdWbP0fL5gDD1z7XDcDbObXgKEBC4/view>

Lai arī neformālajai izglītībai valstī kopumā ir vienots regulējums, ko nosaka Izglītības likums un MK noteikumi Nr. 395, Jaunatnes likumā minētais papildus definējums iezīmē nelielas atšķirības, un tabulā analizētie aspekti izgaismo vairākas neformālajai izglītībai darbā ar jaunatni unikālas pazīmes, kas kopumā raksturo tās unikalitāti un nepieciešamību darbā ar jaunatni tā mērķu sasniegšanā:

- Saskaņā ar Jaunatnes likumu, “neformālās izglītības mērķis ir sniegt zināšanas, veidot prasmes, iemaņas un attieksmes, kā arī veicināt jauniešu vispusīgu attīstību un aktīvu līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē” – it īpaši pēdējais aspekts par aktīvu līdzdalību lēmumu pieņemšanā ir īpaši uzsvērams, jo neformālā izglītība jaunatnes jomā, atšķirībā no citām (formālās un interešu) mācību programmām, kas tiek sastādītas jauniešiem, nevis kopā ar viņiem, šī pieeja pati par sevi iedzīvina šo principu, iesaistot jauniešus piedalīties lēmumu pieņemšanā, kas ir īpaši svarīgs – sākot ar lēmumu par to, ko viņi vēlas mācīties.
- Neformālās izglītības aktivitātēm mācību tematiku galvenokārt ierosina paši jaunieši, un tā var tikt arī pielāgota mācību procesa laikā, reaģējot uz jauniešu patiesajām tā brīža vēlmēm un vajadzībām. Salīdzinājumā ar daudzām interešu izglītības programmām, kurām ir detalizēti izstrādātas un apstiprinātas programmas gada vai pat vairāku gadu garumā, piemēram, deju un koru kolektīviem, kuri gatavo konkrētu repertuāru Dziesmu un deju svētkiem, neformālā izglītība jaunatnes jomā piedāvā jauniešiem pašiem izvēlēties tēmas un veidot savu mācīšanās procesu, pat organizēt savas mācības pašiem, un viņi paši ir atbildīgi par to, ko un kā iemācīsies. Kamēr jau pieminētajā deju un koru interešu izglītībā, gatavojoties Dziesmu un deju svētkiem, jaunieši apgūst konkrētu dziesmu un deju repertuāru, pēc tam viņus vērtē deju un koru skatēs, un izvirza vai neizvirza uz Vispārējiem latviešu Dziesmu un deju svētkiem, kuros arī viņi visu dara pēc iepriekš viņiem izstrādātas programmas.
- Lai arī tēmu ziņā pieaugušo neformālās izglītības klāsts ir vēl plašāks, nekā jaunatnes jomā, ir atsevišķas tēmas, kuras ir īpaši unikālas tieši neformālajai izglītībai jaunatnes jomā, piemēram, sociālā iekļaušana, mentālā veselība, labbūtība, pilsoniskā sabiedrība, cilvēktiesības, dzimumu līdztiesība. Tāpat, lai arī šīs un arī citas neformālās izglītības tēmas, kas ir klātesošas arī pieaugušo neformālajā izglītībā, piemēram, personīgās kompetences vai karjeras izglītība, vai tādas interešu izglītībā populārās tēmas kā kultūra, māksla, sports un vide, neformālajā izglītībā jaunatnes jomā tās tiek skatītas caur konkrētajiem jauniešiem būtisku un aktuālu skatu punktu un ikdienas realitāti. Pieaugušo neformālajā izglītībā par jauniešiem kā atsevišķu mērķa grupu un līdz ar to tieši viņu vecumam atbilstošām interesēm un vajadzībām nereti netiek padomāts.
- Neformālajai izglītībai jaunatnes jomā var būt dažādi ilgumi, atšķirībā no interešu izglītības programmām, kuras parasti notiek gada garumā noteiktu stundu apmērā katru nedēļu;
- Neformālajai izglītībai jaunatnes jomā var būt un ir ļoti dažādi formāti – no dažu stundu vai vienas dienas semināra vai pārgājiena, izbrauciena nelielā grupā līdz starptautiskām jauniešu apmaiņām Erasmus+ programmas ietvaros lielākās grupās un starptautiskam brīvprātīgajam darbam vairāku

mēnešu garumā Eiropas Solidaritātes korpusa programmā individuāli vai mazākā grupā. Lai arī pieaugušo neformālā izglītība teorētiski ir iespējama dažādos formātos, tomēr lielākoties tā notiek līdzīgā formātā – tiešsaistes vai klātienē kursu veidā.

Caur šīm unikālajām pazīmēm neformālā izglītība jaunatnes jomā papildina formālo un interešu izglītību, nosedzot tādas jauniešu būtiskas dzīves jomas, kuras jaunieši nevar apgūt citur un noņemot ārēju spiedienu no vajadzības līdzināties konkrētam normatīvam vai standartam, bet vairāk fokusējoties uz sevis attīstīšanu un sev aktuālo jautājumu izzināšanu, vērtību veidošanos.

3. Neformālās izglītības darbā ar jaunatni piedāvājums Latvijā

3.1. Datu ieguves metodoloģija

Konkrētā darba uzdevuma mērķis bija iegūt drošticamu informāciju par esošo neformālās izglītības darbā ar jauniešiem piedāvājumu, iekļaujot pēc iespējas visus šāda piedāvājuma nodrošinātājus Latvijā (jauniešu centri un tiem līdzvērtīgas pašvaldību iestādes, biedrības un nodibinājumi, citi). Būtiskākais šī darba uzdevuma izaicinājums bija saistīts ar nepieciešamību izstrādāt precīzi strukturētu informācijas apkopošanas formu, jo tikai strukturēti apkopota informācija ļauj to pēcāk izmantot salīdzinošai datu analīzei. Tas nozīmē, ka informāciju par neformālās izglītības piedāvājumu jāapkopo pēc precīzi definētiem principiem attiecībā uz neformālās izglītības tematiku, metodēm, saturu u.c. aspektiem. Izaicinājums saistīts ar faktu, ka šobrīd Latvijā nepastāv nekādu vienotu principu neformālās izglītības metožu, satura vai jebkādu citu aspektu strukturējumam. Pie tam – lai gan Izglītības likumā sniegta neformālās izglītības definīcija, ikdienas darbā ar jaunatni dažādām mērķgrupām izpratne un interpretācija par to ir atšķirīga (ko apliecina tālāk šajā ziņojumā sniegtie darba devēju un jauniešu viedokļi (skatīt 4., 5. nodaļas)). Uz problemātisko demarkāciju starp formālo, neformālo un ikdienējo (informālo) mācīšanos norādīts arī starptautiskajos pētījumos¹¹¹. Līdz ar to izpētē izaicinājumi bija saistīti gan ar vienotas izpratnes un interpretācijas trūkumu par to, kas ir vai nav neformālā izglītība, gan arī ar neformālās izglītības veidu, metožu un satura strukturējumu. Savukārt, statistiskā aspektā kā būtiskāko izaicinājumu jānorāda fakts, ka šobrīd nepastāv nekāda veida uzskaitē par neformālās izglītības aktivitāšu piedāvājumu. Nedz pašvaldības, nedz nevalstiskā sektora organizācijas atsevišķi neuzskaita (un pat nefiksē) konkrētos neformālās izglītības piedāvājumus un iesaistītās jauniešu mērķgrupas, to skaitus. (Izņēmums ir aktivitātes, kas tiek īstenotas atsevišķu finansējuma konkursu ietvaros, kur tiek prasīta detalizēta uzskaitē, bet šīs aktivitātes veido nelielu daļu no kopējā neformālās izglītības (turpmāk tekstā – NFI) piedāvājuma.) Tādēļ esošajā situācijā nav iespējams iegūt pilnībā detalizētus datus par katru neformālās izglītības aktivitāti un tajās iesaistīto jauniešu skaitu (īpaši, ja nepieciešams fiksēt jauniešu unikālo skaitu, nevis dalībnieku skaitu katrā no aktivitātēm (jo katrs jauniešs var piedalīties vairākās aktivitātēs un katrā no tām uzskaitīts atsevišķi)). Minēto iemeslu dēļ šī pētījuma ietvaros tika izmantota metodoloģija, kas paredzēja apkopojošu datu iegūvi par NFI piedāvājumu kopumā. Tas ļauj raksturot kopējo situāciju NFI piedāvājumā, bet neļauj iegūt visaptverošu datu bāzi, kas iekļautu datus par katru no NFI aktivitātēm noteiktā laika posmā.

Informācijas apkopošana tika veikta sekojošos secīgos soļos:

- 1) Tika izstrādāta informācijas apkopošanas sākotnējā datu forma, lai informācijas apkopošanu veiktu pēc noteiktā veidā strukturētas pieejas attiecībā uz neformālās izglītības piedāvājuma tematiku, metodēm, saturu, mērķiem, pieejamību, kvalitātes nodrošināšanu u.c. aspektiem. Datu forma tika veidota,

¹¹¹ Skatīt, piemēram: Johnson, M., and Majewska, D. (2022). Formal, non-formal, and informal learning: What are they, and how can we research them? Cambridge University Press & Assessment Research Report. Pieejams: <https://www.cambridgeassessment.org.uk/Images/665425-formal-non-formal-and-informal-learning-what-are-they-and-how-can-we-research-them-.pdf>

apvienojot datu tabulu un aptaujas anketu veidošanas principus, lai tādējādi iesaistītajām pusēm atvieglotu informācijas aizpildi un iesniegšanu.

- 2) Izstrādātā datu forma tika saskaņota ar Pasūtītāju un papildināta, ņemot vērā Pasūtītāja sniegtos komentārus.
- 3) Ar Pasūtītāju saskaņotā datu forma tika testēta katrā no informācijas ieguves mērķgrupām (jauniešu centri, biedrības un nodibinājumi, citi neformālās izglītības piedāvātāji). Testa ietvaros tika konstatēts, ka sākotnējā datu forma ir pārāk detalizēta un testa dalībniekiem nav iespējams sniegt detalizētus datus, jo nepastāv šādu datu uzskaitē.
- 4) Balstoties testa ietvaros iegūtajos komentārus un ieteikumos, sākotnējā datu forma tika modificēta, paredzot apkopojošu datu un NFI aktivitāšu raksturojuma sniegšanu. Modificētā datu forma tika atkārtoti testēta informācijas ieguves mērķgrupās. Atkārtota testa rezultāti liecināja, ka ar esošo datu formu ir iespējams iegūt pētījumam nepieciešamos datus un informāciju.
- 5) Paralēli datu formas izstrādei tika sagatavota identificējamo NFI piedāvātāju datu bāze katrā no mērķgrupām (jauniešu centri, biedrības un nodibinājumi, citi neformālās izglītības piedāvātāji), par katru no iekļaujamajām vienībām norādot: nosaukums, kontakti (e-pasts, tālrunis), atrašanās vieta. Respondentu datu bāzē tika iekļauti: 110 jauniešu centri vai tiem pielīdzināmas institūcijas/organizācijas, 111 darba ar jaunatni NVO, 43 pašvaldību jaunatnes lietu speciālisti un jaunatnes darbinieki, kā arī skolēnu un studentu pašpārvaldes, un jauniešu domes. Darba ar jaunatni sektorā kopumā tika identificēti 352 kontakti. Lai gan pētījuma uzdevums paredzēja apkopot datus tikai par darba ar jaunatni sektora NFI piedāvājumu, eksperimentālā kārtā papildus respondentu datu bāzē tika iekļauti arī izglītības un kultūras sektora pārstāvji (ar pieņēmumu, ka NFI aktivitātes jauniešu mērķgrupai tiek piedāvātas arī daļā no šiem sektoriem) – 725 kontakti izglītības jomā (vispārējās, profesionālās un augstākās izglītības iestādes, interešu izglītības iestādes), 2650 kontakti kultūras jomā (kultūrizglītība, bibliotēkas, muzeji, kultūras centri).
- 6) Informācijas apkopošanas datu forma e-pasta veidā tika nosūtīta visiem iepriekšējā solī identificētajiem NFI iespējamajiem piedāvātājiem, lūdzot sniegt informāciju un aizpildīt datu formu. Datu apkopošana tika īstenota 2023. gada novembrī un decembrī, informāciju lūdzot norādīt par NFI aktivitātēm 2023. gadā.
- 7) Tā kā sākotnēji NFI piedāvātāju atsaucība datu formu aizpildē bija nepietiekama, laika periodā no 2023. gada 28. novembra līdz 8. decembrim tika īstenota darba ar jaunatni sektora respondentu apzvanīšanu, lūdzot iesaistīties pētījumā un sniegt informāciju. Lai gan sektorā kopumā tika identificēti 352 kontakti, apzvanīšanas ietvaros tika konstatēts, ka aptuveni katrs trešais sektora pārstāvis vienlaikus pārstāv dažādas mērķgrupas (piemēram, ir gan jaunatnes darbinieks pašvaldībā, gan NVO pārstāvis, vai vienlaikus kā jaunatnes darbinieks darbojas vairākos jauniešu centros un/vai NVO), tādēļ unikālo sektora kontaktu skaits ir tikai aptuveni 220 personas (sākotnēji to fiksēt nebija iespējams, jo katrā no mērķgrupām šīm personām ir citi, atšķirīgi kontakti (tālrunis, e-pasts)). Apzvanīšanas ietvaros tika arī

identificēts, ka katra piektā NVO sektorā uz konkrēto brīdi ir neaktīva un darbību neveic. Vēl daļu kontaktu nebija iespējams sasniegt uz norādītajiem tālruna numuriem un/vai e-pastiem. Tas ļauj izteikt minējumu, ka no kopumā 111 jaunatnes sektorā identificējamām NVO aktīvas ir aptuveni 2/3 (skaitliski – aptuveni 80).

- 8) Kopumā aizpildītas datu formas iesniedza 152 respondenti. No tiem 29 % vēlējušies palikt anonīmi un nav norādījuši detalizētāku informāciju par sevi. No tiem 108, kas bija norādījuši datus par sevi, absolūtais vairākums ir darba ar jaunatni sektora pārstāvju. Izglītības un kultūras sektorā aizpildīto anketu kopskaits nepārsniedz 25. Tādēļ šajā ziņojumā kopējie rādītāji sniegti par visiem atbildes sniegušajiem, bet sīkāka analīze veikta par darba ar jaunatni sektoru (jaunatnes organizācijas, citas NVO, jauniešu centri, pašvaldību darba ar jaunatni speciālisti (jaunatnes lietu speciālisti, jaunatnes darbinieki)). Detalizētākus datus par NFI īstenotājiem, kas iesniedza datu formas, skatīt 3.2. nodaļā.
- 9) Tālāk šajā nodaļā tiek sniegts pārskats par NFI īstenotāju iesniegtajiem NFI aktivitāšu datiem dažādos to aspektos (aktivitāšu izstrādes process, finansējuma avoti, mērķgrupas, veidi, tēmas, u.c.).
- 10) Netiešs šī darba rezultāta izpildes rezultāts ir arī metodoloģisks – konkrēti definēts veids, kādā iespējams strukturēti fiksēt esošo NFI piedāvājumu attiecībā uz tā saturu, metodēm, mērķgrupām un citiem aspektiem. Pētījumā izmantotā un apbērtā datu forma pievienota 1. pielikumā.

3.2. Neformālās izglītības nodrošinātāju raksturojums

Izpētes ietvaros datus un informāciju par NFI piedāvājumu sniedza 152 respondenti, no kuriem absolūtais vairākums ir darba ar jaunatni sektora pārstāvji. NFI piedāvājumu raksturojoši dati sniegti par 46 jauniešu centriem, 40 NVO un 24 jaunatnes organizācijām, 5 skolēnu/studentu pašpārvaldēm un 8 jauniešu domēm, kā arī datus snieguši 25 jaunatnes lietu speciālisti un jaunatnes darbinieki pašvaldībās (jāuzsver, ka daļa jaunatnes darbinieku pārstāv jauniešu centrus, tādēļ šīs norādītais skaits neraksturo aptverto pašvaldību skaitu, bet tikai to pašvaldību daļu, kurās jaunatnes darbinieki nestrādā jauniešu centra vai cita veida institūcijas ietvaros). Aptaujā datus sniegušas arī 13 interešu izglītības iestādes, 5 vispārējās izglītības iestādes, 10 kultūras iestādes. Tā kā izglītības un kultūras sektori nebija primārā izpētes joma, šo iestāžu sniegtie dati tiek izmantoti kopējos NFI piedāvājuma raksturojumos, bet detalizētāka analīze sniegta par darba ar jaunatni sektora piedāvājumu.

Tabula 4. NFI nodrošinātāju profils pēc tipa: Datus sniegušo skaits un īpatsvars

Jautājums anketā: Norādiet, lūdzu, kāda veida organizāciju / iestādi / institūciju pārstāvat?

*Katrš respondents varēja norādīt atbilstību vairākiem NFI īstenotāju tiptiem vienlaikus.

	Skaitis	%
KOPĀ (snieguši datus par NFI aktivitātēm)	152	100,0
Norādījuši informāciju par tipu un reģionu	108	71,1
Nav norādījuši informāciju (anonīmi)	44	28,9
Sadalījums pēc tipa		
<i>Kopā (tie, kas norādījuši informāciju)*</i>	<i>108</i>	<i>100,0</i>
Jauniešu centrs	46	42,6
Biedrība vai nodibinājums	40	37,0
Jaunatnes lietu speciālists, jaunatnes darbinieks pašvaldībā	25	23,1
Jaunatnes organizācija	24	22,2
Interešu izglītības iestāde	13	12,0
Jauniešu dome	8	7,4
Skolēnu vai studentu pašpārvalde	5	4,6

	Skaitis	%
Bibliotēka	5	4,6
Vispārējās izglītības iestāde	5	4,6
Muzejs	3	2,8
Kultūras centrs	2	1,9
Profesionālās izglītības iestāde	1	0,9
Kultūrizglītības iestāde	0	0,0
Profesionālās ievirzes izglītības iestāde	0	0,0
Augstākās izglītības iestāde	0	0,0
Cits	0	0,0

Ņemot vērā īstenotās papildu aktivitātes respondentu sasniegšanā (skatīt 3.1. nodaļā), iespējams uzskatīt, ka sasniegtais respondentu skaits visai precīzi raksturo kopējo NFI jauniešiem sniedzēju skaitu. Vienlaikus jāuzsver, ka NFI aktivitātes jauniešiem nodrošina arī izglītības un kultūras sektora pārstāvji, tādēļ kopējais NFI aktivitāšu piedāvājums ir plašāks, nekā šajā ziņojumā uzrādīts. Bet ziņojumā iekļautais raksturo specifiski darba ar jaunatni jomas piedāvājumu.

3.3. Aktivitāšu izstrādes mehānismi

Aptaujas anketā NFI īstenotāji tika lūgti norādīt, kādā veidā tiek izstrādātas NFI aktivitātes. 83 % norādījuši, ka procesā iesaista jauniešus, 76 % apgalvo, ka veic intervijas vai sarunas ar jauniešiem. 68 % sadarbojas ar biedrībām un nodibinājumiem, bet 66 % – ar pašvaldības institūcijām. Aptuveni 60 % NFI īstenotāju veic iesaistīto personu diskusijas un darba grupas, kā arī jauniešu aptaujas.

Nedaudz retāk NFI īstenotāji sadarbojas ar uzņēmējiem (41 %), iesaista ekspertus (40 %), sadarbojas ar valsts institūcijām (36 %).

Savukārt, visretāk NFI aktivitāšu izstrāde tiek balstīta statistikas datos vai pētījumos un pārskatos – to dara tikai katrs ceturtais NFI īstenotājs. Jāpiebilst gan, ka 58 % bija norādījuši, ka īsteno jauniešu aptaujas, kas arī būtu uzskatāmi par pētījumiem (ja vien tiek īstenoti socioloģiski un statistiski korekti).

Grafiks 1. NFI aktivitāšu izstrādes mehānismi

Jautājums anketā: Atzīmējiet, ko no minētā esat izmantojuši 2023. gada neformālās izglītības aktivitāšu izstrādes posmā aktivitāšu veidu izvēlē, satura veidošanā, metožu izvēlē u.tml.).

Tabula 5. NFI aktivitāšu izstrādes mehānismi dalījumā pa NFI īstenotāju tipiem

Jautājums anketā: Atzīmējiet, ko no minētā esat izmantojuši 2023. gada neformālās izglītības aktivitāšu izstrādes posmā aktivitāšu veidu izvēlē, satura veidošanā, metožu izvēlē u.tml.)

Tabulā izmantotie saīsinājumi: JO – jaunatnes organizācijas, BN – biedrības un nodibinājumi, JC – jauniešu centri, JLS/JD – jaunatnes lietu speciālisti, jaunatnes darbinieki pašvaldībās.

Piezīme: katrai NFI īstenotāju mērķgrupai pelēki iekrāsotas piecas visbiežāk minētās atbildes.

	VISI	JO	BN	JC	JLS/JD
Jauniešu iesaiste procesā	83	96	93	96	96
Intervijas, sarunas ar jauniešiem	76	83	80	93	96
Sadarbība ar biedrībām, nodibinājumiem	68	92	83	73	84
Sadarbība ar pašvaldības institūcijām	66	67	70	73	76
Iesaistīto personu diskusijas, darba grupas, prāta vētras	58	71	63	58	76
Jauniešu aptaujas	58	63	63	71	84
Sadarbība ar uzņēmumiem, darba devējiem	41	54	48	40	52
Intervijas, sarunas ar ekspertiem	40	54	53	44	60
Sadarbība ar valsts institūcijām	36	42	48	44	44
Statistikas dati	26	29	25	22	52
Pētījumi, pārskati	25	38	30	20	32

Analizējot datus NFI īstenotāju tipu griezumā, atsevišķas atšķirības mērķgrupās ir novērojamas. Jauniešu aptaujas izteikti biežāk izmanto jauniešu centru pārstāvji, kā arī jaunatnes lietu speciālisti un jaunatnes darbinieki pašvaldībās, bet retāk – NVO sektorā.

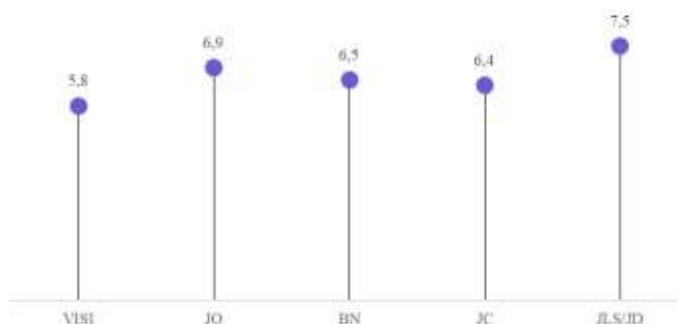
Sadarbībā ar uzņēmējiem salīdzinoši biežāk iesaistās jaunatnes organizācijas, kā arī pašvaldību pārstāvji. Statistikas datus izteikti biežāk izmanto jaunatnes lietu speciālisti un jaunatnes darbinieki pašvaldībās (52 % to ir darījuši), bet izteikti retāk – jauniešu centru pārstāvji (tikai 22 %). Tai pat laikā pētījumus biežāk izmanto jaunatnes organizācijas (38 %).

Kopumā dati liecina, ka vidēji viens NFI īstenotājs NFI izstrādē izmanto 5,8 dažādus mehānismus no anketā iekļautajām 11. Augstāks šis rādītājs ir jaunatnes lietu speciālistu un jaunatnes darbinieku mērķgrupā (7,5).

Grafiks 2. Vidējais NFI izstrādē izmantoto mehānismu skaits dalījumā pa NFI īstenotāju tipiem

Jautājums anketā: Atzīmējiet, ko no minētā esat izmantojuši 2023. gada neformālās izglītības aktivitāšu izstrādes posmā aktivitāšu veidu izvēlē, satura veidošanā, metožu izvēlē u.tml.)

Grafikā izmantotie saīsinājumi: JO – jaunatnes organizācijas, BN – biedrības un nodibinājumi, JC – jauniešu centri, JLS/JD – jaunatnes lietu speciālisti, jaunatnes darbinieki pašvaldībās.

Datos novērojama arī sakarība – tie, kas izmanto statistikas datus, iesaista ekspertus, sadarbojas ar valsts institūcijām, biežāk izmanto arī dažādus citus mehānismus. Savukārt, tie, kas NFI izstrādē iesaista jauniešus, sadarbojas ar pašvaldības institūcijām, salīdzinoši retāk izmanto dažādus citus mehānismus.

3.4. Aktivitāšu finansējuma avoti

Biežākie NFI aktivitāšu finansējuma avoti ir pašvaldību projektu konkursi (tos norāda 55 % NFI īstenotāju), pašvaldību dotācijas (50 %), programmas “Erasmus+” finansējums (39 %), jaunatnes politikas valsts programmas finansējums (37 %). Katrs ceturtais NFI īstenotājs kā finansējuma avotu norāda programmu “Eiropas Solidaritātes korpuss”, kā arī aktivitāšu dalībnieku maksu un ziedojumus. Dažādi citi finansējuma avoti norādīti izteikti retāk. Kopumā šie dati liecina, ka darba ar jaunatni sektorā izteikti reti tiek piesaistīts finansējums ārpus sektora (piemēram, SIF projektu konkursos, citās ES programmās, u.c.).

Grafiks 3. NFI aktivitāšu finansējuma avoti

Jautājums anketā: Norādiet, lūdzu, 2023.gadā īstenoto neformālās izglītības aktivitāšu finansējuma avotus.

NFI īstenotāju tipu aspektā finansējuma avoti nedaudz atšķiras. Pašvaldību sektorā pašvaldību dotācijas ir izteikti būtiskākais finansējuma avots, bet vienlaikus lielākā daļa piesaista finansējumu arī citos finansējuma avotos. Tai pat laikā nevalstiskā sektora organizācijām būtiskākais finansējuma avots ir programma “Erasmus+” un dažādi citi finansējuma avoti tikuši izmantoti izteikti retāk, nekā pašvaldību sektora pārstāvjiem. Tas norāda, ka finansiālā aspektā darba ar jaunatni nevalstiskais sektors ir ar izteikti zemu kapacitāti un lielā mērā atkarīgs no kāda viena finansējuma avota. Īpaši tas novērojams attiecībā uz jaunatnes organizācijām. Citas NVO biežāk nekā jaunatnes organizācijas norādījušas, ka piesaista arī dažādu citu avotu finansējumu.

Tabula 6. NFI aktivitāšu finansējuma avoti dalījumā pa NFI īstenotāju tipiem

Jautājums anketā: Norādiet, lūdzu, 2023.gadā īstenoto neformālās izglītības aktivitāšu finansējuma avotus.

Tabulā izmantotie saīsinājumi: JO – jaunatnes organizācijas, BN – biedrības un nodibinājumi, JC – jauniešu centri, JLS/JD – jaunatnes lietu speciālisti, jaunatnes darbinieki pašvaldībās. Treknrakstā norādīts konkrētajai mērķgrupai būtiskākais finansējuma avots.

Piezīme: katrai NFI īstenotāju mērķgrupai pelēki iekrāsotas piecas visbiežāk minētās atbildes.

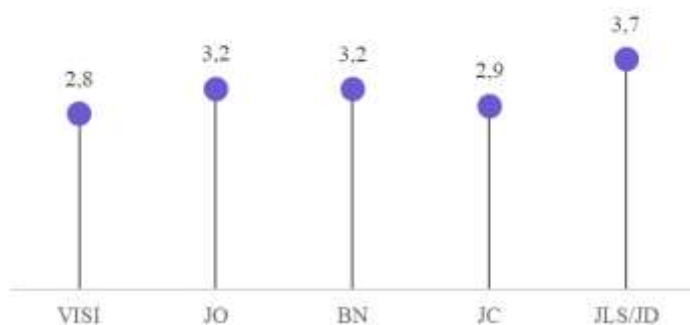
	VISI	JO	BN	JC	JLS/JD
Pašvaldības projektu konkurss	55	46	48	65	68
Pašvaldības dotācija	50	33	33	80	88
Programma “Erasmus+”	39	58	48	39	60
Jaunatnes politikas valsts programma	37	46	43	41	68
Programma “Eiropas Solidaritātes korpuss”	25	29	28	26	40
Aktivitāšu dalībnieku maksa, ziedojumi	25	25	33	13	12
Cita ES fondu programma	11	17	20	13	12
Sabiedrības integrācijas fonda projektu konkurss	9	17	23	7	8
Programma “Aktīvo iedzīvotāju fonds”	9	25	18	0	4
Valsts kultūrkapitāla fonda atbalsta programma	6	4	5	4	4
Ziemeļvalstu Ministru padomes atbalsta programma	1	0	3	0	0
Cits	13	21	23	4	4

23 % NFI sniedzēju ir tikai viens finansējuma avots, 27 % ir divi finansējuma avoti, 33 % trīs vai četri avoti, un 17 % – vairāk nekā 4 avoti. Kopumā dati liecina, ka vidēji vienam NFI īstenotājam ir 2,8 finansējuma avoti. Darba ar jaunatni sektorā gan šie rādītāji ir augstāki. Zemāks šis vidējais rādītājs ir jauniešu centriem un nevalstiskajam sektoram, bet augstāks pašvaldību jaunatnes lietu speciālistiem un jaunatnes darbiniekiem. Tas vēlreiz apliecina iepriekš minēto par nevalstiskā sektora vājo finanšu kapacitāti.

Grafiks 4. Vidējais NFI aktivitāšu finansējuma avotu skaits dalījumā pa NFI īstenotāju tipiem

Jautājums anketā: Norādiet, lūdzu, 2023.gadā īstenoto neformālās izglītības aktivitāšu finansējuma avotus.

Grafikā izmantotie saīsinājumi: JO – jaunatnes organizācijas, BN – biedrības un nodibinājumi, JC – jauniešu centri, JLS/JD – jaunatnes lietu speciālisti, jaunatnes darbinieki pašvaldībās.

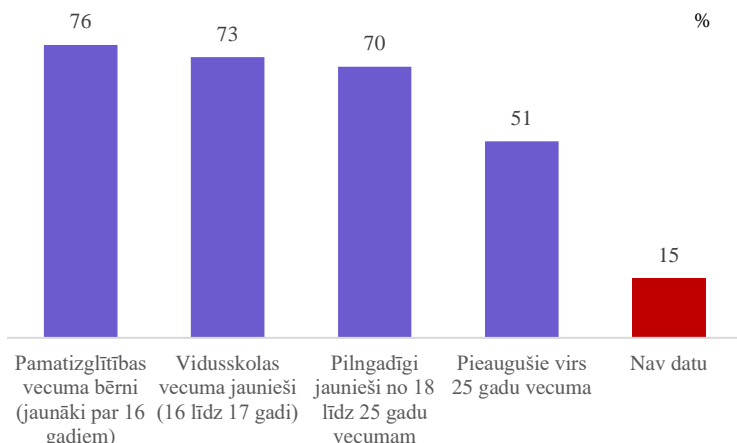
3.5. Aktivitāšu vecumgrupas

Kopumā 15 % no NFI īstenotājiem norādījuši, ka viņu rīcībā nav nekādu datu par aktivitātēs iesaistīto jauniešu vecuma grupām. Pārējie ir snieguši aptuvenu novērtējumu. Kopumā 76 % NFI īstenotāju norādījuši, ka 2023. gada aktivitātēs ir iesaistījuši pamatzglītības vecuma bērnus jaunākus par 16 gadiem, 73 % ir iesaistījuši vidusskolas vecuma jauniešus no 16 līdz 18 gadu (neieskaitot) vecumam, 70 % ir iesaistījuši pilngadīgus jauniešus vecumā no 18 līdz 25 gadiem, savukārt 51 % aktivitātēs iesaistījuši arī pieaugušos virs 25 gadu vecuma. Datu papildu analīze liecina, ka 8 % no NFI īstenotājiem ir strādājuši tikai ar vienu no anketā iekļautajām četrām mērķgrupām, 11 % ir strādājuši ar divām mērķgrupām, 23 % ar trim, bet 43 % ar visām četrām. Tādējādi dati liecina, ka lielākā daļa no NFI īstenotājiem vienlīdz aktīvi strādā ar dažādu vecumposmu jauniešiem.

Atšķirības gan novērojamas dažādu NFI īstenotāju tipu grupās. Ar pilngadīgajiem jauniešiem izteikti vairāk strādājuši nevalstiskā sektora pārstāvji. Jāpiebilst – to, ka nav datu par iesaistīto jauniešu vecumgrupām, norādījuši gandrīz tikai pašvaldību sektorā, kamēr nevalstiskajā sektorā gandrīz visi ir varējuši sniegt vismaz aptuvenu novērtējumu. Iespējams, tas saistīts ar jau iepriekš minēto faktu, ka finansējuma projektu konkursu ietvaros īstenotajās aktivitātēs bieži vien nepieciešama iesaistīto mērķgrupu uzskaitē, bet nevalstiskajam sektoram tas veido lielāko daļu no aktivitātēm, kamēr pašvaldību sektorā nav šādas nepieciešamības veikt konkrētu uzskaiti pamatdarbības ietvaros īstenotajām aktivitātēm.

Grafiks 5. NFI aktivitāšu vecumgrupas

Jautājums anketā: Norādiet, lūdzu, cik personu šajās mērķgrupās ir piedalījušās jūsu īstenotajās neformālās izglītības aktivitātēs 2023. gadā? Piezīme: veikts datu pārreķins par to, cik liela daļa no visiem NFI īstenotājiem ir iesaistījuši aktivitātēs konkrēto vecumposmu jauniešus/bērņus.

Tabula 7. NFI aktivitāšu vecumgrupas dalījumā pa NFI īstenotāju tipiem

Jautājums anketā: Norādiet, lūdzu, cik personu šajās mērķgrupās ir piedalījušās jūsu īstenotajās neformālās izglītības aktivitātēs 2023. gadā? Piezīme: veikts datu pārreķins par to, cik liela daļa no visiem NFI īstenotājiem ir iesaistījuši aktivitātēs konkrēto vecumposmu jauniešus/bērņus.

Tabulā izmantotie saīsinājumi: JO – jaunatnes organizācijas, BN – biedrības un nodibinājumi, JC – jauniešu centri, JLS/JD – jaunatnes lietu speciālisti, jaunatnes darbinieki pašvaldībās.

Piezīme: katrai NFI īstenotāju mērķgrupai pelēki iekrāsotas divas visbiežāk minētās vecumgrupas.

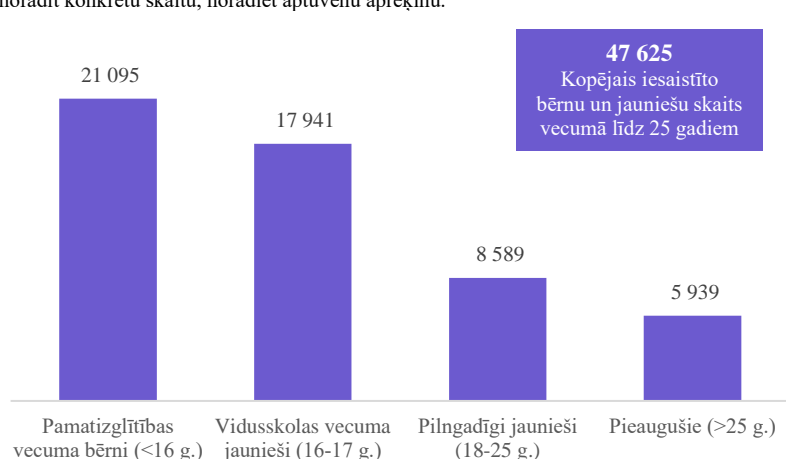
	VISI	JO	BN	JC	JLS/JD
Pamatizglītības vecuma bērni (jaunāki par 16 gadiem)	76	92	85	82	79
Vidusskolas vecuma jaunieši (16 līdz 17 gadi)	73	96	90	80	79
Pilngadīgi jaunieši no 18 līdz 25 gadu vecumam	70	96	87	76	67
Pieaugušie virs 25 gadu vecuma	51	79	69	42	50
Nav datu, nevaram aprēķināt pat aptuveni	15	0	3	18	21

Anketā NFI īstenotāji tika lūgti norādīt arī konkrētu vai vismaz aptuvenu iesaistīto jauniešu un bērnu skaitu dalījumā pa vecumgrupām. Daļa respondentu norādījuši skaitļus intervālos. Šajos gadījumos aprēķiniem izmantots intervāla vidējais rādītājs. Jāņem vērā, ka bērni un jaunieši vienlaikus var piedalīties dažādās aktivitātēs dažādās vietās, un katrā no tām pieskaitīti kā dalībnieki. Tas nozīmē, ka nav iespējams identificēt unikālo bērnu un jauniešu skaitu. Aptuveni katrs trešais respondents, kas sniedzis konkrētus skaitļus, komentāros papildus arī norāda, ka precīzi aprēķini nav pieejami. Tādēļ jāuzsver, ka tālāk sniegtie skaitļi uzskatāmi par aptuvenu aprēķinu, balstoties NFI īstenotāju novērtējumā.

Kopējais bērnu un jauniešu skaits līdz 25 gadu vecumam, ko kā NFI aktivitātēs iesaistītus 2023. gadā norāda aktivitāšu īstenotāji, ir 47,6 tūkstoši personu. 21,1 tūkstotis iesaistīto ir pamatizglītības vecuma bērni un jaunieši līdz 16 gadu vecumam. 17,9 tūkstoši ir vidusskolas vecuma jaunieši līdz pilngadības sasniegšanai. Un tikai 8,6 tūkstoši ir pilngadīgie jaunieši vecumā līdz 25 gadiem. NFI īstenotāji norādījuši, ka aktivitātēs iesaista arī pieaugušos virs 25 gadu vecuma, un to kopskaits 2023. gadā bijis 5,9 tūkstoši.

Grafiks 6. NFI aktivitātēs iesaistīto jauniešu skaits 2023. gadā dalījumā pa vecumgrupām (aptuvenus aprēķins)

Jautājums anketā: Norādiet, lūdzu, cik personu šajās mērķgrupās ir piedalījušās jūsu īstenotajās neformālās izglītības aktivitātēs 2023. gadā? Ja nevarat norādīt konkrētu skaitu, norādiet aptuvenu aprēķinu.

No kopumā iesaistītajiem 47,6 tūkstošiem jauniešu, 37,0 tūkstošus ir iesaistījušas darba ar jaunatni sektora organizācijas un institūcijas, aptuveni 10,6 tūkstošus – izglītības un kultūras sektors.

Dati par iesaistīto jauniešu un bērnu kopskaitu dalījumā pa NFI īstenotāju tipiem liecina, ka vairāk jauniešu NFI aktivitātēs iesaistījuši jauniešu centri (kopskaitā 14,6 tūkst.) un jaunatnes organizācijas (12,5 tūkst.). Aptuveni divreiz mazāk jauniešu iesaistīti aktivitātēs NVO sektorā ārpus jaunatnes organizācijām (4,7 tūkst.), kā arī pašvaldībās ārpus jauniešu centriem (5,1 tūkst.).

Izteiktas atšķirības vērojamas bērnu un jauniešu vecumgrupās. Nevalstiskais sektors sekmīgāk piesaistījis vidusskolas vecuma jauniešus, bet pašvaldību sektors – pamatizglītības vecuma bērnus. Pilngadīgo jauniešu aspektā novērojams, ka sekmīgāk šo mērķgrupu piesaista jauniešu centri un jaunatnes organizācijas, bet izteikti mazāk ar to strādā NVO ārpus jaunatnes organizācijām un pašvaldību darba ar jaunatni speciālisti.

Tabula 8. NFI aktivitātēs iesaistīto jauniešu skaits 2023. gadā dalījumā pa NFI īstenotāju tipiem (aptuvenus aprēķins)

Jautājums anketā: Norādiet, lūdzu, cik personu šajās mērķgrupās ir piedalījušās jūsu īstenotajās neformālās izglītības aktivitātēs 2023. gadā? Ja nevarat norādīt konkrētu skaitu, norādiet aptuvenu aprēķinu.

Tabulā izmantotie saīsinājumi: JO – jaunatnes organizācijas, BN – biedrības un nodibinājumi, JC – jauniešu centri, JLS/JD – jaunatnes lietu speciālisti, jaunatnes darbinieki pašvaldībās.

	VISI	JO	BN	JC	JLS/JD
Pamatizglītības vecuma bērni (<16 g.)	21 095	4 058	1 985	7 896	3 300
Vidusskolas vecuma jaunieši (16-17 g.)	17 941	7 404	2 228	4 754	1 550
Pilngadīgi jaunieši (18-25 g.)	8 589	1 071	523	1 984	220
KOPĀ vecumā līdz 25 g.	47 625	12 533	4 736	14 634	5 070
Pieaugušie (>25 g.)	5 939	598	1 445	876	352
KOPĀ visi	53 564	13 131	6 181	15 510	5 422

Norādītos NFI aktivitātēs iesaistīto bērnu un jauniešu skaitus iespējams saattiecināt ar kopējo bērnu un jauniešu skaitu Latvijā konkrētajās vecumgrupās. Šāds datu salīdzinājums liecina, ka 2023. gadā NFI aktivitātēs tikuši iesaistīti aptuveni 13 % no visiem bērniem un jauniešiem vecumā no 7 līdz 25 gadu vecumam. Bet izteiktas ir atšķirības dažādās vecumgrupās. Pamatizglītības vecuma bērnu mērķgrupā NFI aktivitātēs iesaistīti 11%, vidusskolas vecuma jauniešu mērķgrupā iesaistīti 45%, bet pilngadīgo jauniešu mērķgrupā tikai 6%.

Tabula 9. Bērnu un jauniešu skaits Latvijā kopā un NFI aktivitātēs iesaistīto skaits 2023. gadā dalījumā pa vecumgrupām (aptuvenus aprēķins)

Jautājums anketā: Norādiet, lūdzu, cik personu šajās mērķgrupās ir piedalījušās jūsu īstenotajās neformālās izglītības aktivitātēs 2023. gadā? Ja nevarat norādīt konkrētu skaitu, norādiet aptuvenu aprēķinu.

Statistikas datu avots: Oficiālās statistikas portāls. Centrālā statistikas pārvalde. Tabula nr. IRD041. Iedzīvotāji pēc dzimuma un vecuma. Pieejams:

https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_POP_IR_IRD/IRD041/table/tableViewLayout1/

	Skaitis kopā Latvijā	Iesaistīti NFI, skaits	Iesaistīti NFI, % no visiem
Pamatizglītības vecuma bērni (7-16 g.)	187 841	21 095	11,2%
Vidusskolas vecuma jaunieši (16-17 g.)	39 593	17 941	45,3%
Pilngadīgi jaunieši (18-25 g.)	137 589	8 589	6,2%
KOPĀ vecumā līdz 25 g.	365 023	47 625	13,0%

3.6. Aktivitāšu mērķgrupas – jaunieši ar ierobežotām iespējām

Papildus vecumgrupām NFI īstenotāji tika lūgti norādīt arī iesaistīto jauniešu piederību dažādām jauniešu ar ierobežotām iespējām mērķgrupām. Tās anketā tika detalizētas atbilstoši Jaunatnes politikas valsts programmā 2023.–2025. gadam definētajam¹¹² – plānošanas dokumentā norādītas 7 mērķgrupas, kas anketā detalizētas līdz 13 mērķgrupām.

Visbiežāk NFI īstenotāji norādījuši, ka NFI aktivitātēs ir iesaistījuši jauniešus ar mācīšanās grūtībām (65 %) un ģeogrāfiskiem šķēršļiem (65 %) – jaunieši no attāliem lauku reģioniem, lauku jaunieši, jaunieši, kuriem ir ierobežotas pakalpojumu iespējas, u.c. Nedaudz retāk iesaistīti jaunieši ar ekonomiskiem šķēršļiem (59 %) – zems dzīves līmenis, maznodrošinātie, bezpajumtnieki, ilgstošie bezdarbnieki, parādnieki, u.c. Aptuveni 40 % no NFI īstenotājiem aktivitātēs iesaista jauniešus, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu, jauniešus ar fizisku vai garīgu invaliditāti, kā arī jauniešus, kas saskaras ar diskrimināciju vecuma, dzimuma, etniskās piederības, seksuālās orientācijas dēļ.

Katrs trešais NFI īstenotājs aktivitātēs ir iesaistījis jauniešus ar anti-sociālu vai riskantu uzvedību, jauniešus ar veselības problēmām un jauniešus ar atkarību problēmām.

Mērķgrupas, ar kurām NFI īstenotāji strādā ievērojami retāk, ir: jaunieši-bāreņi (29 % no NFI īstenotājiem ir šādus jauniešus iesaistījuši), etnisko minoritāšu jaunieši (26 %), bēgļi un imigranti (26 %), jaunieši-vientuļie vecāki (12 %).

13 % NFI īstenotāju norādījuši, ka viņiem nav nekādu datu par iesaistīto jauniešu atbilstību norādītajām mērķgrupām.

¹¹² Jaunatnes politikas valsts programma 2023.–2025. gadam: <https://www.izm.gov.lv/lv/media/18561/download?attachment>

Grafiks 7. NFI aktivitāšu mērķgrupas – jaunieši ar ierobežotām iespējām

Jautājums anketā: Kuru mērķgrupu jaunieši ir piedalījušies jūsu īstenotajās neformālās izglītības aktivitātēs 2023. gadā?

* Jaunieši no attāliem lauku reģioniem, lauku jaunieši, jaunieši, kuriem ir ierobežotas pakalpojumu iespējas, u.c.

** Zems dzīves līmenis, maznodrošinātie, bezpajumtnieki, ilgstošie bezdarbnieki, parādnieki, u.c.

*** Vecuma, dzimuma, etniskās piederības, seksuālās orientācijas dēļ.

**** Jaunieši ar hroniskām vai smagām saslimšanām.

***** Alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu, azartspēļu vai datorspēļu.

Atsevišķas atšķirības novērojamas NFI īstenotāju tipu griezumā. Jaunatnes organizācijas retāk nekā citi aktivitātēs iesaistījuši jauniešus ar fizisku vai garīgu invaliditāti, jauniešus ar anti-sociālu vai riskantu uzvedību, bet biežāk nekā citi strādājušas ar jauniešiem, kas saskaras ar diskrimināciju, jauniešiem, kam ir veselības problēmas. Biedrības un nodibinājumi biežāk nekā citi aktivitātēs iesaistījuši jauniešus ar invaliditāti, kā arī jauniešus-vientuļos vecākus. Jauniešu centri un pašvaldību darba ar jaunatni speciālisti izteikti biežāk nekā citi aktivitātēs iesaistījuši jauniešus ar anti-sociālu vai riskantu uzvedību.

Tabula 10. NFI aktivitāšu mērķgrupas dalījumā pa NFI īstenotāju tipiem

Jautājums anketā: Kuru mērķgrupu jaunieši ir piedalījušies jūsu īstenotajās neformālās izglītības aktivitātēs 2023. gadā?

Tabulā izmantotie saīsinājumi: JO – jaunatnes organizācijas, BN – biedrības un nodibinājumi, JC – jauniešu centri, JLS/JD – jaunatnes lietu speciālisti, jaunatnes darbinieki pašvaldībās.

Piezīme: katrai NFI īstenotāju mērķgrupai pelēki iekrāsotas piecas visbiežāk minētās atbildes.

* Jaunieši no attāliem lauku reģioniem, lauku jaunieši, jaunieši, kuriem ir ierobežotas pakalpojumu iespējas, u.c.

** Zems dzīves līmenis, maznodrošinātie, bezpajumtnieki, ilgstošie bezdarbnieki, parādnieki, u.c.

*** Vecuma, dzimuma, etniskās piederības, seksuālās orientācijas dēļ.

**** Jaunieši ar hroniskām vai smagām saslimšanām.

***** Alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu, azartspēļu vai datorspēļu.

	VISI	JO	BN	JC	JLS/JD
Jaunieši, kuriem ir ģeogrāfiskie šķēršļi*	65	88	75	76	88
Jaunieši, kuriem ir mācīšanās grūtības	65	75	68	71	76
Jaunieši, kuriem ir ekonomiskie šķēršļi**	59	75	65	62	80
Jaunieši, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu	41	50	53	42	52
Jaunieši, kas saskaras ar diskrimināciju***	40	67	50	47	68
Jaunieši ar fizisku vai garīgu invaliditāti	40	29	45	40	44
Jaunieši ar anti-sociālu vai riskantu uzvedību	36	25	35	51	52
Jaunieši ar veselības problēmām****	33	46	35	22	32
Jaunieši ar atkarības problēmām*****	32	42	43	38	48
Jaunieši – bāreņi	29	33	35	38	36
Bēgļi, imigranti	26	25	28	31	24
Etnisko minoritāšu jaunieši	26	33	30	22	32
Jaunieši – vientuļie vecāki	12	17	25	13	8
Nav datu, nav informācijas	13	8	10	11	0

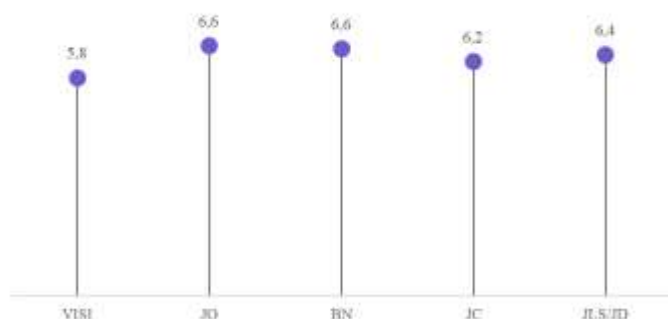
Viens NFI īstenotājs 2023. gada ietvaros aktivitātēs iesaistījis vidēji 5,8 mērķgrupu jauniešus no anketā iekļautajām 13 grupām. 15 % no NFI īstenotājiem iekļāvuši vienu vai divas mērķgrupas, 20 % trīs vai četras mērķgrupas, bet 53 % – vairāk nekā 5 mērķgrupas. Vidējais rādītājs ir augstāks nevalstiskajā sektorā (6,6 mērķgrupas).

Datu analīze liecina, ka tie, kas strādājuši ar tādām specifiskām mērķgrupām kā jaunieši ar ekonomiskiem šķēršļiem, ar mācīšanās grūtībām, ar ģeogrāfiskiem šķēršļiem, vienlaikus retāk ir strādājuši ar dažādām citām mērķgrupām. Tas, visdrīzāk, netieši liecina, ka tās ir organizācijas un institūcijas, kas specializējas uz darbu tieši ar šo grupu jauniešiem.

Grafiks 8. Vidējais NFI aktivitāšu mērķgrupu skaits dalījumā pa NFI īstenotāju tipiem

Jautājums anketā: Kuru mērķgrupu jaunieši ir piedalījušies jūsu īstenotajās neformālās izglītības aktivitātēs 2023. gadā?

Grafikā izmantotie saīsinājumi: JO – jaunatnes organizācijas, BN – biedrības un nodibinājumi, JC – jauniešu centri, JLS/JD – jaunatnes lietu speciālisti, jaunatnes darbinieki pašvaldībās.

3.7. Aktivitāšu veidi

Izpētes ietvaros viens no mērķiem bija identificēt, kāda veida NFI aktivitātes bijušas pieejamas jauniešiem gada ietvaros. Tādēļ anketā NFI īstenotāju tika lūgti norādīt īstenoto aktivitāšu veidu un tēmas (apskatīts nākamajās nodaļās).

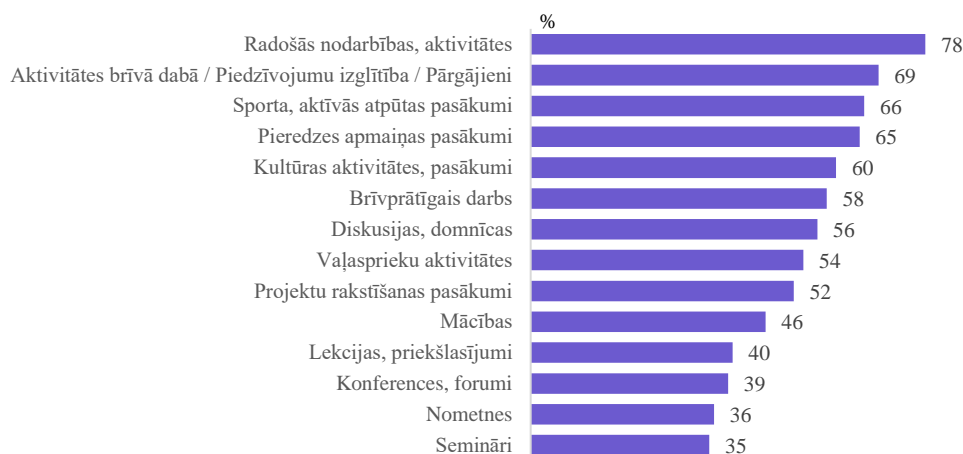
Dati liecina, ka jauniešiem bijis pieejams daudzveidīgs NFI aktivitāšu piedāvājums. Lielākā daļa NFI īstenotāju ir organizējuši radošās nodarbības (78 %), aktivitātes brīvā dabā (69 %), sporta un aktīvās atpūtas pasākumus (66 %), pieredzes apmaiņas pasākumus (65 %). NFI ietvaros daudz piedāvātas arī kultūras aktivitātes (60 %), brīvprātīgais darbs (58 %), diskusijas un domnīcas (56 %).

Salīdzinoši retāk NFI īstenotāji rīkojuši seminārus (35 %), nometnes (36 %), konferences (39 %), lekcijas (40 %) un mācības (46 %).

Katrs piektais NFI īstenotājs norādījis, ka ir organizējis arī vēl cita veida aktivitātes – atbalsta grupas jauniešiem, izglītojošas spēles, izlaušanās spēles, tikšanās ar uzņēmējiem, dažādu jomu ekspertiem, sadraudzības vakari, raidierakstu veidošana, u.c.

Grafiks 9. NFI aktivitāšu veidi

Jautājums anketā: Norādiet, lūdzu, cik daudz norādīto neformālās izglītības aktivitāšu esat īstenojuši 2023.gadā. Piezīme: veikts datu pārrēķins par to, cik liela daļa no visiem NFI īstenojamiem ir piedāvājuši konkrēto veidu aktivitātes.

Detalizētāka datu analīze liecina, ka ir atšķirības aktivitāšu veidu piedāvājumā dažādiem NFI īstenojamu tipiem. Kopumā novērojams, ka pašvaldību darba ar jaunatni ietvaros piedāvāts daudzveidīgāks NFI aktivitāšu klāsts, nekā nevalstiskajā sektorā. Vidēji viens NFI sniedzējs pašvaldību sektorā piedāvājis 10,8 no anketā iekļautajām 14 aktivitātēm, bet nevalstiskajā sektorā šis rādītājs ir vidēji 8,2 aktivitātes jaunatnes organizācijās un 7,6 aktivitātes citās NVO. Kopumā 30 % no NFI īstenojamiem piedāvājuši 1–5 dažāda veida aktivitātes, 43 % piedāvājuši 6–10 aktivitātes, bet 27 % piedāvājuši vairāk nekā 10 dažāda veida aktivitātes.

Pašvaldību darba ar jaunatni ietvaros izteikti biežāk nekā nevalstiskajā sektorā organizētas sporta un aktīvās atpūtas aktivitātes, aktivitātes brīvā dabā, kultūras pasākumi, vaļasprieku aktivitātes, projektu rakstīšanas pasākumi. Savukārt, nevalstiskajā sektorā biežāk nekā pašvaldību sektorā organizēti semināri.

Dati liecina, ka tie NFI īstenojami, kas piedāvājuši kultūras pasākumus, radošās nodarbības, aktivitātes brīvā dabā, salīdzinoši retāk īsteno cita veida aktivitātes. Tas nozīmē, ka daļa no NFI īstenojamiem specializējas vairāk uz vienu vai dažu veidu aktivitātēm.

Tabula 11. NFI aktivitāšu veidi dalījumā pa NFI īstenojamu tipiem

Jautājums anketā: Norādiet, lūdzu, cik daudz norādīto neformālās izglītības aktivitāšu esat īstenojuši 2023.gadā. Piezīme: veikts datu pārrēķins par to, cik liela daļa no visiem NFI īstenojamiem ir piedāvājuši konkrēto veidu aktivitātes.

Tabulā izmantotie saīsinājumi: JO – jaunatnes organizācijas, BN – biedrības un nodibinājumi, JC – jauniešu centri, JLS/JD – jaunatnes lietu speciālisti, jaunatnes darbinieki pašvaldībās.

Piezīme: katrai NFI īstenojamu mērķgrupai pelēki iekrāsotas piecas visbiežāk minētās atbildes.

%	VISI	JO	BN	JC	JLS/JD
Radošās nodarbības, aktivitātes	78	71	78	91	100
Aktivitātes brīvā dabā / Piedzīvojumu izglītība / Pārgājieni	69	54	63	85	92
Sporta, aktīvās atpūtas pasākumi	66	63	53	89	96
Pieredzes apmaiņas pasākumi	65	79	73	70	84
Kultūras aktivitātes, pasākumi	60	67	50	74	80
Brīvprātīgais darbs	58	71	60	67	76
Diskusijas, domnīcas	56	71	60	59	84
Vaļasprieku aktivitātes	54	42	50	76	72
Projektu rakstīšanas pasākumi	52	46	55	63	80
Mācības	46	54	53	48	68
Lekcijas, priekšlasījumi	40	38	43	37	48
Konferences, forumi	39	63	40	43	80
Nometnes	36	42	35	50	64
Semināri	35	58	48	39	52

Grafiks 10. Vidējais NFI aktivitāšu veidu skaits dalījumā pa NFI īstenotāju tipiem

Jautājums anketā: Norādiet, lūdzu, cik daudz norādīto neformālās izglītības aktivitāšu esat īstenojuši 2023.gadā. Piezīme: veikts datu pārrēķins par to, cik liela daļa no visiem NFI īstenotājiem ir piedāvājuši konkrēto veidu aktivitātes.

Grafikā izmantotie saīsinājumi: JO – jaunatnes organizācijas, BN – biedrības un nodibinājumi, JC – jauniešu centri, JLS/JD – jaunatnes lietu speciālisti, jaunatnes darbinieki pašvaldībās.

Datu nolasišanas piemērs: Viens NFI īstenotājs 2023.gadā piedāvājis vidēji 7,5 dažādus NFI veidus.

Izpētes datu formā NFI īstenotāji tika lūgti norādīt arī konkrēto aktivitāšu kopējo skaitu 2023. gada ietvaros. Tā kā lielākā daļa NFI īstenotāju nekādā veidā neveic NFI aktivitāšu apkopojosu uzskaiti, tad nav pieejami pilnībā precīzi dati par to skaitu, bet anketā norādītie ir aptuveni novērtējumi un aprēķini. Gadījumos, kad NFI īstenotāji bija norādījuši skaita intervālu, aprēķinos izmantots intervāla vidējais rādītājs.

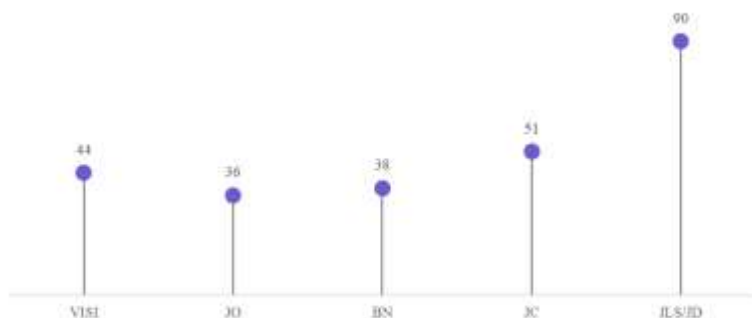
Aktivitāšu kopskaita intervāls vienam NFI īstenotājam ir ļoti plašs – no 1 līdz 731 aktivitātei. Puse no visiem NFI īstenotājiem ir piedāvājuši mazāk nekā 44 aktivitātes, puse vairāk nekā 44 (mediānas rādītājs). Plašais aktivitāšu skaita tvērums raksturīgs visiem NFI īstenotāju tipiem. Tas nozīmē, ka katra tipa mērķgrupā ir gan tādi, kas piedāvājuši ļoti maz aktivitāšu, gan tādi, kas piedāvājuši ļoti daudz. Izteikti augstāks mediānas rādītājs ir pašvaldību darba ar jaunatni speciālistu mērķgrupā – puse no šiem respondentiem ir īstenojuši mazāk nekā 90, bet puse vairāk nekā 90 aktivitāšu gada laikā. Otrs augstākais rādītājs ir jauniešu centriem (mediāna: 51). Savukārt, zemākais tas ir jaunatnes organizācijām (mediāna: 36).

Grafiks 11. Mediānas rādītājs piedāvāto NFI aktivitāšu veidu skaitam dalījumā pa NFI īstenotāju tipiem

Jautājums anketā: Norādiet, lūdzu, cik daudz norādīto neformālās izglītības aktivitāšu esat īstenojuši 2023.gadā? Ja nevarat norādīt precīzi, norādiet aptuvenu skaitu.

Grafikā izmantotie saīsinājumi: JO – jaunatnes organizācijas, BN – biedrības un nodibinājumi, JC – jauniešu centri, JLS/JD – jaunatnes lietu speciālisti, jaunatnes darbinieki pašvaldībās.

Datu nolasišanas piemērs: Puse no NFI īstenotājiem 2023. gadā ir piedāvājuši mazāk nekā 44 aktivitātes, puse – vairāk.

NFI īstenotāju sniegtie dati liecina, ka 2023. gadā kopumā īstenoja 7 751 NFI aktivitāte. Jāņem gan vērā, ka vienas aktivitātes vai pasākuma ietvaros var tikt apvienoti vairāku aktivitāšu veidi (piemēram, konferences ietvaros notiek arī lekcija vai radošas aktivitātes, mācības u.tml.), tādēļ aktivitāšu kopskaits, visdrīzāk, ir

mazāks, jo anketā atsevišķi tika uzrādīts aktivitāšu skaits katrā no veidiem. Tādēļ šo kopskaitu drīzāk var uzskatīt par aptuvenu aprēķinu.

Visvairāk tikušas rīkotas radošās nodarbības (1 631), vaļasprieku aktivitātes (1 077), kultūras pasākumi un aktivitātes (898), sporta un aktīvās atpūtas aktivitātes (768) un mācības (738). Nedaudz retāk rīkotas aktivitātes brīvā dabā (447), diskusijas un domnīcas (435), semināri (398). Salīdzinoši visretāk rīkotas tādas NFI aktivitātes kā konferences (104), nometnes (163), projektu rakstīšanas pasākumi (186). Jāpiebilst, ka starp retāk rīkotām aktivitātēm ir arī brīvprātīgais darbs (328).

Grafiks 12. Piedāvāto aktivitāšu skaits 2023. gadā dalījumā pa aktivitāšu veidiem (aptuvens aprēķins)

Jautājums anketā: Norādiet, lūdzu, cik daudz norādīto neformālās izglītības aktivitāšu esat īstenojuši 2023.gadā? Ja nevarat norādīt precīzi, norādiet aptuvenu skaitu.

NFI īstenošanu tipu mērķgrupās novērojama izteikti atšķirīga specializācija uz konkrētiem NFI aktivitāšu veidiem. Jaunatnes organizācijas biežāk rīko tādas NFI aktivitātes kā radošās nodarbības, pieredzes apmaiņas, vaļasprieku aktivitātes, diskusijas, kā arī mācības. Citas NVO biežāk rīko seminārus, radošās nodarbības, mācības, lekcijas un sporta pasākumus. Jauniešu centri biežāk organizē radošās nodarbības, vaļasprieku aktivitātes, sporta aktivitātes, mācības, kā arī kultūras aktivitātes. Savukārt, pašvaldību darba ar jaunatni speciālisti biežāk organizē kultūras aktivitātes, sporta aktivitātes, radošās nodarbības, vaļasprieku nodarbības, diskusijas un domnīcas.

Tabula 12. Piedāvāto aktivitāšu skaits 2023. gadā dalījumā pa NFI īstenošanu tipiem (aptuvens aprēķins)

Jautājums anketā: Norādiet, lūdzu, cik daudz norādīto neformālās izglītības aktivitāšu esat īstenojuši 2023.gadā? Ja nevarat norādīt precīzi, norādiet aptuvenu skaitu.

Tabulā izmantotie saīsinājumi: JO – jaunatnes organizācijas, BN – biedrības un nodibinājumi, JC – jauniešu centri, JLS/JD – jaunatnes lietu speciālisti, jaunatnes darbinieki pašvaldībās.

Piezīme: katrai NFI īstenošanu tipu mērķgrupai pelēki iekrāsotas piecas visbiežāk minētās atbildes.

	VISI	JO	BN	JC	JLS/JD
Radošās nodarbības, aktivitātes	1 631	162	204	943	198
Vaļasprieku aktivitātes	1 077	80	57	727	198
Kultūras aktivitātes, pasākumi	898	48	60	333	326
Sporta, aktīvās atpūtas pasākumi	768	37	76	415	209
Mācības	738	55	160	402	41
Aktivitātes brīvā dabā / Piedzīvojumu izglītība / Pārgājieni	447	23	74	286	31
Diskusijas, domnīcas	435	62	67	214	52
Semināri	398	43	236	96	23
Brīvprātīgais darbs	328	49	63	190	7

	VISI	JO	BN	JC	JLS/JD
Pieredzes apmaiņas pasākumi	303	100	56	121	7
Lekcijas, priekšlasījumi	275	23	79	116	35
Projektu rakstīšanas pasākumi	186	26	41	77	32
Nometnes	163	10	19	102	23
Konferences, forumi	104	29	27	38	10

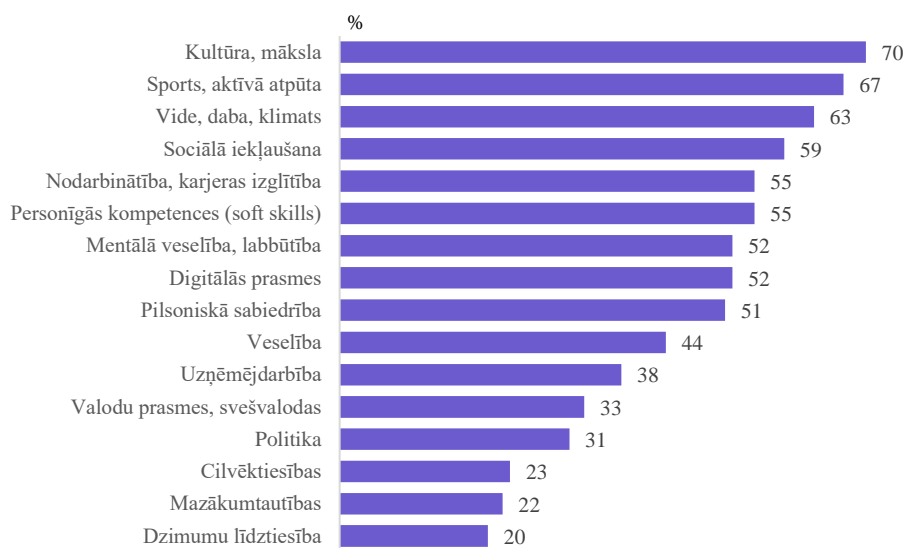
3.8. Aktivitāšu tēmas

Papildus aktivitāšu veidiem NFI īstenotāji tika lūgti norādīt arī aktivitāšu tēmas. Tāpat kā aktivitāšu veidu (skatīt iepriekšējo nodaļu), arī tēmu piedāvājums NFI aktivitātēs bijis daudzveidīgs. Lielākā daļa NFI īstenotāju ir organizējuši NFI aktivitātes par tādām tēmām kā kultūra un māksla (70 %), sports un aktīvā atpūta (67 %), vide, daba un klimats (63 %), sociālā iekļaušana (59 %). Salīdzinoši bieži NFI īstenotāji organizējuši aktivitātes par nodarbinātību un karjeras izglītību (55 %), personīgajām kompetencēm (55 %), mentālo veselību un labbūtību (52 %), digitālajām prasmēm (52 %), pilsonisko sabiedrību (51 %).

Savukārt, tikai neliela daļa NFI īstenotāju organizējuši aktivitātes, kas iekļāvušas dzimumu līdztiesības tēmu (20 %), mazākumtautību tēmu (22 %), cilvēktiesību tēmu (23 %). Ar politiku saistītas aktivitātes īstenojuši 31 % NFI piedāvātāju.

Grafiks 13. NFI aktivitāšu tēmas

Jautājums anketā: Cik daudz neformālās izglītības aktivitāšu (pasākumu) esat īstenojuši 2023. gadā par šādām tēmām? Piezīme: veikts datu pārrēķins par to, cik liela daļa no visiem NFI īstenotājiem ir piedāvājuši konkrēto tēmu aktivitātes.

Datu analīzē pēc NFI īstenotāju tipa ir novērojamas atsevišķas atšķirības. NVO sektorā biežāk nekā pašvaldību sektorā tikušas īstenotas NFI aktivitātes, kas skar pilsoniskās sabiedrības un cilvēktiesību tēmu. Savukārt, pašvaldību sektorā izteikti biežāk nekā NVO organizētas NFI aktivitātes par tādām tēmām, kā kultūra, sports, veselība.

Tabula 13. NFI aktivitāšu tēmas dalījumā pa NFI īstenotāju tipiem

Jautājums anketā: Cik daudz neformālās izglītības aktivitāšu (pasākumu) esat īstenojuši 2023. gadā par šādām tēmām? Piezīme: veikts datu pārņēķins par to, cik liela daļa no visiem NFI īstenotājiem ir piedāvājuši konkrēto tēmu aktivitātes.

Tabulā izmantotie saīsinājumi: JO – jaunatnes organizācijas, BN – biedrības un nodibinājumi, JC – jauniešu centri, JLS/JD – jaunatnes lietu speciālisti, jaunatnes darbinieki pašvaldībās.

Piezīme: katrai NFI īstenotāju mērķgrupai pelēki iekrāsotas piecas visbiežāk minētās atbildes.

	VISI	JO	BN	JC	JLS/JD
Kultūra, māksla	70	74	59	84	92
Sports, aktīvā atpūta	67	70	59	93	92
Vide, daba, klimats	63	74	54	77	75
Sociālā iekļaušana	59	74	62	63	79
Nodarbinātība, karjeras izglītība	55	57	51	67	75
Personīgās kompetences	55	65	62	72	88
Digitālās prasmes	52	61	51	70	71
Mentālā veselība, labbūtība	52	65	49	63	88
Pilsoniskā sabiedrība	51	78	64	63	67
Veselība	44	43	41	63	83
Uzņēmējdarbība	38	48	33	51	63
Valodu prasmes, svešvalodas	33	39	33	42	46
Politika	31	43	23	40	54
Cilvēktiesības	23	43	28	21	25
Mazākumtautības	22	22	21	26	33
Dzimumu līdztiesība	20	26	15	28	25

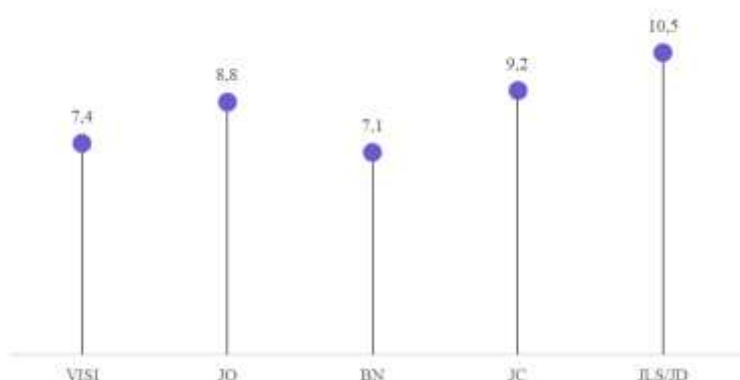
Viens NFI īstenotājs gada ietvaros piedāvājis NFI aktivitātes par vidēji 7,4 tēmām no anketā kopumā iekļautajām 16. Izteikti augstāks šis rādītājs ir pašvaldību darba ar jaunatni speciālistu mērķgrupā (10,5 tēmas), bet zemāks NVO sektorā ārpus jaunatnes organizācijām (7,1 tēmas), kas, visdrīzāk, saistīts ar to, ka NVO specializējās kādā atsevišķā tēmā (kultūra, sports, digitālās prasmes).

Kopumā 37 % NFI īstenotāju gada ietvaros ir piedāvājuši 1-5 dažādu tēmu NFI aktivitātes, 36 % piedāvājuši 6-10 dažādas tēmas, bet 28 % – vairāk nekā 10 tēmas.

Grafiks 14. Vidējais NFI aktivitāšu tēmu skaits dalījumā pa NFI īstenotāju tipiem

Jautājums anketā: Cik daudz neformālās izglītības aktivitāšu (pasākumu) esat īstenojuši 2023. gadā par šādām tēmām? Piezīme: veikts datu pārņēķins par to, cik liela daļa no visiem NFI īstenotājiem ir piedāvājuši konkrēto tēmu aktivitātes.

Grafikā izmantotie saīsinājumi: JO – jaunatnes organizācijas, BN – biedrības un nodibinājumi, JC – jauniešu centri, JLS/JD – jaunatnes lietu speciālisti, jaunatnes darbinieki pašvaldībās.

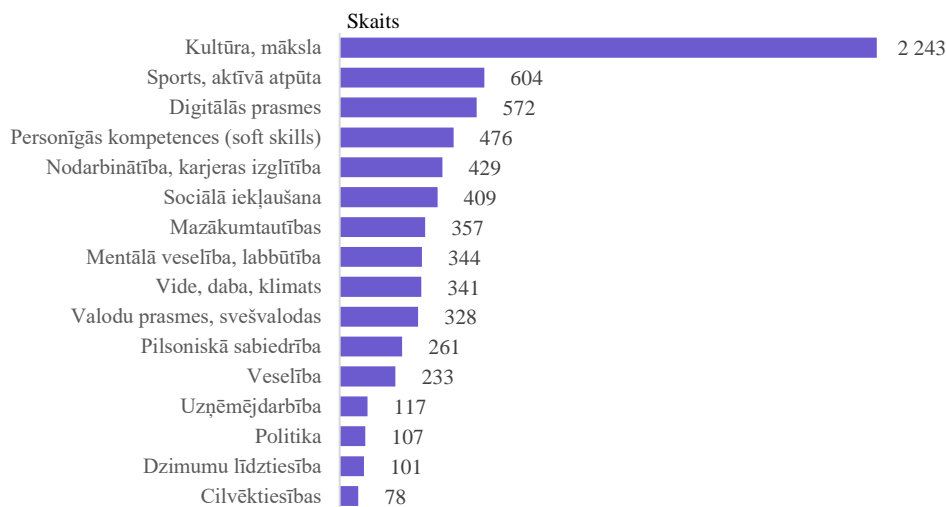
Izpētes datu formā NFI īstenotāji tika lūgti norādīt arī konkrēto aktivitāšu kopējo skaitu 2023. gada ietvaros par katru no tēmām. Tā kā lielākā daļa NFI īstenotāju nekādā veidā neveic NFI aktivitāšu apkopojošu uzskaiti, tad nav pieejami pilnībā precīzi dati par to skaitu, bet anketā norādītie ir aptuveni novērtējumi un aprēķini. Gadījumos, kad NFI īstenotāji bija norādījuši skaita intervālu, aprēķinos izmantots intervāla vidējais rādītājs. Jāņem arī vērā, ka vienas aktivitātes ietvaros var tikt iekļautas dažādas tēmas, tādēļ šajā aspektā nav iespējams

summēt katras tēmas aktivitāti, lai iegūtu aktivitāšu kopskaitu. Attiecībā uz aktivitāšu kopskaitu datus skatīt 3.7. nodaļā.

Izteikti visvairāk tikušas rīkotas NFI aktivitātes kultūras un mākslas tēmā (2 243). Citu tēmu aktivitātes bijušas ievērojami retāk: sports (604), digitālās prasmes (572), personīgās kompetences (476), nodarbinātība un karjeras izglītība (429), sociālā iekļaušana (409). Visretāk notikušas NFI aktivitātes, kas skar tādas tēmas kā cilvēktiesības (78), dzimumu līdztiesību (101), politiku (107), uzņēmējdarbību (117). Salīdzinoši reti NFI aktivitātes iekļāvušas veselības (233) un pilsoniskās sabiedrības (261) tēmas.

Grafiks 15. Piedāvāto aktivitāšu skaits 2023. gadā dalījumā pa aktivitāšu tēmām (aptuvenus aprēķins)

Jautājums anketā: Cik daudz neformālās izglītības aktivitāšu (pasākumu) esat īstenojuši 2023. gadā par šādām tēmām? Ja nevarat norādīt precīzi, norādiet aptuvenu skaitu.

NFI īstenošanu tipu mērķgrupās novērojama izteikti atšķirīga specializācija uz konkrētu NFI aktivitāšu tēmām. Jaunatnes organizācijas NFI aktivitātēs biežāk iekļāvušas tādas tēmas kā pilsoniskā sabiedrība, personiskās kompetences, sociālā iekļaušana, vide un daba, kā arī mentālā veselība un labbūtība. Citas NVO biežāk īstenojušas NFI aktivitātes par nodarbinātību un karjeras izglītību, sociālo iekļaušanu, personīgajām kompetencēm, sportu, kā arī kultūru un mākslu. Jauniešu centri izteikti koncentrējušies uz kultūras un mākslas tēmu, kā arī digitālajām prasmēm, sportu, personīgajām kompetencēm, vidi un dabu. Savukārt, pašvaldību darba ar jaunatni speciālisti salīdzinoši biežāk NFI aktivitātēs iekļāvuši tādas tēmas kā sociālā iekļaušana, mazākumtautības, valodu prasmes, sports, digitālās prasmes.

Tabula 14. Piedāvāto aktivitāšu skaits 2023. gadā dalījumā pa NFI īstenošanu tipiem (aptuvenus aprēķins)

Jautājums anketā: Norādiet, lūdzu, cik daudz norādīto neformālās izglītības aktivitāšu esat īstenojuši 2023.gadā? Ja nevarat norādīt precīzi, norādiet aptuvenu skaitu.

Tabulā izmantotie saīsinājumi: JO – jaunatnes organizācijas, BN – biedrības un nodibinājumi, JC – jauniešu centri, JLS/JD – jaunatnes lietu speciālisti, jaunatnes darbinieki pašvaldībās. Piezīme: katrai NFI īstenošanu mērķgrupai pelēki iekrāsotas piecas visbiežāk minētās atbildes.

	VISI	JO	BN	JC	JLS/JD
Kultūra, māksla	2243	32	70	1941	7
Sports, aktīvā atpūta	604	14	77	430	64
Digitālās prasmes	572	23	11	469	39
Personīgās kompetences	476	51	87	297	37
Nodarbinātība, karjeras izglītība	429	20	188	176	27
Sociālā iekļaušana	409	40	117	124	117
Mazākumtautības	357	10	6	222	110

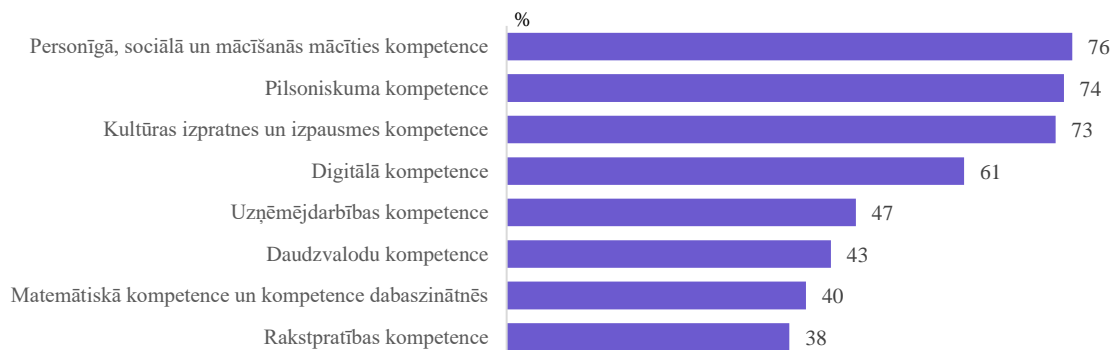
	VISI	JO	BN	JC	JLS/JD
Mentālā veselība, labbūvība	344	34	60	197	39
Vide, daba, klimats	341	36	24	224	39
Valodu prasmes, svešvalodas	328	17	21	213	67
Pilsoniskā sabiedrība	261	82	44	119	12
Veselība	233	9	13	183	25
Uzņēmējdarbība	117	31	7	54	20
Politika	107	31	7	45	23
Dzimumu līdztiesība	101	7	15	72	6
Cilvēktiesības	78	18	10	41	8

3.9. Aktivitātes pamatkompetenču attīstīšanai

Attiecībā uz aktivitāšu tēmām anketā papildus tika iekļauts atsevišķs jautājums specifiski par ES padomes definētajām mūžizglītības pamatkompetencēm¹¹³. 2016. gadā izstrādātajā un 2018. gadā pilnveidotajā pamatkompetenču ietvarā aprakstītas visas galvenās pamatkompetences, kas nepieciešamas personiskai un profesionālai pilnveidei, sociālai iekļaušanai un aktīvai pilsonībai, kā arī ilgtspējīga un veselīga dzīvesveida ievērošanai. Šādā aspektā novērojams, ka lielākā daļa NFI īstenotāju ir organizējuši aktivitātes, kas attīsta četras pamatkompetences: personīgā, sociālā un mācīšanās mācīties kompetence (76 % no īstenotājiem), pilsoniskuma kompetence (74 %), kultūras izpratnes un izpausmes kompetence (73 %), digitālā kompetence (61 %). Aptuveni puse NFI īstenotāju aktivitātēs iekļāvuši uzņēmējdarbības kompetences attīstīšanu (47 %). Savukārt, trīs pamatkompetences salīdzinoši retāk iekļautas NFI aktivitātēs: rakstītprasmes kompetence (38 %), matemātiskā kompetence (40 %), daudzvalodu kompetence (43 %).

Grafiks 16. NFI aktivitātes pamatkompetenču attīstīšanai

Jautājums anketā: Cik daudz neformālās izglītības aktivitāšu (pasākumu) 2023. gadā bijušas vērstas uz šādu pamatkompetenču attīstīšanu? Piezīme: veikts datu pārreķins par to, cik liela daļa no visiem NFI īstenotājiem ir piedāvājuši konkrēto pamatkompetenču aktivitātes.

Kopumā 26 % no NFI īstenotājiem aktivitātēs iekļāvuši tikai 1-2 pamatkompetences, 27% iekļāvuši 3-4 pamatkompetences, 20% iekļāvuši 5-6 pamatkompetences, bet 28% – 7-8 pamatkompetences. Vidēji viens NFI īstenotājs aktivitātēs iekļāvis 4,5 pamatkompetences gada tvērumā. Augstāks šis rādītājs ir pašvaldību darba ar jaunatni speciālistu mērķgrupā (6,2 pamatkompetences), bet zemāks NVO sektorā ārpus jaunatnes organizācijām (4,8 pamatkompetences).

¹¹³ Padomes ieteikums (2018. gada 22. maijs) par pamatkompetencēm mūžizglītībā: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018H0604(01))

Tabula 15. NFI aktivitātes pamatkompetenču attīstīšanai dalījumā pa NFI īstenotāju tipiem

Jautājums anketā: Cik daudz neformālās izglītības aktivitāšu (pasākumu) 2023.gadā bijušas vērstas uz šādu pamatkompetenču attīstīšanu? Piezīme: veikts datu pārreķins par to, cik liela daļa no visiem NFI īstenotājiem ir piedāvājuši konkrēto pamatkompetenču aktivitātes.

Tabulā izmantotie saīsinājumi: JO – jaunatnes organizācijas, BN – biedrības un nodibinājumi, JC – jauniešu centri, JLS/JD – jaunatnes lietu speciālisti, jaunatnes darbinieki pašvaldībās.

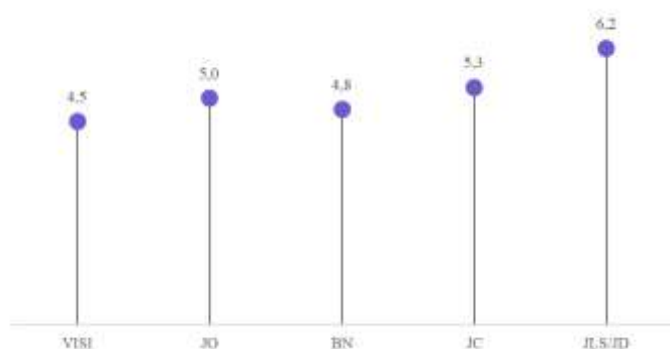
Piezīme: katrai NFI īstenotāju mērķgrupai pelēki iekrāsotas piecas visbiežāk minētās atbildes.

	VISI	JO	BN	JC	JLS/JD
Personīgā, sociālā un mācīšanās mācīties kompetence	76	78	79	80	90
Pilsoniskuma kompetence	74	83	82	80	85
Kultūras izpratnes un izpaušmes kompetence	73	74	68	83	95
Digitālā kompetence	61	65	68	86	95
Uzņēmējdarbības kompetence	47	61	56	57	75
Daudzvalodu kompetence	43	52	53	49	60
Matemātiskā kompetence un kompetence dabaszinātnēs, tehnoloģijās, inženierzinātnēs	40	39	32	57	60
Rakstpratības kompetence	38	52	41	37	55

Grafiks 17. Vidējais NFI aktivitāšu pamatkompetenču attīstīšanai skaits dalījumā pa NFI īstenotāju tipiem

Jautājums anketā: Cik daudz neformālās izglītības aktivitāšu (pasākumu) 2023.gadā bijušas vērstas uz šādu pamatkompetenču attīstīšanu? Piezīme: veikts datu pārreķins par to, cik liela daļa no visiem NFI īstenotājiem ir piedāvājuši konkrēto pamatkompetenču aktivitātes.

Grafikā izmantotie saīsinājumi: JO – jaunatnes organizācijas, BN – biedrības un nodibinājumi, JC – jauniešu centri, JLS/JD – jaunatnes lietu speciālisti, jaunatnes darbinieki pašvaldībās.

Izpētes datu formā NFI īstenotāji tika lūgti norādīt arī konkrēto aktivitāšu kopējo skaitu 2023. gada ietvaros par katru no tēmām. Tāpat kā minēts iepriekšējās nodaļās, arī šajā aspektā nav pieejami pilnībā precīzi dati par aktivitāšu skaitu, bet anketā norādītie ir aptuveni novērtējumi un aprēķini. Gadījumos, kad NFI īstenotāji bija norādījuši skaita intervālu, aprēķinos izmantots intervāla vidējais rādītājs. Jāņem arī vērā, ka vienas aktivitātes ietvaros var tikt iekļautas dažādas pamatkompetences, tādēļ šajā aspektā nav iespējams summēt katras tēmas aktivitāti, lai iegūtu aktivitāšu kopskaitu. Attiecībā uz aktivitāšu kopskaitu datus skatīt 3.7. nodaļā.

Kopumā novērojams, ka pamatkompetenču aspektā norādīts ievērojami mazāks NFI aktivitāšu skaits, nekā par aktivitāšu veidiem un tēmām – tas netieši varētu liecināt, ka pamatkompetenču pieeja darba ar jaunatni sektorā reti tiek izmantota kā ietvars aktivitāšu izstrādei.

Personīgā, sociālā un mācīšanās mācīties kompetence izteikti visbiežāk norādīta kā NFI aktivitātēs iekļauta (851 aktivitāte). Retāk norādītas tādas pamatkompetences kā kultūras izpratne un izpaušme (530 aktivitātes), pilsoniskums (437). Savukārt, visretāk NFI aktivitātes iekļāvušas tādu pamatkompetenci kā uzņēmējdarbība (201 aktivitāte).

Grafiks 18. Piedāvāto aktivitāšu skaits 2023. gadā dalījumā pa pamatkompetencēm (aptuvenus aprēķins)

Jautājums anketā: Cik daudz neformālās izglītības aktivitāšu (pasākumu) 2023.gadā bijušas vērstas uz šādu pamatkompetenču attīstīšanu? Ja nevarat norādīt precīzi, norādiet aptuvenu skaitu.

NFI īstenotāju tipu mērķgrupās novērojamas dažas atšķirības. NVO savās NFI aktivitātēs biežāk iekļāvušas personīgās, sociālās un mācīšanās mācīties kompetenci, kultūras izpratni un izpausmi, kā arī pilsoniskumu. Jauniešu centru NFI aktivitātēs biežāk attīstīta personīgās, sociālās un mācīšanās mācīties pamatkompetence, kultūras izpratne un izpausme, kā arī matemātiskā kompetence. Savukārt, pašvaldību darba ar jaunatni speciālistu organizētajās aktivitātēs biežāk iekļautas tādas pamatkompetences kā personīgā, sociālā un mācīšanās mācīties, daudzvalodu kompetence, kā arī uzņēmējdarbības kompetence.

Tabula 16. Piedāvāto pamatkompetenču aktivitāšu skaits 2023. gadā dalījumā pa NFI īstenotāju tipiem (aptuvenus aprēķins)

Jautājums anketā: Cik daudz neformālās izglītības aktivitāšu (pasākumu) 2023.gadā bijušas vērstas uz šādu pamatkompetenču attīstīšanu? Ja nevarat norādīt precīzi, norādiet aptuvenu skaitu.

Tabulā izmantotie saīsinājumi: JO – jaunatnes organizācijas, BN – biedrības un nodibinājumi, JC – jauniešu centri, JLS/JD – jaunatnes lietu speciālisti, jaunatnes darbinieki pašvaldībās.

Piezīme: katrai NFI īstenotāju mērķgrupai pelēki iekrāsotas piecas visbiežāk minētās atbildes.

	VISI	JO	BN	JC	JLS/JD
Personīgā, sociālā un mācīšanās mācīties kompetence	851	135	109	479	66
Kultūras izpratnes un izpausmes kompetence	530	57	57	249	13
Pilsoniskuma kompetence	437	172	84	148	23
Daudzvalodu kompetence	293	31	49	142	62
Rakstpratības kompetence	292	13	39	162	10
Matemātiskā kompetence un kompetence dabaszinātnēs, tehnoloģijās, inženierzinātnēs	279	17	47	195	6
Digitālā kompetence	254	32	41	156	13
Uzņēmējdarbības kompetence	201	42	33	79	41

3.10. Aktivitātes darba tirgus pieprasīto prasmju attīstīšanai

Anketā papildus tika lūgts norādīt, kādas darba tirgū pieprasītās prasmes ir tikušas iekļautas NFI aktivitātēs. Anketā bija iekļautas 18 konkrētas prasmes, kas kā darba tirgū pieprasītās identificētas vairākos darba tirgus pētījumos. Kā primārais informācijas avots tika izmantots 2018. gadā Jauno uzņēmēju centra “Jobs & Society” īstenotais pilotpētījums „Darba tirgū pieprasītās prasmes: iespējas izmantot darba sludinājumu informāciju darba tirgus pieprasīto prasmju identificēšanā”¹¹⁴ (tā ietvaros tika apkopoti vairāk nekā 4000 vakanču portāla darba sludinājumi Latvijā un Igaunijā), kura dati tika papildināti ar secinājumiem no jaunākiem pētījumiem –

¹¹⁴ Jauno uzņēmēju centra “Jobs & Society” īstenotais projekts Youth BIZ Skillset, kas tapis ar ES “Erasmus+: Jaunatne darbībā” programmas līdzfinansējumu. Pilotpētījums „Darba tirgū pieprasītās prasmes: iespējas izmantot darba sludinājumu informāciju darba tirgus pieprasīto prasmju identificēšanā”, Rīga, 2018. Pieejams: https://juc.lv/wp-content/uploads/2017/07/BizzSkillSet_Study-Report_2018_LAT.pdf

2022. gadā SIA “RAIT Custom Research Baltic” īstenoto ekspresaptauju darba tirgus informācijas iegūšanai par darba devējiem nepieciešamajām darbinieku prasmēm¹¹⁵, Nodarbinātības valsts aģentūras platformā www.prognozes.nva.gov.lv norādītās prasmju prognozes¹¹⁶, kā arī sociālā tīkla LinkedIn apkopojums par 2023. gadā pieprasītākajām prasmēm¹¹⁷.

Kopumā novērojams – vairākums NFI īstenotāju norādījuši, ka to aktivitātes bijušas vērstas uz lielāko daļu no darba tirgū pieprasītajām personīgajām prasmēm (personības iezīmes, radošums, pašiniciatīva, u.tml.), bet retāk tiek norādītas dažādas konkrētas prasmes (programmēšanas prasmes, valodu prasmes, digitālās prasmes, projektu vadība, u.tml.). Absolūtais vairākums NFI īstenotāju norāda, ka aktivitāšu ietvaros jauniešiem bijis iespējams attīstīt prasmes strādāt komandā (91 %), komunikācijas prasmes (85 %), radošumu (80 %), pašiniciatīvu (78 %), vēlmi attīstīties un mācīties (75 %). Salīdzinoši retāk norādīts, ka NFI aktivitātēs bijis iespējams apgūt angļu valodu (39 %), latviešu valodu (40 %), precizitāti (41 %), stresa noturību (44 %). Visretāk, tikai 7 %, tiek norādīts, ka aktivitātēs apgūtas programmēšanas prasmes.

Grafiks 19. NFI aktivitātes darba tirgus pieprasīto prasmju attīstīšanai

Jautājums anketā: Atzīmējiet tās darba tirgus pieprasītās prasmes, uz kurām bijušas vērstas jūsu īstenotās neformālās izglītības aktivitātes 2023.gadā?

NFI īstenotāju tipu griezumā nav novērojamas izteiktas atšķirības. Ir vien daži izņēmumi. Projektu vadības prasmes kā NFI aktivitātēs iekļautas izteikti biežāk norādījušas jaunatnes organizācijas (83 % gadījumu). Savukārt jaunatnes lietu speciālisti un jaunatnes darbinieki pašvaldībās kopumā norādījuši vairākas darba tirgus prasmes kā savās aktivitātēs iekļautas. Ja viens NFI īstenotājs norādījis vidēji 10,6 prasmes, tad pašvaldību darba ar jaunatni īstenotāji norādījuši vidēji 12,9 prasmes.

¹¹⁵ Ekspresaptaujas darba tirgus informācijas iegūšanai ziņojums "Darba devējiem nepieciešamās (darbinieku) prasmes". SIA "RAIT Custom Research Baltic". Rīga, 2022. ESF projekts „Darba tirgus prognozēšanas sistēmas pilnveide” Nr.7.1.2.2./16/1/001. Pieejams: <https://www.nva.gov.lv/lv/media/15572/download>

¹¹⁶ Nodarbinātības valsts aģentūra. Platforma www.prognozes.nva.gov.lv. Prasmju prognozes. Pieejams: <https://prognozes.nva.gov.lv/lv/skills>

¹¹⁷ LinkedIn 2023 Most In-Demand Skills. Pieejams: <https://www.linkedin.com/business/learning/blog/top-skills-and-courses/most-in-demand-skills>

Tabula 17. NFI darba tirgus pieprasīto prasmju attīstīšanas aktivitātes dalījumā pa NFI īstenotāju tipiem

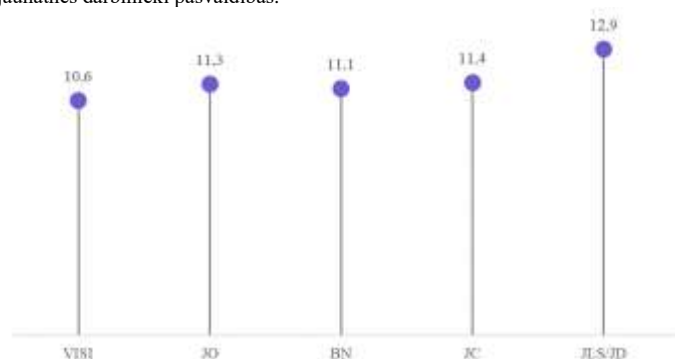
Jautājums anketā: Atzīmējiet tās darba tirgus pieprasītās prasmes, uz kurām bijušas vērstas jūsu īstenotās neformālās izglītības aktivitātes 2023.gadā? Tabulā izmantotie saīsinājumi: JO – jaunatnes organizācijas, BN – biedrības un nodibinājumi, JC – jauniešu centri, JLS/JD – jaunatnes lietu speciālisti, jaunatnes darbinieki pašvaldībās.

Piezīme: katrai NFI īstenotāju mērķgrupai pelēki iekrāsotas piecas visbiežāk minētās atbildes.

	VISI	JO	BN	JC	JLS/JD
Prasmes strādāt komandā	91	96	92	96	100
Komunikācijas/ saskarsmes prasmes	85	96	85	87	92
Radošums	80	71	79	91	100
Pašiniciatīva	78	83	82	87	88
Vēlme attīstīties/ mācīties	75	79	82	80	92
Problēmu risināšana	69	79	74	71	92
Spēja strādāt patstāvīgi/ pašdisciplīna/ laika plānošana	66	79	72	69	72
Pozitīva attieksme	65	67	67	73	72
Atbildīgums/ augsta atbildības sajūta	64	58	72	69	68
Orientācija uz rezultātu/ mērķtiecīgums	58	71	67	67	72
Projektu vadība	56	83	64	58	68
Digitālās prasmes	53	54	54	62	80
Analītiskā domāšana/ analītiskās spējas	46	50	38	53	64
Stresa noturība	44	29	51	49	60
Precizitāte/ uzmanība pret detaļām	41	42	36	47	56
Valsts (latviešu) valoda	40	38	41	42	56
Angļu valoda	39	50	49	38	52
Programmēšanas prasmes	7	4	5	0	4

Grafiks 20. Vidējais NFI darba tirgus pieprasīto prasmju attīstīšanas aktivitāšu skaits dalījumā pa NFI īstenotāju tipiem

Jautājums anketā: Atzīmējiet tās darba tirgus pieprasītās prasmes, uz kurām bijušas vērstas jūsu īstenotās neformālās izglītības aktivitātes 2023.gadā? Grafīkā izmantotie saīsinājumi: JO – jaunatnes organizācijas, BN – biedrības un nodibinājumi, JC – jauniešu centri, JLS/JD – jaunatnes lietu speciālisti, jaunatnes darbinieki pašvaldībās.

3.11. Izmantotās neformālās izglītības metodes

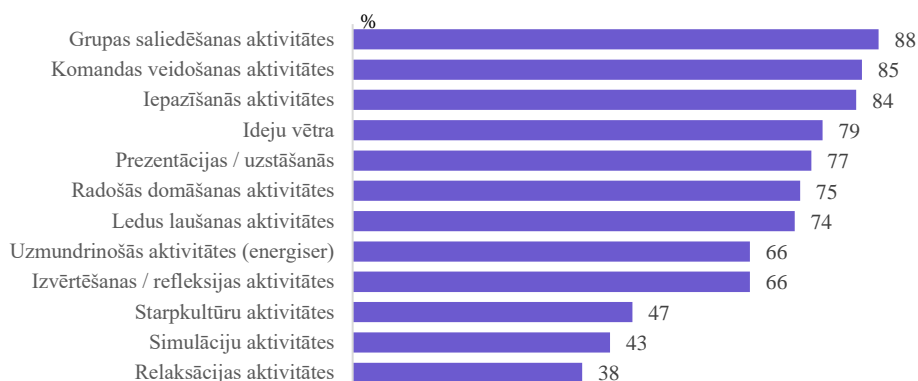
Vairākums NFI īstenotāju ir izmantojuši lielāko daļu no anketā iekļautajām 12 NFI metodēm. Visbiežāk norādīts, ka tikušas izmantotas grupas saliedēšanas aktivitātes (88 %), komandas veidošanas aktivitātes (85 %), iepazīšanās aktivitātes (84 %). Gandrīz tik pat bieži izmantota ideju vētras aktivitāte (79 %), prezentācijas un uzstāšanās (77 %), radošās domāšanas aktivitātes (75 %), ledus laušanas aktivitātes (74 %). Salīdzinoši retāk NFI īstenotāji izmantojuši relaksācijas aktivitātes (38 %), simulāciju aktivitātes (43 %), starpkultūru aktivitātes (47 %).

NFI īstenotāju tipu griezumā novērojamas tikai dažas atšķirības. Jaunatnes organizācijas izteikti biežāk kā citi ir izmantojušas starpkultūru aktivitātes, ledus laušanas aktivitātes, uzmundrinošās aktivitātes.

Grafiks 21. Izmantotās NFI metodes

Jautājums anketā: Atzīmējiet, kādas neformālās izglītības metodes esat izmantojuši 2023. gada aktivitātēs.

Tabula 18. Izmantotās NFI metodes dalījumā pa NFI īstenotāju tiem

Jautājums anketā: Atzīmējiet, kādas neformālās izglītības metodes esat izmantojuši 2023. gada aktivitātēs.

Tabulā izmantotie saīsinājumi: JO – jaunatnes organizācijas, BN – biedrības un nodibinājumi, JC – jauniešu centri, JLS/JD – jaunatnes lietu speciālisti, jaunatnes darbinieki pašvaldībās.

Piezīme: katrai NFI īstenotāju mērķgrupai pelēki iekrāsotas piecas visbiežāk minētās atbildes.

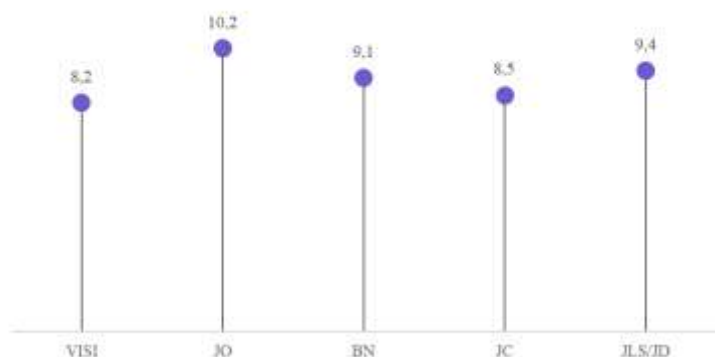
	VISI	JO	BN	JC	JLS/JD
Grupas saliedēšanas aktivitātes	88	96	90	91	96
Komandas veidošanas aktivitātes	85	96	93	89	92
Iepazīšanās aktivitātes	84	96	90	84	96
Ideju vētra	79	100	90	80	96
Prezentācijas / uzstāšanās	77	92	83	78	96
Radošās domāšanas aktivitātes	75	88	78	76	72
Ledus laušanas aktivitātes	74	96	85	84	88
Izvērtēšanas / refleksijas aktivitātes	66	79	78	71	84
Uzmundrinošās aktivitātes (energiser)	66	96	78	71	76
Starpkultūru aktivitātes	47	71	55	44	52
Simulāciju aktivitātes	43	63	55	42	44
Relaksācijas aktivitātes	38	46	35	38	44

No anketā iekļautajām 12 metodēm 24% NFI īstenotāju ir izmantojuši 1-5, 46% izmantojuši 6-10 metodes, bet 30% izmantojuši 11-12 metodes. Viens NFI īstenotājs gada ietvaros izmantojis vidēji 8,2 metodes. Augstāks šis rādītājs ir jaunatnes organizācijās (10,2), kā arī pašvaldību darba ar jaunatni veicēju vidū (9,4).

Grafiks 22. Vidējais izmantoto NFI metožu skaits dalījumā pa NFI īstenotāju tiem

Jautājums anketā: Atzīmējiet, kādas neformālās izglītības metodes esat izmantojuši 2023. gada aktivitātēs.

Grafikā izmantotie saīsinājumi: JO – jaunatnes organizācijas, BN – biedrības un nodibinājumi, JC – jauniešu centri, JLS/JD – jaunatnes lietu speciālisti, jaunatnes darbinieki pašvaldībās.

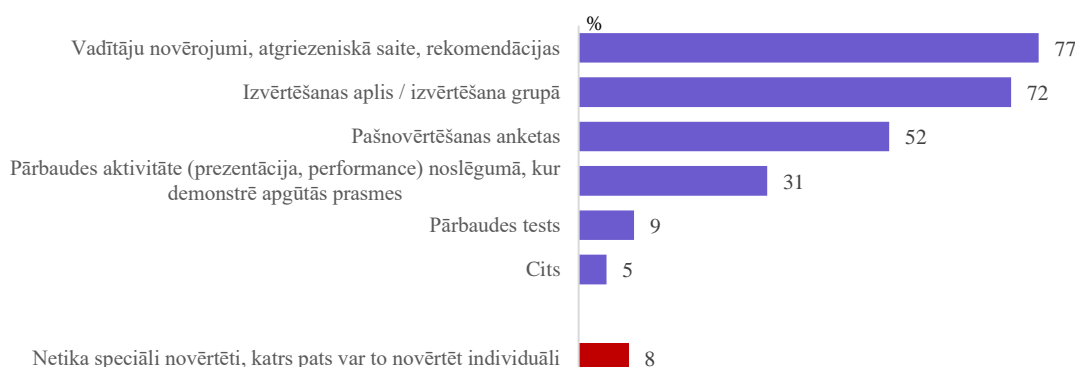

3.12. Aktivitāšu rezultātu novērtējuma metodes

Lūgti norādīt, kādas NFI aktivitāšu rezultātu novērtējuma metodes izmantojuši 2023. gadā, 8 % NFI īstenotāju atzīst, ka aktivitāšu rezultāti nav tikuši speciāli novērtēti. Savukārt, 77 % norāda, ka izmantota atgriezeniskā saite un rekomendācijas no mācību vadītāja, 72 % izmantojuši izvērtēšanu grupā, 52 % pašnovērtējuma anketas. 31 % NFI īstenotāju aktivitātēs izmantojuši pārbaudi noslēgumā (prezentācija, performance). 9 % norāda, ka izmantojuši pārbaudes testus. 5 % norādījuši dažādas citas metodes – dalībnieku savstarpēja dalīšanās ar novērojumiem, sajūtām, digitālie rīki (*Mentimeter, Jamboard*), izvērtēšanas diskusijas pēc pasākumiem, tikšanās trīs mēnešus pēc aktivitātes, individuālas sarunas, “Eiropas Solidaritātes korpusa” anketas aizpilde.

Grafiks 23. Izmantotās NFI aktivitāšu rezultātu novērtējuma metodes

Jautājums anketā: Kādas neformālās izglītības aktivitāšu rezultātu novērtēšanas metodes esat izmantojuši 2023. gadā?

Dati liecina, ka 15 % no visiem NFI īstenotājiem gada ietvaros izmantojuši tikai vienu metodei, 23 % izmantojuši divas metodes, 34 % izmantojuši trīs metodes, bet 20 % izmantojuši četras vai piecas metodes. Kopumā novērojams, ka skaitliski vairāk dažādas metodes izmantojušas jaunatnes organizācijas, kā arī darba ar jaunatni speciālisti pašvaldībās, bet salīdzinoši retāk tas darīts jauniešu centros.

Tabula 19. Izmantotās NFI aktivitāšu rezultātu novērtējuma metodes dalījumā pa NFI īstenotāju tipiem

Jautājums anketā: Kādas neformālās izglītības aktivitāšu rezultātu novērtēšanas metodes esat izmantojuši 2023. gadā?

Tabulā izmantotie saīsinājumi: JO – jaunatnes organizācijas, BN – biedrības un nodibinājumi, JC – jauniešu centri, JLS/JD – jaunatnes lietu speciālisti, jaunatnes darbinieki pašvaldībās.

Piezīme: katrai NFI īstenotāju mērķgrupai pelēki iekrāsotas divas visbiežāk minētās atbildes.

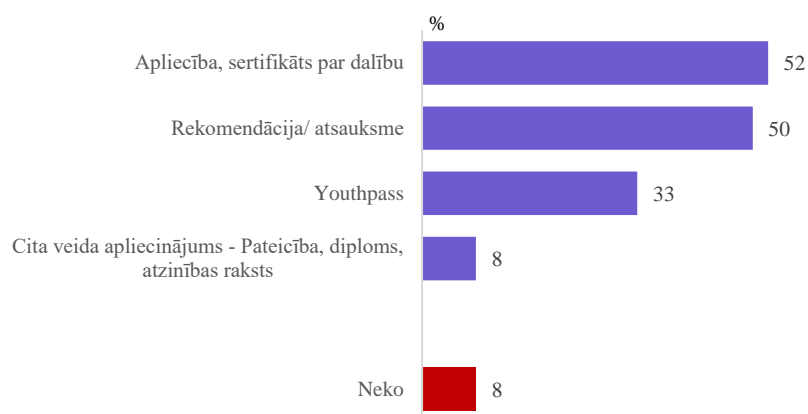
	VISI	JO	BN	JC	JLS/JD
Vadītāju novērojumi, atgriezeniskā saite, rekomendācijas	77	92	85	76	76
Izvērtēšanas aplis / izvērtēšana grupā	72	88	80	71	88
Pašnovērtēšanas anketas	52	79	63	49	68
Pārbaudes aktivitāte (prezentācija, performance) noslēgumā, kur demonstrē apgūtās prasmes	31	38	33	27	48
Pārbaudes tests	9	13	13	9	8
Cits	5	8	8	4	8
Netika speciāli novērtēti, katrs pats var to novērtēt individuāli	8	0	3	9	4

3.13. Neformālās izglītības apliecināšanas rīki

NFI īstenotāji tika lūgti, vai izmanto kādus NFI apliecināšanas rīkus. Tikai 8 % norādījuši, ka neizmanto, bet 92 % nosaukuši konkrētus rīkus. 52 % NFI īstenotāju ir izsnieguši apliecības vai sertifikātus par dalību NFI aktivitātēs, 50 % snieguši rekomendācijas vai atsauksmes. Katrs trešais NFI īstenotājs ir izsniedzis *Youthpass*, bet 8 % izmantojuši cita veida apliecinājumus – pateicības, diplomus, atzinības rakstus.

Grafiks 24. Izmantotie NFI apliecināšanas rīki

Jautājums anketā: Norādiet, vai aktivitāšu dalībniekiem piešķirat...?

49 % no NFI īstenotājiem ir izmantojuši tikai vienu NFI apliecināšanas rīku, 35 % izmantojuši divus dažādus, bet 8 % trīs dažādus. Dažādus apliecinājuma rīkus vairāk izmantojušas jaunatnes organizācijas un citas biedrības un nodibinājumi, bet mazāk - jauniešu centri un pašvaldības.

Tabula 20. Izmantotie NFI apliecināšanas rīki dalījumā pa NFI īstenotāju tipiem

Jautājums anketā: Norādiet, vai aktivitāšu dalībniekiem piešķirat...?

Tabulā izmantotie saīsinājumi: JO – jaunatnes organizācijas, BN – biedrības un nodibinājumi, JC – jauniešu centri, JLS/JD – jaunatnes lietu speciālisti, jaunatnes darbinieki pašvaldībās.

	VISI	JO	BN	JC	JLS/JD
Apliecība, sertifikāts par dalību	52	75	66	47	64
Rekomendācija/ atsauksme	50	50	60	44	55
Youthpass	33	46	54	32	32
Cita veida apliecinājums – Pateicība, diploms, atzinības raksts	8	0	0	15	5
Neko	8	4	0	9	9

3.14. Izaicinājumi neformālās izglītības aktivitāšu izstrādē un īstenošanā

Anketā NFI īstenotāji tika lūgti norādīt, kas ir būtiskākie izaicinājumi NFI aktivitāšu izstrādē un īstenošanā. Visbiežāk NFI īstenotāji norādījuši uz zemo jauniešu interesi un aktivitāti (to min 49 % respondentu). Katrs trešais kā izaicinājumu norāda finansējuma trūkumu. Minēti arī tādi izaicinājumi kā apmācītāju trūkums par specifiskām tēmām (16 %), jauniešu interešu un vēlmju izzināšanas problēmas (14 %), darbinieku trūkums (12 %), nepietiekamas zināšanas par NFI (10 %), sabiedrības, vecāku un skolotāju noraidoša attieksme (9 %), darbinieku pārslodze un laika trūkums (7 %). Kopumā NFI īstenotāji minējuši 16 dažādus izaicinājumus.

Grafiks 25. Izaicinājumi neformālās izglītības aktivitāšu izstrādē un īstenošanā

Jautājums anketā: Kas ir būtiskākie izaicinājumi, ar ko saskaraties neformālās izglītības aktivitāšu izstrādē un īstenošanā?

Salīdzinoši vairāk dažādus izaicinājumus minējuši darba ar jaunatni speciālisti pašvaldībās. Vienlaikus jāuzsver, ka šī mērķgrupa izteikti retāk (līdz ar jauniešu centriem) kā citas kā izaicinājumu norādījušas finansējuma trūkumu. Datus novērojamas vairākas atšķirības starp dažādu mērķgrupu minētajiem izaicinājumiem. Jauniešu zemo interesi un aktivitāti izteikti biežāk norāda jauniešu centru pārstāvji un pašvaldību darba ar jaunatni speciālisti, bet retāk nevalstiskais sektors. Par finansējuma trūkumu bažas biežāk izsaka nevalstiskais sektors, bet izteikti reti pašvaldību pārstāvji. To, ka ir problemātiski noskaidrot jauniešu intereses un vēlmes, izteikti biežāk norāda pašvaldību darba ar jaunatni speciālisti, bet reti nevalstiskā sektora pārstāvji. Nepietiekamas zināšanas par NFI izteikti biežāk kā izaicinājumu norāda jaunatnes organizācijas. Ideju trūkumu jaunām aktivitātēm atzinuši jauniešu centru un pašvaldību pārstāvji, bet neviens no nevalstiskā sektora pārstāvjiem. Jāpiebilst un jāuzsver – katrs desmitais darba ar jaunatni speciālists pašvaldībās norāda, ka trūkst pašvaldības vadības atbalsts.

Tabula 21. Izmantotās NFI metodes dalījumā pa NFI īstenošanu

Jautājums anketā: Kas ir būtiskākie izaicinājumi, ar ko saskaraties neformālās izglītības aktivitāšu izstrādē un īstenošanā?

Tabulā izmantotie saīsinājumi: JO – jaunatnes organizācijas, BN – biedrības un nodibinājumi, JC – jauniešu centri, JLS/JD – jaunatnes lietu speciālisti, jaunatnes darbinieki pašvaldībās.

Piezīme: katrai NFI īstenošanu mērķgrupai pelēki iekrāsotas piecas visbiežāk minētās atbildes.

	VISI	JO	BN	JC	JLS/JD
Zema jauniešu interese, aktivitāte, motivācija	49	32	32	66	53
Finansējuma trūkums	33	41	48	16	16
NFI apmācītāju trūkums par specifiskām tēmām	16	18	19	13	21
Jauniešu interešu, vēlmju izzināšana	14	14	10	22	37
Darbinieku trūkums	12	9	16	6	16
Nepietiekamas zināšanas par NFI	10	18	6	6	11
Sabiedrības, vecāku, skolotāju noraidošā attieksme	9	14	6	13	11
Darbinieku pārslodze, laika trūkums	7	9	13	6	5
Zems atalgojums apmācītājiem	5	5	10	3	11
Ideju trūkums jaunām aktivitātēm	4	0	0	6	16
Transporta problēmas jauniešiem nokļūt uz aktivitātēm	4	5	6	9	5
Birokrātija projektos	4	0	6	0	5
Telpu trūkums	4	0	3	6	0
Pašvaldības vadības atbalsta trūkums	2	5	0	6	11
Skolu noraidošā attieksme, neatsaucīgums	2	5	3	3	5
Sociālās iekļaušanas nodrošināšana	2	9	6	0	0

4. Darba devēju viedoklis par neformālās izglītības nozīmi jauniešiem

4.1. Informācijas ieguves metodoloģija

Pētījuma ietvaros tika veikta darba devēju viedokļu izpēte ar sekojošiem mērķiem:

1. apzināt darba devēju pieredzi un zināšanas par neformālo izglītību;
2. apzināt darba devēju viedokli par neformālās izglītības ietekmi uz jauniešu karjeras izaugsmi;
3. apzināt darba devēju viedokli par jauniešiem darba tirgum nepieciešamajām / trūkstošajām prasmēm un neformālās izglītības nozīmi un efektivitāti šo prasmju attīstībā;
4. apzināt darba devēju viedokli par neformālās izglītības jauniešiem atzīšanas iespējamo ietekmi uz jauniešu karjeras izaugsmi.

Darba devēju viedokļu izpētē tika iesaistīti 15 informanti – darba devēji, kas pārstāv dažādas tautsaimniecības nozares, prioritāri pievēršot uzmanību nozarēm, kas definētas Viedās specializācijas stratēģijā¹¹⁸. Par informantiem tika izvēlētas arī divas darba devēju un uzņēmēju profesionālās nozaru apvienības.

1. Informantu darbības nozares, t.sk. atbilstība viedās specializācijas stratēģijas jomām;
2. Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas - 5 informanti;
3. Viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas - 2 informanti;
4. Viedā enerģētika - 1 informants;
5. Biomedicīna, biofarmācija veselības tehnoloģijas un biotehnoloģijas - 1 informants;
6. Zināšanu ietilpīga bioekonomika - 1 informants;
7. Citas nozares (finanšu pakalpojumi, mazumtirdzniecība, kultūra) - 3 informanti;
8. Nozares apvienības - 2 informanti.

Informantu vidējais darbinieku skaits (saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta datiem par 2022.gadu):

1. Līdz 500 - 3 informanti
2. 500 līdz 1000 - 2 informanti
3. 1000 līdz 2000 - 5 informanti
4. virs 2000 - 3 informanti

Viedokļu izpētē tika iesaistītas divas darba devēju un uzņēmēju profesionālās nozaru apvienības, kas kopā apvieno aptuveni 6000 biedrus – uzņēmumus un uzņēmēju biedrības.

Informantu viedokļu izpēte tika īstenota 2023. gada novembrī un decembrī intervijās, saskaņā ar izstrādāto jautājumu ceļvedi. Intervijās piedalījās 10 personāla vadītāji un speciālisti, 3 uzņēmumu vadītāji un 2 nozares apvienību eksperti. Detalizēta informācija par informantiem pievienota ziņojuma pielikumā.

¹¹⁸ Viedās specializācijas stratēģija: <https://www.izm.gov.lv/lv/viedas-specializācijas-stratēģija>

Pētījuma ietvaros informanti dalījās viedokļos un pieredzē par neformālās izglītības jēdzienu, tā lietojumu darba devēju vidē, neformālās izglītības aktivitāšu piemēriem, ietekmi uz jauniešu karjeras izaugsmi, darba tirgum nepieciešamajām un trūkstošajām prasmēm, neformālās izglītības iespējām veicināt šo prasmju attīstību, kā arī neformālās izglītības atzišanas nepieciešamību un tās iespējamajiem formātiem.

Informantu paustais viedoklis ir apkopots četrās saturiskajās sadaļās, atbilstoši viedokļu izpētes mērķiem:

- 1) darba devēju pieredze un zināšanas par neformālo izglītību;
- 2) darba devēju viedoklis par neformālās izglītības ietekmi uz jauniešu karjeras izaugsmi;
- 3) darba devēju viedoklis par jauniešiem darba tirgum nepieciešamajām / trūkstošajām prasmēm un neformālās izglītības nozīmi un efektivitāti šo prasmju attīstībā;
- 4) darba devēju viedoklis par neformālās izglītības jauniešiem atzišanas iespējamo ietekmi uz jauniešu karjeras izaugsmi.

4.2. Darba devēju pieredze un zināšanas par neformālo izglītību

Izglītības jomā lietotā terminoloģija ir komplicēta, neformālās izglītības kontekstā darba devēji saskaras ar tādiem terminiem kā “mūžizglītība”, “tālākizglītība”, “pieaugušo izglītība”, kuru definējumi ne vienmēr ir skaidri saprotami. Darba devējiem ikdienā nav īpašas nepieciešamības iedziļināties izglītības veidu klasifikācijā un izglītības terminoloģijas niansēs, izņemot gadījumus, kuros darba veikšanai nepieciešama reglamentēta kvalifikācija un/vai sertifikācija.

Intervijās darba devēji atzīst, ka terminu “neformālā izglītība” nelieto. Saistībā ar izglītības aktivitātēm, kas varētu atbilst neformālās izglītības pazīmēm, darba devēji lieto terminus “kursi”, “semināri”, “darba vidē balstītas apmācības”, “mūžizglītība”, kā arī “mācīšanās kultūras”, “nepārtrauktas mācīšanās”, “mācīties mācīties” pieeja, kas ietver neformālās izglītības aktivitātes. Vairāki darba devēji uzsver, ka neformālā izglītība saistās ar praktisku pieeju, kurā tiek apgūtas konkrētas darbam nepieciešamās prasmes.

Kopumā var secināt, ka darba devēji izprot neformālās izglītības būtību un aktivitātes, vienlaicīgi jāuzsver, ka neformālā izglītība ir ļoti plaša, ar sarežģītu robežu definējumu, daudzveidīga formu un izpildījuma ziņā, kas rada iespēju dažādām interpretācijām.

Kopumā darba devēju zināšanas par neformālās izglītības aktivitātēm darba ar jaunatni ietvaros nav plašas. Viens no iespējamajiem iemesliem tam ir darba devēju pārstāvju personīgās pieredzes trūkums sadarbībā / sasaistē ar jauniešu neformālās izglītības aktivitātēm (piemēram, brīvprātīgo darbu, jauniešu organizāciju un jauniešu centru piedāvātajām neformālās izglītības aktivitātēm u.c.). Vairākiem darba devēju pārstāvjiem pašiem ir bijusi personiskā pieredze dalībā neformālās izglītības aktivitātēs (piemēram, brīvprātīgajā darbā, jauniešu organizāciju aktivitātēs, dalība pašvaldību jauniešu domēs u.c.), kas, lai arī tikai atsevišķos gadījumos, tomēr kopumā veicina izpratni par neformālās izglītības būtību un ieguvumiem darba devēju vidē.

4.3. Darba devēju viedoklis par neformālās izglītības ietekmi uz jauniešu karjeras izaugsmi

Darba devēju uztverē neformālās izglītības aktivitātes nozīmīgi ietekmē jauniešu karjeras izaugsmi. Neformālā izglītība iedod redzējumu par jaunieša stiprajām pusēm, karjeras iespējām, attīsta personību un veido izpratni par sevi kā nozīmīgu sabiedrības daļu. Neformālā izglītība veicina jaunieša stipro pušu attīstību un ieguldījumu sabiedrībā, balstoties uz šīm stiprajām pusēm.

Neformālās izglītības aktivitātes apliecina, ka jauniešs ir spēris papildus soļus un gatavs uzņemties iniciatīvu savā pašizaugsmē. Darba devēji uzskata, ka neformālā izglītība ir īpaši svarīga jauniešu redzesloka paplašināšanā un vispārējo prasmju attīstīšanā .

Neformālajai izglītībai un tās pieredzēm var būt izšķiroša nozīme jaunieša tālākās izglītības un karjeras ceļa izvēlē. Tāpat atsevišķi darba devēji uzsver, ka ir būtiska atšķirība starp vakanču kandidātiem ar un bez neformālās izglītības pieredzes. Īpaši izšķirošas šādas aktivitātes var būt gadījumā, kad jauniešim nav iepriekšējās darba pieredzes.

Dalība neformālās izglītības aktivitātēs norāda uz plašāku redzesloku, spēju un vēlmi mācīties, zinātkāri un vēlmi apgūt jauno, spēju pielāgoties un pieņemt pārmaiņas. Šādas pieredzes norāda uz spēju un vēlmi apgūt nepieciešamās kompetences, kas būs jāapgūst arī darba vidē, kā arī citu mācīšanās iespēju izmantošanu strādājot pie darba devēja.

Vairāki darba devēju pārstāvji atzīmē, ka neformālās izglītības pieredze var nodrošināt augstākas karjeras pozīcijas, tajā skaitā uzsākot darbu. Nozīmīga ir sadarbības un komandas darba pieredze, kura iegūta caur neformālo izglītību, sniedzot lielākas iespējas kļūt par vadības līmeņa darbinieku. Neformālā izglītība ir visnozīmīgākā tieši tiem kandidātiem, kuru pienākumos ietilpst citu cilvēku un komandu vadīšana.

Piemēram, ja jauniešim ir neformālajā izglītībā iegūtas vadības prasmes, viņa iespējas ieņemt komandas vadītāja pozīciju ir daudz lielākas, nekā tādām, kurām šādu papildus prasmju un pieredzes nav. Savukārt, piemēram, starptautiskie jauniešu projekti var sniegt labu ieguldījumu starptautiskās un starpkultūru sadarbības kompetenču attīstībā, kas vēlāk var būt ļoti noderīgi darba vidē, kurā jāstrādā starptautiskās komandās.

Atsevišķi darba devēji uzskata, ka dalība neformālās izglītības aktivitātēs ir indikators pozitīvas darba un ētikas attieksmes apliecinājumam. Jo cilvēks vairāk dara papildus, jo viņam ir pozitīvāka attieksme arī pret darba jautājumiem.

Atsevišķi darba devēju pārstāvji uzsver, ka būtu jāveicina vienlīdzīgas iespējas jauniešiem piekļūt neformālās izglītības aktivitātēm, t.sk. tādām, kuras tiek piedāvātas kā maksas pakalpojumi.

4.4. Darba devēju viedoklis par jauniešiem darba tirgum nepieciešamajām prasmēm un neformālās izglītības nozīmi un efektivitāti šo prasmju attīstībā

Darba devēju pārstāvji atzīst, ka darbinieku atlasē procesā liela uzmanība tiek pievērsta kandidātu vispārējām prasmēm, savukārt profesionālo iemaņu (“*hard skills*”) apgūšanu daudzos gadījumos nodrošina apmācībās pie darba devēja.

Reglamentētās profesijās (t.i. profesijās, kurās nepieciešama konkrēta kvalifikācija un/vai sertifikācija), neformālās izglītības nozīmei ir mazāka loma. Jāpiebilst gan, ka atsevišķu profesiju sertifikācijas (resertifikācijas) procesā tiek ņemta vērā arī neformālās izglītības kvalifikācijas celšanai pasākumu apmeklēšana (piemēram, ārstniecības personām¹¹⁹, arhitektiem¹²⁰).

Profesijās / amatos, kuros sertifikācija nav nepieciešama, vispārējām prasmēm ir daudz lielāka nozīme. Piemēram, brīvprātīgajā darbā iegūtās kompetences sniedz lielu ieguldījumu vispārējo prasmju attīstībā. Īpaši pozitīvi, ja šādas aktivitātes ir bijušas nozarē, uz kuru pretendents kandidē.

Kā svarīgākās jauniešiem trūkstošās kompetences darba devēji uzver komunikācijas, analītiskās un sistēmiskās domāšanas, projektu vadības kompetences. Darba devēji uzskata, ka šīs ir kompetences, ko neformālā izglītība varētu veiksmīgi stiprināt, vienlaicīgi paplašinot vispārējo jauniešu redzesloku. Nozīmīgi jauniešos būtu attīstīt sevis izpratni, līderības un komandas darba spējas.

Darba tirgū šobrīd ir liels pieprasījums digitālajām kompetencēm, kas saistītas ar programmēšanu, mākslīgo intelektu, virtuālo realitāti, robotiku, sociālo tīklu algoritmiem, automatizāciju u.c. Tehnoloģiju attīstību jomā formālā izglītība šobrīd nespēj pietiekoši ātri reaģēt uz darba devēja pieprasījumu, kas izraisa speciālistu trūkumu ar konkrētām digitālajām kompetencēm.

Darba devēju uzskatā daudzas digitālās kompetences, kuras ir aktuālas darba tirgū, jaunieši varētu efektīvi apgūt neformālās izglītības ietvaros, piemēram, specifiskas IT prasmes. Jomās, kuras strauji mainās un attīstās, tajā skaitā IT nozare, neformālā izglītība varētu sniegt nozīmīgu ieguldījumu.

Nozīmīgi, ka darba devēju uzskatā tieši gados jaunajiem cilvēkiem ir vēlme izmantot tehnoloģijas un automatizēt procesus, uzlabot efektivitāti un ieviest inovācijas. Šīs ir kompetenču jomas, kurās neformālās izglītības ieguldījums darba devēju uzskatā būtu nozīmīgs.

Jauniešiem grūtības sagādā gan verbālā, gan rakstiskā komunikācija, piemēram, klientu apkalpošanā. Darba devēji uzsver, ka neformālā izglītība varētu stiprināt gan komunikācijas, gan arī svešvalodu, īpaši angļu valodas, apgūšanu, jo ne visiem jauniešiem svešvalodu prasme ir pietiekošā līmenī, lai pilnvērtīgi veiktu darba pienākumus.

¹¹⁹ MK 2012. gada 18. decembra noteikumi Nr. 943 "Ārstniecības personu sertifikācijas kārtība". <https://likumi.lv/ta/id/253782>

¹²⁰ Arhitektu sertifikācijas kārtība:

https://www.latarh.lv/storage/files/Sertific%C4%93%C5%A1anas%20centrs/NL_03_10_Arhitektu%20sertific%C4%93%C5%A1anas%20k%C4%81rt%C4%ABba.pdf

Darba devēju uzskatā kritiskā domāšana un starpkultūru sadarbība ir nozīmīgas kompetences, kuru nodrošināšanā formālai izglītībai šobrīd ir grūtības, tādēļ šajās jomās neformālās izglītības aktivitāšu loma varētu būt īpaši nozīmīga. Tāpat sadarbība un komandas darbs ir prasmes, kuras jaunieši var efektīvi attīstīt neformālajā izglītībā. Atsevišķos gadījumos darba devēju pārstāvji min ilgtspējas un sociālās iekļaušanas tēmas, kurās kompetences visefektīvāk varētu sniegt tieši neformālā izglītība. Īpaši NVO sektoram ir pieaugoša loma darbā ar jauniešiem ar īpašām vajadzībām un viņu kompetenču stiprināšanu.

Atsevišķi darba devēji uzsver, ka mentālā veselība pēdējo gadu laikā ir viena no aktuālākajām tēmām gados jaunajiem darbiniekiem. Jauniešiem šobrīd pietrūkst izpratnes par mentālās veselības jautājumiem, piemēram stresa noturību, izdegšanu darbā, “dzīves-darba” balansu. Mentālā veselība ir svarīga kvalitatīvai darba pienākumu veikšanai, tādēļ tai jāpievērš īpaša uzmanība. Ņemot vērā, ka pēdējos gados pieaug neformālās izglītības aktivitāšu piedāvājums jauniešiem mentālās veselības tematikā, tad šādas aktivitātes būtu jāturpina un jāpaplašina.

Attieksmju kategorijā, kas trūkst gados jaunajiem potenciālajiem darbiniekiem, darba devēji visbiežāk minēja darba disciplīnu un atbildību pret uzticēto pienākumu veikšanu. Darba devēju pārstāvji arī atzīmē, ka jaunieši nav gatavi darba videi - darba kultūrai un pilnvērtīgai darba tiesisko attiecību izpratnei.

Visaugstāk darba devējs vērtē tieši kandidātu praktiski iegūto pieredzi, kuru neformālā izglītība var efektīvi nodrošināt. Vairāku darba devēju uzskatā, neformālās izglītības pieredze nodrošina jauniešu saskari ar “īsto dzīvi” un sniedz nozīmīgu ieguldījumu tālākās karjeras attīstībā.

Darba devēji uzsver, ka neformālās izglītības aktivitāšu kvalitāte var būtiski atšķirties, tādēļ šīs pieredzes netiek vērtētas viennozīmīgi kā garants kandidāta spējām konkrētai darba veikšanai. Viens no darba devēju pārstāvjiem īpaši atzīmēja, ka, lai neformālās izglītības ceļā stiprinātu trūkstošās kompetences, nepieciešams jauniešiem saistošs neformālās izglītības programmu piedāvājums, kurā būtu integrētas iespējas apgūt darba tirgum nepieciešamās kompetences. Tika arī atzīmēts, ka neformālās izglītības kvalitātē nozīmīga loma ir tās sniedzējam, viņa ieinteresētībai un motivācijai darbā ar jauniešiem.

4.5. Darba devēju viedoklis par neformālās izglītības jauniešiem atzīšanas iespējamo ietekmi uz jauniešu karjeras izaugsmi

Darba devēji kopumā uzticas pretendentu CV ierakstiem, tomēr tiek izvērtēta pretendenta atbilstība konkrētajam amatam, pārlicinoties par iegūto kompetenču (īpaši prasmju) esamību. Darba devēji par pretendentu kompetencēm pārlicinās atlases procesa posmos — pieteikumu izvērtēšanā, telefonintervijās, klātienēs intervijās, praktisko uzdevumu izpildē, psiholoģiskajos testos u.c. Svarīgi, lai pats jaunietis mācētu pozicionēt sevi un savas iegūtās kompetences darba devējam, piemēram, par spēju uzņemties konkrētu uzdevumu un komandas līderību.

Formālo apliecinājumu un sertifikātu esamība par neformālās izglītības pieredzēm darba devējiem nav būtiska, vienlaicīgi jāatzīmē, formālie apliecinājumi var būt papildus bonuss, īpaši specifiskās kompetenču jomās

(piemēram, digitālās kompetences, projektu vadība, valodu prasme u.c.). Darba devēji neredz lielu pievienoto vērtību formālā, vispārīgā apliecinājumā, īpaši, ja šādu apliecinājumu varētu iegūt ikviens konkrētās aktivitātes dalībnieks. Apliecinājumā nepieciešams parādīt konkrētā dalībnieka iegūtās kompetences un unikalitāti.

Darba devēji uzsver, ka izšķirošais ir iegūtu kompetenču aspekts — ko faktiski jaunietis caur šīm neformālās izglītības pieredzēm ir ieguvis. Svarīgi, lai apliecinājums nebūtu tikai par piedalīšanos, bet skaidri norādītu iegūtās kompetences.

Formālie apliecinājumi (sertifikāti, kvalifikācijas apliecinājumi) darba devējam ir nozīmīgi reglamentētajos gadījumos un pozīcijās, kad to nosaka normatīvie akti. Šajā gadījumā apliecinājumiem un sertifikātiem ir jāatbilst normatīvo aktu prasībām konkrēto amata pienākumu veikšanai.

Darba devēji norāda, ka ir būtiski, lai neformālajā izglītībā tiktu izveidots vienots sniegto pakalpojumu kvalitātes standarts, kas apliecinātu, ka konkrētie kursi vai mācības ir nodrošinājušas konkrētu kompetenču apgūšanu. Šāda standarta esamība radītu darba devējam lielāku pārliecību par neformālās izglītības kvalitāti un pievienoto vērtību.

Viens no ieteikumiem ir neformālās izglītības ceļā iegūtās kompetences sistematizēt un sniegt tām vienotu vērtējumu, līdzīgi kā tas ir Eiropas vienotajā valodu prasmes līmeņa noteikšanas sistēmā. Šo vērtējumu varētu atspoguļot apliecinājumā / sertifikātā.

Viena no alternatīvām apliecinājumam / sertifikātam par neformālās izglītības ceļā iegūtajām kompetencēm, varētu būt atsaukmes vēstule par jaunieša dalību neformālās izglītības aktivitātēs, īpaši regulārajās / ilgtermiņa (piemēram, dalība jauniešu domē, brīvprātīgā darba veikšana u.c.). Atsaukmes vēstulē būtu detalizēti jānorāda iegūtās kompetences.

5. Jauniešu vajadzības un intereses saistībā ar neformālo izglītību

5.1. Informācijas ieguves metodoloģija

Lai sasniegtu pētījuma mērķi izpētīt neformālās izglītības piedāvājuma atbilstību jauniešu interesēm un vajadzībām patstāvīgai dzīvei un darba tirgum nepieciešamo prasmju un iemaņu apguvei, šajā sadaļā analizēti jauniešu viedokļi. Pētījuma fokusā bija 4 tematiskie virzieni.

1. Intereses un motivējošie faktori, kas ietekmē lēmuma pieņemšanu piedalīties neformālās izglītības aktivitātēs – šajā sadaļā pētīts, kādā kontekstā jaunieši runā un kā saprot neformālo izglītību, kā tā pozicionējas starp citām ārpusskolas un brīvā laika aktivitātēm, kāda ir viņu pirmreizējā motivācija iesaistīties jauniešu un tajā starpā neformālās izglītības aktivitātēs, kāda ir motivācija turpināt darboties, kādus jauniešu tipus ir iespējams piesaistīt neformālās izglītības aktivitātēm un kādos veidos.
2. Neformālās izglītības aktivitāšu vērtējums (metodes, saturs, pieejamība, kvalitāte, un citas atbilstošas pazīmes) – saskaņā ar jauniešu izpratni par neformālo izglītību, šajā sadaļā vērtētas aktivitātes un metodes, kā arī sniegtas norādes uz to kvalitātes un pieejamības vērtējumiem, analizētas jauniešiem aktuālās tēmas, jaunatnes darbinieku un citu pieaugušo darbā ar jaunatni lomas nozīme, kā arī sniegta fiziskās un emocionālās vides vērtējums.
3. Darba tirgum un patstāvīgai dzīvei nepieciešamās mūžizglītības kompetences (prasmes, zināšanas un attieksmes) – apakšnodaļā analizētas iegūstamās un nepieciešamās kompetences un kā jaunieši redz iespējas tās apliecināt darba tirgū (ar diplomiem, sertifikātiem u.tml.).
4. Iespējas pilnveidot darba tirgum un patstāvīgai dzīvei nepieciešamās kompetences (prasmes, zināšanas un attieksmes) dažādos veidos (t.sk. ārpus neformālās izglītības) – atšķirībā no iepriekšējās apakšnodaļas par iegūtajām un vēl nepieciešamajām vai papildināmajām kompetencēm, šajā fokusā ir uz kompetenču pilnveides vietām un šķēršļiem apgūt nepieciešamās kompetences.

Minigrupu diskusiju un padziļināto interviju ar jauniešiem datu analīzē apkopotas būtiskākās tendences katrā no četriem tematiskajiem virzieniem, izceļot jauniešiem nozīmīgākos tematus un spilgtākās atziņas, un atsevišķos gadījumos parādīta jauniešu individuālā pieredze, lai izceltu problemātiku vai jauniešu domu virzību.

Nodaļas noslēgumā uzskaitītas būtiskākās atziņas pētījumā, kā arī secināts, kā neformālās izglītības piedāvājums atbilst jauniešu interesēm un vajadzībām patstāvīgai dzīvei un darba tirgum nepieciešamo kompetenču apguvei.

Jauniešu interešu un vajadzību saistībā ar neformālo izglītību izpētē tika primāri vākti un analizēti dati par jauniešu viedokļi, izmantojot kvalitatīvās datu vākšanas metodes. Ņemot vērā jomas novitāti un pētījumu trūkumu, kā vienīgais tematiski atbilstošais sekundāro datu avots ir Socioloģisko pētījumu institūta 2010. gadā īstenots “Pētījums par jauniešu apmācību vajadzībām un interesēm attālos vai mazattīstītos reģionos”¹²¹, šo datu

¹²¹ Sņikere, S., Koroļeva, I., Aleksandrovs, A., Kārklīņa, I. 2010. *Pētījums par jauniešu apmācību vajadzībām un interesēm attālos vai mazattīstītos reģionos*, Socioloģisko pētījumu institūts. Pieejams: https://www.izm.gov.lv/lv/petijumi-0/271_0.pdf

analīze uz primāro datu pamata dos iespēju redzēt atsevišķu tendenču iespējamo attīstību. Sekundāro datu neesamība pēdējā desmitgadē vēlreiz apliecina nepieciešamību pēc aktuāliem datiem par jauniešu viedokli un attieksmēm par neformālo izglītību.

Primāro datu vākšanai izmantota kvalitatīvā metodoloģija, izvēlētās metodes tās ietvaros – minigrupu diskusijas un padziļinātās intervijas. To izvēles pamatojums balstīts, pirmkārt, kopējā projekta metodoloģijā un pieejamajos resursos. Otrkārt, ir atbilstošs esošās mērķgrupas (jauniešu) viedokļu padziļinātai izpētei, pieņemot, ka attiecīgajai grupai ir nepieciešama īpaša pieeja, lai iegūtu pēc iespējas atklātāku un plašāku pieredzi izklāstu. Treškārt, kvalitatīva un padziļināta viedokļu izpēte nodrošina iespēju uz šādu datu pamata veidot izvērstāku un uz jauniešiem precīzāk mērķētu kvantitatīvo izpēti nākotnē, piemēram, reprezentatīvu Latvijas jauniešu izpēti. Minigrupu diskusijas tika rīkotas nelielā formātā, 2-5 jauniešiem katrā, atsevišķos gadījumos īstenotas padziļinātās intervijas. Abām metodēm tika izmantotas vienas vadlīnijas.

Kopumā tika apzināti 25 jauniešu vecumā 15-23 gadi viedokļi. Primāri apzinātā mērķgrupa bija vidusskolas vecuma jaunieši (15-19 gadi), un viņu esošā pieredze ļauj iegūt viedokli par potenciālajām iespējām un darba tirgus vajadzībām. Papildinoši pētījumā tika iekļautas arī jauniešu vecumā līdz 23 gadiem pieredzes, kas ļāva iegūt un analizēt faktisko pēdējo gadu pieredzi par vajadzībām darba tirgū un kāda noderība tajā ir bijusi neformālajā izglītībā iegūtajām prasmēm, šiem jauniešiem ienākot jau reālā darba tirgū. Attiecīgi, jauniešu vecumā 20-23 gadi pieredzes un datu iegūšanā izmantotā pieeja bija vairāk retrospektīva, t.i. ļauj analizēt pieredzi un izmaiņas ilgākā periodā, kuras var būt sarežģīti atsaukt atmiņā, bet kas var ietekmēt uzvedību un pieredzi esošajā situācijā¹²².

Jauniešu mērķgrupā izlase veidota sadarbībā ar neformālās izglītības nodrošinātājiem – jauniešu organizāciju un centru pārstāvjiem. Izlasē ietverta jauniešu aktivitātes līmenis neformālās izglītības aktivitātēs, kopumā vērtējot, ir salīdzinoši augsts, tomēr savā starpā atšķirīgs ir gan viņu individuālais iesaistes līmenis, gan pārstāvētās organizācijas vai centra aktivitātes līmenis. Aktīvo jauniešu viedokļu apzināšana izvēlēta mērķtiecīgi, lai nodrošinātu, ka pētījuma vajadzībām ir iegūts plašs datu klāsts, kas aptver uzstādītos darba uzdevumus (t.sk. savākta informācija par iegūtās mūžizglītības kompetencēm, kas noderīgas darba tirgum un patstāvīgai dzīvei, iegūts vērtējums par neformālās izglītības aktivitātēm). Atsevišķos gadījumos neformālās izglītības nodrošinātājiem tika lūgts uzrunāt arī tādus jauniešus, kuri iesaistās, bet nav izteikti aktīvie līderi, lai pētījuma vajadzībām iegūtu papildinošu informāciju par motivējošiem faktoriem mazāk aktīvajās grupās un viņu vērtējumus par neformālās izglītības pieejamību un iespējām iegūt darba tirgum un patstāvīgai dzīvei nepieciešamās prasmes dažādās formās.

Intervētie jaunieši ir vecuma grupā 15-23 gadi (no tiem 4 ir vairāk par 20 gadiem). 5 jaunieši ir no Rīgas, 20 – no citām vietām Latvijā. 5 darbojas jauniešu organizācijās, 5 novada vai pilsētas jauniešu domē, 2 jauniešu

---

¹²² Schwarc, Norbert. 2004. Retrospective and Concurrent Self-Reports: The Rationale for Real-Time Data Capture. Pieejams: https://domsife.usc.edu/assets/sites/780/docs/schwarz_retrospective_self-reports_mdc_2007.pdf

centrā, bet pārējie 11 darbojas paralēli jauniešu organizācijās, jauniešu centros, jauniešu domēs vai skolu pašpārvaldēs.

5.2. Intereses un motivējošie faktori, kas ietekmē lēmuma pieņemšanu piedalīties neformālās izglītības aktivitātēs

Jauniešu izpratne par neformālo izglītību

Pētījuma datu iegūšanas un analīzes kontekstā būtisks jautājums ir jauniešu izpratne par neformālo izglītību. Diskusiju un sarunu laikā tika secināts, ka jauniešiem trūkst zināšanu un izpratnes par neformālās izglītības jēdzienu un tā izpausmes formām. Paredzot šo faktoru, sarunu vadlīnijas tika mērķtiecīgi virzītas plašākā – brīvā laika un ārpusskolas aktivitāšu – kontekstā. Jauniešiem sarunu sākumā tika lūgts raksturot sevi un savu brīvo laiku – kur viņi mācās, strādā, kādas ir viņu intereses un ko dara pēc stundām. Attiecīgi, jaunieši norādīja, ar kādām ārpusstundu aktivitātēm nodarbojas, piemēram, apmeklē kori, dejošanu, dažādus interešu pulciņus, un tajā starpā norādīja, kādās organizācijās vai centros darbojas, piemēram, apmeklē jauniešu centra aktivitātes, iesaistās organizācijās vai jauniešu domē. Tas ļāva ne vien izveidot intervēto jauniešu raksturojumu, bet arī redzēt viņu aktivitātes līmeni, plašāku interešu loku un aptuveno laika proporciju, ko varētu aizņemt ar neformālo izglītību saistītās aktivitātēs.

Problemātiskais aspekts neformālās izglītības aktivitāšu jauniešu vidū analīzē ir tas, ka jaunieši ne vien neizmanto šo jēdzienu, bet viņi arī to neizprot. Apzināti intervētājs sarunās neizmantoja šo jēdzienu, runājot jauniešiem saprotamā veidā, tomēr sarunas noslēgumā tika īsi pievērsta uzmanība, vai jaunieši ir informēti un saprot, kas ir “neformālā izglītība”. Lielākais vairums nezināja, ko tas varētu nozīmēt un nebija par to pat dzirdējuši, lai gan ikdienā aktīvi iesaistās neformālās izglītības aktivitātēs. Tikai pāris jaunieši paši izmantoja šo jēdzienu sarunas gaitā, un tie bija jaunieši-līderi, kuri ir pastiprināti iesaistīti neformālās izglītības aktivitātēs, t.sk. paši tās rīko. Vēl vairāki jaunieši nespēja definēt, kas ir neformālā izglītība, bet izmantoja specifisku metožu aprakstu raksturojumam – neparasts iekārtojums, neformāla gaisotne, sēdēšanas veids, informācijas pasniegšana, joki un dažādas īpatnējas pieejas, piemēram, “lifta runa”, tiek piesaistīti sabiedrībā zināmi cilvēki. Turpinājumā daži piemēri, kā jaunieši izprot neformālo izglītību:

Skolā varbūt tikai ārpus skolas aktivitātes, kas ir neformālas, piemēram, dzejas dienas. Bet jauniešu centrā ir lielākas iespējas - ir visādas aktivitātes ārpus skolas. (Jauniete, 18)

Skolotāji skolā domā, ka jauniešu domei tikai jātaisa pasākumiņi, viņi nesaprot, kas tas ir. Tas ir tad, kad nesēdi mājās un nemācies, bet kaut ko iemācies – neformālā gaisotnē un tev ir iespēja paņemt kaut ko no tā pasākuma. (Jauniete, 23)

Ir nepierasts izkārtojums, sēdēšanas veids, kā informāciju pasniedz, ar jokiem. Citāda pieeja. Skolā nebūs tādi piemēri, kur izmantots popzvaigznes un slavenības. Mums mācīja lifta runu - brauc liftā ar vienu cilvēku, kam kaut kas jāpasaka. pasniedzēji nesēž aiz galda. Viss kustībā, brīvāk. (Jauniete, 16)

Mani pievilināja tieši neformālā izglītība, ka vari mācīties no nekā un nav jāsež skolā. Man patika, ka varu popularizēt domubiedriem, jauniešiem idejas. (Jauniete, 16)

Var secināt, ka tie jaunieši, kuri ir dzirdējuši par neformālo izglītību, to vairāk saista ar veidu, kā tiek īstenotas aktivitātes (nepiespiestā gaisotnē, atšķirīgā no formālās izglītības, ar lielāku brīvību) un metodēm, nevis konkrētu definīciju vai aktivitātēm.

Jauniešu viedokļu analīzi apgrūtināja arī citu apzīmējumu neviendabīgs lietojums un izpratnes trūkums. Piemēram, sarežģīti bija izšķirt jauniešu lietoto "brīvprātīgā" jēdzienu, jo brīvprātīgā darbu viņi īsteno jaunatnes organizācijās vai jauniešu centros, t.sk. rīkojot dažādas ar neformālo izglītību saistītas aktivitātes, un atsevišķos gadījumos piedalās plānotā brīvprātīgā darbā individuālā līmenī, bet jēdzienu lieto plūstoši un plašākā kontekstā (brīvprātīgs – kaut kas, ko daru ārpus skolas un man par to nemaksā). Tādējādi ir problemātiski izprast, kāds jauniešu brīvprātīgais darbs saistīts ar individuālajām praksēm un kāds ar kopīgām neformālās izglītības aktivitātēm.

Izrietoši, kas attiecas uz datu analīzi un interpretāciju, būtiski ņemt vērā, ka sarunas gaitā iegūtie dati tiešā veidā neļāva uzzināt no jauniešiem par viņu īstenotajām neformālās izglītības aktivitātēm. Jaunieši runāja plašākā kontekstā par savu brīvo laiku un daudzveidīgām ārpusskolas aktivitātēm. Lai īstenotu šajā pētījuma posmā uzstādītos darba uzdevumus, datu analīzē ir veikta interpretācija par to, kura aktivitāte, balstoties uz jauniešu raksturojumu, varētu būt attiecināma uz neformālās izglītības aktivitātēm. Bet ne vienmēr mini grupu un arī padziļināto interviju formātā ir iespējams atsaukt atmiņā retrospektīvi un izzināt visas jauniešu pieminētās ārpusskolas aktivitāšu formas un izdarīt secinājumus par to, vai tās ietver visus neformālajai izglītībai atbilstošos elementus. Tādējādi sarunu un analīzes fokusā virzīta informantu dalība jauniešu organizācijās, jauniešu centros un jauniešu domēs kā neformālās izglītības aktivitāšu īstenotajos. Tas nozīmē, ka datos (jauniešu viedoklī) parādās informācija arī par tādām aktivitātēm, kas nav neformālās izglītības aktivitātes, bet ir jauniešiem saistošas un īstenotas jauniešu organizāciju un centru ietvaros (piemēram, sporta notikumi un balles). Izvērtējot datus, tiek secināts, ka šāds izvēlētais rakurs uz datiem dod papildinoši dimensiju neformālās izglītības aktivitāšu analīzē, jo ļauj izdarīt secinājumus par to, kāda veida aktivitātes un pieeja jauniešus piesaista vai nepiesaista kopumā, kas viņus motivē iesaistīties jauniešu centru un organizāciju rīkotajās aktivitātēs un kāda nozīme viņu ārpusskolas aktivitāšu kontekstā jauniešu organizācijās un centros ir tieši mērķētām neformālās izglītības aktivitātēm.

Jauniešu brīvais laiks un intereses

Analizējot jauniešu brīvā laika pavadīšanas veidus un ārpusstundu aktivitātes, tika secināts, ka jaunieši, kuri aktīvi iesaistās neformālās izglītības aktivitātēs, ir aktīvi kopumā un savā brīvajā laikā iesaistās daudzveidīgās un daudzskaitlīgās aktivitātēs. Intervijās parādījās, ka visbiežāk jaunieši pievēršas radošām aktivitātēm, kā mūzikai (instrumentu spēlēšana, individuāla dziedāšana, folkloras grupas vai koris) vai vizuālajai mākslai, atsevišķi tika minēta arī filmu veidošana. Otrs virziens kas bieži parādījās, ir sportiskas aktivitātes – jaunieši nodarbojas gan ar volejbolu, basketbolu, peldēšanu un citām fiziskām aktivitātēm. Populāras jauniešu vidū ir arī tautas dejas un dejošana kopumā. Ir jaunieši ar specifiskām interesēm, piemēram, medības vai darbošanās zemessardzē.

Pie ārpusstundu aktivitātēm jaunieši kā nozīmīgu brīvā laika pavadīšanas veidu min darbošanos jauniešu organizācijā, jauniešu centrā un/vai domē. Jaunieši nereti paralēli iesaistās gan kādā tuvumā pieejamā jauniešu organizācijā, gan jauniešu centrā vai domē, un intervētajiem jauniešiem daļai bija arī aktīvas skolu pašpārvaldes, kurās viņi darbojas. Vairāki no viņiem tajās ir ļoti aktīvi un ieņem vadošus amatus, piemēram, ir jauniešu domes, skolēnu pašpārvaldes vadītāji vai vadītāju vietnieki. Arī citi iesaistās daudzveidīgās jauniešu organizāciju un centru aktivitātēs, nefokusējoties tikai uz viena tipa aktivitātēm. Atsevišķi jaunieši brīvajā laikā dodas uz jauniešu centru vai organizāciju pavadīt laiku, piemēram, sarunājoties, dzerot tēju un pēc skolas atpūšoties vai pildot mājasdarbus. Paši jaunieši gan norāda, ka šis nav pats populārākais brīvā laika pavadīšanas veids jauniešiem un jauniešu centros vai organizācijās daudz šādu citu jauniešu nesastop. Kāda jauniešu organizācijas dalībniece norāda, ka pēc stundām dodas organizācijas telpās pildīt mājasdarbus un sagaidīt autobusu, bet ir teju vienīgā, jo to dara tikai tie, kuri jūtas ļoti pietuvināti organizācijai. Savukārt informanti norāda, ka jauniešu centros satiek vairāk jauniešus, kuri tur pavada laiku, vairāk gan tie esot jaunāka gadagājuma jaunieši, ar kuriem vecākiem jauniešiem nav interesanti pavadīt laiku. Aktīvie jaunieši centros un organizācijās ir iesaistīti dažādu aktivitāšu (pasākumu, sporta norišu u.tml.) rīkošanā, un tas atsevišķos gada laikos var aizņemt lielu viņu brīvā laika daļu.

Vēl viens aspekts, kas uzliek ierobežojumus datu analīzē, ir jauniešu nespēja izšķirt, kādos ietvaros viņi iesaistās dažādās neformālās izglītības aktivitātēs. Kā norāda kāda jauniešu:

Skolā bija stipra pašpārvalde, kad pienāca 5.klase, tad sāka darboties. Ir iespējas, braukt kaut kur, iepazīties ar cilvēkiem, iespējas paplašinās. Visi pasākumi saiet kopā, tas viens liels tīkls, ko nevar atšķetināt. Aiziet uz jauniešu centru, uz jauniešu māju. (Jauniešu, 16)

Citāts uzskatāmi parāda jauniešu vidū dominējošo tendenci, ka jauniešu daudzveidīgās aktivitātes un līdzdarbošanās formas, kas ietver paralēlu dalību vairākās organizācijās, centros, domēs un/vai pašpārvaldēs, neļauj viņiem pilnvērtīgi reflektēt par savu pieredzi vienas organizācijas vai centra ietvaros. Kā viens no iemesliem varētu būt šaurais cilvēku loks novados, kas darbojas ar jauniešiem un nereti to dara gan kā organizācijas, gan kā jauniešu centra vai pašvaldības pārstāvis. Tāpēc jauniešiem rodas sajūta, ka viņu dalība dažādās organizācijās nav atšķetinājama.

Var teikt, ka intervēto jauniešu ikdiena ir piesātināta un notikumiem pilna. Viņiem ir jāspēj daudzās iespējas piepildīt un apvienot ar formālo izglītību, kas ne vienmēr ir viegla un kur ne vienmēr saņem atbalstu no skolotājiem un arī reizēm vecākiem. Šāda piepildīta ikdiena jauniešus pamatā apmierina un viņi uzskata, ka spēj izdarīt visu, ko vēlas, savukārt atsevišķos gadījumos, kad jauniešu organizācijās un centros ir uzticēti plašāki pienākumi, jauniešiem ir izdegšanas risks. Attiecīgi, jauniešiem ir sajūta, ka var realizēties un nav norādes uz to, ka kaut kas nebūtu pieejams vai viņiem netiek piedāvātas iespējas.

Motivācija iesaistīties

Domājot par iemesliem, kas pamudināja iesaistīties jauniešus neformālās izglītības aktivitātēs, jāņem vērā, ka intervētajiem jauniešiem nereti ir grūti identificēt konkrētu brīdi, kad uzsākta dalība neformālās izglītības

aktivitātēs, jo tajās viņi pamatā iesaistās, ilgstoši darbojoties jauniešu organizācijās vai centros. Aktīvajiem jauniešu organizāciju vai centru ilgstošiem dalībniekiem iesaistes process ir bijis pakāpenisks, piemēram, sākot apmeklēt jauniešu centra dienas aktivitātes, pamazām iesaistoties to darbībā vai ejot uz jauniešu organizācijām kā apmeklētājam un pamazām pārtopot par aktīvu biedru. Jaunieši sarunās norāda, ka citi šo neformālās izglītības aktivitāšu apmeklētāji, kas neiesaistās jauniešu organizāciju vai centru ikdienas darbībā, atnāk, jo viņus uzrunājuši līdzcilvēki (pamatā draugi vai klases biedri), jaunatnes darbinieki, dažkārt vecāki vai atsaukušies reklāmai. Turpinājumā tiks analizēti tie faktori, kurus jaunieši minējuši visbiežāk kā motivāciju uzsākt dalību jauniešu centros un organizācijās, un tādējādi arī neformālās izglītības aktivitātēs – 1) līdzcilvēku pamudinājums; 2) jaunatnes darbinieku personīga uzrunāšana; 3) iesaiste citās organizētās līdzdalības formās. Pirmie divi iemesli ir ļoti būtiski arī mazāk aktīviem jauniešiem, kuri neformālās izglītības aktivitātēs iesaistās retāk.

Līdzcilvēku pamudinājums vai atbalsts var būt nozīmīgs faktors iesaistes uzsākšanai tai daļai jauniešu, kuriem ir nedrošības sajūta vieniem doties uz jauniešu centru vai organizāciju. Visbiežāk kā līdzcilvēkus jaunieši min draugus, brāļus vai māšas, kā arī jauniešus no sava radu loka, klases biedrus un attālākas paziņas. Viņi var atbalstīt iesaisti divos veidos. Pirmais, kopīgi dodoties uz jaunu vietu vai aktivitāti un dalot pirmo pieredzi. Otrais, viņi paši jau aktīvi darbojas jauniešu organizācijās un/vai centros un var praktiski izstāstīt par iesaistes principiem.

Sākumā gāju, jo nepatika sēdēt mājās. Jauniešu centrā padarbojos, padzēru tēju, parunājos, jo 10 min no mājām, kāpēc ne? 12 gados sāku un tad jau sākās jauniešu nodarbinātības programma vasarā, jauniešu centrā bijām ar draudzeni pirmās darbinieces. (Jauniete, 23)

Brālis sāka veidot pasākumu, bet saprata, ka nav idejas, ko darīt, un nācu palīgā, 12 gados sajutos gandarīta [...] un sāku regulāri iet. (Jauniete, 16)

Aizgāju uz pirmo nometni, ar draudzeni izdomājām, ka vairāk iesim uz jauniešu centru, sākām ar brīvprātīgo darbu. Tagad jau draudzene strādā par jaunatnes darbinieku. Mani ieinteresēja aktivitātes, tā bija pirmā nometne vispār, kad iesāc doties, darbinieki sāk uzrunāt, iesaista aktivitātēs. (Jauniete, 16)

Pirmajā reizē bija uz apmācībām par nakti, tur bija tusiņš, tā draudzīgi, tas uzrunāja. No vienaudžiem gan tagad vairs neviens nav. (Jauniete, 23)

Jaunatnes darbinieku personīga uzrunāšanu jaunieši raksturo kā nozīmīgu, faktoru, kas pamudinājis viņus iesaistīties. Tika secināts, ka liela daļa no aktīvajiem jauniešiem ir tādi, kuriem piemīt tieksme darboties daudzās jomās, iesaistīties dažādās aktivitātēs un apgūt jaunas lietas, bet viņu līdzcilvēki (draugi un klasesbiedri) nav tik aktīvi. Šo daļu jaunatnes darbinieki var piesaistīt, tieši uzrunājot un aicinot iesaistīties aktivitātēs un projektos.

[Jaunatnes darbinieks] mani aizvilka uz jauniešiem, vajadzēja pirmos jauniešus, kas nāk, jo ar Facebook nenāk, jāuzrunā personīgi. (Jauniete, 18)

Jauniešu dienās satiku darbinieci, kas prasīja, vai gribu darboties, un teicu jā. Lai izaugtu, vajag piedalīties visādās vietās, pulciņos. Mani iedrošināja arī [jauniešu domes jaunietes], ka manas idejas nav tādas neparastas, bet tomēr kādam svarīgas. (Jaunietis, 16)

Iesaiste citās organizētās līdzdalības formās ir vēl viens sākuma punkts iesaistei neformālajās aktivitātēs ārpusskolas vidē. Tā kā jaunieši darbojas paralēli jauniešu centros, jauniešu organizācijās, jauniešu domēs pašvaldībā, kā arī vairākiem intervētajiem jauniešiem bija arī skolu pašpārvaldes, kurās viņi bija iesaistīti, tad

izveidojas iespēju tīkls, kur jaunieši var iegūt kontaktus un piekļuvi informācijai par plašu neformālās izglītības aktivitāšu iespēju klāstu. Tas viņiem viegli ļauj nokļūt no vienas vietas uz otru. Piemēram, jaunieši dodas uz jauniešu centru pavadīt laiku, pamazām iesaistās dažādās aktivitātēs, pasākumu rīkošanā, jaunatnes darbinieki viņu pamana un piedāvā rakstīt projektus, paralēli jaunieši iesaistās arī jauniešu domē un vai kādā organizācijā, ja tuvumā tāda ir. Sarunās gan šāds ceļš nebija izteikti biežs, vairāk jaunieši runāja par skolu kā pirmo pašizpaušmes vietu.

Intervēto jauniešu gadījumā bija izvēlēti novadi, kuros paralēli aktīvai jauniešu centru vai organizāciju darbībai bija salīdzinoši aktīvas skolu pašpārvaldes. Tādējādi jaunieši intervijās norādīja vairākus labās prakses piemērus, kā skolu pašpārvaldes var būt kā platforma iesaistei jauniešu aktivitātēs (t.sk. jauniešu neformālās izglītības aktivitātēs). Skolu pašpārvaldes izmanto principu, ka tajās sākotnēji iesaistās no katras klases viens izvēlēts aktīvists, un tālāka iesaiste ir atkarīga no paša skolēna. Savukārt pašvaldības atbildībā esošās jauniešu domes un jaunatnes darbinieki uzrunā visa novada skolu pašpārvaldes un aicina iesaistīties jauniešu aktivitātēs, tādējādi identificējot aktīvo dalībnieku tīklu un piesaistot tos novada vai pilsētas mērogā. Dati norādīja, ka liels daudzums no šādi uzrunātiem iesaistās tikai īslaicīgi, bet aktīvākie jauniešu aktivitātēs bieži iesaistās šādā ceļā. Arī jauniešu centru darbinieki ar pašpārvalžu palīdzību var piekļūt aktīvajiem skolēniem. Vairāki informanti atzina, ka dalība pašpārvaldē, jaunatnes centrā un/vai jauniešu domēs ir saplūduši, jo no dalības skolas pašpārvaldē pamazām palielinājies un arī pārklājies kontaktu loks un iesaiste neformālās izglītības aktivitātēs.

Skolēnu parlamentā bija, tur nepatika, bet pavaicāja aiziet uz jauniešu domi, tur es biju kādu gadu un tā iesaistījos citos pasākumos un brīvprātīgajā darbā. Es nezināju, ka [vietas nosaukums] ir jauniešu centrs, man pastāstīja, ka esot, bet es nevarēju ilgi tur aiziet. Tad es Helovīna pasākumā aizgāju un mani aicināja kļūt par [jauniešu organizācijas] biedru. (Jauniete, 15)

Ir vēl arī citi mazāk pieminēti faktori. Vecāku iniciatīva ieraudzīt bērniem piemērotas neformālās izglītības aktivitātes un piedāvāt tās viņiem var būt kā pamudinājums. Piemēram, kāda jauniete (17) darbojas novada jauniešu domē, jo pēc mammas avīzē ieraudzīta sludinājuma pieteicās atlasē.

2019.g. mamma piedāvāja iet uz Ozolnieku jauniešu centra pasākumu. Uzzināju, ka ir jauniešu centrs un iepatikās ļoti, uzzināju, ka ir arī citi jauniešu centri, kur mēs, braucām ciemos un mani ļoti aizrāva. (Jauniete, 17)

Savus līdzgaitniekus var uzrunāt arī paši aktīvie jaunieši, kuri darbojas neformālās izglītības aktivitātēs, bet visbiežāk tas notiks ar tiem jauniešiem, kuri jau izrādījuši iniciatīvu darboties, piemēram, jauniešu domēs, skolas pašpārvaldēs vai aizgājuši uz kādu no rīkotajiem pasākumiem.

Aktīvo jauniešu raksturojumā ietilpst arī uzņēmība un mērķtiecība pašrealizēties, tāpēc viņiem var būt raksturīga pašiniciatīva pieteikties jauniešu organizācijās un aktivitātēs. Šos jauniešus var sasniegt dažādos ceļos, kā ar personīgu uzrunāšanu, tā sociālajiem tīkliem un vietējo avīzi vai afišu.

Motivācija darboties ilgtermiņā

Atsevišķas analīzes vērti ir faktori, kas veicina turpināt dalību neformālās izglītības aktivitātēs tad, kad jaunieši ir nokļuvis jauniešu organizācijās vai centros. Lielā mērā tas sasauksies ar ieguvumiem no neformālās izglītības

aktivitātēm, kas aprakstīti tālāk tekstā, tāpēc šajā apakšnodaļā vairāk tiks aprakstīta vide un elementi, kas neformālās izglītības aktivitātes kopumā padara jauniešiem pievilcīgas.

Sarunas ar jauniešiem parādīja, ka par aktīviem dēvējami jaunieši ir ar tieksmi pašrealizēties – viņiem ir svarīgi atrast vietu un kontekstu, kurā pierādīt savas prasmes, dalīties ar idejām, pilnveidoties uz gūt gandarījumu no sasniegtā, neatkarīgi no aktivitāšu temata un formas. Šādiem jauniešiem ir grūti nosēdēt bezdarbībā un viņi aktīvi saskata iespējas darboties un īstenot šo savu nepieciešamību. Vairākiem uzrunātajiem jauniešiem interese par pilsonisko aktīvismu un iespējām darboties citu jauniešu labā parādījās jau sākumskolā, izrietoši, nākamais solis bijis sagaidīt iespēju darboties skolas pašpārvaldē, kas parasti tiek dota sākot ar 5. klasi. Paši jaunieši nespēj raksturot, kas ir pamatā šādai īpašībai, vairāk norādot uz to, ka tādi bijuši vienmēr. Interesanti, ka aktīvo jauniešu vecāki bieži vien nav bijuši pilsoniski aktīvi, iesaistoties dažādās norisēs, un ja skolas vide nenodrošina jauniešus ar šādu iespēju, viņi tās meklē citur. Kāda informante (16 gadi) norāda, ka, lai gan mamma nav iesaistījies nekādās aktivitātēs, ļoti daudz vedusi uz dažādiem kultūras pasākumiem, tāpēc viņai “vienmēr bija iespējas kaut ko iet un darīt, un iegājies, ka gribas un ka grūti nosēdēt malā”. Minētais liek izvirzīt pieņēmumu, ka jauniešu aktivitāte ir personīga iezīme, kurai jārada atbilstoša vide realizēties.

Jauniešiem ir nepieciešamība izkāpt ārpus formālās izglītības (skolas) ietvara. Viņi redz, ka tā ir iespēja paplašināt savu redzeslauku ar jaunu pieredzi, kontaktiem un prasmēm, ko nevar apgūt skolā. Kāda jaunieta norāda, ka arī darbošanās skolas pašpārvaldē nevar īsti aizstāt pieredzi, ko iegūst, iesaistoties dažādās jauniešu aktivitātēs ārpus skolas:

Jauniešu domē var attīstīties vairāk un veidot plašāku redzesloku. Pašpārvaldē nespēsi tik ļoti izaugt, mazākas iespējas, vari tikai skolā darboties. Domē var tikt uz semināriem, forumiem, pasākumos vairāk vadīt un piedalīties kā organizators. Varu runāt pati ar deputātiem, ne ar starpniekiem. Es varu vairāk paust savu viedokli, arī ko esmu dzirdējusi. (Jaunieta, 18)

Par projektu rakstīšanu un plašāku komunikāciju skolā nevar iegūt prasmes, parasti kaut ko dara klases ietvaros, bet tā ir kā otrā ģimene, ir viegli visu izdarīt. Bet ja jākāpj ārā no komforta zonas un jārunā ar pūli, tas nav iespējams klases robežās. (Jaunieta, 17)

Vēl viena skolas problēma ir šaurā vide, kur pamatā visas prasmes tiek “trenētas” uz klases biedriem un zināmu skolotāju klātbūtnē. Īpaši problemātiski tas ir mazajās lauku skolās.

Skolā ir viena vide, visi vienām problēmām. Novadā ir lielāks kopums, vairākas problēmas un skatījumi. Ir vieglāk, tāpēc citādāka vide veidojas. Skolā grūtāk to pārnest. (Jaunieta, 17)

Lauku skolās problēma, ka klases nav lielas, līdz 15 cilvēkiem un 150 kopā. Tu visus iepazīsti. 6. klasē ar 9. klasi nerunāsi, loks stiepjas vienu klasi zemāk/augstāk. Šobrīd vajadzētu vairāk iespējas pašiem kaut ko darīt un izmēģināt. (Jaunietis, 22)

Var secināt, ka jaunieši vēlas izkāpt ārpus zināmā “burbuļa” un realizēties citādā vidē. Turklāt viņus piesaista reālās dzīves vide un atkāpšanās no ierastajām skolas metodēm, kur tiek veidotas hierarhiskas attiecības (t.sk. vērtējums un fiziskais izkārtojums klasē).

Vienlīdzīga attieksme no pieaugušo puses un savstarpēji jauniešu vidū ir svarīgs elements, ko sniedz neformālā izglītība un ko bieži nespēj piedāvāt skolas vide. Jaunieši atzinīgi vērtē, ka kļūdas tiek pieņemtas kā pašsaprotamas un tiek izvērtētas, ne vērtētas. Kopā ar jaunatnes darbiniekiem un citiem jauniešiem ir iespējams

izvērtēt procesu un iespējamās kļūdas, kas ļauj pilnveidoties un augt. Jauniete (16), kas darbojas jauniešu centrā, organizācijā un skolas pašpārvaldē, norāda uz neformālās izglītības priekšrocībām:

Ejot tur iepatikās, ka attiecas pret tevi kā pret pieaugušo ne bērnu. Nav ka jāklusās skolotājs kā skolā, ka nevari būt gudrāks par skolotāju. Mani pievilināja tieši neformālā izglītība, ka vari mācīties no nekā un nav jāsež skolā. (Jauniete, 16)

Hierarhisko robežu ar pieaugušajiem nojaukšana ir būtiska un veicina jauniešu pašapziņu. Šādā vidē jaunieši jūtas droši radīt jaunas idejas, stāstīt tās citiem un realizēt. Jauniešiem ir tendence skolas, ģimenes vai draugu vidū justies nesadzirdētiem un nenovērtētiem. Neformālās aktivitātes dod sajūtu, ka jaunieši uzklausa un viņu idejas saredz kā vērtības. Vēl viens pašapziņu veicinošs faktors ir citi jaunieši, ar kuriem šajās idejās dalīties, jo jaunieši redz, ka viņiem ir domubiedri un dažkārt viņu idejas ir pamanāmākas par citu.

Jauniešu centrā nevērtē ar atzīmi, nav bail kļūdīties un izdarīt nepareizi. Tas motivē darīt ko jaunu un kļūdīties, jo tevi nevērtēs. Jo skolā mācās tikai atzīmes dēļ un maz atceras. Jauniešu centrā taista projektus kopā un iemācās ceļā daudz ko jaunu. (Jauniete, 17)

Sarunās parādījās, ka motivējošs faktors iesaistīties var būt nepieciešamība izbēgt no nelabvēlīgas vides, kas jauniešus stigmatizē un apgrūtina iekļaušanos un jaunu prasmju pilnveidošanu. Jauniete, kas darbojusies divos jauniešu centros un pašpārvaldē, atklāja, ka nāk no nelabvēlīgas ģimenes, un darbība jauniešu centrā mainījusi viņas attīstības ceļu:

Darbība jauniešu centrā motivēja pierādīt, ka neesmu kā mani vecāki, spēju izrauties no burbuļa, kurā visi pārējie ieliek, ka šī meitene paliks tāda pati kā vecāki. Apziņa nāca palēnām, bet piedalījies [anonīms] konkursā [.], tas bija vietējā avīzē visur, tas bija pagrieziena [.], ka varu un latīņa ir uzlikta. Tad turpināju kāpt augstāk un beigās kļuva jauniešu domē par prezidentu. (Jauniete, 23)

Augstāk minētajā piemērā jauniete sāka doties uz jauniešu centru pēc stundām sarunāties un padzert tēju, un jaunatnes darbinieka atsaucība un vērīgums ļāva jaunietei realizēties dažādos projektos.

Gandarījums ir motivējoša sajūta turpināt iesaistīties neformālās izglītības aktivitātēs. Sarunās parādījās, ka jaunieši visai labi apzinās savu pieredzes trūkumu un nedrošību, bieži tika minēts intravertums, nespēja komunicēt ar citiem un paust savu viedokli. Aktīvajiem jauniešiem gandarījuma izjūtu var dot pašu rakstīts un realizēts projekts, iespēja uzstāties skatītāju priekšā, veiksmīga pasākuma īstenošana u.tml., bet tie, kuri ir mazāk aktīvi, ir apmierināti, ja saredz savu lietderību mazākā apmērā kāda projekta izstrādē, piemēram, veidojot afišas vai citas vizualizācijas. Pašapziņu ceļ sajūta, ka iespējams dot ieguldījumu ne tikai skolas dzīves attīstībā, kā tas ir iesaistoties pašpārvaldē, bet, ka caur jauniešu organizācijām un centriem ir iespēja ietekmēt visas pilsētas vai novada jauniešu dzīves kvalitāti.

Man bija iespēja veidot jauniešu dienā bērniem aktivitātes, un man patika, ka bija iespēja, bija gandarījums, gribējās vēl. (Jauniete, 16)

Te nozīmīgi, ka neformālajās aktivitātēs izveidotā atmosfēra ir brīva atbalstoša visiem kā no jaunatnes darbinieku, tā citu iesaistīto jauniešu puses. Jaunatnes darbiniekam ir jāspēj sarunāties ar jauniešiem saprotamā valodā, un, kā intervijās norāda jaunieši, ne vienmēr visi to spēj. Jaunieši ciena un atzinīgi izsakās par tiem darbiniekiem, kuri uzklausa un sarunājas ar viņiem, ir atbalstoši pret visa veida idejām un neizrāda pārākumu. Citi jaunieši organizācijā vai centrā ir nozīmīgi, lai turpinātu darboties neformālās izglītības aktivitātēs. Tie,

kuri ir piedzejošāki, spēj iedrošināt jauniešus dalīties ar idejām un īstenot tās. Kā tika secināts intervijās, daļa no šiem jauniešiem kļūst par brīvprātīgajiem darbiniekiem organizācijās arī pēc 20 gadu vecuma un ar savu pieredzi dalās tālāk.

Jauniešu tipi, kas iesaistās neformālās izglītības aktivitātēs

Lai izprastu, kādas neformālās izglītības aktivitātes, to veidi un pieejas jauniešiem patīk labāk, sarunās tika jautāts, kādas ir viņu preferences un kādi ir viņu novērojumi par citiem jauniešiem. Tika secināts, ka ir dažādi jauniešu tipi, un ne visus ir (vienlīdz) iespējams iesaistīt neformālās izglītības aktivitātēs, kā arī to iezīmes var pārklāties:

- 1) aktīvie jaunieši, kuri paši īsteno dažādas aktivitātes un iesaistās – jauniešiem ir salīdzinoši viegli viņus iesaistīt pašu rīkotās aktivitātēs, ir saprotams, kas varētu patikt, šie jaunieši izsaka preferences un arī kritiku, ja nepieciešams;
- 2) fragmentāri aktīvie jaunieši, kurus var ar atsevišķām aktivitātēm piesaistīt, bet ne vienmēr tas ir viegli un aktīvie jaunieši, kuri iesaistās aktivitāšu īstenošanā, nesaprot, kā to izdarīt. Fragmentāri aktīvajiem jauniešiem visbiežāk trūkst iniciatīvas, lai paši ņemtu aktīvu dalību dažādu aktivitāšu organizēšanā, un ir jābūt ļoti lielam pamudinājumam jeb “burkānam”, lai viņus piesaistītu;
- 3) tie, kas laiku velta tikai mācībām – viņi kā prioritāti uzskata formālo izglītību un brīvo laiku velta mācībām, tāpēc citām aktivitātēm nevelta laiku un neredz ieguvumus;
- 4) jaunieši, kuri primāri nodarbojas ar sportiskām aktivitātēm / sportu – jaunieši, kuriem alternatīvs brīvā laika pavadīšanas veids ir sports, un viņu ikdienā nav vietas vēl kādām papildus aktivitātēm;
- 5) vecāka gadagājuma jaunieši (18+), kuri izvēlas strādāt un nopelnīt, nevis iesaistīties brīvprātīgajā darbā un neformālo aktivitāšu īstenošanā, viņiem nav saistoši būt kopā ar jaunāka vecuma jauniešiem, tie, kas turpina dalību neformālajās aktivitātēs, visbiežāk paši kļūst par brīvprātīgajiem un mentorē jauniešus;
- 6) neaktīvie jaunieši, kuriem neinteresē socializēšanās iespējas un kuri labprātāk pavada laiku citās aktivitātēs (bieži vien video spēles, sociālie tīkli u.tml.), paši jaunieši atzīst, ka šo grupu nav iespējams iesaistīt nekādiem paņēmieniem un viņi paši nespēj veidot kontaktu ar šo grupu. Izteikti grūti ir iesaistīt lauku jauniešus, kur jau tā nav daudz aktivitāšu, jo ir sarežģīti viņiem pamatot, ko dos iesaiste neformālajās aktivitātēs.

Šajā pētījumā novērotās atziņas lielā mērā saskan ar 2010. gadā īstenotā pētījuma secinājumiem, ka jaunieši ar “multi-interesēm” jeb “visurgājēji” ir tie, kas apmeklē jauniešu organizācijas un centrus un iesaistās to īstenotajās aktivitātēs. Arī šajā pētījumā tika secināts, ka ir vēl cita veida aktīvie jaunieši, kurus saista sports vai brīvprātīgais darbs, bet ne jauniešu aktivitātes. Ir daļa jauniešu, kas velta laiku tikai mācībām, nevar darboties

jauniešu aktivitātēs, jo jāstrādā apmaksāts darbs, un ir tie, kuriem ir zema iesaiste jebkādas ārpuskolas aktivitātēs¹²³.

Lai gan šobrīd intervētie jaunieši uzskata, ka skaidri redz ieguvumus no iesaistes neformālās izglītības aktivitātēs, no atziņām var secināt, ka kopumā mazāk aktīvajiem jauniešiem, kuriem nav sanācis iesaistīties tajās, ir maza izpratne un zināšanas par to, kas ir neformālās izglītības aktivitātes un kādus ieguvumus tās sniedz. Par to liecina līdzcilvēku attieksme par iesaisti neformālās izglītības aktivitātēs. Sarunās ar jauniešiem uzskatāmi parādās, ka vienaudžiem var būt negatīva neizpratne par to, kāda jēga ir ieguldīties aktivitātēs ārpus skolas, un viņi neredz vajadzību iegūt papildu pieredzi un prasmes. Lai gan ģimenes pamatā ir atbalstošas, parādās tendence, ka laukos neformālajām aktivitātēm redz mazāku lietderību. Viens no iemesliem ir nepieciešamība atbalstīt ģimeni lauku darbos, otrs – nenotiek daudz aktivitāšu, kas paplašinātu jauniešu redzeslauku. Arī skolotāju attieksme ir neviennozīmīga un dažkārt nemudina iesaistīties neformālās izglītības aktivitātēs.

Veidi, kā piesaistīt jauniešus

Neformālo aktivitāšu popularizēšanai tiek izmantoti dažādi piesaistes rīki. Sākotnējai piesaiste nozīmīgas ir arī jau minētās skolas (un to pašpārvaldes, ja ir), kas piesaistīs aktīvo jauniešu daļu. Lai popularizētu neformālo izglītību un ar to saistītās aktivitātes, uz tām dodas gan jaunieši, gan jaunatnes darbinieki. Vērtējums par sociālajiem tīkliem kā piesaistes rīku ir neviennozīmīgs. Lai gan jaunieši tos aktīvi lieto, daļa norāda, ka tie nav efektīvi, un ar sludinājumu sociālajos tīklos vien neiztik. Ir jaunieši, kuri iesaistījušies, jo redzējuši reklāmu *Instagram* vai *Tik-tok*. Pilsētās noderīga ir afišu izlikšana jauniešu pulcēšanās vietā, piemēram, skolās, sporta skolās u.tml. Laukos kā noderīgas parādījās lokālās avīzes, kas ar vecāku palīdzību ļauj piegādāt informāciju jauniešiem.

Pētījumā secināts, ka jauniešus sākotnēji piesaista galvenokārt draugi vai līdzcilvēki – kopā iesaistīties aktivitātēs ir drošāk. Jauniete (16) intervijā norādīja, “*ja ies draugi, tad pasākums foršs, ja neies, es arī neiešu*”. Arī tie jaunieši, kuri iesaistās ilgstoši, turpina to darīt, jo neformālās izglītības aktivitātes dod iespēju pavadīt laiku ar (jaunieģūtiem) draugiem un satikt tos ārpus skolas, kas citādi bieži vien nebūtu iespējams, atstājot īstenoto aktivitāšu saturu otrā plānā. Lielā mērā šāda atziņa caurstrāvo lielā daļā sarunu, kas norāda uz socializēšanos kā vienu no būtiskākajām neformālās izglītības funkcijām.

Ne vienmēr sarunu biedrs ir vienaudzis, ilgtermiņā iesaistīties var pamudināt arī vecāka gadagājuma jaunieši, kuru priekšzīme dod signālu, ka iesaistei ir ieguvumi. Tālāk nozīmīgs ir jaunatnes darbinieks – cik atbalstošs viņš ir un vai viņš saredz jauniešu potenciālu darboties aktīvāk un dod šo iespēju. Viena no būtiskākajām atziņām ir, ka jaunatnes darbiniekiem ir primāri jābūt sarunu biedriem, jo ir jaunieši, kuri sākotnēji meklē tikai sarunu biedru.

¹²³ Sņikere, S., Koroļeva, I., Aleksandrovs, A., Kārklīņa, I. 2010. *Pētījums par jauniešu apmācību vajadzībām un interesēm attālos vai mazattīstītos reģionos*, Socioloģisko pētījumu institūts. Pieejams: https://www.izm.gov.lv/lv/petijumi-0/271_0.pdf

Secināts, ka jauniešus piesaistīt neformālās izglītības aktivitātēm var ar dažādiem to popularizēšanas rīkiem. Viens no efektīvākajiem un jauniešiem drošākajiem šķiet mutvārdu pamudinājums no draugiem un jaunatnes darbiniekiem, tādējādi jauniešus ir vērtīgi uzrunāt gan skolās (ja ir, caur pašpārvaldēm) un pasākumos, uz kuriem viņi ir jau aizgājuši. Mazākās pilsētās un reģionos ir iespēja izmantot vietējo avīzi, ko jaunieši paši nelasa, bet informāciju saņem vecāki un arī skolotāji. Sociālie tīkli ne vienmēr strādā, bet daļa jauniešu pamana tur esošo informāciju. Piesaistīt neaktīvo daļu ir gandrīz neiespējami ikvienā no šiem veidiem.

5.3. Neformālās izglītības aktivitāšu vērtējums

Viens no pētījuma uzdevumiem bija analizēt, kā jaunieši vērtē savu dalību dažādās neformālās izglītības aktivitātēs, raksturojot tās pēc tādām pazīmēm kā metodes, saturs, pieejamība, kvalitāte un citas. Sarunas ar jauniešiem parādīja, ka neformālo aktivitāšu novērtējums saistās ar sekojošu problemātiku.

Pirmkārt, kā tika minēts nodaļas ievadā jauniešu viedokļa rāmējuma kontekstā, jauniešiem nav izpratne par neformālās izglītības aktivitātēm un tāpēc sarunās par tām tika runāts daudzveidīgu ārpuskolas aktivitāšu ietvaros (galvenokārt – jauniešu centros un organizācijās īstenotās). Ne vienmēr sarunas formāts un ilgums ļauj izzināt visu minēto aktivitāšu atbilstību neformālās izglītības aktivitātēm kritērijiem. Tas apgrūtināja pētījuma veicēju interpretāciju par to, kas no jauniešu preferencēm un vērtējumiem ir attiecināms uz neformālās izglītības aktivitātēm un kas nav.

Otrkārt, identificējot aktivitāšu veidus, kas jauniešiem interesē un par kuriem viņi sniedz vērtējumus, pēc tiem ir iespējams noteikt, vai tās varētu būt neformālās izglītības aktivitātes. Tomēr retrospektīvās dabas un jauniešu zināšanu par neformālās izglītības aktivitātēm trūkuma dēļ nav iespējams pilnvērtīgi izzināt, vai tajos pasākumos, kas šķietami nebūtu pieskaitāmi pie neformālās izglītības aktivitātēm, tiek/ netiek izmantotas neformālajai izglītībai atbilstošas metodes. Piemēram, jauniešiem ļoti interesējošie sporta un arī citi izklaides pasākumi var ietvert neformālās izglītības metodes, ja tiek organizētas sporta dienu ietvaros. Otrs piemērs – jauniešu domes veido izglītojoši izklaidējošus notikumus, kur dažkārt abas daļas ir cieši integrētas, lai gan izklaidējošā (balles) daļa nebūtu uzskatāma par neformālās izglītības aktivitāti.

Treškārt, neformālās izglītības novērtējumu ietekmēja izvēlētā mērķgrupa – jaunieši, kuri salīdzinoši aktīvi iesaistījušies dažādās jauniešu aktivitātēs. Ņemot vērā, ka pētījumā aptverta aktīvā daļa, kura plaši izmanto viņiem pieejamās iespējas un, kā tika minēts raksturojumā, jauniešu ikdiena ir piepildīta ar dažādiem notikumiem un aktivitātēm, kuru organizēšanā viņi paši vairāk vai mazāk aktīvi iesaistās, tad viņi lielā mērā nesniedza kritiku par esošā satura kvalitāti un tā pieejamību arī nebija izcelta kā būtiska problēma.

Visu sarunu gaitā vienīgā kritika par kvalitāti tika vērsta pret atsevišķi piesaistītiem lektoriem, kuriem nebija izpratnes par to, kā runāt ar jauniešiem. Attiecīgi, šajā sadaļā izveidota tēma par to, kādiem jauniešu vērtējumā ir jābūt jaunatnes darbiniekiem un citiem pieaugušajiem, kas strādā ar jauniešiem.

Līdzīgi kā ar kvalitāti, arī neformālās izglītības aktivitāšu pieejamību jaunieši raksturoja kā labu, jo iesaistījās daudzveidīgās aktivitātēs. Tomēr runājot plašākā kontekstā par dažādām iegūstamajām kompetencēm atklājās, ka ir atsevišķas pieejamības problēmas, kas apskatītas 5.5.2. apakšnodaļā par šķēršļiem kompetenču iegūšanā.

Lai gan jaunieši labi raksturoja sev tīkamos un arī noderīgos aktivitāšu veidus, viņi neorientējas neformālās izglītības aktivitāšu veidos un vēl mazāk – metožu nosaukumos. Attiecīgi, šajā sadaļā analizēts jauniešu piedāvātais aktivitāšu veidu vērtējums, kā referenci izmantojot viņu sniegto aktivitāšu raksturojumu, ne kādu formālu dalījumu. Savukārt metožu vērtējumam izmantotas tikai tās dažas metodes un nosaukumi, kurus bija iespējams identificēt kā eksistējošas metodes.

Vēl viens uzmanības vērts aspekts, kas parādījās pētījumā, ir (neidentificētu) metožu preference pār aktivitātes veidu, t.i. jauniešiem neformālās izglītības aktivitātēs ir svarīgāks veids, “kā” kaut kas tiek darīts, nevis “kas” tiek darīts. Šis “kā” atspoguļojas ne vien metožu vērtējumā, bet vides (izteikti – emocionālās) vērtējumā. Tāpēc atsevišķa sadaļa veltīta fiziskās un emocionālās vides novērtējumam neformālo izglītības aktivitāšu kontekstā.

Aktivitāšu veidu vērtējums

Pētījumā jaunieši sniedza viedokli par dažādiem jauniešu aktivitāšu veidiem, kas viņiem šķiet saistoši un kas nē. Pamatā šīs aktivitātes īstenotas jauniešu organizāciju un centru ietvaros un analizētas visas aktivitāšu preferences, atzīmējot, ka ne visas no tām ir neformālās izglītības aktivitātes, bet ir vai var būt cieši saistītas ar neformālās izglītības aktivitātēm vai ietvert neformālās izglītības metodes. Šāda skatījuma priekšrocība ir iegūt kontekstu, kādā jauniešus iespējams piesaistīt neformālās izglītības aktivitātēm.

Priekšroku jaunieši dod aktīviem pasākumiem, kuros nav jāsēž, bet var līdzdarboties – tas attiecas gan uz aktivitāšu veidiem, gan metodēm. Visbiežāk kā jauniešiem saistošas aktivitātes tiek minētas balles un sporta pasākumi, kas nav uzskatāmas par neformālās izglītības aktivitātēm, bet var saturēt atsevišķus elementus, īpaši sporta norišu kontekstā, piemēram, dažādi pārgājieni, nakšņošanas dabā, sporta spēles, komandas saliedēšanās u.tml. Sprotams, ka jauniešu vēlme ir kustēties un tādi pasākumi, kas prasa ilgstošu sēdēšanu, viņus saista mazāk un atgādina formālo skolas vidi:

Daudziem jauniešiem patīk kaut kas aktīvs, būs mazāk atsaucības, ja kas cits. Mums ir lekciju vakars, atnāk viesis, piemēram, par paradumiem, ko attīstīt un kā, forši, ja var pavadīt labi laiku, var paēst un kopā ar draugiem kaut ko vērtīgu iegūt. Man pašai arī patīk kaut kas aktīvs. Ir arī galda spēļu vakari forši, bet vairāk tomēr kustēties patīk. (Jauniete, 18)

Jauniešu vērtējumā citus jauniešus visvairāk piesaista izklaides aktivitātes (piemēram, balles un neformāli vakari), kas neietver neformālās izglītības elementus. Piemēram, lielais vairums ne tik aktīvo apmeklētāju jauniešu centru ietvaros atnāks tieši uz ballēm, bet, iesaistītu neformālās izglītības aktivitātēs, ir jāiegulda daudz vairāk darba, kas ne vienmēr dod rezultātu. Tīri izglītojošas aktivitātes piesaistīs daudz mazāk jauniešus, tāpēc viņiem jāspēj saredzēt izklaides elements. Jauniešu centros un domēs visbiežāk kā optimālais variants tiek minēts izglītojošs pasākums, kura noslēgumā ir neformālā daļa. Jauniešiem pašvaldības uzliek par pienākumu

rīkot šāda formāta pasākumus, un intervijās atzīts, ka tā ir iespēja jauniešus vairāk iesaistīt izglītojošā daļā, piemēram, lekcijās, semināros un forumos. Kāda jaunieta norāda:

[Man patīk] pavasara un rudens forumi, tie ir formāli neformāli. Sākuma daļā ir kāds viesis par aktuālu tēmu, bet vakarpusē varam parunāt ar draugiem. Tas labs veids, kā dabūt jaunus draugus, jaunus cilvēkus izzināt. (Jaunieta, 15 gadi)

Iepriekš minētās sporta un izklaides aktivitātes, kas tieši nesaistās ar neformālās izglītības aktivitātēm, var tikt rīkotas vēl viena jauniešiem iecienīta formāta ietvaros – tie ir lieli notikumi (dienas, pasākumi, spēles u.tml.), kā jauniešu dienas, apbalvošanas pasākumi, svētku pasākumi. Šie notikumi vairāk raksturīgi jauniešu centriem un domēm novados, kuriem visbiežāk tie ir ikgadējie tradicionālie pasākumi un uz kuriem jauniešu gatavojas un gaida. Daļa intervēto jauniešu iesaistās šo pasākumu rīkošanā un uzskata to par savu galveno uzdevumu jauniešu centra vai domes ietvaros. Tie aizņem proporcionāli lielu viņu ikdienas daļu, iesaistoties jauniešu centru un domju darbībā. Tāpēc tieši šo pasākumu rīkošanu jaunieši uztver kā savu galveno kompetenču pilnveidošanas vietu – pasākumu rīkošana ir tā, kas dod viņiem visvairāk jaunu zināšanu un prasmju, kuras viņi novērtē un uzskata par noderīgiem nākotnē. Jaunieši min, ka šādi viņi “mācās darot” un redz, kā “lietas norosinās reālā dzīvē” – sākot ar projekta izstrādi, budžeta pārvaldību, sadarbību ar sponsoriem, pasākuma organizēšanu, beidzot ar to vadīšanu un krīzes situāciju risināšanu. Pētījuma ietvaros nebija iespējams izšķirt, cik lielā mērā pasākumi ietver neformālās izglītības aktivitātes un konkrētas metodes, bet jauniešu vērtējumā lielākais ieguvums “mācīties darot” atbilst neformālās izglītības principiem.

Izglītojošiem pasākumiem ir sarežģītāk savākt auditoriju. Jauniešus piesaista tās izglītojošās aktivitātes, kurās var darboties interaktīvi ar dažādām spēlēm un darbu komandā un kurās ir aktīvais elements. Kā atzīst jaunieta (16), “teorija ir forša, bet ne lielos gabalos”. Lekciju un semināru tipa pasākumi jauniešus saista mazāk, īpaši jaunāka gadagājuma jauniešiem ir grūtības nosēdēt un klausīties. Lai neatkārtotu skolas vidi, jaunieši, kuri paši organizācijās un centros rīko šos pasākumus, meklē tādus lektorus, kuri ir jauniešiem aktuāli un trendīgi. Kā viens no avotiem ir digitālā vide, kurā jaunieši pavada lielu laiku, un, kā atzīst kādas organizācijas jaunieta (18), viņi tiecas “taisīt projektu par to, ka jāatkāpjas no telefoniem, cenšamies aicināt cilvēkus, ko redz telefonā, influencerus, un tad izcelt ārā no telefona”. Kā lektorus un cilvēkus, ar kuriem jauniešiem patīk tikties, visbiežāk tieši tiek minēti influenceri, *YouTube* slavenības. Jaunieši paši atzīst, ka ne vienmēr izdodas piesaistīt auditoriju arī uz šiem pasākumiem, jo dažkārt atsaucība ir maza.

Forumu ir pasākumu veids, kurus aktīvie jaunieši bieži piemin kā nozīmīgus, jo tur ir iespēja satikties ar citiem jauniešiem, uzzināt padziļināti par kādu tematu un uzlabot komunikācijas prasmes, īpašu fokusu liekot uz iespēju pašam izteikties un diskutēt. Tomēr forumu formāts ne visiem ir saistošs, jo prasa padziļinātu uzmanību no jauniešiem:

Man patīk jauniešu forumi, bet nedaudz garlaicīgi, jo jāklausa tīri sēdēšana, tāpēc jaunieši mazāk nāk. Vairāk patīk iesaistīties. (Jaunieta, 16)

Meistarklases tiek minēts kā novecojis formāts vai reti minēts, un intervētajiem jauniešiem nešķiet saistošas vainagu, dekoru u.c. lietu gatavošanas darbnīcas.

Īpaši piesaistoši jauniešiem ir pieredzes apmaiņas braucieni Latvijā un ārvalstīs. Apmaiņas braucienā Latvijā priekšrocība ir tāda, ka pieredzes apmaiņā ar citām jauniešu organizācijām var iegūt vērtīgas atziņas par to, kā tās darbojas citur, bet vēl viens piesaistošs elements ir iespēja nomainīt vidi, iegūt un atkal redzēties ar draugiem un paziņām dažādās Latvijas vietās. Kā norāda viena no pētījuma dalībniecēm (16), viņa var aizbraukt uz ikvienu Latvijas vietu un būs sajūta, ja kaut kas notiks, būs kāds zināms cilvēks kam zvanīt. Kāda cita dalībniece norāda, ka, dodoties uz šāda veida aktivitātēm kopā ar draugiem, tam ir cita veida (izklaides un socializēšanās) nozīme:

Mums ir izbraukumi citur, jo tas mazs “tusiņš”, var aizbraukt divas draudzenes un būs jau “tusiņš” apmaiņas braucienā, jo nu kopā ir jautrāk. (Jauniete, 18)

Ārvalstu apmaiņas braucieni piesaista ar iespējām redzēt citas kultūras un iepazīt jauniešus citā vidē. Atsevišķas jauniešu organizācijas daļu savas darbības vērš uz *Erasmus* projektu rakstīšanu un īstenošanu. Jauniešu centros tā parādās kā iespēja, kuru jaunieši gribētu izmantot, bet intervijās nebija daudz aktīvo jauniešu, kuri tiešām izmantojuši šo iespēju.

Jauniešiem pievilcīgi ir arī pasākumi ar nakšņošanu, kas ietver būšanu kopā ar draugiem ārpus skolas un ārpus ģimenes vidē, bet saturam ir otršķirīga nozīme. Tā var būt nakšņošana apmaiņas brauciena, foruma vai nometnes ietvaros. Papildus tam, tiek nodrošinātas gulvietas un ēdiens, kā arī vecāki atbalsta šāda veida aktivitātes, kas norisinās uzticama pieaugušā uzraudzībā un ir jēgpilni mērķētas. Nometnes ir viens no tiem aktivitāšu veidiem, kas jauniešiem paliek atmiņā visspēcīgāk, jo tur veidojas jauni piedzīvojumi, pieredzes un draudzības, tiek nomainīta vide un intensīvi īstenotas komandas aktivitātes.

Metožu vērtējums

Runājot par konkrētām metodēm, jauniešiem visbiežāk nav izpratne par to nosaukumiem un būtību, piemēram, netiek minētas “ledus laušanas” vai “relaksācijas” aktivitātes. Atsevišķās sarunās jaunieši norāda konkrētas pieejas, piemēram, “makaronu metodi” vai “olas-kosmosa kuģa būvēšanu”. Tomēr sarunās izteikti jūtams, ka jauniešiem patīk tādas aktivitātes, kas vērstas uz kolektīvu darbību, komandas veidošanas un grupas saliedēšanas aktivitātes, kā arī jebkura aktivitāte, kurā ir spēles elementi un neformāla gaisotne (kā pretstats skolai). Kāda jauniete (16) atzīmē, ka grupu darbos, kas noris ārpus vai citā neformālā veidā, spēj labāk atminēties, kas darīts.

Jaunieši kā nozīmīgas savā pašizaugsme uzsver izvērtēšanas vai refleksijas metodes, kas, viņuprāt, atšķir neformālo izglītību no skolas un dod pievienoto vērtību. Viņiem ir būtiski, ka pēc īstenotiem projektiem un aktivitātēm tiek pārrunātas kļūdas un neveiksmes. Svarīgi, ka atbildīgais vadītājs dod sajūtu, ka kļūdas ir normāla visu procesu sastāvdaļa, kā arī piedāvā instrumentus, kā no tām nākotnē izvairīties.

No izceltajām metodēm jaunieši kā būtiskas norāda arī starpkultūru aktivitātes. Jaunieši saskata vērtību iepazīt citas kultūras un redzēt, ar kādām problēmām saskaras citu kultūru jaunieši. Viņi labprāt ceļo un dodas izbraucienos uz ārzemēm, kā arī vairāki intervētie jaunieši uzņēmuši pie sevis citu kultūru pārstāvjus.

Jauniešiem vismazāk saista iesaistīties tādās prezentāciju tipa aktivitātēs, kurās jābūt kā klausītājiem, jo viņiem vairāk nepieciešams interaktīvais elements, kas atšķirtos no formālās izglītības pieejas. Toties aktīvajiem jauniešiem pašiem patīk īstenot uzstāšanās aktivitātes – piedalīties diskusijās, forumos un atsevišķai daļai arī vadīt pasākumus. Šī jauniešu daļa apzinās komunikācijas prasmi kā vērtīgu nākotnē un saprot nepieciešamību pārvarēt nedrošību un attīstīt uzstāšanās prasmes lielākas un nepazīstamas publikas priekšā.

Interesējošās tēmas

Runājot par saturu un konkrētām tēmām, kas jauniešus piesaista, sarunas ar jauniešiem ļāva secināt, ka bieži vien notikumu saturs ir sekundārs. Intervijās izteikti parādījās, ka jauniešiem primāri ir svarīgi kopā būšana ar vienaudžiem un socializēšanās, nevis aktivitātes saturs. Kā varēja secināt no jauniešiem tīkamākajiem aktivitāšu veidiem, jaunieši labprāt apmeklē neformālos vakarus, ballītes, notikumus, kas dod iespēju vienkārši komunicēt un satikties. Jauniešus aizrauj sporta notikumi un brīvdabas aktivitātes, piemēram, pārgājieni. Šīs ir aktivitātes, kuras jaunieši labprāt īstenotu vēl lielākā apmērā.

Tomēr jaunieši minēja arī vairākas aktuālas tēmas, kuras viņiem ir saistošas un par kurām būtu nepieciešams runāt vairāk. Viena no visbiežāk pieminētajām ir reproduktīvās veselības un seksualitātes tēmas, kuras interesē gan intervētos, gan pēc viņu novērojumiem citus jauniešus. Kā jaunieši secināja, tad par šīm tēmām lekcijas un seminārus apmeklē salīdzinoši liels skaits apmeklētāju, un ja ir jauniešiem saistošs lektors, tad par šīm tēmām jaunieši uzdod daudz jautājumus. Temats ir aktuāls dažāda veida organizācijās, un jaunieši uzsver problemātiku, ka formālās izglītības ietvaros par seksualitāti netiek runāts vai tas tiek darīts ļoti virspusēji, tāpēc trūkst zināšanu un kā alternatīva tiek izmantoti neuzticami avoti internetā.

Otrs bieži minētais aktuālais temats ir atkarības (alkohola, smēķēšanas, narkotiku un arī video spēļu). Jaunieši atzīst, ka arī šīs tēmas piesaista jauniešus, jo formālās izglītības ietvaros par tām gandrīz nemaz netiek runāts. Kā paši informanti fokusgrupās secināja, tad jauniešiem nav izpratnes par to, kas notiek ar ķermeni, ja tiek lietots alkohols, narkotikas un smēķēts, tāpēc pat ja jaunieši nav gatavi publiski dalīties ar pieredzi un uzdot jautājumus, viņi vismaz pasīvā formā iegūst informāciju. Kas vēl ir svarīgi, neformālās izglītības vide dod iespēju par atkarību un seksualitātes tematiem sarunāties bez nosodījuma. Jauniešiem ir svarīgi, lai par šīm tēmām runājot, pieaugušie ir pretimnākoši un sarunājas ar viņiem bez nosodījuma. Neformālās izglītības vide dod arī priekšrocību runāt par sensitīviem tematiem ārpus skolas vides, kurā jaunieši nereti uzjūt *mobingu* un tiek apcelti par pieredzi vai interesi par šīm tēmām. Arī neformālās izglītības ietvaros jauniešiem jārada droša vide un jārada iespēja anonīmi uzdot jautājumus.

Vēl viens aktuāls temats, par kuru jau šobrīd daudz tiek runāts, ir mentālā veselība un psiholoģijas tēmas. Jauniešiem patīk sevis izzināšanas process un saprast, kā tikt ar sevi galā pie mūsdienu prasībām un pārmērīgās slodzes. Īpaši aktuāli tas ir jauniešiem, kuri ir aktīvi un iesaistās dažādās ārpusskolas aktivitātēs. Sarunās ar jauniešiem parādījās, ka daudzi no viņiem saskaras ar izdegšanu un nespēj apvienot sev uzliktos pienākumus gan skolā, gan ārpus tās.

Karjeras tēmas jauniešiem ir izteikti aktuālas, un daudzi no intervētajiem jauniešiem atzina, ka labprāt izpēta tālākas karjeras attīstības iespējas, runājot ar dažādu jomu profesionāļiem. Jauniešu vērtējumā ne vienmēr šāda tipa sarunas izrādās veiksmīgas, jo dažkārt piesaistītajiem jomas profesionāļi nav prasmīgi lektori un nespēj runāt ar jauniešiem. Tas ir viens no iemesliem, kāpēc neizdodas piesaistīt auditoriju šāda veida aktivitātēm. Jaunieši vairākkārt pieminēja ēnu dienas kā nozīmīgu notikumu, tāpēc izteica vēlmi, lai iespēja “ēnot” dažādu profesiju pārstāvjus būtu vairākas reizes gadā. Jaunieši bija kritiski par lauku un tālāku reģionu jauniešu iespējām iepazīties ar karjeras tēmām, tās pašas ēnu dienas ietvaros. Kāda jaunieta (18) norāda uz lauku reģionu jauniešu ierobežojumiem iepazīties ar dažādām profesijām:

“Ēnu diena - rīdniekiem lielāka iespēja, lauciniekiem tikšana ne tik droša vairs netiec. Tas limitē iespēju saprast, ko gribam darīt tālāk.”

Dati norādīja, ka šo tēmu pieejamība diemžēl ir atkarīga no ģeogrāfiskās lokācijas, jo jauniešiem aktuāli profesiju pārstāvji bieži vien nav atrodamā mazākās pilsētās vai lauku reģionos.

Pēdējā gada laikā jauniešus izteikti sākusī interesēt un uztraukt militārā tēma. Tas noticis ne vien kara kontekstā, bet tieši Valsts aizsardzības dienesta (VAD) un valsts aizsardzības mācību priekšmeta ieviešanu skolās. Jaunietis (22), kurš darbojas arī kā brīvprātīgais organizācijā, kurā pats ilgus gadus bija, norāda, ka, lai gan lēmuma pieņēmējiem šķiet, ka viss ir saprotami izstrādāts, jauniešiem joprojām ir daudz jautājumu par šo tēmu un neskaidrība, kas īsti notiks un kādu ceļu labāk izvēlēties, ja viņi tiks iesaukti VAD.

Lai gan ar komunikāciju saistītās prasmes jaunieši apgūst “reālās dzīves situācijās” darbojoties jauniešu organizācijās un centros, viņi atzīst, ka process pārvarēt sevi un sarunāties ar nepazīstamiem cilvēkiem vai publikas priekšā var būt sarežģīts, tāpēc viņiem ir aktuālas tēmas, kas ļautu paplašināt viņu komforta zonu, piemēram, publiskā runa un spēja risināt problēmsituācijas. Jauniešiem ļoti aktuāla ir arī rakstiskā komunikācija – šobrīd paši jaunieši novēro, ka viņu vienaudžiem organizācijās trūkst prasmes rakstiskā formā sazināties, piemēram, rakstot formālas vēstules sponsoriem un citiem sadarbības partneriem. Projektu rakstīšana ir daudzu organizāciju un centru ikdiena, un lai gan viņi apzinās, ka tā ir prasme, kuru apgūst darot, daļai būtu interese vairāk dzirdēt lekciju formātā par to, kā to labāk īstenot.

Jaunieši apzinās nepieciešamību vairāk apgūt prasmes, kas saistās ar laika plānošanu un menedžmentu, jo, aktīvi darbojoties organizācijās un jauniešu centros, nākas secināt, ka visam laika nepietiek un ir jāapgūst dažādi paņēmieni, kā visu ieplānoto paspēt izdarīt laicīgi. Arī finansiālie jautājumi ir viena no tēmām, kas ik pa laikam tiek pieminēta kā nepietiekami apskatīta. Jaunieši norāda, ka viņus vairāk interesētu gan naudas plānošanas lekcijas, gan tas, kā pelnīt, piemēram, apskatīt, kādas mūsdienās ir iespējas pelnīt digitālajā vidē.

Pētījumā tika secināts, ka jauniešiem ir būtiska klātbūtnes satikšanās un komunikācija ar citiem, bet ir organizācijas, kurās IT prasmju un tehnoloģiju iesaiste neformālās izglītības aktivitātēs arī parādās. Kā viens no piemēriem ir specifiski jauniešu organizācija Mazpulki, kuri pāriet no tradicionālās lauksaimniecības uz dažādiem IT risinājumiem, apzinoties, ka nākotnē tas jauniešiem būs arvien aktuālāk. Vēl kāda cita jauniešu organizācija veido atsevišķas komandas spēļu dizaina prasmju attīstīšanai.

Lai gan jaunieši papildus iesaistei jauniešu organizācijās nereti iesaistās arī interešu izglītībā, t.sk. mūzikas un mākslas skolās, kā arī citos ar mākslu saistītos pulciņos, ir daļa, kas priecātos par radošo prasmju attīstību un jau esošo prasmju izmantošanas iespējām. Jauniešu pieredze liecina, ka organizācijās, kurās tiek īstenoti dažādi ar radošām prasmēm saistītas aktivitātes, tās ir labi apmeklētas. Kā viens no piemēriem ir jauniešu organizācijā Rīgā esošais aktiermākslas klubiņš, pēc kā pieprasījums ir ļoti liels. Jauniešiem ir interese arī par fotogrāfiju un video veidošanu, bet atsauce uz šādām aktivitātēm ir neviennozīmīga un atkarīga no konkrētās vietas jauniešu interesēm. Piemēram, kāds jauniešu centrs rīkoja foto konkursu, par kuru nebija atsauce, savukārt citā jauniešu centrā filmu festivālā ar pašu veidotām filmām jaunieši piedalījās ļoti aktīvi.

Citu kultūru iepazīšana un dažādas starpkultūru aktivitātes jauniešu vidū ir ļoti populāras un pieprasītas. Secināts, ka jaunieši no centriem vai domēm dodas uz dažādiem apmaiņas un sadarbības pasākumiem ārzemēs, bet pamatā izvēlēta sadarbība norisinās tuvējās valstīs, kā Igaunija, Lietuva, Polija, arī Somija. Mazāk iespēju ir aizbraukt uz tālākām valstīm, kā arī šādas iespējas nav daudziem. Jauniešiem interesē arī iespējas izzināt dažādas īstermiņa un ilgtermiņa iespējas, ko piedāvā, piemēram, *Erasmus*, *One for all* vai *DiscoverEU* programmas.

Kopumā var secināt, ka jauniešu interesēs ir novērojamas vienotas tendences un tās pielāgojas aktuālajiem tematiem, kā tas redzams ar militārās tēmas parādīšanos. Tāpat jauniešiem joprojām ir aktuāla skolā nepasniegtā reproduktīvās veselības un atkarību tēmas, arī mentālās veselības un karjeras izaugsmes iespējas. Jauniešiem ir aktuāli pilnveidot jau tās prasmes, kuras šobrīd tiek attīstītas neformālās izglītības aktivitāšu ietvaros, kā komunikācijas prasmes (īpaši publiskā runa), rakstiskā komunikācija, laika un finanšu plānošana, citu kultūru iepazīšana un radošo prasmju attīstība. Ja salīdzina, kā mainījās prasmes un zināšanas, kuras jaunieši vēlas apgūt, tad tendences uzrāda 2010. gadā īstenotā Latvijas iedzīvotāju aptauja¹²⁴). Kā aktuālākie temati tad bija svešvalodu apguve, autovadītāju kursi un datorzinības. Šobrīd jaunieši kā aktuālo tematu neizvirza svešvalodu apgušanu, viņiem vairāk saistoša šķiet iespēja iepazīt citas kultūras, valoda tiek apgūta pastarpināti, ne izvirzīta kā mērķtiecīgi apgūstama prasme. Savukārt datorzinības un IT prasmes šobrīd jauniešiem ir augstā līmenī un papildus tās apgūt vairs nav saistoši.

Jaunatnes darbinieki un citi pieaugušie darbā ar jaunatni

Ņemot vērā, ka jauniešiem darbojoties jauniešu organizācijās un centros ir būtiskākas tieši personīgās attiecības, ko tur var veidot, un attieksme, kādu saņem pret sevi, nevis aktivitāšu saturs, tad jauniešiem ļoti būtisks atslēgas elements iesaistei ir jaunatnes darbinieki un citi pieaugušie, ar kuriem viņi sadarbojas jaunatnes darba ietvaros. Sarunās jaunieši kopumā atzinīgi izsakās par jaunatnes darbinieku darbu un uzsver, ka tieši viņu vienlīdzīgā un atbalstošā attieksme piesaista. Jaunatnes darbinieki nopietni pievēršas jauniešu problēmām, uzklausa un viņiem ir enerģija risināt jauniešu varbūt sākotnēji maznozīmīgās problēmas. Tas ir būtiski, jo citās dzīves jomās

¹²⁴ Sņikere, S., Koroļeva, I., Aleksandrovs, A., Kārklīņa, I. 2010. *Pētījums par jauniešu apmācību vajadzībām un interesēm attālos vai mazattīstītos reģionos*, Socioloģisko pētījumu institūts. Pieejams: https://www.izm.gov.lv/lv/petijumi-0/271_0.pdf

jaunieši nejūtas uzklauti un novērtēti, tāpēc viņiem ir svarīgi, ka pieaugušais runā viņiem saprotamā valodā, nenosoda un nevērtē.

Fokusgrupās un intervijās parādījās arī negatīva pieredze ar jaunatnes darbiniekiem, bet tā bija rezultējiesies sadarbības pārtraukšanā. Vairāku jauniešu organizāciju un centru jaunieši atzina, ka ir pieredzējuši tādas jaunatnes darbiniekus, ar kuriem bijis grūti saprasties un kuri neizprata jauniešu domāšanu.

Man patīk attieksme no jauniešu darbinieka. Bija vietas, kur nožēloju ka aizgāju, jo bija šausmīga attieksme. Piemēram, skolā parlamentā toksiska gaisotne - neuzklausa, uzklausa tikai tos, kas ilgi [darbojas]. Bija [vietas nosaukums] pasākumi, kas nepiesaistīja, jo viens vārds no organizatora, un vairs negribēju iesaistīties. (Jauniete, 15)

Jauniešu organizācijas dalībniece (18) norādīja uz problemātiku, ka ir sarežģīti piesaistīt labus darbiniekus un attiecīgi tad arī jauniešus, jo, ja kāds no organizācijas iekšienes apgūst prasmi sadarboties ar jauniešiem, iegūst atbilstošās prasmes un vēlas to darīt, samaksa jau salīdzinoši vecāka gadagājuma jauniešiem ir niecīga vai nav vispār, tāpēc būtu nepieciešams lielāks valsts atbalsts jaunatnes darbiniekiem. Viņas organizācija sākotnēji pazaudēja daudz labu līderu, jo nebija pietiekami izaugusi, lai spētu pati piesaistīt finansējumu jauno darbinieku apmaksai. Kā sarunās parādījās, vecāka gadagājuma jaunieši ar līdera prasmēm turpina organizācijās darboties par brīvprātīgajiem, bet maza daļa ir tādi, kuri ar nelielu samaksu turpina strādāt kā apmaksāts darbaspēks. Vairāki jaunieši norāda - kā brīvprātīgajiem tiek uzticēti pārāk daudz pienākumu un ir brīži, kad rodas sajūta, ka to vajadzētu darīt kādam apmaksātam darbiniekam.

Darbojoties jauniešu organizācijās un centros, jauniešiem ir vairāk iespēju sadarboties ar pieaugušajiem, un arī šeit sadarbība norisinās ar dažādiem rezultātiem. Tomēr jaunieši komunikācijas atšķirības ar pieaugušajiem uztver kā iespēju mācīties un uzlabot komunikācijas prasmes problēmsituācijās. Kā viens no biežāk minētajiem piemēriem ir jauniešu domes pārstāvju sadarbība ar vietējām pašvaldībām. Kādā novadā jauniete (18) kā jauniešu domes pārstāve stāsta par necienīgu attieksmi un apvainojumiem, ko saņēmusi komunikācijā ar pašvaldības pārstāvjiem, savukārt kāda cita uzteic pašvaldības ieinteresētību jauniešu lietās:

“Svarīgi, ka domē atvērti atbild [..]. Prasa jauniešu viedokli, vienojas tikties, ja ir kādas aktualitātes. Novadā ļoti grib zināt jauniešu viedokli, ļoti rūp. Var redzēt, ka ir daudz pasākumi, kur daudz par jauniešiem domāts [..]. Ir sajūta, ka ir jautājumi, tad uzklausa. Bet reizēm šķiet, ka viņi nesaka līdz galam, ja nevar neko mainīt.” (Jauniete, 18)

Tomēr minētais citāts izceļ problemātiku, ka jaunieši uztver pieaugušo nevienlīdzīgo attieksmi un vēlētos to mainīt. Viens no jauniešiem (18) atzīmēja, ka pieaugušo spēja saprast jauniešus būtu lietderīga viņiem pašiem, ne tikai jauniešiem, jo varētu izmantot jauniešu entuziasmu un idejas, uzlabojot aktuālās lietas. Pieaugušo nespēja iedziļināties jauniešu vajadzībās un domāšanā parādījās arī aicināto lektoru kritikā.

Fiziskā un emocionālā vide

Jauniešu neformālās izglītības kontekstā kā būtiska tiek uzsvērtā fiziskā un emocionālā vide¹²⁵. Jau iepriekš tika analizēts, ka jauniešiem ir būtiska emocionālā vide un tas ir primārais, kas veicina viņu iesaisti dažādās aktivitātēs. Jauniešiem ir svarīga kopā būšanas un sarunu pieredze, ko, kā liecina pētījumā apkopotā pieredze,

¹²⁵ Redzi citādāk, metodiskais mat, 5.,6.lpp

viņi lielā mērā saņem dažādās jauniešu aktivitātēs, t.sk. neformālās izglītības aktivitātēs. Jauniešu vidū rodas arī dažādas nesaprašanās un konflikti, bet intervētie jaunieši atzīst, ka viņi vai nu spējuši pilnveidot savas konfliktu risināšanas un argumentācijas spējas, kā arī spēj iziet no situācijām, kurās iesaistītajiem ir atšķirīgi viedokļi, vai arī viņiem palīgā nācis jaunatnes darbinieks, kurš palīdz atrisināt konfliktsituācijas.

Neformālās izglītības raksturojumā tiek uzsvērts, ka jauniešiem būtiski atkāpties no formālās izglītības sistēmas vides¹²⁶, tomēr iegūtie dati norāda, ka jauniešiem mazāk būtiska ir fiziskā vide un viņi nefokusējas uz to, kāda tā izskatās. Lielai daļai jauniešu organizāciju aktivitāšu īsteno mazās un nepiemērotās telpās vai telpu nav vispār. Jauniešu domes pārstāve (17) norāda, ka tā nav problēma, jo pilsētā ir daudz atsaucīgu vietu, kuras iespējams izīrēt pasākumiem. Turklāt ne vienmēr jaunieši novērtē iekārtotas vides nozīmi, piemēram, kāda jauniešu organizācijas dalībniece (18) bija izbrīnīta, ka tik maz jauniešu pēc stundām pavada laiku nesen izremontētajās organizācijas telpās. Viņa gan atzīst, ka šādu iespēju pati izmanto tāpēc, ka ir aktīvi iesaistīta organizācijā, un sarunās ar jauniešiem novērojams, ka savas telpas izmanto pamatā tikai aktīvākie dalībnieki. Atšķirīga situācija ir jauniešu centros, kur jaunieši novērtē iespēju pēc skolas atpūsties un pavadīt laiku neformālā gaisotnē – tie, kas to īsteno, novērtē telpu mājīgumu.

Kopumā pētījumā izteikti bija redzams, ka jauniešu vērtējumā fiziskai videi nav tik liela nozīme un viņi ir gatavi būt mobili (mainīt telpas) vai pielāgoties faktiskajai situācijai. Savukārt emocionālās vides nozīmība ir tā, kas jauniešiem parādījās kā visbūtiskākā, iesaistoties jauniešu aktivitātēs kopumā un tajā skaitā arī neformālās izglītības aktivitātēs. Jauniešiem ir būtiska no skolas atšķirīga vieta, kur būtu iespēja pašizpausties un dalīties idejām, kurās viņi justos vienlīdzīgi, uzklauti, nenosodīti un kur viņi saredz sevi kā vērtību.

5.4. Darba tirgum un patstāvīgai dzīvei nepieciešamās kompetences (prasmis, zināšanas un attieksmes)

Šajā apakšnodaļā analizēts, kāds ir jauniešu viedoklis par viņiem nepieciešamajām mūžizglītības kompetencēm (prasmēm, zināšanām un attieksmēm) darba tirgu un patstāvīgai dzīvei. Kompetenču analīzi ietekmē pētījumā gūtā atziņa, ka visbiežāk jaunieši savas ārpusskolas aktivitātes, t.sk. dalību jauniešu centros un organizācijās, dažādās neformālās izglītības aktivitātēs, tiešā veidā nesaista ar sev potenciāli noderīgām kompetencēm darba tirgū. Jaunieši savus ieguvumus raksturo vairāk kā horizontālus, aptverot viņu personības izaugsmi un spēju orientēties pasaulē, nevis mērķētus uz konkrētas prasmes vai zināšanu pilnveidošanu iepriekš apzinātām vajadzībām (īpaši darba tirgus kontekstā).

Tāpat jaunieši ir neizlēmīgi par iespējamo karjeras ceļa izvēli un neveido savas ārpusskolas aktivitātes, balstoties uz plāniem par potenciālo nepieciešamību uzrādīt kompetences vai apliecināšus sertifikātus. Tas apgrūtina iespējas veikt tiešu jauniešu vērtējuma analīzi par kompetenču nodarību darba tirgū un patstāvīgajā dzīvē. Tomēr datu analīzē uzrādās atsevišķi iegūto un nepieciešamo kompetenču sasaistes punkti ar nepieciešamību iekļauties darba tirgū.

---

¹²⁶ Redzi citādāk, 5.

Iegūto kompetenču novērtējums

Darba tirgum un patstāvīgai dzīvei nepieciešamais vērtējums tika balstīts, pirmkārt, jauniešu priekšstatā par to, kādi ir viņu ieguvumi no dalības jauniešu (t.sk. neformālās izglītības) aktivitātēs un, otrkārt, kādas vēl kompetences viņi vēlētos iegūt, un, treškārt, kur tās izmantotu. Jaunieši sarunās nespēja analītiski izšķirt visus trīs aspektus un bieži vien tie savijas, piemēram, ieguvumu raksturojumā jaunieši saredz, ka šādas prasmes viņiem būtu noderīgas un nosauc vispārīgus piemērus, bet konkrēti nespēj minēt, kāds ir viņu izvēlētais karjeras ceļš un kā tieši iegūtās kompetences noderētu. Turpinājumā jauniešiem nozīmīgākās iegūtās kompetences, kas iegūtas dažādās jauniešu (t.sk. neformālās izglītības) aktivitātēs, un to vērtējums.

Komunikācijas prasmju pilnveide bija visnozīmīgākais ieguvums, ko minēja gandrīz visi intervētie jaunieši. Viņu skatījumā, iesaiste dažādās neformālās izglītības aktivitātēs iemāca sarunāties gan savstarpēji, gan publiski. Par šīs prasmes attīstību jaunieši izsakās atzinīgi un novērtē, jo redz tās lietderību un izprot tās nepieciešamību nākotnē kā personīgi, tā karjeras izveidē. Pirmkārt, jaunieši iemācās sarunāties savā starpā un risināt dažādas konflikta situācijas. Otrkārt, jaunieši iemācās izveidot kontaktu ar svešiem vienaudžiem un paplašināt savu kontaktu loku. Treškārt, tiek apgūtas prasmes komunicēt “reālās dzīves situācijās” ar pieaugušajiem, piemēram, meklējot sponsorus, runājot ar sadarbības partneriem, kas pēc pašu jauniešu raksturojuma sākotnēji liekas sarežģīti, bet pamazām liek “izkāpt no komforta zonas” (jauniete, 17). Ceturtkārt, jaunieši uzlabo savas prasmes uzstāties publiski, kas noder gan sākotnēji skolā, gan vēlāk šķiet noderīgi studijās un karjeras attīstībā. Kopumā jaunieši iegūst prasmes argumentēt savu viedokli, cienīpilni tikt galā ar situācijām, kurās nesakrīt viņu un citu viedoklis, risināt konfliktsituācijas, atzīt savas kļūdas un labot tās, komunicēt ar nepazīstamiem cilvēkiem, izpaust savas vajadzības vārdos, brīvi uzstāties publiskas priekšā un problēmsituācijās improvizēt.

Pirms iesaistījos, man nepatika un neaizrāva iziet skatuves priekšā, bet iesaistoties patīk organizēt, skatuves priekšā stāvēt un organizēt. Tu baidies, bet tā tevi aizrauj. Tas bija *wow* [ko atklāju] par sevi, ka sanāca rīkot tādas pasākumus. (Jaunietis, 18)

Vaicājot, kas varētu šķist visnoderīgākās no iegūtajām prasmēm nākotnē, gandrīz visu jauniešu atbilde bija sekojoša – komunikāciju prasmes, tajā skaitā publiskā uzstāšanās, viedokļa argumentēšana u.tml. Vairāki jaunieši raksturoja konkrētas situācijas, kur tās noderējušas karjeras ceļā. Jauniete (23) jauniešu organizācijas nometnēs attīstīja spēju strādāt ar maziem bērniem, kas bija noderīgi īslaicīgā darbā par auklīti. Jaunietis (22), kurš izvēlējās telekomunikāciju virzienu, sācis strādāt profesijā, kur saredz, kā prasmes noderējušas darbā ar dažādiem klientiem. Tie, kuri vēl ir karjeras izvēles priekšā, apzinās, ka komunikācijas prasmes būs svarīgas tālākā izglītības ceļā, darba meklējumos, viņu izvēlētajā karjerā un arī personīgajā dzīvē.

Atsevišķi izceļamas ir arī rakstiskās komunikācijas prasmes, ko apgūst tie jaunieši, kuri iesaistās dažādu pasākumu rīkošanā vai aktīvāk kā brīvprātīgie iesaistās organizāciju darbībā. Jaunieši atzīst, ka šīs prasmes kopumā ir maz attīstītas, un nepietiek vien ar latviešu valodas apguvi skolā, jo “reālajā vidē” komunikācija ir citāda un jāspēj panākt nepieciešamais arī ar teksta palīdzību. No praktiskām prasmēm jaunieši kā nozīmīgu

ieguvumu uzsvēra projektu rakstīšanu, kura ir viena no būtiskākajām aktivitātēm jauniešu domēs un organizācijās un kuru viņi saredz kā lietderīgu nākotnē dažādās jomās. Turklāt visi atzīst, ka tā ir prasme, ko var iegūt un pilnveidot darot, ar katru nākamo uzrakstīto projektu iegūstot jaunu pieredzi. Tomēr rakstveida komunikācija saziņā ar sadarbības partneriem un projektu rakstīšana būtu divas kompetences, kuras jaunieši vēlētos nākotnē pilnveidot un apzinās to noderību.

Pasākumu rīkošana kā noderīga ir tiem jauniešiem, kuri vēlas saistīt savu nākotni ar kultūru un pasākumu organizēšanu, un lai gan lielais vairums no intervētajiem jauniešiem, kas šobrīd aktīvi nodarbojas ar darbošanos dažādos pasākumos, izvēlēties citu karjeras ceļu, daļai šī būs noderīga prasme. Kā lielāku vērtīgu pasākumu rīkošanai jaunieši min horizontālās prasmes – attīstīta spēja risināt problēmsituācijas, darbs komandā, līderība un atbildība.

Problēmsituāciju risināšana ir nozīmīga prasme, ko piedāvā neformālās izglītības aktivitātes un ko jaunieši saredz kā ieguvumu no dalības dažādās jauniešu aktivitātēs. Tika secināts, ka refleksijas jeb izvērtēšanas daļa pēc aktivitātēm (t.sk. pasākumiem) jaunieši saredz kā lielu vērtību, ko nepiedāvā formālā izglītības sistēma. Ja skolā vienīgā atsauksme ir atzīme, kas jauniešus nostāda nevienlīdzīgā pozīcijā un pakļautus vērtējumam, tad neformālās izglītības aktivitātēs viņi saredz, kā kļūdu izvērtējums un analīze līdzīgās situācijās palīdz atrisināt problēmas. Kā norāda jauniešu (17), “nav bailes kļūdīties un iet uz priekšu, uztaisa pasākumu, un aktīvie kļūdas pieļauj”.

Iepriekš minētās prasmes komunicēt un risināt problēmas pilnveido arī prasmi strādāt komandā. Jaunieši apguvuši tādas prasmes, kā sadarbības veidošana, pienākumu dalīšana, konfliktu risināšana, dažādu viedokļu pieņemšana u.c. Jaunietis, kas darbojas jauniešu centrā un organizācijā, darbu pie kopīgiem projektiem raksturo sekojoši:

Projektos tev jābūt lielākai personai, kas pasaka – paldies, es biju kļūdījies, paldies, ka izstāstīji, man nebija taisnība. Mēs sastopamies ar dažādiem cilvēkiem, nākam no dažādām vidēm, mēs nevaram nosodīt citus, jo viņiem bijis cits redzeslauks. Dažkārt jau arī mums ir taisnība un pretējam grūti piekāpties, bet tu iemācies veidu komunicēt ar viņu neaizskarot, liec aizdomāties. (Jaunietis, 18 gadi)

Komandas darba priekšrocība ir arī paplašinātu savu redzeslauku, apzinot dažādu cilvēku dzīves pieredzi un attieksmes, kā arī jauniešiem ir iespēja apliecināt sev, ka viņu problēmas ir aktuālas arī citiem.

Darbs komandā daudziem jauniešiem liek attīstīt līdera spējas. Viņi atzīst, ka ne visiem piemīt dabisks līdera talants, un ir tādi jaunieši, kuri labprāt iesaistās, ir klāt pie notikumiem un izdara konkrētus uzdevumus, bet kuri nevēlas uzņemties lielāku atbildību un publiski redzami izpausties. Savukārt daudzi no aktīvajiem jauniešiem ir tādi, kuriem neformālās izglītības aktivitāšu ietvaros ir iespēja attīstīt līdera prasmes un uzņemties atbildību par uzticētajiem pienākumiem un citiem jauniešiem.

Jaunieši norāda, ka mainījies viņu attieksme par laika plānošanu un pašdisciplīnu. Piemēram, rīkojot pasākumus un dažādas aktivitātes, ir jāspēj salāgot tās ar skolu un citām interesēm. Jaunieši gan atzina, ka pie

laika plānošanas būtu vēl jāpiestrādā. Tāpat viņi atzīst, ka neformālās izglītības aktivitātes ir palīdzējušas viņiem izprast sevi un regulēt emocijas, kā arī sarežģītās situācijās pārvaldīt stresu.

Mazāk izceltas prasmes, kuras jaunieši ieguvuši darbojoties neformālās izglītības aktivitātēs, ir valodas prasmes. Lai gan jaunieši uzsver, ka viņus saista apmaiņas projekti ārvalstīs un ir arī uzņēmuši pie sevis citu kultūru pārstāvjus, reti kurš kā ieguvumu saredz uzlabotas angļu valodas zināšanas, kas raksturo tendenci jauniešiem nedomāt par konkrētu zināšanu un prasmju iegūšanu. Jautāti par to, kādas prasmes varētu būt noderīgas darba tirgū, jaunieši gan atzīst, ka praktiski viņiem noderēs valodas zināšanas, kuras prasa teju ikviens darba devējs. Piemēram, jaunieta (18) plāno studēt starptautiskās attiecības Latvijā vai ārzemēs un saredz, ka šī būs nozīmīga prasme karjerā. Biežāk nekā valodas prasmes jaunieši kā ieguvumu no apmaiņas braucieniem un ārvalstu viesu uzņemšanas norāda citu kultūru un to cilvēku izzināšanu, kas paplašina viņu redzeslauku un paziņu loku.

Attīstītas radošuma prasmes un iespēja radoši izpausties plašākā kontekstā vairākkārt parādījās kā ieguvums no neformālajām aktivitātēm. Jaunieši attīstījuši spēju savas idejas realizēt dzīvē, un tam ar ierobežotiem resursiem ir bijis jāizmanto ne vien savas radošās prasmes mākslinieciskos risinājumos, bet jāizmanto arī dažādas radošas pieejas un risinājumus. Piemēram, uzstājoties un vadot pasākumus, spēt ātri reaģēt uz problēmsituācijām un piedāvāt radošu improvizāciju. Tiek pieminēta arī prasme operatīvi izdarīt lēmuma pieņemšanu dažādās situācijās, un to palīdz īstenot iepriekš īstenotā kļūdu izvērtēšana.

Sarunās ar jauniešiem izteikti bieži kā ieguvums no dalības neformālās izglītības aktivitātēs ir gandarījums par iespēju pašrealizēties un tā celt pašapziņu, kas jauniešiem nav mazsvarīgi. Jaunieta (16) atzīst, ka tā [dalība jauniešu organizācijā un iesaistīšanās dažādās aktivitātēs] ir "savas personības realizācija, kur mācies un veido to no jauna". Arī jaunieta ar lielu pieredzi dažādās organizācijās un neformālās izglītības aktivitātēs atzina, ka gandarījums par iespēju sevi pierādīt ir viens no lielākajiem ieguvumiem:

Gandarījums, ka esmu piedalījies. Mamma kolekcionēja avīzi, kur par mani rakstīts. Tas [iesaiste] ceļ savu prestižu - ka neesi tas sliņķis, kāds stereotips par jauniešiem pastāv, ka nedzer un nepīpē, neesi huligāns. Tu lauz stereotipu. (Jaunieta, 23)

Intervētie aktīvie jaunieši labi apzinās, ka pamazām ir mainījusies viņu attieksme pret lietām, piemēram, viņi kļūst drosmīgāki, drošāki, neatlaidīgāki īstenot savas idejas, ir attīstījusies spēja būt pacietīgiem, būt empātiskākiem pret citādo, viņi neuztver vairs tik saasināti savas kļūdas, spēj tās pieņemt un izmantot savā labā, mācoties no tām. Kā norāda jauniešu organizācijas dalībniece (16), "*sākumā liekas, ko tu neko nesaproti, bet kad sāk darboties par brīvprātīgo, tad saproti, ka tu esi iemācījies darot*". Attiecīgi, aktīvie jaunieši kā būtisku ieguvumu min iespējas darboties reālās dzīves situācijās - īstenot jēgpilnus projektus, vadīt pasākumus, izprast finansiālos aspektus, organizēt aktivitātes, risināt jauniešiem būtiskus jautājumus pilsētas vai novada mērogā, atbalstīt citus jauniešus un dot pienesumu viņu ikdienā u.tml.

Pētījumā iegūtā atziņa ir, ka jaunieši, iesaistoties neformālās izglītības aktivitātēs, maz vai nemaz nedomā par to, kādi būs konkrētie ieguvumi no tām. Daudziem jauniešiem ir visai aptuvens vai nav konkrēts plāns, ko viņi domā darīt nākotnē. Tikai neliela daļa no intervētajiem jauniešiem varēja nosaukt konkrētu karjeras ceļu un vēl

mazāk – konkrētu augstskolu, kur vēlētos studēt tālāk. Intervētajiem jauniešiem nav vienotas iezīmes karjeras ceļa izvēlē, starp pieminētajiem bija ļoti dažādi virzieni – medicīna, fizika, bioloģija, pedagogija, ķīmija, jurisprudences, grāmatvedība, robežsardze, psiholoģija, analītika, kultūras pasākumu organizēšana, māksla un kultūra, starptautiskās attiecības. Intervēto jauniešu vidū bija daži, kas jau izdarījuši savu karjeras izvēli un uzsākuši studijas vai darba gaitas tādās jomās kā telekomunikācijas, ekonomika, zemessardze. Kad jauniešiem tika jautāts, kādu lietderību nākotnē viņi redz jauniešu, t.sk. neformālās izglītības aktivitātēs, iegūtajās prasmēs, un kur tieši tās noderēs – karjerā vai kā citādi viņu patstāvīgajā dzīvē, jaunieši visi kā viens atzina, ka, neatkarīgi no izvēlētajā karjeras ceļa, noderīgas būs visas iegūtās prasmes un zināšanas, jo tās attiecināmas gan uz viņu personības pilnveidi, gan būs noderīgas jebkurā karjeras izvēlē. Kā darba tirgum noderīgas, neatkarīgi no izvēlētajā karjeras virziena, jaunieši kopumā saskata sekojošas prasmes – komunikācija, līderība, atbildība, deleģēšana, sadarbība un darbs komandā, kritikas pieņemšana, mācīšanās no kļūdām un problēmsituāciju risināšana.

Lai gan jauniešu vērtējums ir kvalitatīvs un tādējādi nesniedz kvantitatīvu un precīzi atbilstošu informāciju par ES Padomes 2018. gadā ieteiktajām pamatkompetencēm mūžizglītībā pielikumā “Pamatkompetences mūžizglītībai – Eiropas atsaucē satvars”¹²⁷, kur noteiktas astoņas pamatkompetences, iegūtie dati apkopoti tabulā ar izvērtējumu, vai jaunieši atbilstošo kompetenci intervijās nosauca kā ieguvumu no dalības jauniešu (t.sk. neformālās izglītības) aktivitātes, kā saredz tā lietderību nākotnē un vai izsaka vēlmi papildināt šo kompetenci. Jaunieši visbiežāk piemin prasmes, zināšanas un attieksmes, kas saistītas ar personīgo, sociālo un mācīšanos mācīties kompetenci, arī rakstītprātības, uzņēmējdarbības, daudzvalodu, kultūras izpratnes un izpaušmes un pilsoniskuma kompetences. Jaunieši kā nākotnē lietderīgas saredz visas minētās prasmes, izņemot sarunu kontekstā netika pieminētas matemātiskās kompetence un kompetence dabaszinātnēs, tehnoloģijās un inženierzinātnēs. Savukārt digitālās kompetences ir maz pieminētas. Tas gan neliecina, ka tās nav vajadzīgas, bet visdrīzāk jauniešiem ir pašsaprotamas un jau tiek attīstītas pastarpināti. Jaunieši uzsver nepieciešamību pilnveidot rakstītprātības, personīgo, sociālo un mācīšanos mācīties kompetences, uzņēmējdarbības kompetenci un kultūras izpratnes un izpaušmes kompetenci.

Tabula 22. Jauniešu viedokļa analīze pēc ES Padomes 2018. gadā ieteiktajām pamatkompetencēm mūžizglītībā pielikumā “Pamatkompetences mūžizglītībai – Eiropas atsaucē satvars”.

Nr.pk.k.	Kompetence	Iespējas pilnveidot NFI ietvaros	Lietderība nākotnē darba tirgū un patstāvīgā dzīvē	Nepieciešamība pilnveidot
1	Rakstītprātības kompetence	Ir iespēja pilnveidot, nav būtiskākais ieguvums	Noderēs darba tirgū	Nepieciešams pilnveidot, zināšanas šobrīd nelielas
2	Daudzvalodu kompetence	Ir iespēja pilnveidot, nav būtiskākais ieguvums	Noderēs darba tirgū	Nav nepieciešams pilnveidot
3	Matemātiskā kompetence un kompetence dabaszinātnēs, tehnoloģijās un inženierzinātnēs	Nav pieminētas	Nav pieminēta	Nav pieminētas
4	Digitālā kompetence	Netiek uzsvērta kā būtiska, atsevišķos gadījumos iekļauj	Atsevišķos gadījumos pieminēta, bet uzsvērta netiek	Atsevišķos gadījumos piemin tehnoloģiju izmantošanu NFI kā nepieciešamu

¹²⁷ ES Padomes ieteikums par pamatkompetencēm mūžizglītībā. 2018. Pieejams: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=EN)

Nr.pk.k.	Kompetence	Iespējas pilnveidot NFI ietvaros	Lietderība nākotnē darba tirgū un patstāvīgā dzīvē	Nepieciešamība pilnveidot
5	Personīgā, sociālā un mācīšanās mācīties kompetence	Būtiskākā iegūstamā kompetence NFI	Noderēs darba tirgū visās jomās un patstāvīgā dzīvē, horizontāla prasme	Nepieciešams pilnveidot atsevišķus aspektus
6	Pilsoniskuma kompetence	Tieši nepiemin, jaunieši aktīvi iesaistās daudzveidīgās iniciatīvās un paplašina redzesloku, pieņem dažādo	Horizontāla prasme, noder patstāvīgai dzīvei, veicina pašizaugsmi. Aktīvisms var noderēt CV.	Nav pieminēts
7	Uzņēmējdarbības kompetence	Ir iespējas – projektu rakstīšanā un realizācijā	Noderēs darba tirgū daudzās jomās	Nepieciešams pilnveidot budžeta un finanšu pārvaldības prasmes, t.sk. personīgā līmenī
8	Kultūras izpratnes un izpausmes kompetence	Ir iespējas pilnveidot	Noderēs darba tirgū visās jomās un patstāvīgā dzīvē, horizontāla prasme	Vēlas pilnveidot - interesē veidi, kā iepazīt citas kultūras un cilvēkus tajās – apmaiņas un pieredzes braucieni

Secināts, ka jauniešu pieredze pilnībā atbilst neformālās izglītības pamatprincipiem mācīties darot, mācīties būt kopā ar citiem, mācīties mācīties un mācīties būt¹²⁸. Pētījuma datus parādījās, ka jaunieši novērtē iespēju apgūt prasmes un iemaņas reālajā dzīvē, viņiem ir ļoti būtiski analizēt un izvērtēt savu pieredzi, mācīties no savām un citu kļūdām. Jaunieši novērtē, ka neformālās izglītības aktivitātes dod iespēju paplašināt pasaules redzējumu, tajā skaitā paplašināt savu sociālo loku un iepazīt dažādus cilvēkus. Būtiska atziņa, ka intervētie aktīvie jaunieši ir attīstījuši sevi – spēj izteikt viedokli, dalīties pieredzē un izteikt vērtējumus par plašākiem procesiem.

Apliecinājums par iegūtajām prasmēm

Runājot par iegūto prasmju, zināšanu un attieksmju pielietošanu tālākā dzīvē, viens no praktiskiem apsvērumiem ir nepieciešamība pēc apliecinājuma par dalību neformālās izglītības aktivitātēs. Tika secināts, ka daļai jauniešu nav svarīgs apliecinājums un liela daļa to nekad nav saņēmusi vai arī nav uzskatījusi par vērtību, bet ir tā daļa, kura pieņem, ka augstskolas un darba devēji ņem vērā diplomu un sertifikātu par dalību esamību.

Tie, kuri pieteikušies augstskolās un uzsākuši karjeras ceļu norāda, ka būtiskāk par apliecinājumu sertifikāta vai diploma formā ir ieraksts CV par dalību jauniešu organizācijās un aktivitātēs. Vairāki jaunieši minēja praktiskus piemērus, kā ieraksts noderējis. Jaunietis (22) pēc augstskolas pabeigšanas stājās darbā izvēlētajā profesijā, kur viena no prasībām bija angļu valoda, un pēc ieraksta izlasīšanas par iesaisti ārvalstu jauniešu koordinēšanā Latvijā viņa angļu valodas pārbaude, salīdzinot ar citiem kandidātiem, bijusi ļoti īsa. Viņam šķita, ka arī sporta spēļu pasākumu organizēšana parādījusi viņa līderības prasmes, bet vadošais amats pašpārvaldē norāda uz spēju organizēt cilvēkresursus un dokumentus. Jaunietei (17) ieraksts par dalību jauniešu organizācijā palīdzēja pieteikties gadu ilgai apmaiņas programmai ASV, jo pierādīja, ka viņa spēj uzņemties atbildību un būt līdere.

Jaunieši pamatā uzskata, ka CV ieraksts būs noderīgs, piesakoties darbā. Tomēr parādījās, ka vairāki jaunieši sagaida ieraksta noderību jau iestājoties augstskolā. Kāda jauniešu organizācijas aktīva biedre (18) pieteikusies divās augstskolās ASV, kur tiek ņemti vērā ne tikai sasniegumi mācībās, bet arī aktīvisms un brīvprātīgais darbs. Viņa norāda uz problemātiku, ka augstskolas Latvijā neņem vērā jauniešu dalību dažās organizācijās un brīvprātīgo darbu, kas ir liels mīnuss, jo bieži apliecina jauniešu varēšanu daudz labāk nekā formālā izglītībā

¹²⁸ Redzi citādāk (2013). Pieejams: https://jaunatne.gov.lv/wp-content/uploads/2020/07/metodiskais_materials_par_neformalas_izglitibas_jedzianu_un_jauniesu_lidzdalibas_principiem_redzi_citadak.pdf

iegūtās atzīmes. Tika secināts, ka atsevišķās jauniešu organizācijās jaunieši stājas apzinoties, ka iegūtais ieraksts CV būs nozīmīgs augstskolām ārvalstīs.

5.5. Iespējas pilnveidot nepieciešamās kompetences (prasmes, zināšanas un attieksmes)

Iepriekšējā nodaļā tika noskaidrots, kādas kompetences jaunieši iegūst, darbojoties jauniešu (t.sk. neformālās izglītības) aktivitātēs un kādas viņi saredz kā nepieciešamas darba tirgum un patstāvīgai dzīvei. Šajā apakšnodaļā fokuss tiks likts uz jauniešu viedokli par viņu iespējām pilnveidot dažādas pamatkompetences. Ņemot vērā iepriekš aprakstīto pētījuma atziņu, ka jaunieši mērķtiecīgi nedomā par ieguvumiem, iesaistoties dažādās ārpuskolas aktivitātēs, un visai aptuveni saredz savā nākotnē nepieciešamās kompetences, viņu vērtējums par to, kas viņiem ir vai nav pieejams ir visai aptuvenus un netiešā veidā interpretējams. Tāpat jauniešu vērtējums par jau pieejamajām aktivitātēm bija pozitīvs, jo liela daļa aktīvo jauniešu uzskata, ka viņiem ir gan iespējas darboties, gan arī kvalitatīvs piedāvājums. Tāpēc atbildot, kādas prasmes un zināšanas būtu nepieciešams pilnveidot, kur (tiešsaistē vai dzīvesvietā) un kādā formā, jaunieši nav izsmēloši savās atbildēs.

Runājot par konkrētām kompetencēm, jau iepriekšējā nodaļā tabulā tika secināts, ka jauniešiem ir vajadzība pilnveidot rakstītprasības (saziņa ar sponsoriem un sadarbības partneriem, formāla valoda), personīgo, sociālo un mācīšanos mācīties kompetenci (problēmsituāciju risināšana, ātra reaģēšana, laika plānošana, publiskā uzstāšanās u.tml.), uzņēmējdarbības kompetenci (personīgo finanšu pārvaldība, digitālo ienākumu gūšanas iespējas, budžeta pārvaldība) un kultūras izpratnes un izpausmes kompetenci (citu kultūru un to cilvēku dažādības iepazīšana). Jauniešiem tīkamie aktivitāšu formāti un tēmas tika analizētas 5.3. nodaļā, un var secināt, ka jaunieši vairāk vēlas aktīvus notikumus, kur var kustēties un līdzdarboties, nevis pasīvu sēdēšanu. Attiecīgi, kopumā ir mazāka interese par lekciju un forumu formātiem, bet, izvēloties aktuālu tēmu un saistošu lektoru, jaunieši izsaka vajadzību arī pēc tiem.

Attiecīgi, apakšnodaļas ietvaros par iespējām pilnveidot nepieciešamās kompetences, atsevišķi tiks apskatīti divi vēl iepriekšējā nodaļā nenosēgti temati – jauniešu iespējas pilnveidot kompetences dažādos veidos kopumā (kur tieši) un ar kādiem šķēršļiem jaunieši saskaras, pilnveidojot savas kompetences, t.sk. darbojoties jauniešu aktivitātēs.

Kompetenču pilnveides un iegūšanas vietas

Analizējot veidus, kā jaunieši kopumā iegūst sev nepieciešamās kompetences, jaunieši ar pieredzi neformālās izglītības aktivitātēs kā kompetenču iegūšanas vietu vairāk min reālās dzīves pieredzi, ne formālo izglītību. Netieši tiek izcelta neformālajā izglītībā iegūtā pieredze, ko jaunieši raksturo kā iespēju pilnveidoties un arī mācīties no kļūdām, kuras pieļāvuši paši un citi, īpaši vērtīgs ir aktivitāšu izvērtēšanas process. Konkrēti tiek minētas arī jauniešu domes un organizācijas, dažādas lekcijas un semināri. Kā prasmju un zināšanu avots tiek pieminēti arī interešu pulciņi, kur jaunieši iemācās konkrētas prasmes, piemēram, nodarboties ar kādu sporta veidu, teātri, mūziku u.tml.

Jaunieši saredz, ka kompetenču pilnveidē viņiem nozīmīgi ir cilvēki ar lielāku pieredzi, piemēram, vecāki jaunieši, jaunatnes darbinieki, dažkārt arī vecāki un citi pieaugušie. Viņiem vērtīgas šķiet citu pieredžu uzklaušanās, tāpēc novērtē arī jomas profesionāļu un sabiedrība zināmu cilvēku pieredzi, kas saistošā veidā ļauj vieglāk uztvert informāciju, piemēram, paužot dažādas dzīves gudrības ar joku palīdzību. Dažkārt zināšanas par konkrētām tēmām var dot arī pašu vienaudži, piemēram, kāds vairāk interesējas par literatūru, cits – par mūziku, u.tml.

Skolotāju nozīme kompetenču iegūšanā parādās ne mācību priekšmetu apgūvē, bet savstarpējās sarunās par dzīves vērtībām:

Dievinu mūsu skolotājas, jo izstāsta tādas lietas, ko negaidām. Vēstures skolotāja izstāstīja par digitālo pēdu, par to daudz uzzināju. Viens puisis bija sastrādājis kaut ko, un tad viņa pastāstīja, kādas tam visam sekas, un mēs to nemaz nezinājām, jo daudz informācijas no interneta iegūstam. (Jaunietis, 16)

Internetu jaunieši atzīst kā zināšanu ieguves vietu, tikai daļa norāda, ka internetā iegūto informāciju jāvērtē piesardzīgi. Jaunieši ne tikai uzskata, ka internetā var atrast ļoti plašu informācijas apjomu par jebkuru tēmu, bet viņi izmanto dažādus sociālos tīklus (*Instagram, Tik-tok*), lai apgūtu sev nepieciešamās prasmes, piemēram, iemācītos dziedāšanas tehnikas, gatavotu ēst, izveidotu iekārtojumu pasākumam. Jaunieši atzīst, ka *Tik-Tok* video ir personīgāki, mīļāki un ātrāki, kas nav viņiem nav mazsvarīgi. Savukārt *YouTube* pamācības ir novecojis formāts, jo viņi nav gatavi tik ilgu laiku veltīt kādas prasmes apgūvei, piemēram:

Sekoju līdzī populāriem cilvēkiem un influenceriem. Ne visas, bet lielu daļu prasmes (mūzikas instrumentus) esmu iemācījusies no sevis - no interneta, piemēriem. Bet ja skatās dzīvē, tad arī jauniešu centrā ir slavenības pieaicinātas un stāsta par pieredzēm, caur saviem stāstiem, kā gājis. Caur to vai arī jaunietis-jaunietim, slavenības kā jaunieši - vieglāk uztvert info. *Instagram reel* arī tādi īsāki, ātrāki, *Youtube* dziļāk tēma. (Jauniete, 17)

Secinājums, ka jaunieši kompetenču iegūvē vislabprātāk izmanto 1) personīgu pieeju, kur klātienē sarunā uzklaušs sev uzticamus vai cilvēkus ar prestižu; 2) interaktīvus elementus, neatkarīgi no tā, vai tos piedāvā neformālās izglītības aktivitātes, interešu pulciņi, darbošanās dažādās organizācijās, brīvprātīgajā darbā u.tml.; 3) īsu un nenogurdinošu formātu internetā.

Šķēršļi pilnveidot kompetences

Analizējot jauniešu iespējas pilnveidot kompetences savā dzīvesvietas tuvumā un tiešsaistē, jaunieši neredz, ka iespēju trūkums būtu izteikta problēma. Aktīvajiem jauniešiem ir daudz pašizpaušmes vietu, savukārt neaktīvie nebūs piesaistāmi nevienā vietā. Tomēr sarunās atklājās, ka ir atsevišķi elementi, kas ir problemātiski attālāko un lauku reģionu iedzīvotājiem, un tā ir iespēja runāt ar jomas profesionāļiem, praktiķiem un atpazīstamiem cilvēkiem, jo ir mazāka iespēja, ka viņi piekrīt atbraukt. Pārējie kompetenču apgūšanas avoti jauniešiem lauku reģionos šķiet pieejami – pie viņiem notiek daudzveidīgas neformālās izglītības aktivitātes, t.sk. apmaiņas braucieni, notiek dažādi interešu pulciņi, skolās ir pašpārvaldes un internets pieejams.

Uz citu problēmu norādīja vecāka gadagājuma jaunieši, kas uzsākuši studēt. Vairāki norādīja uz vēlmi turpināt darboties jauniešu organizācijās un dot pienesumu jaunāko jauniešu izaugsmē, tomēr finansiālā situācija to

liedz. Valstī studentus finansiāli atbalsta minimāli, tāpēc lai studētu, nepieciešams strādāt ar nākotnes profesiju nesaistītus darbus, un tādējādi laiku jauniešu organizācijām nav iespējams atvēlēt.

Jautājums par šķēršļiem jaunu prasmju apgūšanā 2010. gada pētījumā tika jautāts Latvijas jauniešiem, un dati norādīja, ka visbiežākie šķēršļi ir laika trūkums, nevēlēšanās neko apgūt, bet vecāka gadagājuma jauniešiem – jau minētā nepieciešamība pelnīt. Pētījumā kvalitatīvo datu ietvaros tika analizēts, vai laika trūkums un nevēlēšanās neko apgūt joprojām ir lielākie šķēršļi. Lai gan dati nav salīdzināmi, arī šajā pētījumā iegūtie jauniešu interviju dati norāda, ka ir jauniešu grupa, kuriem nav vēlmes apgūt neko jaunu ne skolā, ne ārpus tās, un attiecīgi viņi neredz ieguvumus no neformālās izglītības. Savukārt laika trūkums liek paskatīties, kādas ir jauniešu alternatīvas. Intervijās jaunieši norāda, ka ir tādi jaunieši, kuri savu brīvo laiku velta skola un varbūt vēl kādiem interešu izglītības pulciņiem, arī viena no informantēm (17) atzina, ka kādu laiku negāja uz jauniešu centru, jo “skola mani apēda”. Šajā kontekstā būtiski aplūkot formālās izglītības attieksmi, kas ietekmē jauniešu iesaisti neformālās izglītības aktivitātēs. Aktīvie jaunieši visai skarbi izsakās par skolas un skolotāju iespējām iemācīt dzīvei noderīgas prasmes un izpratni par neformālās izglītības aktivitātēm. Pirmkārt, jaunieši uzskata, ka skola nav tā vieta, kur var iemācīties noderīgas prasmes. Izbaudījuši iespēju mācīties reālajā dzīvē, viņi redz, ka skola piedāvā tikai teoriju. Lai gan atsevišķos priekšmetos, piemēram, matemātikā, tā ir nepieciešama, ir priekšmeti, kuros noderētu cita veida mācību pieredze, piemēram, latviešu valoda, literatūra, bioloģija, sports u.c.

Otrkārt, viņi skolas vidi redz kā ierobežojošu un radošumu apspiedošu. Jauniete (16) uzskata, ka “Skolā pārāk daudz skolēnu, nevar uztaisīt pasākumu, jābūt superīgai idejai, lai tas īstenotos.” Skolas pieredzei nāk līdzī obligātums, bet jauniešu aktivitātēs iespējams sekot personīgajām interesēm. Tādējādi skolas vide neļauj izpaust savas stiprās puses un attīstīt idejas. Kāda jauniete (17) pat min, ka “skolā apraks ideju, bet te [jauniešu centrā] nē.” Skolas vide visbiežāk tiek raksturota kā šaura, kas neļauj izkāpt no komforta zonas un ko piedāvā jauniešu aktivitātes ārpus skolas. Treškārt, skolotāju attieksme par jauniešu iesaisti ārpus skolas aktivitātēs ir dalīta. Lai gan ir tādi skolotāji, kuri novērtē jauniešu aktivitāti un apzinās ieguvumus, viņi uzskata, ka mācības ir pirmajā vietā. Jauniešiem bija pieredze ar skolotājiem, kas samazinājuši viņiem prasības vai likuši mazāk darbus stundu laikā, tomēr salīdzinoši bieži no jauniešiem izskanēja, ka skolotāji neizprot, ar ko viņi nodarbojas ne tikai jauniešu centros vai organizācijās, bet arī skolas pašpārvaldēs. Šai skolotāju daļai raksturīga pat negatīva attieksme un nicinājums, ka jaunieši nodarbojas tikai ar izklaidi. Izrietosi, aktīvajiem jauniešiem mācībās visbiežāk skolas nav pretimnākošas, un tas noved viņus pie izdegšanas. Runājot par jauniešu izdegšanu, būtiski pieminēt, ka tā nav tikai skolas nespēja iedziļināties un jauniešu pārmērīgā vēlme darboties visur, jaunieši norāda, ka ir gadījumi, ka jutušies pārlietu nodarbināti no jauniešu darbinieku puses – tā kā viņi ir uzticami, visu izdara, jauniešu organizācijām ir grūti piesaistīt daudz šādu jauniešu, tad viņiem tiek uzticēti ļoti daudz pienākumi. Rezultātā jaunieši var saskarties ar izdegšanu, vairāki minēja, ka viņiem nepieciešams “burkāns” saprotot, ka visbiežāk tas ir finansiālā atbalsta formā. Bija atsevišķi jaunieši, kas saņēmuši minimālu atalgojumu par darbu turpināšanu gan jauniešu centros, gan jauniešu organizācijās.

6. Neformālās izglītības īstenotāju viedokļi

6.1. Informācijas ieguves metodoloģija

2023. gada novembrī un decembrī notika piecas grupu intervijas, kurās tika intervēti 13 dažādi neformālās izglītības īstenotāji jaunatnes jomā no visas Latvijas. Informanti pārstāvēja pašvaldības un jauniešu centrus, un jaunatnes organizācijas un NVO, kuras veic darbu ar jaunatni jaunatnes NVO no dažādiem Latvijas reģioniem – Bauskas, Madonas, Jēkabpils, Ogres, Kuldīgas, Talsiem, Liepājas un Rīgas. Tai skaitā trīs intervētās NVO darbojas valstiskā mērogā dažādos reģionos visā Latvijā. Precīzāku informantu pieredzes profilu aprakstu skatīt pielikumā.

Informanta profils	Izmantotais apzīmējums	Informantu skaits ar šādu profilu
Jaunatnes lietu speciālists pašvaldībā	JLS	5
Jaunatnes darbinieks pašvaldībā	JD	3
NVO pārstāvis	NVO	7
JSPA mācību vadītājs	JSPA MV	2

Tabulā norādīto informantu kopsumma neparāda unikālo informantu skaitu, jo atsevišķas personas atbilst vairākām mērķa grupām. Piemēram, divi informanti ne tikai pārstāv pašvaldības, bet arī īsteno neformālās izglītības mācības organizācijām, pašvaldībām un jauniešiem JSPA uzdevumā. Viens informants ir jaunatnes lietu speciālists, kas vienlaikus darbojas arī jauniešu organizācijā, bet vēl viens – jaunatnes darbinieks, kas darbojas arī organizācijā.

Grupu intervijās tika padziļināti pētīta neformālās izglītības īstenotāju pieredze, tai skaitā programmu izstrādes kārtība un kvalitātes pamatprincipi, populārākie aktivitāšu formāti, temati un metodes, programmu izstrādes process, ikdienas darba izaicinājumi, kā arī novērotā ietekme uz jauniešiem un darba tirgū vajadzīgo prasmju attīstību. Notika diskusija par to, kas neformālās izglītības aktivitātes atšķir no citām aktivitātēm jauniešiem, tai skaitā interešu izglītības un darba ar jaunatni kopumā, un tika noskaidroti ar to saistītie izaicinājumi vietējā un valsts mērogā.

Informanti arī dalījās pieredzē par neformālās izglītības atzīšanas rīkiem un mehānismiem, un pauda viedokli, kas būtu uzlabojams valstiskā līmenī, lai atbalstītu kvalitatīvu neformālās izglītības īstenošanu un tās ceļā gūto prasmju atzīšanu darba tirgū. Tika pieminēti konkrēti pieredzes stāsti par neformālās izglītības ietekmi uz jauniešu personisko un profesionālo izaugsmi.

Neviena no intervētajām organizācijām un jauniešu centriem nespēja sniegt precīzu statistiku par viņu īstenoto neformālās izglītības dalībnieku skaitu. Mācību dalībnieki tiek dažkārt uzskaitīti atsevišķu projektu ietvaros, kur to prasa finansētājs, bet kopumā šāda uzskaitē netiek veikta. Intervijās piedalījās gan tādi informanti, kas ikdienā strādā lokāli un savās neformālās izglītības aktivitātēs iesaista vairākus desmitus jauniešu, gan reģiona un valsts līmeņa organizācijas un mācību vadītāji, kas gadā vada neformālās izglītības mācības vairākiem simtiem un pat tūkstošiem jauniešu un darbā ar jaunatni iesaistītajiem.

6.2. Neformālās izglītības īstenotāji jaunatnes jomā

Neformālās izglītības aktivitātes jaunatnes jomā Latvijā galvenokārt īsteno NVO un pašvaldībās strādājoši jaunatnes lietu speciālisti un jaunatnes darbinieki, kā arī ārpakalpojuma veidā pieaicināti neatkarīgi neformālās izglītības mācību vadītāji un dažādu tēmu eksperti, gan arī paši jaunieši, it īpaši no jauniešu iniciatīvu grupām, jauniešu pašpārvaldēm un jauniešu domes. Īstenotāju izvēli ietekmē gan pieejamie resursi, piemēram, budžets, gan aktivitātes tēma un darbinieku un jauniešu kompetences konkrētajā tēmā, kā arī jauniešu centra pieeja neformālās izglītības aktivitāšu īstenošanā.

Neformālā izglītība mums notiek, iesaistot mūsu pašu jauniešus – gan jauniešu domes, gan pašpārvalžu jauniešus. Jaunieši izsaka vēlmi, un mēs viņiem palīdzam, un viņi, sadalījušies pa divi, katru mēnesi organizē aktivitātes, ko viņi paši redz kā nepieciešamas un vajadzīgas – vai tā ir tikšanās ar psihologu, kur arī tiek ietvertas neformālās izglītības metodes, vai saliedēšanās un sadraudzēšanās. Svarīgi, lai tā būtu mācīšanās pieredze. [...] Mums novadā ir ļoti laba sadarbība ar biedrībām, kuras arī veic neformālās izglītības aktivitātes dažādos novada pagastos, viena no organizācijām strādā ar jauniešiem, kuriem ir garīgās vai fiziskās attīstības traucējumi. Viņiem ir pieredze, kā to darīt, un šādi mēs varam aptvert arī šo jauniešu mērķauditoriju. (JLS)

Pārsvarā ikdienas darbā neformālās izglītības aktivitātes daudzi jaunatnes darbinieki un jaunatnes lietu speciālisti vada paši, it īpaši ikdienas darbu ar jauniešu domēm, iniciatīvu grupām. Bet ilgākām mācībām vai sarežģītākām vai mazāk zināmām tēmām tiek piesaistīti mācību vadītāji no malas.

Ne visi, kas strādā jauniešu centros, var novadīt neformālās izglītības aktivitātes. Tur tomēr vajag pieredzīti. (JLS)
Lai arī formāli neformālās izglītības mācības teorētiski var vadīt jebkurš bez īpašas sagatavotības vai sertifikāta, grupu intervijās paustais parāda, ka mācību vadītāju izvēle pašvaldībās un organizācijās patiesībā tiek izdarīta ļoti rūpīgi, jo vairākiem informantiem ir bijusi arī negatīva pieredze. Kā atzīst viens no informantiem, “kvalitatīvu no nekvalitatīvas neformālās izglītības atšķir procesa vadītājs – kādas viņam ir zināšanas un kāda ir viņa motivācija, pieeja”. Ejot skolās un runājot par “kutelīgām tēmām”, atsevišķās pašvaldībās ir pieeja – “pieaugušajiem nē” jeb “pedagogs nav klāt”, citādi jauniešiem ir “ļoti grūti uzticēties, stāstīt par savām problēmām”. Šo procesu lielākoties vada jaunatnes darbinieki, kuri jūras ērti runāt par konkrētām tēmām. Ja par kādu tēmu kolektīvā šīs kompetences nav, tiek piesaistīts speciālists no malas. Mācību vadītāju atlase tiek veikta galvenokārt vadoties no pašu pieredzētā, kā arī pēc uzticamu kolēģu rekomendācijām. Un šādos gadījumos neformālās izglītības mācību vadītāju atlasē lielu lomu spēlē kandidāta darba un dzīves pieredze, tomēr vissvarīgākais ir personība, komunikācijas prasme, spēja saprast jauniešu slengu un vidi, no kurienes jaunieši nāk, tāpat ir svarīgs cilvēciskums un personīgās vērtības.

Man ir svarīgi redzēt cilvēku darbībā – tad varu pavērot, kā viņš komunicē ar auditoriju, kā viņš nodod informāciju. Varbūt viņš runā pārāk gari un aizņem visu ēteru, vai pamana visus dalībniekus, vai dot telpu katram izteikties. Tad es varu pieņemt lēmumu, vai šo cilvēku redzu savās neformālās izglītības mācībās. Īsumā – harizma, sirdslieta un kā komunicē ar auditoriju, kā nodod informāciju. (JLS)

Ir arī jāpārbauda, kādas ir tās vērtības. Ar kādu bagāžu atbrauks, ko sludinās. [...] Ir jāizvairās no “lielajiem tituliem” – tu vari braukt mācīties, bet nevajag uzreiz sevi saukt par kouču un “braukt iekšā” jauniešu emocionālajās lietās, ar kurām tu pēc tam netiec galā. Jo tad tu viņu “atver” un nevari “aizvērt”... (JLS)

Šo iemeslu dēļ dažas pašvaldības visvairāk izmanto novada iekšējos resursus neformālās izglītības aktivitāšu īstenošanā – ne tikai uzticamības un iepriekšējās pieredzes dēļ, bet arī pārliecībai, ka šie mācītspēki zina ne tikai tēmu, bet arī novada specifiku un pazīst vietējos jauniešus un viņu vajadzības.

Mums ir daudz foršu novadnieku, kas ir izgājuši cauri jaunatnes jomai, un viņiem arī uzticamies. Ārpus novada mēs neņemam. Ja ņemam, tad tikai tādus, kas pazīst mūsu jauniešus un situāciju. Tas viss nāk ar pieredzi. Ja kādu ņemam no malas, tad tikai tādu, ko zinām, ka viņš izdarīs kvalitatīvi, ir uzticība. (JLS)

Visbeidzot, nozīmīgs faktors ārējo mācību vadītāju piesaistē ir arī pašvaldībai pieejamie resursi – finansējums, kas dažkārt ir galvenais iemesls tam, kādēļ lielāko daļu neformālās izglītības aktivitātes tiek īstenotas, izmantojot tikai iekšējos cilvēkresursus, kam ir gan savas negatīvā, gan arī pozitīvā puse.

Pārsvārā aktivitātes vadām paši. Ja mums ir nauda, tad piesaistām arī citus mācību vadītājus, parasti uz tēmām, kurās pats nejutos drošs. Pēdējā laikā nav bijuši ārējie eksperti, daudz dodam pašiem jauniešiem attīstīt. (NVO)

6.3. Neformālās izglītības raksturiezīmes un kvalitātes principi

Vaicāti, kā vislabāk definēt neformālo izglītību darbā ar jaunatni, visi informanti atzīst, ka ir samērā izaicinoši īsi un kodolīgi to definēt tā, lai šī definīcija skaidri un konkrēti izceltu neformālās izglītības unikalitāti, būtiskākās nianšes un kvalitātes aspektus. Viens no iemesliem ir tas, ka neformālā izglītība ir diezgan dažāda un tās izpausmes var atšķirties atkarībā no tēmas, grupas un tās vajadzībām, pieejamajiem resursiem un sasniedzamajiem mērķiem.

Varbūt tādēļ arī tā ir neformālā izglītība, jo tā ir grūti definējama un ietver visu, ka ir ārpus formālā, ja vien tas ir izglītojošs process. (NVO)

Tomēr, padomājot ilgāk un iesaistoties diskusijās, informanti nosauc vairākas būtiskas kopīgas raksturiezīmes un kvalitātes principus dažādām neformālās izglītības aktivitātēm, kas raksturo tās unikalitāti un kvalitāti jaunatnes jomā.

Vienkāršākais veids, kā šo gadu laikā esam pratuši paskaidrot ļoti īsi neformālo izglītību citiem, kam ar to nav bijusi saistība – mēs mācām morāli un dzīves prasmes. Caur aktivitātēm, ko darām ar jauniešiem, viņi iegūst kaut ko sev emocionāli, viņi sevi pilnveido vai papildina savu morāli, vai iemācās kontrolēt savas emocijas vai to izpausmes, iemācās komunicēt. Tās ir prasmes, kas viņam noderēs. Bet tas nav gluži mācīties spēlēt flautu. (JLS)

Visi informanti atzīst, ka neformālā izglītība ir mērķtiecīgi plānots, bet arī brīvprātīgs process – neformālā izglītība nav obligāta, un par to neliek vērtējumu. Tāpat, neformālās izglītības saturu nenosaka izglītības standarti un standartu prasības. Šis aspekts procesiem piešķir citu motivāciju un tēmu elastību.

Neformālajai izglītībai nav jājūtas kā izglītībai. Tas ir kaut kas, ko tu vienkārši dari, un pēc tam reflektējot saproti – esmu kaut ko iemācījies. Un neformālā izglītība nav obligāta. To iegūsi tikai tad, ja to gribēsi un ja tie veidi, kā tas tiek pasniegts, ir tev saistoši. Tā ir atšķirība – mums nav dzelzainas lietas, kas ir jāiemāca, jo mums nav eksāmens 12.klasē. Tādēļ arī varam lēnāk un vairāk laiku sniegt jauniešiem. Ja viņam, piemēram, vajag iegūt pašpārlicinātību, tad varam teikt āra dzīvei stop – parunājam tagad par tevi. Tā ir brīvība pielāgot situāciju katram individuālam cilvēkam. (NVO)

Galvenais elements, ko grupu intervijās uzsvēra informanti kā visa pamatu, ko ir būtiski ņem vērā, plānojot un īstenojot neformālās izglītības aktivitātes, ir jauniešu vajadzības un mērķi, brīvprātības princips, grupa kā resurss, metožu daudzveidība un iekļaujoša attieksme, kā arī mācību vadītāja elastība un spēja pielāgoties konkrētajai situācijai un videi, kurā notiek mācības. Tāpat ir svarīgi izvēlēties dalībnieku vecumam

atbilstošas neformālās izglītības aktivitātes. Tādēļ liela nozīme neformālajā izglītībā ir procesa vadītājam – pat ne satura ziņā, bet tieši attieksmē, komunikācijā un elastībā – spējā reaģēt uz jauniešu vajadzībām un pielāgot programmu.

Daudzi domā – ja ir aktuāla tēma, tad tas ir kvalitatīvi. Nē – ja tu trāpīji ar aktivitātēm un liki jauniešiem aizdomāties kaut vai uz brīdi par to jomu vai problēmjautājumu, tad tā jau ir veiksmīga programma. Ja viņi neatnāca vienkārši paēst. Kad dzirdu no ielu jauniešiem par to, kas būtu jādara, lai sevi attīstītu, un ka viņš individuāli vai grupiņā pasaka – jā, man tādi un tādi izaicinājumi, un lai es to visu atrisinātu, man ir jādara tas un tas. Ja viņš jau trīs lietas nosauc, kas viņam ir jāizdara, tātad viņš jau ir ar sevi pastrādājis, un mēs esam laimīgi. (NVO)

Vari izveidot savu programmu kādai aktivitātei, tev var būt sastādīta programma ar metodēm, kuras tu gribi izmantot, bet tev pretī ir jaunieši, kas prasa pavisam kaut ko citu. Tev jābūt fleksiblām, lai vari ielīst kur vajag, un izmantot ko citu tā vietā, ko bijī ielānojis. (JLS)

Visi aptaujātie arī uzsver, ka ļoti būtisks neformālās izglītības procesu elements ir izvērtēšana un savu ieguvumu definēšana – process un secība, kas ir atbilstoši pieredzes izglītības pieejai jeb pieredzes izglītības aplim, kurā pirmais solis būtiska ir aktīva darbība, konkrētas pieredzes piedzīvošana, tad reflektēšana par tikko notikušo, daloties novērojumos par sevi, citiem un procesiem, pēc tam seko novērotā konceptualizēšana un sasaiste ar citām lietām darbībām un reakcijām ikdienas darbā, visbeidzot seko eksperiments jeb jauniegūto atziņu integrēšana nākamajās aktivitātēs. Šī raksturierzīme ir kopīga visiem informantiem.

Neformālā izglītība ir “sarežģījums”, ko mēs kopā izpildām, un beigās mēs par to reflektējam. Pēc tam labās lietas liekam nākamajā lietā iekšā. (NVO)

Noslēgumā izvērtēšana jeb saprašana, ko tad es esmu iemācījies, ir ļoti svarīga. Mēs forši pavadījām laiku, spēlējām spēlītes, bet kāda jēga tam bija? Ko man tas deva? Ko no tā varu mācīties? Ko es varu pārnest uz realitāti? Ko es dzīvē darīšu savādāk? (JSPA MV, JLS)

Ne vienmēr ir jāiemācās kaut kas teorijas līmenī. Man ir bijušas mācības, pēc kurām esmu secinājis, kādēļ šādas mācības man neder. Tas arī ir ieguvums. Vienmēr čekoju ar dalībniekiem, ko viņi iemācījušies, kāda viņiem bija jēga. (NVO)

Arī mēs liekam lielu uzsvaru uz refleksiju. Gan pasākumu, gan projektu izvērtējumos katram jauniešim ir jāaizpilda anketa un jāuzraksta, ko viņš ir ieguvis atbilstoši mūžizglītības prasmēm. (NVO)

Vairāki informanti uzsver, ka kvalitatīvu neformālo izglītību raksturo arī daudzveidība – dažādība gan pielietotajās metodēs, gan dalībniekos, gan viņu paustajos viedokļos, kuri arī tiek pieņemti ar attieksmi, ka dažādība ir vērtība. Tieši tādēļ neformālajā izglītībā liela nozīme ir arī pašai grupai, ne tikai procesa vadītājam – grupa ir resurss dažādu pieredžu un viedokļu apmaiņā, sadarbības prasmju veicināšanā – ir svarīga vienaudzis–vienaudzim izglītošanās (*peer-to-peer*) pieeja, kur jaunieši grupā var mācīties citam no cita.

Vēl ko mēs cenšamies, izvēloties metodes – lai jauniešis ar jauniešu var kopā cits no cita pamācīties. Lai jauniešis nekļūst tikai par tādu klausītāju, lai viņš var apzināt vai neapzināti kļūt par devēju citam jauniešim, jo viņiem ir dažādās pieredzes dažādos vecuma posmos, viņi var mācīties citus no cita, nevis tikai no tā gudrā cilvēka, kurš ir uzaicināts runāt par konkrēto tēmu. (JD)

Lai katrs var izteikties, lai katrs jūtas iekļauts – pat, ja viņam nepatīk uzstāties un runāt. Lai viņam arī ir ko darīt. Skatāties, lai ir atbalstoša vide. [To panākam] ar tiem pašiem enerģizāceriem, ice-breikeriem, lai viņus “samaisītu” – lai nebūtu tā, ka ja es atnāku uz pasākumu ar saviem draugiem, tad es arī ar saviem draugiem noslēdzu. Lai pamiksējas, iepazīstas, lai kautrīgāko jaunieši arī pavilkto sev līdzī. (JLS)

Neformālās izglītības aktivitātēs jaunieši viens otru pamudina, un pamudināti tiek arī jaunieši, kuri citās situācijās nebūtu iesaistījušies. Jo process ir tik dabisks, ka pat neapzināti gūsti jaunas zināšanas. (JLS)

Visi informanti piekrīt, ka “neformālā izglītība ir mācīšanās darot,” un mācīšanās process tajā ir tikpat svarīgs kā rezultāts. Neformālajā izglītībā jauniešiem ir “jādara pašam, jāmacās kopā ar citiem, jāmacās mācīties, procesam ejot cauri ar emocijām”. Un kvalitatīvs šis mācīšanās process ir tad ja “jauniešiem ir kaut ko uzzinājis vai ko jaunu iemācījis. Un viņš to ir darījis aiz brīva prāta”. Par kvalitatīvu neformālās izglītības procesu liecina arī spēja jauniešiem izraisīt emocijas, kā arī rosināt jauniešus uz dabisku, brīvprātīgu iesaistīšanos.

Jaunieši visaugstāk novērtē to, ja viņi dabū kādu emociju. Citreiz tās ir pat dusmas, piemēram, kad runā par atšķirīgā pieņemšanu, kad viņš ir pārņemts un saka, ka šitā taču nebūs, kā jūs tur sakāt. Bet tad ir kāda “dzīsla parauta vaļā”. Svarīgi, lai ir emocija, kuru viņš piedzīvo. (JD)

Mācīšanās procesu bieži vien ietekmē vide, kurā tas notiek, un neformālajā izglītībā, salīdzinājumā ar citiem izglītības veidiem, mācību norises vide var tik izvēlēta ļoti brīvi, un tā var būt ļoti dažāda – reizēm tā var būt kā ierobežojošs elements, piemēram, šauras telpas vai telpu nepieejamība cilvēkiem ar kustību ierobežojumiem, bet vienlaikus vide var arī atbalstīt un pat padziļināt mācīšanās procesu.

Tas viņiem iedod tādu dzīvīgāku pieredzi. Piemēram, nodarbība par brīvprātīgo darbu notiek vietā, kur ir brīvprātīgie un mēs arī izmēģinām brīvprātīgo darbu. Nodarbība par jauniešu apmaiņām notiek organizācijā, kur notiek apmaiņas. Mēs varam izmantot kā līdzekli, kurš var palīdzēt programmas mērķu sasniegšanā. (JD)

6.4. Neformālās izglītības mērķa grupas un ar to sasniegšanu saistītie izaicinājumi

Grupu intervijās dzirdētais liek secināt, ka pašvaldībās un organizācijās visbiežākie neformālās izglītības saņēmēji ir aktīvie jaunieši, it īpaši tie, kuri iesaistās skolu pašpārvaldēs, jauniešu domē un iniciatīvu grupās, jo viņi ir motivēti, uzņemas iniciatīvu un atbildību, kā arī lielākoties zina, ko vēlas, līdz ar to ar viņiem ir visvieglāk strādāt. Šādas aktivitātes notiek regulāri, plānoti – reizi mēnesī vai vairākas reizes gadā, atkarībā no pašvaldības. Organizācijās savukārt aktivitāšu daudzums un biežums ir atkarīgs no aktuālajiem projektu resursiem.

Ja mums būtu resursi, ko veltīt, lai mērķtiecīgi ilgstoši strādātu, nevis tikai pop-up variantā, tad būtu daudz jaudīgāk un efektīvāk. Mūsu organizācija ir izveidota tā – ja tai nav finansējuma, tā var “hibernēties” miega režīmā. (NVO)

Pašvaldību stratēģiskajos dokumentos un organizāciju projektos ir noteiktas jauniešu mērķa grupas, uz kurām tiek strādāts, tomēr nereti reālo auditoriju, kas apmeklē nodarbības, nosaka dažādi praktiski un emocionāli faktori, piemēram, jauniešu centra ģeogrāfiskā atrašanās vieta un tā pieejamība, gadalaiks, personīgais kontakts ar darbiniekiem, atmosfēra jauniešu centrā, kā arī citi jaunieši, kas apmeklē vai neapmeklē konkrēto vietu.

Atrodamies pilsētas centrā, visām skolām pa vidu – mūzika skola, mākslas skola, vidusskola, ģimnāzija. Esam kā tranzīta punkts. Ja viņam ir laiks starp skolu un mūzikas skolu, tad viņš ienāk parunāties, vienkārši pasēž. (JD)

Sociālā riska jaunieši tagad uz vēso laiku nāk vairāk, un viņi nāk grupiņās, nekad pa vienam. Acīmredzot viņiem tā ir drošāk. Sāk viņi ar to, ka parasti aiziet apsēžas kādā stūrī, kur es viņus neredzu. (JD)

Ja nāk jaunieši no problemātiskām ģimenēm – galvenais ir nebrukt viņiem uzreiz virsū, bet lēnām viņus adaptēt, kādreiz aprunāties, piedāvāt tēju padzert un cepumu ieēst. Nelikt domāt – ja tu šeit nāksi, tad tev momentā jāstrādā, jāpiedalās, jādarbojas. Varbūt viņš vienkārši vēlas kompāniju. Mēs cenšamies viņus nevis uzreiz iesaistīt, bet drīzāk neaizbiedēt. Jo ja viņš ir atnācis, tad kaut kāda interese jau ir parādījusies. (JLS)

Aktīvo jauniešu iesaiste un līdzdarbošanās ir nozīmīga ne tikai viņu pašu izaugsmē, bet arī pārējo jauniešu iesaistē, tādēļ neformālās izglītības īstenotāji labprāt strādā ar jauktām grupām – tas veicina jauniešu iejūtību un toleranci pret dažādību, kā arī jaunieši ir citu jauniešu iedvesmas resurss.

Mums patīk jauktās grupas – aktīvie un neaktīvie jaunieši kopā. Tad ir forša sadarbība un mācīšanās vienam no otra, jo viņi redz citus burbuļus, no kuriem varētu mācīties. (JLS)

Ir pierasts domāt, ka aktīvie jaunieši ir liels resurss, lai iesaistītu neaktīvākos un sociālā riska jauniešus aktivitātēs. Taču reizēm tieši jaunieši ar ierobežotām iespējām ir tie, kas visvairāk izglīto pārējos. Ir vērtīgi jau agrīnā vecumā sastapties ar citādo, lai attīstītu prasmi pieņemt atšķirīgo un mācītos šo pieņemšanu atbalstošā vidē, ko var nodrošināt darbs ar jaunatni. Viena īsta dzīves pieredze sadarbībā ar atšķirīgu kolēģi sniedz daudz lielāku pievienoto vērtību iekļaušanas procesā nekā daudzas diskusijas un simulācijas par šo tēmu.

Man iepriekšējos gadus ir bijusi savdabīga pieredze ar to, kā “pilnīgi normālie” jaunieši ir panikā, kad ierauga jaunieti ar invaliditāti – līdz pat tam, ka kliezot bēg ārā no centra. Tādēļ priecājos, ka šie jaunieši te nāk. [...] Mūsu centrā reizi nedēļā notiek improvizācijas teātra nodarbības jauniešiem ar īpašām vajadzībām. [...] Bija nometne sociālā riska bērniem, bet mēs tā viltīgi “iefiltrējām” tur dažus aktīvos, motivētos jauniešus. [...] Motivētie bija diezgan lielā šokā par to, kādi ir dzīves stāsti tiem jauniešiem, kuri bija aicināti tur piedalīties. Savukārt tiem “grūtajiem bērniem” bija iespēja redzēt, kā aktīvie metas aktivitātēs ar dzīvesprieku. Aktīvie bija tādi kurbulīši, kas ļāva mazaktīvajiem iesaistīties. (JD)

Viens no būtiskiem aspektiem, kas padara neformālo izglītību pieejamu vai nepieejamu jaunietim, ir finanšu resursi. Absolūts vairākums pašvaldību jauniešu centros notiekošās neformālās izglītības aktivitātes ir par brīvu. Tomēr ne visas organizācijas, kuras strādā ar jauniešiem, var nodrošināt bezmaksas neformālās izglītības aktivitātes. Finanšu bieži vien ir izšķirošs faktors, lai jaunietis varētu piedalīties neformālajā izglītībā, un to ir būtiski risināt delikāti, ko organizācijas arī dara savu iespēju robežās.

Pat ar visiem projektiem mums diemžēl iespēja visu apmaksāt nav. Mūsu pakalpojums ir par maksu. Ja redzam, ka jaunietim šīs naudas nav, mums ir stipendijas, kurām var pieteikties. Arī, ja jaunietim vajag formas tērpu, bet viņam tam nav naudas, mums ir 18 formas tieši šādiem gadījumiem. Ja jaunietim vajag palīdzību, viss ir runājams. (NVO)

Ja tev ir jāmaksā, tad tas nav iekļaujoši. Starptautiskos projektos mēs mēģinām jauniešiem nopirkt aviobiļetes. Mums nav tik daudz naudas, lai nopirktu visiem, bet jaunieši zina, ka var individuāli griezties, ja nav naudas. Nav pat kopējā čatā tas jāraksta, var pateikt individuāli. Vai arī izīrējam busiņu – tas ir lētāk. Esam ar busiņu bijuši Rumānijā, Vācijā. (NVO)

Lai neformālās izglītības aktivitātēs iekļautu jauniešus no attālākiem pagastiem vai pilsēta rajoniem, svarīga ir ne tikai aktivitāšu pieejamība bez maksas, bet arī neformālās izglītības aktivitāšu norises laiku pielāgošana jauniešu ikdienas gaitām un to saskaņošana ar sabiedriskā un cita transporta iespējām.

Jo pienāk pulksten četri, un viņi visi iekāpj autobusā un aizbrauc katrs uz savu pagasta stūri. Un vasarā, ja es gribu pasākumu, tad daļai jauniešu ir vecāki, kas viņus var aizvest, bet pusi jauniešus es vedu ar savu mašīnu, jo man ir tas entuziasms un apziņa, ka es gribu viņiem kaut ko iedot. (NVO)

Mēs nodrošinām transportu, lai jaunieši no tālākiem lauku reģioniem tiktu uz aktivitātēm. (JLS)

Organizējam kopīgos transportus un apmaksājam sabiedrisko transportu. [...] Centralizēti mērķētie atbalsta mehānismi ir ēdināšana un transports. (NVO)

Lai sasniegtu jauniešus ar ierobežotām iespējām ir svarīgs vairāku atbalsta mehānismu kopums: specifiski mērķēta informācijas izplatīšana, aktivitāšu piedāvājums bez maksas, ēdināšanas nodrošināšana pasākumos, nepieciešamības gadījumā transporta nodrošināšana uz un no pasākuma, kā arī mērķa grupai saturiski

piemērotas aktivitātes. Tāpat liela nozīme ir individuāla kontakta nodibināšanai un sagatavošanās procesam, lai jaunieši būtu gatavi piedalīties. Lauku reģionos šim mērķim tiek pielietots mobilais darbs ar jaunatni – došanās pie jauniešiem un darbošanās ar viņiem uz vietas, iepazīstināšana ar neformālās izglītības metodēm, kas tālāk jau sagatavo jauniešus citām turpmākajām aktivitātēm. Visbeidzot, vairāki informanti uzsver – lai patiešām iesaistītu un iekļautu jauniešus ar ierobežotām iespējām neformālajā izglītībā, svarīgi ir neuzsvērt jauniešus ar ierobežotām iespējām kā aktivitāšu mērķa grupu un neizcelt konkrēto jauniešu ierobežotās iespējas, tomēr tās pamanīt un sniegt vajadzīgo atbalstu delikātā veidā.

Ir svarīgi aktivitātes veidot nevis konkrētai mērķa grupai “jauniešiem ar ierobežotām iespējām”, bet veidot jauktas grupas. Vienkārši atrodot ceļus pie viņiem, lai viņus iesaistītu. (JLS)

Jauniešiem ļoti nepatīk, ja viņam saka, ka viņš ir ar ierobežotām iespējām, viņš sevi tā neasociē. Mēs anketā uzdodam šādu jautājumu, bet daudzi neatbild. Bet mēs jau redzam, kas ir viņa ierobežotā iespēja. (NVO)

Lai iesaistītu jauniešus ar ierobežotām iespējām, ir vajadzīgi diezgan daudz un dažādi resursi, un lielākā uzmanība tiek veltīta sagatavošanas posmā – kur un pa kādiem kanāliem tiek izplatīta informācija par neformālās izglītības aktivitātēm, kā arī kāda veida individuāls atbalsts ir nepieciešams, lai mazinātu barjeras viņu dalībai šajos pasākumos. Ar šādu pieeju izdodas diezgan labi sasniegt sociālā riska jauniešus un jauniešus no attālākiem reģioniem un ekonomikām grūtībām. Informanti ar nožēlu atzīst, ka visretāk izdodas iesaistīt jauniešus ar kustību traucējumiem – visvairāk tas nav iespējams nepiemērotās infrastruktūras dēļ, un retāk arī praktisku iemaņu trūkuma dēļ šiem jauniešiem nodrošināt vajadzīgo praktisko atbalstu.

Mazliet skumīgi, ka mūsu centrā nav vides pieejamība. Bet tiekam galā. Ja nāk meitene ratiņkrēslā, viņa tiek nogādāta uz otrā stāva zālī. Ja vajadzētu uz tualeti, tad gan būtu problēmas. Bet uz stundu, pusotru var. (JD)

Šobrīd nestrādājam ar jauniešiem ar fiziskām vajadzībām, jo mūsu jauniešu centrs ir trešajā stāvā. Atverot jauno jauniešu centru, mēs domāsim arī par šo grupu. (JD)

Mēs nestrādājam ar jauniešiem ar kustību traucējumiem. Tur man vēl jāpamācās, lai gan *outdoor* arī tā varot. (NVO)

Atsevišķās Latvijas pilsētās un reģionos būtiska iekļaujamā jauniešu grupa ir krievvalodīgie jaunieši, kurus ne vienmēr izdodas sasniegt valodas barjeras dēļ, jo lielākā daļa organizāciju ar jauniešiem Latvijā strādā latviešu valodā. Tiesa, ir vairāki izņēmumi, taču to pārklājums Latvijā nav vienmērīgs. Latviski runājošajās organizācijās pastāv dažādas pieejas krievvalodīgo jauniešu iekļaušanā, lai mazinātu valodas barjeru – no skolotāju iesaistes komunikācijā ar šiem jauniešiem līdz individuālam atbalstam jauniešu valsts valodas apgūvē.

Rīgas ierobežoto iespēju sarakstā noteikti ir krievu valoda. Jo visas programmas, plakāti un informācija ir latviski, un krievvalodīgie jaunieši to “laiž gar acīm”. Skolās, kurās šī krievu valoda ir izteiktāka, mēs cenšamies vairāk komunicēt ar skolotājiem, kas var aizvietot šo reklāmu latviešu valodā. (JD)

Ir daļa krievvalodīgo, bet viņi mērķtiecīgi tiek gatavoti, lai iesaistītos latviešu pasākumos, mācās prezentēt latviski. Katrs vadītājs strādā ar šiem gadījumiem atsevišķi. (NVO)

6.5. Neformālās izglītības jaunatnes jomā mijiedarbība ar citiem izglītības veidiem

Grupu intervijās atklājas, ka jaunatnes jomas pārstāvjiem pat ar ilgu gadu pieredzi neformālajā izglītībā ir samērā grūti īsi un kodolīgi definēt neformālo izglītību jaunatnes jomā. Vislielākais izaicinājums ir definēt skaidras robežas starp neformālo izglītību un citiem pasākumiem jaunatnes jomā, kā arī starp neformālo izglītību

un citiem izglītības veidiem, kas notiek ikdienas praksē jauniešu centros un organizācijās. Vieglāk izdodas uzskaitīt neformālās izglītības būtiskākās pazīmes vai tās raksturot ar piemēru palīdzību. Te parādās vienots redzējums ar fokusu uz satura elementiem un veidu kā tiek pasniegtas aktivitātes – ir svarīgi, lai tajās ir izglītojošs saturs un konkrētas neformālās izglītības metodes.

Filmu vakarus es gluži nesauktu par neformālās izglītības aktivitāti, ja vien to nepapildina ar pārrunām vai uzdevumiem. (JLS)

Tanī brīdī, kad mēs plānoti iedodam saturu, tad tā kļūst par neformālo izglītību. Protams, kad braucam pie jauniešiem, mēs izmantojam neformālas izglītības metodes, bet tas nav plānoti. Jo tu nekad nezini, kas tev atnāks un ko viņi gribēs vai negribēs. (NVO)

Tikmēr pieeja nošķīrumā starp dažādiem izglītības veidiem Latvijas pašvaldībās un organizācijās jaunatnes jomā ir dažādi. No tā var secināt, ka Latvijā nav vienotas izpratnes par neformālo izglītību un tās robežām attiecībā pret citiem izglītības veidiem. Dažiem tas šķiet mulsinoši, un dažiem tas nešķiet svarīgi. Šīs pretrunas skaidri izgaismojas informantu sniegtajos vēstījumos, un lielākajai daļai šīs izpratnes ir nostiprinātas tikai personāla apziņā un personiskajās kompetencēs.

Robežu starp neformālo un informālo (ikdienējo) izglītību zina tikai speciālists. [...] Tikai speciālists var pateikt, kur ir informālās un neformālās izglītības robeža. (JLS)

Mūsu kolektīvā mēs tās divas lietas [neformālo un interešu izglītību] krasi nenodalām, bet mēs zinām, kas tās ir un pēc tā arī strādājam. Uz papīra tas uzlikts nav, bet mēs cenšamies aizvien vairāk un vairāk aktualizēt jautājumu par neformālo izglītību un mācīt arī mūsu novadniekus par to. (JLS)

Un ir vismaz viena pašvaldība Latvijā, kura arī ikdienējo mācīšanos pieskaita pie neformālās izglītības, uzsverot, ka tā ir būtiska pieeja darbā ar jaunatni kopumā, un tas bieži vien ir ceļš uz jaunieša iesaisti neformālajā izglītībā, vai arī citreiz tā ir ilgstošāka mācīšanās procesa vai, piemēram, brīvprātīgā darba, neatņemama sastāvdaļa.

Mums ir divu veidu neformālā izglītība – informal un non-formal. Jauniešu centros ienāk jaunieši, un mēs ar viņu strādājam. Viņš varbūt to neapzinās, bet tas notiek. Kā jaunieši ienāk jauniešu centrā, viņš saskaras ar neformālo izglītību. Otrs veids ir plānotas neformālās izglītības aktivitātes, kas ir iekļautas [novada] jaunatnes politikā, par ko atbild jaunatnes lietu speciālists. (JLS)

Vislielākās diskusijas un viedokļu atšķirības intervijās izvērtās par neformālās izglītības nošķīrumu no interešu izglītības. Vieni šo atšķirību redz skaidri un ikdienas praksē ļoti ievēro, kamēr citi šādu pieeju uzskata par mazsvarīgu vai pat traucējošu.

Vairāki informanti uzsver, ka atšķirība starp neformālo izglītību un interešu izglītību ir ļoti skaidra, un ir svarīgi šo nošķīrumu saglabāt, jo pēc būtības šīs ir ļoti dažādas izglītības formas gan pēc mērķa, gan izpausmes formas. Tāpat interešu izglītībai un neformālajai izglītībai atšķiras prasības un regulējums, tāpat arī norises vietas, laiks, formāti un tēmas atšķiras.

Mūsu pašvaldības izpratnē ir stingra robeža starp interešu izglītību, neformālo izglītību un ikdienējo mācīšanos. Interese izglītība ir pulciņi, kur arī tiekas jauniešu interešu grupas, piemēram, mūziķi, kino un video, un noteiktā laikā to dara atsevišķi. (JLS)

Interese izglītībā ir citādi – tu nevari tautas dejās pateikt – mums vajag sagatavot dziesmu svētkiem deju, bet šie jaunieši nav gatavi šai dejai, tādēļ gatavosim citu deju, pēc jauniešu vajadzībām piemērosimies. (JLS)

Dažkārt šo izglītības veidu nošķīrums ikdienas darbā ir vairāk saistīts ar iesaistītajām vecuma grupām, jo piemēram, kā atzina vienā pašvaldībā, “pārsvarā šie interešu pulciņi notiek bērniem”. Bet satura un norises ziņā

pastāv arī pietiekami daudz līdzību starp neformālo un interešu izglītību, un daļa informantu ikdienā neredz pamatojumu nodalīt neformālo un interešu izglītību, jo praksē tās ir līdzīgas un mijiedarbojas.

Neformālā izglītība ir mērķtiecīgi plānots process, bet nav obligāts. Neliek vērtējumu. Ir A, B, C varianti. Izplānots pa soļiem. Pēc galvenajiem parametriem lielas atšķirības nav, jo arī interešu izglītības nodarbības tiek saplānotas un netiek vērtētas ar atzīmi. Tas diezgan harmoniski iet kopā. Reizēm pulciņu nodarbības ir ekselents neformālās izglītības paraugs, piemēram, mūsu improvizatori [improvizācijas teātra pulciņš] – reizēm “juntu rauj nost”, kā tas strādā! Es pārāk nenodalītu. Vienīgi pulciņš ir gada garumā, reizēm vairāku gadu garumā. (JD)

Mēs esam gribējuši un reizēm arī iebrieduši interešu izglītībā. Ja tu nāc regulāri, piemēram, reizi nedēļā un apgūsti konkrētas tehniskas prasmes, tad tā varētu būt interešu izglītība. Ilgstošāks process, kad tu apgūsti vienu lietu. Bet līdz galam neesmu atdalījis. Neformālā izglītība ir vairāk tad, ja tu to apmeklē konkrētos brīžos, kad ir piedāvājums, interese, vajadzība. (NVO)

Savukārt lielo, nacionāla mēroga jaunatnes organizāciju praksē ir novērojama tendence dažādas neformālās izglītības aktivitātes licencēt kā interešu izglītības programmas tieši resursu pieejamības dēļ, kā arī daļa šo jauniešu aktivitāšu notiek arī skolas telpās. Organizācijas norāda, ka dažkārt tas ir vienīgais veids, kā rast iespēju vadīt aktivitātes pašvaldības vai skolas telpās jeb “legāls iemesls nosegt telpu īri”, kā arī piesaistīt finansējumu nodarbību vadītāju algām (no interešu izglītības budžeta). Šāda prakse lielajām organizācijām ir vairākās Latvijas pašvaldībās.

Mums ir vienības, kuras ir noformētas kā interešu izglītības aktivitātes. Tas ir ļoti atkarīgs no pašvaldības gatavības noformēt to kā interešu izglītības pulciņu. Ir dažas pašvaldības, kuras ir pateikušas, ka nebūs, un tad ir dažas, kuras ir atvērtākas. Interešu izglītība ir kaut kas, ko dara ilgstošāk, un mēs tam atbilstam – mums notiek iknedēļas nodarbības vienības ietvaros, kas ir kā pulciņš. Tad nāk papildus pārgājieni, nometnes un tā tālāk. Es teiktu, ka mēs esam pelēkajā zonā starp to, kas skaitās tradicionālā interešu izglītība un kas ir brīvformas neformālā izglītība. (NVO)

Tāpat daudzās pašvaldībās jaunatnes jomā notiek aktīva sadarbība ar skolām, nodrošinot to, ka neformālā izglītība ienāk formālajā izglītībā vai papildina to – jauniešu centra pārstāvji un NVO ar savām programmām dodas uz skolām vai piedāvā papildinošas aktivitātes skolu programmai.

Pēc būtības strikta nošķiruma jau īsti nav. Pat formālajā izglītībā ienāk neformālās izglītības metodes. Tas drīzāk ir administratīvs nodalījums, bet tāda ārkārtīgi stingra atšķirība diez vai ir. Mūsu vienības absolūti lielākā daļa administratīvi ir zem interešu izglītības un notiek sadarbībā ar skolām. (NVO)

Vēl viens neformālās izglītības formāts var būt brīvprātīgais darbs, kas gan visbiežāk netiek formulēts kā neformālās izglītības programma, bet var būt pilnībā balstīts neformālās izglītības principos un pieejā, it īpaši praktizējot “mācīšanos darot” principu un piedāvājot jauniešiem ilgtermiņā padziļināti apgūt tādas prasmes, kuras netiek piedāvātas īstermiņa un grupu mācībās.

Man ir grūti, ka neformālo izglītību sauc par mācībām, jo mūsu izpratnē liela daļa neformālās izglītības ir tas, ko sauc par “mācīties darot”, kas ne vienmēr ir mācības. [...] lielu daļu pieredzes viņi iegūst tieši jau esot pasākumā, mācoties no pieredzējušākiem un procesa. (NVO)

Tāpat ir vesela virkne starptautisku un vietēja mēroga brīvprātīgā darba projektu ES programmas Eiropas Solidaritātes korpuss ietvaros, kur dažādas organizācijas uzņem brīvprātīgos un veic vietēja mēroga solidaritātes aktivitātes. Šīs programmas pilnībā balstās neformālās izglītības pieejā – brīvprātīgie mācās, iesaistās vietējās kopienas aktivitātēs un arī paši organizē neformālās izglītības aktivitātes, noslēgumā izvērtējot savas apgūtās kompetences un saņemot *Youthpass*.

Ļoti nozīmīgs neformālajā izglītībā ir brīvprātīgais darbs. Pie mums ir ārvalstu brīvprātīgie [Eiropas Solidaritātes korpasa programmas ietvaros]. (JD)

Visbeidzot, neformālā izglītība ir plašākas – mūžizglītības – ekosistēmas daļa, kas organiski mijiedarbojas ar citiem sektoriem arī citās izpausmes formās un kurā gūtās kompetences atzīst aizvien vairāk dažādās jomās.

6.6. Neformālās izglītības programmu izstrāde un ikdienā lietotie termini

Tikpat atšķirīgas pieejas kā nosakot neformālās izglītības robežas, neformālās izglītības veicējiem jaunatnes jomā ir arī definīciju un terminu pielietojumā, raksturojot neformālo izglītību. Dažādos kontekstos un ar dažādiem pamatojumiem tiek lietoti jēdzieni neformālās izglītības “programma”, “mācības” vai “aktivitātes”.

Termini tiek lietoti pēc pašu ieskatiem, vienlaikus atzīstot, ka ne vienmēr jūtas droši par to pareizu lietojumu.

Vai programma ir kā viena mācību programma, piemēram, mentoru mācību programma, kas notiek atkārtoti, vai arī konkrēts viens pasākums? Ja mēs skaitām mācību pasākumus, tad mums tie ir 120–150 gadā. Ja skaitām specifiskas, individuālas programmas, tad tās ir 10–15. Vai skaitām arī atsevišķas metodes? Brīžiem nevarētu teikt, ka tās ir bijušas mācības, bet jaunieši ir no tā iemācījušies, ieguvuši atziņas. Tad varam ievilkt "ķeksi" – jā, šī ir mūsu piedāvātā mācību programma? Piemēram, mums ir simulācijas spēle par sabiedrības daļām, kur jaunieši 2,5 stundu garumā veido iniciatīvas, tās paraksta. Tehniski tās nav mācības. Tās ir divarpus stundas, kurās simulē, strādā, ēd cepumus un rezultātā izstrādā ideju. Beigās viņiem ir tik daudz atziņu, ka tehniski tas arī ir mācīšanās veids. Un tad ir starptautiskas neformālās izglītības mācības, kur ir vairāku dienu programma pa stundām. (NVO)

Mēs nelietojam vārdu “programmas”, jo, man šķiet, mēs tādas neveidojam. Īstenojot aktivitātes, mēs saprotam jauniešu intereses, un tad pielāgojam aktivitāti. (NVO)

Es parasti nesastādu programmu, bet eju vadīt aktivitātes. (JLS)

Jāatzīmē, ka Izglītības attīstības pamatnostādņēs 2014.-2020.gadam¹²⁹ bija definēts, ka “neformālās izglītības programmas nosaka tās saturu un atbilstību sabiedrības pieprasījumam gan ar profesionālo darbību saistītajās jomās, gan uz iedzīvotāju personīgajām interesēm vērstu. Pēc neformālās izglītības programmas apgūšanas var izsniegt dokumentu, kas apliecina personas dalību (nevis apgūtās zināšanas un prasmes) neformālās izglītības programmā, bet tā nav obligāta prasība”. Savukārt, lai izsniegtu dokumentu, programma ir jāreģistrē pašvaldībā saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 395¹³⁰, un no 2023. gada jūlija šie noteikumi attiecas arī uz jauniešu auditoriju, ne tikai pieaugušajiem. Pirms šo MK noteikumu stāšanās spēkā, kas tagad nosaka vienotu kārtību neformālās izglītības programmu reģistrācijai Latvijā, agrāk reģistrācijas kārtību šīm programmām noteica pašvaldības līmeņa saistošie noteikumi, kas tika izstrādāti katrā pašvaldībā saskaņā ar Pašvaldību un Izglītības likumiem. Līdz ar to no tā izriet, ka mainītais regulējums ļauj par neformālās izglītības programmām saukt tikai reģistrētas neformālās izglītības programmas, tomēr ikdienas darbā vārds “programma” daudz tiek lietots praktiskā nozīmē, sastādot programmu jebkurai neformālā izglītības aktivitātei vai pasākumam, it īpaši JSPA organizētajās mācībās.

Es arī nelietoju terminu “neformālās izglītības pasākums”. Piemēram, mēs piedāvājam orientēšanās aktivitāti – kaut kur paskriet un uztaisīt labirintu īsti nav neformālā izglītība. Bet tad mēs pieliekam klāt tēmu par vienlīdzību un iekļaušanu kā vienu no ilgtspējīgas attīstības mērķiem un pēc tam mēģinājām arī caur aktivitātēm nereflektēt.

¹²⁹ Saeimas paziņojums Par Izglītības attīstības pamatnostādņu 2014.-2020.gadam apstiprināšanu. 22.05.2014. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/266406-par-izglitibas-attistibas-pamatnostadnu-20142020gadam-apstiprinasanu>

¹³⁰ MK noteikumi Nr. 395. Kārtība, kādā tiek izsniegtas atļaujas neformālās izglītības programmas īstenošanai. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/343813-kartiba-kada-tiek-izsniegtas-atlajas-neformalas-izglitibas-programmas-istenosana>

Neformālā izglītība ir plānots process, jābūt mazliet teorētiskam saturam, plus viņi paši kaut ko dara, un pēc tam viņi paskatās uz to – ir vai nav aktuāls, vai viņš kaut ko ieguva vai neieguva. (NVO)

Daži informanti, it īpaši tie, kuri ikdienā strādā ar jauniešiem ar ierobežotām iespējām un zemāku motivāciju mācīties, atzīst, ka dažkārt apzināti nelieto terminus “mācības”, “izglītība” vai “programma” savā ikdienas darbā, lai neaizbiedētu no šīm aktivitātēm jauniešus, jo šie vārdi saistās ar mazāk aizraujošiem, grūtiem procesiem.

Neformālajā izglītībā ļoti svarīga ir līdzdalība. Labā prakse un mērķis ir, kur vien tas ir iespējams, veicināt jauniešu iespējami aktīvāku iesaisti ne tikai dalībā neformālās izglītības aktivitātēs, bet arī lēmumu pieņemšanā to veidošanā un organizēšanā, tādējādi audzinot patstāvīgus un aktīvus pilsoņus un nākotnes līderus. Un jauniešu iesaiste neformālās izglītības aktivitāšu izstrādes procesā var būt dažāda, atkarībā no konkrētās mērķa grupas, jauniešu iepriekšējās pieredzes un plānotā aktivitātes veida. Labā prakse un mērķis ir, kur vien tas ir iespējams, veicināt jauniešu iespējami aktīvāku iesaisti ne tikai dalībā neformālās izglītības aktivitātēs, bet arī lēmumu pieņemšanā to veidošanā un organizēšanā, tādējādi audzinot patstāvīgus un aktīvus pilsoņus un nākotnes līderus.

Pieaugušie nevis māca, bet atbalsta. Pārsvārā iedodam idejas, novadam vienu nodarbību, bet tālāk tas, ko vismaz mēs vēlētos, ir – lai jaunietim pašam ir interese, lai viņš arī pats ietu darīt. (NVO)

Vairākās pašvaldībās un organizācijās ir izdevies izveidot aktīvas jauniešu grupas, kur paši jaunieši vada neformālās izglītības aktivitātes sev un arī citiem jauniešiem, īstenojot vienaudžu izglītības jeb “jaunietis–jaunietim” pieeju.

Vasaras dienu bērnu nometnes organizē paši jaunieši, galvenokārt jauniešu dome. Jaunieši ikdienā ir pieredzējuši neformālo izglītību un ir tik advancēti, ka var organizēt aktivitātes bērniem. (JLS)

Jaunieši ir gribīgi un varoši, un man reizēm pat šķiet, ka es varētu neko nedarīt, tikai apmaksāt rēķinus. Tas arī ir tas, uz ko izgāju – lai viņi mācās darīt paši. Nevis ka es viņiem uzlikšu visu uz paplātes, bet paši ies, meklēs un paši visu darīs. Mācīsimies darot. (JD)

6.7. Neformālās izglītības piedāvājums jaunatnes jomā

Saturiski neformālās izglītības piedāvājums jaunatnes jomā ir diezgan plašs un ir atkarīgs gan no novadu, valsts un arī Eiropas jaunatnes politikas prioritātēm, organizāciju mērķiem, gan arī no pašu jauniešu interesēm un vajadzībām, kā arī neformālās izglītības īstenoātāju interesēm un kompetencēm. Visbiežāk tā ir visu šo aspektu kombinācija, it īpaši politikas dokumentos izvirzīto prioritāšu un jauniešu reālo vajadzību kombinācija. Kā to raksturo viens no informantiem – “mums ir svarīgs jauniešu viedoklis, bet mums ir arī svarīgas globālās lietas. Mēs savas pašvaldības dokumentā tāpat liksim iekšā blokus, kas būs saistīti ar globālām prioritātēm. Un projektu pieteikumi ir balstīti tieši tajās”.

Iepriekš strādājām, balstoties Eiropas jaunatnes mērķos. Jaunieši izvirzīja prioritātes. [...] Šobrīd pārejam uz pieeju, kur strādāsim pēc novada izvirzītajām vispārīgajām prioritātēm – uzņēmējdarbība, digitālās prasmes, veselība un labbūtība, un pilsoniskā līdzdalība. [...] Tās var būt dažādas aktivitātes, skatoties, kas tieši ir vajadzīgs pašiem jauniešiem. Galvenais un būtiskākais ir jauniešu vajadzība. Es balstos uz novada prioritātēm un jauniešu vajadzībām. [...] Piemēram, mums ir virziens “digitālās prasmes”, un es prasu – ko jūs gribētu? Varbūt *Canvu*? Viņi saka – mums tas ir noriebies, kaut ko citu? Mēs kaut ko par podkāstiem gribam zināt! Balstoties uz to, ko viņi vēlas, es arī taisu piedāvājumu. (JD)

Lielie virzieni tiek iezīmēti novada prioritātēs, bet tieši tas, ko viņi vēlas, ir jauniešu izvēle. Piemēram, uzņēmējdarbības virzienā mēs mācām par līderību, komandas darbu. [...] Pirms plānojām nākamā gada budžetu, mēs

arī veicām anketēšanu par to, kas jauniešiem tiešām ir vajadzīgs. Man galvenais ir mērķis, kāpēc viņam tas ir vajadzīgs, un es tiešām cenšos viņus visus pašus iesaistīt. (JD)

Pēc grupu intervijās sniegtās informācijas var secināt, ka pašvaldību jauniešu centros ir visaptverošāka, plašāka pieeja tēmām un neformālās izglītības metodēm, jo jauniešu mērķa grupas ir dažādas. Tikmēr organizācijas bieži specializējas konkrētā neformālās izglītības jomā, kas atbilsto viņu organizācijas profilam un stratēģiskajiem mērķiem (piemēram, cilvēktiesības, līdzdalība, vides izglītības joma u.c.) vai atbilstoši konkrētai izvēlētajai metodoloģijai, pieejai (piemēram, āra dzīves aktivitātes). Vienlaikus jauniešu auditorijas ir dažādas, un tikpat dažādi notiek neformālās izglītības aktivitāšu plānošana un īstenošana – tā var atšķirties pat vienā jauniešu centrā, organizācijā.

Mūsu organizācijas struktūrā ir vienības, kuras darbojas diezgan autonomi. Katrai vienībai ir savs vadītājs, un saturs katrā vienībā atšķiras, atkarībā no tā, kāda ir šī vienības vadītāja specialitāte. [...] Iesaistīties kopienā un personīgā izaugsme – tie ir divi stūrakmeņi. Āra dzīve ir viena no pamattēmām – mezglu siešana, uguns kuri, ēst gatavošana ārā. Tās ir prasmes, kas ir vajadzīgas nometnēm un noteikti tiek iemācītas. Tā ir daļa no satura visās vienībās. Tāpat visur tiek iekļauta vērtību sistēma – patriotisma elementi, 10 likumi. (NVO)

Informanti arī neslēpj, ka gan organizāciju, gan pašvaldību neformālās izglītības tematisko piedāvājumu un apjomu būtiski ietekmē arī dažādu sadarbības partneru un finansētāju prasības un to izvirzītās prioritātes, tāpat arī dažādu projektu finansēšanas konkursu iespējas.

Vadām mācības par 12–13 tēmām: projektu vadība, pilsoniskā līdzdalība, mentālā veselība, medijpratība, atkarības, virtuālā realitāte, jaunatnes jomas pētniecība, pamata darbs ar jaunatni u.c. Tēmas ir atkarīgas no tā, kam ir nauda. Kam mums piešķir projektu, tam mēs varam vadīt. Ja nepiešķir naudu, tad ir grūtāk par šo tēmu vadīt. (NVO)

Gada prioritārās tēmas izdomā organizācijas vadība un tās mainās, atkarībā no sadarbības partneriem. Savukārt mācību tēmas brīvprātīgajiem un vadītājiem nāk no pieredzes un vajadzības. (NVO)

Attiecībā uz tematisko pieprasījumu no jauniešu puses, kāds informants norāda, ka jaunieši grib zināt par ļoti dažādām tēmām – finanšu pratību, emociju vadību un mentālā stāvokļa izpratni, trauksmi, depresiju, mobingu, bulīngu, pašapziņas celšanu, pašvērtējumu, drēbēm un izskatu, par ēdienu skolā, par stresu, kā arī publisko uzstāšanos, līderības prasmēm un līdzdalību jeb kā iesaistīties pašvaldības un valsts jautājumos, lai viņu vēlmes sadzird. Jauniešiem arī patīk iesaistīties labdarības procesos, piemēram, cept piparkūkas vientuļajiem pensionāriem. Kā norāda viens no informantiem, kopumā šo aktivitāšu mērķis ir “sagatavot jauniešus patstāvīgai dzīvei un darba tirgum”.

Ēdiens ir ļoti svarīgs. Mēs veidojam aktivitātes, kur viņi paši taista ēst, un šis process ir ļoti svarīgs. Mēs vēl liekam tērēt naudu un atnest čeku, jo mēs uzticamies. Kļūdas būs, bet par to mēs arī runājam pēc tam. (NVO)

Man šobrīd 95% ir meitenes, un pēc sarunām, ko viņas grib, ir runa par mentālo veselību. Tas būs aktuāli jebkurā brīdī. Covid sekas ir vēl joprojām izjūtamas. Mēs regulāri runājam par trauksmi, depresiju. Viņi prasa par mobingu, bulīngu, pašapziņas celšanu, pašvērtējumu. [...] Bez emocionālās labbūtības nekas jau uz priekšu neiet. Ja viņi paši nav sevi sakārtojuši savu domāšanu, viņi nespēs ne uz ko citu koncentrēties. Un maniem jauniešiem šobrīd ir ļoti vajadzīgs emocionālais atbalsts. (JD)

Viens informants norāda uz tendenci, ka “pirms pieciem gadiem visi ļoti runāja par reprodiktīvo veselību”, bet šodien daudz aktuālāka ir mentālā veselība, un “reprodiktīvā veselība ir nolikta otrā vietā”. Un vienlaikus vairākiem informantiem ir bažas par svarīgo tēmu plašo klāstu un veidu, kā tās tiek pasniegtas.

Tās ir ļoti nopietnas un svarīgas tēmas, bet ir arī svarīgi, lai kaut kādā brīdī viņus nenoslogo, informācijas ir ļoti daudz. Ir svarīgi runāt par mentālo veselību, bet arī vairāk domāt, ka ar tevi viss ir kārtībā, ka ir normāli justies mazliet haosā kā tūnīm, ka tev nav uzreiz jāmeklē šausmīgākā psiholoģiskā palīdzība. Samērīgi to visu. Mentālā veselība ir svarīga tēma, bet ir svarīgi to paņemt “veselīgi”. (JLS)

Mentālā veselība – jau slikti paliek no tā termina, jo viņu bāž visur, un nav pārlicības, ko ar to domā. Mentālās veselības mācības – es tām neticu. Kas tas ir, ko tu piedāvāsi trīs stundās, lai tas jaunietis kļūtu mentāli vesels? Tu varbūt spēsi sataustīt, kādas ir viņu problēmas, un varbūt viņš nemaz nerunās. Ir mēnešiem ar viņu jāstrādā, lai saprastu, kas ir viņa zemūdens akmeņi un kāpēc. (NVO)

Lai arī daudzi jaunieši apzinās savas vajadzības un pieprasa konkrētu mācību aktivitāšu saturu, vairāk informanti norāda uz jauniešu grupām ar “neapzinātajām vajadzībām”, kuras tad viņi cenšas nolasīt un integrēt piedāvātajos mācību piedāvājumos, it īpaši darbā ar sociālā riska jauniešiem, kuriem, piemēram, emocionālās vajadzības nereti ir tabu tēma, un vienlaikus skaidri parādās “vajadzība attīstīt spēju būt un izdzīvot mūsdienu sabiedrībā”.

Mūsu mērķauditorija ir jaunieši, kas neiet uz jauniešu centriem, viņi nav iesaistīti nekādā interešu izglītībā vai profesionālās ievirzes aktivitātēs, viņi ir tie kas ir tā kā “palikuši pāri”, kuri nav nevienā vietā. Viņi nenāks uz nekādām veselīga dzīvesveida vai mentālās veselības aktivitātēm. Viņi māk risināt savas mentālās veselības problēmas – vai tas ir strukturēts veids, ir cits jautājums. Saprotot, kādas ir viņu intereses, mēs pielāgojam aktivitātes, un tad kaut ko lēnām mēģinām “iebarot”, kas viņiem varētu noderēt. [...] Tēmu ziņā mēs foksējamies, lai stiprinātu jauniešos pamatkompetences. Un tad skatāmies uz to, kas notiek. Tur jau iekšā vienmēr ir tā pašapziņa. Piemēram, kas tev traucē būt aktīvam vietējā kopienā? Es baidos par kaut ko runāt. Un tad aiziet – un tu saproti, ka grupa ir problemātiska, un tālāk vari ar to strādāt. Nevienam nav pamanījis, kāpēc viņš visu laiku dzīvo panikā vai kāpēc viņš visu laiku lieto alkoholu – tāpat vien katru nedēļu nogali “pielej seju”, un viņam ir tikai 16, 17 gadi... Viņam ir bail komunicēt ar cilvēkiem, un tas [alkohols] ir vienīgais veids, kā viņš spēj to darīt, jo tad pazūd robežas. Iesaistot ilgākā projektā, otrajā, trešajā, pa pilienam iedodam vajadzīgās kompetences, un tālāk jau viņš pats atrisina kaut ko. (NVO)

Nesen bija jauniešu pētījums (aptauja) novadā. Kas viņiem pietrūkst? Izklaides! Viņiem vajag klubus, boulingu, kultūras pasākumus tieši jauniešiem. Tajā pašā laikā citā jautājumā par mentālo veselību bilde ir traģiska – tikai 17% no vairākiem simtiem jauniešiem ir atbildējuši, ka viņiem nav neviena no uzskaitītajām mentālās veselības problēmām. Tagad jādomā, kā caur izklaidi viņiem “iebarot” mentālās veselības jautājumus. Reizēm viņi nemaz neapjēdz, ka viņiem vajadzētu kaut ko gribēt. Es atnācu, apsēdos centrā, un es vairāk arī neko nevēlos. (JD)

Visbeidzot, vairāki informanti norāda, ka vēl svarīgāk par neformālās izglītības aktivitāšu tēmām ir šo aktivitāšu pasniegšanas un īstenošanas veids – “ja pareizi pasniegs, tad jauniešiem būs interesanti vārīt zupu vai zāģēt malku (NVO)”. Un šajā vidē ir svarīgi, ka jauniešiem ļauj kļūdīties – “ja viņi zinās, ka šī ir droša vieta, kur vari kļūdīties, eksperimentēt, tad ir lielāka iespēja, viņi būs gatavi pamēģināt jebko, ko piedāvāsi (NVO)”. Tāpat jauniešiem ir svarīgi “justies emocionāli iekļautiem un pieņemtiem”. Tad jaunieši ir gatavi daudz ko darīt, mēģināt un uzzināt.

6.8. Neformālās izglītības formāti un metodes

Fokusa grupās organizāciju un pašvaldību pārstāvji tika aptaujāti arī par efektīvākajiem neformālās izglītības formātiem, metodēm un neformālā izglītības aktivitāšu optimālo ilgumu, tai skaitā īstermiņa un ilgtermiņa mācību procesu priekšrocībām un trūkumiem. Visi kopīgi atzina, ka mācību ilgums un formāts ir ļoti atkarīgs no tēmas, jauniešu grupas un pieejamajiem resursiem. Tomēr sarunu laikā iezīmējās atsevišķas tendences.

Visizplatītākās ir dažu stundu līdz vienas dienas klātienē aktivitātes, jo tās prasa mazāk resursu, kā arī tās vieglāk ieintegrēt aizņemto jauniešu ikdienas ritmā.

Kad pašpārvaldes tiekas, tad ar visām pusdienām pietiek ar četrām stundām. Protams, tas ir dienas vidus, viņi nav skolas nomocīti, ir ar svaigām galvām, izgulējušies un paēduši. Tad tas strādā ļoti labi. (JLS)

Jaunieši nāk uz vienreizējiem pasākumiem, kuri ilgst ap trīs stundām. Ir svarīgi, vai tā tēma un darbība, un tā emocija, ko viņi dabūs, ir viņiem aktuāla. [...] Savukārt vairāku dienu mācības ir saistītas gan ar papildu resursiem, gan arī ar jauniešu dzīvi – kur jauniešu dzīves ciklā, skolas un pulciņu sistēmā tu vēl ieliksi vienu, divu vai piecu dienu mācības? Un vēl, mazākās vietās it īpaši – kā mēs ierakstāmies transporta sistēmā. (JD)

Liela daļa aptaujāto ir arī novērojuši, ka jauniešiem ļoti patīk, ja “aktivitātes notiek vairākas dienas pēc kārtas un ir iespēja palikt pa nakti”. Daži uzsver, ka tas pat vairāk piesaista jauniešus un notur viņu uzmanību, kā arī viņus samobilizē, nekā dažu stundu ilgi pasākumi. Tāpat, “jo ilgākas ir aktivitātes, jo dziļāk varam ieiet tēmā”, kas dažu stundu pasākumos nav iespējams. Un jauniešiem ir “vajadzīgs laiks, lai ietu sazobē. Kamēr viņi iešūpojas – viena diena ir par īsu”. Turklāt vairāki informanti ir novērojuši, ka tieši naktij pasākumā ir sava burvība, kas satuvina jauniešus – “naktī visiem “kaut kādas čakras atveras”, viņi visi paliek nedaudz jocīgāki un draudzīgāki, un izdomā visādas dīvainas spēles. Viņiem patīk tā “burzīšanās””.

Mums ir 24 stundu (agrāk arī 48 stundu) maratons, un tas strādā. Tas mobilizē, viņi dara, viņi neguļ, viņi varbūt kaut ko mazliet paguļ, bet viņiem ir pateikts, ka konkrētā laikā būs jāprezentē savs rezultāts. Tas ir tāds pozitīvs stress. Tu vari iedot ļoti daudz satura un vēl motivēt izdarīt kaut ko pašiem. Mācībās, kas ir tikai 3–4 stundas, jaunieši parasti noliec – jāskrien mājās, jāskatās seriāls. Šos 24 stundu pasākumus mēs nerīkojam kaut kur, kur ir viegli aiziet prom – ja esi atbraucis, tad prom no šejienes netiec. Visu laiku esi “tur iekšā”. Tu mobilizējies. (NVO)

Spēlējām spēles naktī, kas ir ļoti interesanti, kad neredzi, un ir gaismiņas, mazliet ir bail. (NVO)

Informanti ar ilgāku darba pieredzi jaunatnes jomā gan secina, ka jauniešu interese par nakšņošanu pasākumu norises vietā gadu gaitā ir mazinājusies. Divu novadu jaunatnes lietu speciālistes arī uzsver, ka jauniešiem patīk, ja aktivitāte notiek darba dienā, skolas laikā, un viņam tiek uzrakstīta zīme par skolas kavējumu.

Ir arī dažādi neformālās izglītības mācību pasākumi, kuri ilgst vairāk par vienu vai divām dienām. JSPA organizētās mācības visbiežāk ilgst divas vai trīs dienas, retāk – četras. Savukārt starptautiskās Erasmus+ mācību mobilitātes var ilgt pat līdz 10 dienām. Tomēr ne visi jaunieši un jaunatnes darbinieki ir gatavi prombūtnei mācībās ilgāk par dažām dienām.

Lielāka atsauce bija uz piecu dienu treniņu kursu, nekā uz jauniešu apmaiņu, kura notiek 10 dienas. (JLS)

Visbiežāk taisām četru dienu nometnes mūsu pašu resursu dēļ. Izrauties uz 4 dienām pašiem vadītājiem ir pietiekami grūti, nerunājot par pilnu nedēļu. Bet četras dienas vismaz iedod tādu pabeigtības sajūtu, jo trīs dienu nometnē tu vienā dienā atbrauc, vienu darbojies, un trešajā jau brauc prom. Divas pilnas darbības dienas vismaz iedod tādu garšu. (NVO)

Mentoru mācības reizi gadā mums notiek *hard-core* versijā – trīs dienas, 12 stundas katru dienu, un visi ir “beigti”. Bet citādāk nevar. Tas ir optimālais, kā dabūt kopā 20 pieaugušus cilvēkus. Ir skaidrs, ka nedēļu viņi tam neveltīs, vairākus vakarus arī ne, tad nu optimālais variants ir viena nedēļas nogale no piektdienas līdz svētdienai. (NVO)

Atsevišķās pašvaldībās tiek veidotas neformālās izglītības programmas kā vairāku īsu, bet savstarpēji saistītu un papildinošu tematisko nodarbību sērija. Tas ir kā risinājums iespējai iedziļināties tēmā, tomēr pielāgot programmu jauniešu aizņemtajam dzīves ritmam, kā arī vienlaikus ietaupīt resursus, ka citkārt būtu jāpatērē nakšņošanas un ēdināšanas nodrošināšanai.

Cikliskums ir svarīgs, ja tēmas ir saistītas. Tāpēc mums ir piecu nodarbību cikls – piecas nedēļas pēc kārtas reizi nedēļā vakaros pa vidēji trīs stundām, jo tās ir saistītas lietas un cita citu papildinošas. Un tās ir piecas nedēļas, nevis pieci mēneši, lai informācija vēl būtu svaiga. (JD)

Cikliskums veidojas mācību gada ietvarā. Sarunu vakari notiek deviņus mēnešus – kā skolā. Aktivitāte ir vienu reizi mēnesī. (JD)

Darbam vislabākais ir gada cikls ar vasaru pa vidu, kad ir audzēšanas periods. Mācību metodei cikls ir izveidots tā, ka tas noslēdzas rudenī, kad ir ražas laiks. (NVO)

Citu informantu pieredze gan liecina, ka cikliskums jeb vairāku savstarpēji saistītu aktivitāšu sērija noteiktā laikā ilgtermiņā jauniešus vairāk atbaida, nevis piesaista, jo ilgtermiņa mācību process nozīmē arī ilgtermiņa saistības, ko daudzi jaunieši nevēlas uzņemties.

Mums cikliskās mācības īsti nestrādā. Esam mēģinājuši. Ir jaunieši, kuri atnāk un kuriem interesē tēma, bet, kad mēs runājam, ka būs vēl tikšanās, viņi sāk “raustīties” – ā, ja es atnākšu, tad man uzreiz liks vēl trīs reizes nākt. Viņi par to baidās. Vai arī viņiem jau ir citi plāni, un tad ir grūtāk salikt datumus, lai visi tiktu uz visām tikšanās reizēm. (JLS)

Līdzko tu viņam izstāsti, ka būs četri pasākumi, viņš jau aizdomājas, vai viņš tiešām grib iesaistīties pusgada garumā. (JD)

Šobrīd jaunatnes jomā pavisam noteikti dominē klātienē mācības – tiešsaistē grib strādāt vairs retais, un to tiešsaiste visiem vairāk saistās ar nepatīkamajiem pandēmijas laikiem, kad darbs tiešsaistē bija nepieciešamība un reizēm vienīgā iespēja strādāt. Tāpat informanti atzīst, ka ir “grūti būt virtuālā vidē kopā”. Ne tikai jaunieši, bet arī paši neformālā izglītības īstenotāji labprātāk vēlas tikt ar jauniešiem klātienē. Tomēr atsevišķos gadījumos tiešsaiste joprojām ir efektīvs rīks, lai sasniegtu auditoriju, piemēram, ja grupa ir no dažādām Latvijas vietām vai atrodas dažādās valstīs un ir nepieciešama īsa kopīga satikšanās. Neformālās izglītības īstenotāji gan uzsver, ka veiksmīgām tiešsaistes mācībām ir nepieciešama “ļoti motivēta grupa”. Piemēram, ar jauniešiem, kuriem jau tā ir zema motivācija kaut ko darīt, tiešsaiste nestrādā gandrīz vispār. Tomēr motivētākām grupām tiešsaistes mācību procesus var labi kombinēt ar klātienē mācībām ilgākā periodā, tiešsaisti izmantojot gatavošanās un izvērtēšanas procesiem, kā arī īsiem un regulāriem kopā sanākšanas brīžiem.

Mums joprojām ir Zoom mācības reizi mēnesī organizācijas padomei, kas sastāv no [nodaļu] priekšniekiem. Viņi ir no visas Latvijas un sanākt kopā ir visai sarežģīti, tādēļ tiek reizi mēnesī tiešsaistē. Reizi gadā viņiem ir klātienē mācības uz divām dienām, un puse dienas vien pāet, kamēr viņi atbrauc. (NVO)

Kopumā neformālās izglītības mācību vadītāji jaunatnes jomā uzsver, ka nav viena “pareizā” formāta – viss atkarīgs no konkrētās situācijas un mācību vadītāja kompetences izvērtēt situāciju un izveidot vislabāko programmu konkrētajai situācijai un mērķa grupai.

Ir vairākas NVO, kuras neformālajā izglītībā ir specializējušās tieši ārā dzīves aktivitātēs un piedzīvojumu izglītībā – orientēšanās, pārgājieni, supošana, “izdzīvošanas nometnes” un citas ārā dzīves aktivitātes. Šīs organizācijas iekšējās savā darbā izmanto retāk. Arī pašvaldību jauniešu centros dažkārt tiek izmantoti ārā dzīves elementi, taču tur ir mazāk ārā dzīves ekspertīzes un tie ir īsāki procesi un vairāk tiek integrēti citos mācību procesos, kā arī tad akcents ir uz sporta aktivitātēm, jo pašvaldību pieredzē sporta aktivitātes ārā ir iespēja iesaistīt lielākas jauniešu grupas.

Kad ir nometnes, pilnīgi viss notiek ārā, mežā. [...] Ziemā (janvārī) arī notiek nometne apsildāmajās teltīs. Daudz gatavošanās, malkas zāģēšana, bet tajā pašā laikā tas ir viens no lielākiem izaicinājumiem. To izmanto kā tādu statusa simbolu – cik “baltie vilki” tev ir bijusi? Tas norūda jauniešus. (NVO)

Strādājot ar jauniešiem ārtelpās, viņiem tas ir daudz saistošāk, nekā atrasties telpā. Viņiem vairāk patīk darīt, būt procesā. Lielākā daļa domā, ka viņi iet pārgājienā, bet mēs esam pa vidu sadomājuši arī citas lietas, kur viņiem caur darīšanu ir jāmēģina saprast tēma, ar sevi jāstrādā. Viņi izdzīvo aktivitāti, tu redzi viņu emocijas, un tas paliek vairāk. (NVO)

Ārpustelpu aktivitātes visbiežāk taista paši jaunieši. Viņi paši izdomā, kad ir laiks iet pārgājienā, tad uzraksta jauniešu iniciatīvu, un iet pārgājienā. Mēs esam tikai pieskaņotāji. (JLS)

Attiecībā uz neformālās izglītības metodēm, viena no neformālās izglītības “firmas zīmēm” ir enerģiskā jeb uzlādētāji un iekustinātāji. Tāpat ierastas metodes ir komandas veidošanas aktivitātes, prāta vētras, grupu diskusijas un dažādas radošas izvērtēšanas metodes. Daži atsevišķas metodes neizceļ, bet uzsver, ka galvenais ir to dažādība kopējā programmā un spēja metodes pielāgot konkrētai situācijai.

Esmu novērojusi, ka jauniešiem patīk metodes, kuras sākumā nedaudz biedē. Piemēram, vienā jauniešu domes saliedēšanās pasākumā liku zīmēt piparkūku vīriņu un rakstīt, ko es protu ar galvu darīt, ko ar rokām, un kas man ir sirdī. Sēžu un skatos, ka visiem tukši tie piparkūku vīriņi un domīgi ģīmji – nesaprotu, laikam “auzās iebraucu” ar šo uzdevumu. Beigās pavilkās un teica, ka šis bija forši. Nākamajā gadā, kad taisu pasākumu, viņi jautā – vai mēs zīmēsim to vīriņu? Kad viņiem jāsaka 3 lietas labas par sevi un 3 sliktas, tad sliktās uzreiz, kā no lielgabala izšauj. Bet labās sēž un funkcionē. Pēc tam teica, ka bija labi, ka varēja kaut ko labu par sevi apzināt, ka viņiem tas ir, jo ikdienā viņi par to nedomā. (JD)

Jauniešiem patīk arī dažādi digitālie rīki, piemēram, veidot video vai podkāstus, kā arī darboties ļoti praktiski – gatavot pašiem ēst, naudas tērēšana. Viens no informantiem arī ir novērojis, kas jauniešiem patīk asas izjūtas – “kaut ko salauzt ir forši. Izkliegties, ķēmoties.” Kopumā informanti ir vienprātīgi, ka ir svarīgas aktivitātes, kuras izraisa emocijas. Visi informanti arī uzsver, ka mācīšanās procesā maksimāli tiek ievērots “mācīties darot” princips, bet konkrētās metodes bieži ir atkarīgas no konkrētā mācību vadītāja izvēles un iepriekšējās pieredzes. Nereti neformālajā izglītībā tiek izmantotas arī simulācijas un lomu spēles, tomēr tās informanti pieminēja salīdzinoši retāk, un daļēji tas ir skaidrojams ar neformālās izglītības īstenotāju gatavību šīs metodes īstenot, jo tās var radīt samērā spēcīgu ietekmi uz jauniešiem, kas pieprasa augstu gatavību reaģēt uz grupā notiekošo izaicinošās situācijās, tāpat tās arī prasa lielāku sagatavošanos un aizņem ilgāku laiku. Informanti norāda uz simulācijas un pašizvērtējuma metožu jaudu rosināt jauniešos spēcīgas emocijas, tādējādi uzrunājot viņus attieksmju līmenī un atstājot būtisku ietekmi uz jauniešu personīgo izaugsmi.

Kad veicām aktivitāti “Solis uz priekšu”, es pati biju sabijusies, jo man tā kompānija bija tāda interesanta. Pabeidzām aktivitāti, un devāmies ārā svaigā gaisā pārrunāt. Izejam vienu tūri. Izrunājam. Pēc tam man jautā – vai tev ir vēl tās lomas, un vai mēs vēlreiz varam iziet šo un iejusties lomās? Par laimi, man bija gatavots diezgan, jo baidījies, ka kāds nevēlēties iejusties tajā lomā, ko izlozē. Un viens tāds gadījums bija. Bija puisis, kurš nevēlēties iejusties geja lomā. Pēc tam izvilka citu lomu – bezpajumtnieks viņš bija ļoti labprāt. Tad gājām otru tūri. (JD)

6.9. Jauniešu ieguvumi no neformālās izglītības

Neformālās izglītības īstenotāji ir novērojuši ļoti dažādus ieguvumus jauniešu personīgajā izaugsmē, kas ir noderīgi gan darba tirgū, gan patstāvīgas dzīves uzsākšanai. Neformālās izglītības ceļā attīstīto kompetenču spektrs ir ļoti plašs – no praktiskām ikdienas rūpēm par sevi līdz dažādu rakstura īpašību attīstībai, komunikācijas attīstībai, prasmei strādāt komandā, psiholoģiskai noturībai stresa situācijās un prasmei prezentēt, kā arī vispārējam priekšstatam par darba kultūru un projektu ciklu. Aptaujātie atzīst, ka ne vienmēr šos ieguvumus ir viegli nodefinēt un izmērīt. Tāpat nav tik vienkārši izmērīt, cik daudz no jauniešu izaugsmes

ir tieši neformālās izglītības nopelns, tomēr nereti paši jaunieši atzīst, ka tieši neformālā izglītība devusi atspērienu izaugsmei.

Jaunietis var iegūt *soft skills* – prasmi risināt konflikta situācijas, prasmi komunicēt, kā būt grupā un sabiedrības daļai. Uz to jaunieši arī “parakstās” – tas viņiem ir svarīgākais iegūt jaunus draugus, ieraudzīt jaunas vietas. Viena no svarīgākajām lietām jebkurās mācībās ir tā, ka jaunieši iemācās nodēfinēt savas kompetences – saprast, ko tu māki. [...] Un vēl viņi iemācās plānot un organizēt savu mācīšanos. Tas ir nākamais solis pēc tam, kad tu saproti, ko tu nezini – tad izdomā, kā to iegūt. [...] Vispirms viņi saprot, ko viņi zina un tad – ko nezina, un tad jau domā, kā pilnveidot sevi. Bet, ja tu nevari pateikt, ko tu māki un ko nemāki, tad darba tirgū ir grūti. (NVO)

Dažkārt neformālā izglītība un tās vide jauniešus pilnībā izmaina ļoti pozitīvā virzienā. Jaunieši iemācās paust savu viedokli un nebaidīties runāt, saskatīt un attīstīt savus talantus, nebaidīties kļūdīties, kā arī caur kļūdām mācīties – arī šī pieredze veicina jaunietī pārliecību par sevi un piederības sajūtu, attīsta disciplīnu. Informanti labprāt dalās ar vairākiem konkrētiem piemēriem, kā tieši neformālās izglītība vide ir mainījusi jauniešus.

Jo formālajā izglītībā tu visu laiku tiek sodīts par to, ka kļūdieš, bet neformālajā izglītībā to nedara. Neformālajā izglītībā vari saskatīt savus talantus, jo tev ļauj pamēģināt. Viens jaunietis teica – gribot vadīt pasākumu. Viņš sākumā bija diezgan intraverts, pēc tam atvērs, un bija gatavs iet uz skatuves. Es mazliet sabijos. Sameklējām speciālistu, kas ar viņu mazliet pastrādāja. Novadīja lielo novada pasākumu. Biju zālē un dzirdēju, kā jaunieši blakus teica – eu, tas ir tas no mūsu skolas, viņš ir riktīgi dīvains, bet paskaties, kā viņš vada! Viņš ieguva lielu pārliecību par sevi. Pēc tam gan viņš saprata, ka tas nav tas, ko viņš grib darīt, jo tur ir diezgan daudz jāieguldās. Bet viņš to pamēģināja. Tagad strādā starptautiskā kompānijā. (JLS)

Mums pagastos ir brīvprātīgā jaunatnes koordinators kustība. Lai viņus dabūtu, mēs braucām uz pagastiem, tikāmies ar pagasta pārvaldes vadītājiem un jauniešiem, kurus šie atslēgas cilvēki bija uzrunājuši. Bija viens foršs jaunietis, kurš aktīvi darbojās, iesaistījās aktivitātēs un pats organizēja, brauca uz citu pagastu aktivitātēm. Forši darbojās. Mēs viņu izvirzījām brīvprātīgo godināšanas pasākumam, kurā viņš arī saņēma apliecinājumu. Protams, tur bija arī mediji, un viņš tika atspoguļots presē. Nākamajā dienā mums ir zvans no Izglītības pārvaldes – jūs nopietni šo cilvēku apbalvojāt? Jūs zināt, ka viņš skolā ir lielākais trobelētājs un viņam tik un tik lietas jau uzsāktas, un skolotāji netiek ar viņu galā? Nē, pie mums viņš ir pilnīgi citāds – riktīgi foršs un aktīvs cilvēks. Tas ir viens no piemēriem, kā šī vide var mainīt cilvēku un izcelt viņa labās īpašības. Pagastu brīvprātīgie koordinatori darbojas jau no 2016.gada. Nu jau viņi ir pilngadīgi un apbružājušies visādās aktivitātēs un mācībās, un jau ir izauguši par jaunatnes darbiniekiem. (JLS)

Informanti ir arī novērojuši, ka neformāla izglītība ieliek jauniešos vērtības un veicina piederības sajūtu savai kopienai. Tādejādi var secināt, ka neformālā izglītība sasniedz mērķus, kas tai ir definēti Jaunatnes likumā – sniegt zināšanas, veidot prasmes, iemaņas un attieksmes, kā arī veicināt jauniešu vispusīgu attīstību un aktīvu līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē.

Tad vēl ir līdzdalība – redzēt savu vietu sabiedrībā, kopienā, ka tu tomēr esi daļa no sabiedrības. Tev nevajag obligāti būt pasaules glābējam, bet tu vari palīdzēt kaut vai savai pilsētai. Man ir divas jaunietes, kuras ir nodibinājušas biedrību un iesaista novada jaunatnes darbiniekus projektā. Kad jautāju, kādēļ viņas to dara, viņas teica, ka grib atgriezties Talsos un vēlas, lai te ir forša, izglītota sabiedrība. Neformāla izglītība ieliek vērtības. (JLS)

Neformālā izglītība iemāca sava ieguldītā darba novērtēšanu – novērtēt un pateikties. Kad atvērām jauniešu māju, mums nekā daudz nebija – daži galdi, krēsli, ko aizņēmāmies līdz sagādājām savus. Uzstādījums bija – jauniešiem jānāk savām idejām un jāraksta projekti, un jaunatnes darbiniekiem jāpalīdz. Šogad mums ir jau pāris projekti īstenoti. Tas dod vērtības sajūtu – nevis izmantot un nomest, bet pašiem sagādāt, kārtīgi sāktot un rūpēties arī turpmāk. (JLS)

Ar neformālās izglītības atbalstu daudzi jaunieši iegūst darba tirgū ļoti noderīgas projektu rakstīšanas un vadīšanas prasmes, kā arī gūst savu pirmo pieredzi strādājot starptautiskā komandā, kas savukārt attīsta starpkultūru kompetenci un sniedz iedrošinājumu izmēģināt sevi starptautiskā darba tirgū vai studijās.

Ēnu diena skaitās? Puisis aizbrauca Ēnu dienā pie Aigara Graubas ēnot. Viņam bija pilnīgi citas domas, ko viņš darīs pēc 12.klases. Bet viņš nodzīvoja to vienu dienu pie Aigara, kad tika uzņemta filma Klases salidojums. Aigars rekomendēja vienu augstskolu Nīderlandē. Puisis nav no turīgas ģimenes. Ar motivāciju izdevās ļoti labi, un puisis aizbrauca mācīties uz Nīderlandi, un tagad tur strādā lielā kino kompānijā. Viena diena tavā mūžā sagriež Tavu dzīvi kājām gaisā. Un tas nekas, ka tu esi no tādas mazas Kusas. (JD)

Visbeidzot, neformālās izglītības rezultātā jaunieši ne tikai attīsta savas kompetences, bet šajā vidē nereti gūst savu pirmo darba pieredzi un uzsāk karjeru, ieguldot kopienas attīstībā.

Jaunieši, kuri ir organizāciju līderu lomās, nokļūst projektos, kur ir finansējums, un viņi no brīvprātīgā jaunieša nokļūst apmaksātos amatos, kur kļūst par jauniem, kurš organizē citiem jauniešiem. Viņš piedzīvo savas karjeras sākumu – tu esi ieguldījis laiku un enerģiju kā brīvprātīgais jauniešs, un tagad tev par to jau samaksā. Dažādās neformālās izglītības aktivitātēs piedaloties, es izaugu par projektu vadītāju un mācību vadītāju. Man bija treneris, kas mācīja dažādas lietas. Kad esi tajā burbulī, tā kļūst arī par tavu ikdienējo mācīšanos. Mācies par šo tēmu, par sevi, un tas audzē sociālos muskuļus. (JD)

Kad pirms pieciem gadiem strādāju ciema jauniešu centrā (un tas ir ciems ar savu “slavu” – bijušo cietumnieku ciematiņš), vienai meitenei bija tikko 18 gadi palikuši. Viņa toreiz bija super nemotivēta, viņai neko nevajadzēja un interesēja tikai nauda. Ar visām lietām, ko mēs tur [jauniešu centrā] darījām, viņa šobrīd ir mana kolēģe. Manuprāt, lielisks piemērs, kā vietējai kopienai parādīt, ka es tiku no tās “bedres” ārā – jūs arī varat. Mēs ar viņu strādājām ar neformālās izglītības metodēm un vienkārši esot blakus un ļaujot augt. Meitene ir ļoti zinoša un spējīga. (JD)

Viens puisis atnāca pie mums un teica, ka vecāki kliež mājās – vai viņš var pamācīties un pabeigt skolu pie mums? Viņš sāka pie mums strādāt brīvprātīgo darbu, pabeidza vidusskolu, aizbrauca uz dažiem Erasmus+ projektiem, šobrīd ir jau mājas vecākais un kvartāla menedžeris. Viņam ir izaugsme. Vēl viens puisis bija atnācis. Viņam bija ideja. Viņam arī nesen nomira brālis. Viņš bija mentāli sabrucis. Viņš vienkārši atnāca un sēdēja pie mums. Mēs viņu kaut kā izvilcām. Šobrīd viņš ir viens no populārākajiem *jūtūberiem* Latvijā un sniedz lielisku saturu jauniešiem. Mēs viņam devām iespējas, un viņš tās paņēma. Pirms dažiem gadiem pasniedzu nodarbības vienas augstskolas studentu pašpārvaldei. Pēc vairākiem gadiem [meitene no šīs grupas] man nāca pretī pa ielu un teica – čau, es šobrīd strādāju sabiedriskajās attiecībās. Tādi stāsti ir. Viņi ir dabūjuši drosmi, grupa ir pieņēmuši, un viņi dara to, kas viņiem patīk. (NVO)

6.10. Neformālās izglītības īstenotājiem nepieciešamās kompetences un izglītošanās iespējas

Lai arī neformālās izglītības mācību vadītājiem formāli nav noteiktas konkrēta kompetenču prasības, visi informanti norāda, ka neformālās izglītības vadītājam ir būtisks kompetenču kopums, ko nav iespējams tik viegli nodefinēt un kas vairāk saistās ar cilvēka rakstura īpašībām un komunikācijas veidu, nevis iegūto izglītību. Informanti norāda, ka neformālās izglītības mācību vadītājam jaunatnes jomā ir “jāsaprot vide un jauniešu slengs”, jābūt draudzīgam un cilvēcīgam, nepieciešama harizma un spēja komunicēt ar auditoriju un “empātiski klausīties”, un “ir svarīgi nemitīgi pilnveidot zināšanas”. Bet daļa arī atzīst, ka prasme efektīvi strādāt ar jauniešu mērķa grupu nav saistīta ar iegūto izglītību. Vairāki uzsver misijas apziņu, sirdslietu un mīlestību pret cilvēkiem, kā arī motivāciju pašam būt aktīvam.

Nav precīzas kvalifikācijas, ko mēs meklējam – tā ir vienkārši vēlme darboties un dod jauniešiem. (NVO)

Ļoti lielu lomu spēlē tas, kāds tu esi kā cilvēks, vai tu esi gatavs iet un meklēt, un darīt. (JLS)

Daži informanti atsaucas uz SALTO kompetenču modeli mācību vadītājiem, kas gan kopumā Latvijā nav pārāk populārs un izplatīts rīks kompetenču definēšanā un izvērtēšanā. Arī tādēļ, ka tas nav pieejams latviešu valodā.

Ir svarīga mācību procesa dizainēšanas kompetence atbilstoši konkrētajiem cilvēkiem, mācību mērķim un laikam. Tas viss ietelmē, ko tu darīsi kā mācību vadītājs. Tāpat arī mācīšanās kompetence, jo tu mācīsi citiem. Vari uzdzinēt superīgu programmu, bet kā tu reaģē – kā atbalsti? Tu nekad nevari līdz galam paredzēt, kurā brīdī tev

būs līdz galam jāatbalsta. Nevis iedod aktivitāti pēc aktivitātes, metodi pēc metodes un viss. Tev ir arī jāreaģē un jāatbalsta – cilvēciski un pedagoģiski. (JSPA MV)

Arī ceļš, kā neformālās izglītības īstenotāji ir nonākuši līdz neformālās izglītības aktivitāšu vadīšanai un attīstījuši sava kompetences tajā ir atšķirīgs, bet visi piekrīt, ka ir svarīgi izglītoties šajā jomā. Visbiežāk informanti īpaši izceļ JSPA veidoto Izcilības programmu kā nozīmīgu mācīšanās procesu savu kompetenču pilnveidē, savukārt citi piemin arī JSPA mācības mācību vadītājiem. No diskusijām ir skaidrs, ka JSPA ir visnozīmīgākā loma neformālās izglītības veicināšanā Latvijā.

Izgāju ļoti sen JSPA mācības mācību vadītājiem. Bija ļoti vērtīgi. Neformālās izglītības mācībām ir jābūt obligātām jebkuram jaunatnes darbiniekam. Ja arī tēma ir cita, šīs metodes tiek izmantotas, un tu jau redzi to metodoloģiju, un vari to pārņemt savā darbā. (JLS)

Mums sestdien nositās divi jaunieši. Kā pārējiem jauniešiem sniegt emocionālo atbalstu, ja paši neesam tik ļoti kompetenti? Paldies Izcilības programmai, kur es varēju savas zināšanas papildināt, jo man tās nebija tik spēcīgas. Pēc šīm mācībām mums ir resursi, kur ko meklēt. (JD)

Cita starpā tiek pieminētas arī Veselības ministrijas rīkotās atkarību profilakses mācības un *Re-Group* jauniešu grupu metodoloģiju, kā arī vairāki ar pedagoģiju saistīti mācību procesi – 72 stundu kursi pedagoģijā, pedagoģijas studijas un projekta Skola 2030. Šie aptaujātie uzskata, ka neformālās izglītības īstenotājiem vajadzētu būt arī izglītotiem pedagoģijā.

Jaunatnes darbiniekam būtu jāzina pedagoģija kaut vai tik daudz, lai zinātu, kas ir Skola 2030, lai tad, kad tu vadi neformālās izglītības mācības, lai tu zinātu atšķirību starp formālo un neformālo izglītību. Man patīk, ka Lietuvā jaunatnes jomu balsta uz 3 vaļiem – jaunatnes darbiniekam jābūt ar izglītību pedagoģijā, psiholoģijā vai sociālajā darbā. Tu nedrīksti pārklāt šīs jomas, bet jānotiek sadarbībai. (JLS)

Vairākas pašvaldības un organizācijas pašas mērķtiecīgi apmāca savus darbiniekus un jauniešus, lai celtu iekšējo cilvēkresursu kompetenci neformālās izglītības aktivitāšu īstenošanā. Tās organizē savas iekšējās mācības dažādās tēmās, tai skaitā par neformālo izglītību un tajā izmantotajām metodēm, lai pēc tam šie darbinieki vai brīvprātīgie varētu patstāvīgi veidot un vadīt neformālās izglītības aktivitātes. Lielākajām Latvijas organizācijām ir izstrādātas veselas iekšējā mācību un atbalsta sistēmas, lai sagatavotu neformālās izglītības mācību vadītājus tieši šo organizāciju specifikai, un tā ietver specifiski organizācijai saistošas teorijas un prakses apguvi un praktisku darbošanos, vadot metodes, mācību ēnošanu un praksi, gan individuālu atbalstu, kā arī piekļuvi iekšējiem resursiem ar neformālās izglītības metodēm.

Viņiem ir prakse ar mēģinājuma-kļūdu metodi, kad es viņiem dodu kaut ko vadīt no [kaut kā] mazāka uz lielāku, ik pa laikam izaicinot. Tā arī mums attīstās tie cilvēki. Mūsu otra labākā vadītāja, kura tagad var jebkuru pasākumu aizbraukt un novadīt, pirms pāris gadiem nevarēja vienu interviju tiešsaistē novadīt. Viņiem ir daudz pašiem jāpiedalās, piemēram, kad vadām starptautiskās mācībās, lieku divas, trīs mācības sēdēt un piedalīties kā dalībniekam. Jau pukst, ka grib vadīt, bet es saku – tev vispirms ir jāredz, jāsaprot tā vide. Mums nav vadlīniju grāmatas, kā iet un vadīt. Ir metodes un kaut kāds veids, kā mēs darām. Ir metožu un resursu pieejamība atsevišķā ekselī, kur paši liekam iekšā metodes, ko esam iemācījušies. Tur var pasmelties idejas brīžos, kad tev ir jāsakombinē konkrēta mācību programma. Ik pa laikam izmēģinām kaut ko jaunu un skatāmies, kas sanāk un kas nesanāk. Mums ir mācību programma pieaugušajiem par neformālo izglītību, kur viņi trīs dienu laikā var apgūt, kā tās metodes vadīt – tur ir arī praktiskā daļa, kur viņi paši veido mācību sesijas. Trīs dienās neko reāli iemācīties nevar, bet vairāk laika pieaugušiem cilvēkiem nav – uz nedēļu garām mācībām neviens nekad netiek, ja nu vienīgi ārzemēs Erasmus+. (NVO)

Pārliecinošs vairākums informantu atzīst, ka neformālās izglītības īstenošanas darbā galvenokārt izmanto dažādās mācībās redzētas un pašu piedzīvotas metodes. Šādas mācības un pašu prakse tiek atzīts par labāko

veidu, lai attīstītu neformālās izglītības procesu vadīšanā nepieciešamās kompetences – izstrādāt programmu un pārzināt metodes un spēt procesā reaģēt, improvizēt un pielāgoties.

Es laikam ne reizi neesmu vadījusi aktivitāti, kuru pati pirms tam neesmu izmēģinājusi kādās mācībās, kur kolēģi vai mācību vadītāji to novada. Kamēr pati neesmu izmēģinājusi, tikmēr neriskēju. Ir jābūt spējai redzēt spēles laukumu, kur kaut kas varbūt iet ne tā, to reakciju novērtēt. (JD)

Es ļoti daudz mācos no mācību vadītājiem – skatos, ko viņi izmanto un no katra paņemu kaut ko sev. Arī Erasmus+ ir laba iespēja doties mācībās pilnveidot pašai sevi. (JD)

Kopumā aptaujātie arī atzīst, ka Latvijā jaunatnes jomas speciālistiem mācību piedāvājums ir samērā plašs, salīdzinājumā ar citām jomām, taču reti kur tiek iedotas pamata zināšanas iesācējiem jaunatnes jomā – šī ir joma, kurā mācības šobrīd pietrūkst. Diemžēl ir arī pašvaldības, kuras neatbalsta savu darbinieku regulāru izglītošanos.

6.11. Neformālās izglītības atzīšanas mehānismi

ES līmenī jaunatnes jomā tiek izmantots kompetenču izvērtēšanas un atzīšanas rīks *Youthpass*. Dokumentam ir divas daļas – formāls apliecinājums no projekta organizatoriem par dalību mācību projektā un kompetenču izvērtējuma sadaļa, ko izvērtē un aizpilda pats dalībnieks. Tādējādi *Youthpass* ir ne tikai sertifikāts ar unikālu reģistrācijas numuru, kas apstiprina jaunieša dalību konkrētā projektā, bet *Youthpass* otrā daļa piedāvā izvērtēt un noformulēt projekta mācīšanās procesa rezultātā apgūtās mūžizglītības kompetences. Īpaši svarīgs šāds dokuments ir jauniešiem ar ierobežotām iespējām.

Nesen mums bija solidaritātes projekts, kur jaunieši vadīja skatuves runas un komunikācijas meistarklases neredzīgiem jauniešiem. Viņi sagatavoja *Youthpass* arī braila rakstā – viens bija parastais, ko var kādam parādīt, un otru izdrukāja braila rakstā ar mašīnīti, lai viņš pats var salasīt. [Oriģināli rīks šādu iespēju nepiedāvā], Photoshop programmā rediģējām pamatu – lai paliek tikai rāmītis un vidus ir tukšs, kur var ierakstīt braila rakstā. Viņiem vajadzēja apliecinājumu – viņi pusgadu nāca divreiz, trīsreiz mēnesī uz nodarbībām par skatuves runu, žestikulāciju, emocijām. (NVO)

Tomēr jāatzīst, ka realitātē ne vienmēr *Youthpass* procesiem mācību projektos tiek veltīta pietiekami liela uzmanība un bieži *Youthpass* sertifikāti tiek izsniegti dalībniekiem bez kompetenču izvērtēšanas sadaļas, kā arī mācību procesā ne vienmēr tiek pievērsta pietiekami liela uzmanība, lai veidotu programmu saskaņā ar tām, ne arī lai dotu telpu un rīkus, un attīstītu prasmes, lai pietiekami izvērtētu šīs kompetences. Tas ir saistīts ar pašu programmu īstenotāju intereses un kompetenču trūkumu strādāt ar šo mūžizglītības kompetenču ietvaru.

Tāpat, lai arī ES līmenī *Youthpass* tiek ieteikts un praktizēts kā mācīšanās izvērtēšanas un atzīšanas rīks neformālajā izglītībā un brīvprātīgajā darbā jau ilgu laiku, īstenotāju vidū joprojām pastāv diezgan liela skepse par *Youthpass* piemērotību jauniešiem, kā arī tā noderību un atpazīšanu darba tirgū.

Ir jaunieši, kuri prasa, ka viņiem vajag *Youthpass*, bet tikai “vāciņu” – pirmo lapu, kas apliecina, kur piedalījies. Neesam iespringuši uz šo, jo tas prasa resursus. Mēs nespiežam, bet viņiem ir šī iespēja. No manas pieredzes, daži ir aizpildījuši. Bet vai viņi izmanto? Nē, viņi neizmanto. (NVO)

Liela daļa jauniešu nesaprot *Youthpass* terminus. Tas ir smagnēji. Pie pirmās grūtības viņš atmetīs ar roku. Tagad visu var krāt Europass – atjauno, papildini savas kompetences, un tur var uzģenerēt CV. Jauniešiem tas ir foršs rīks. (NVO)

Valsts līmenī Latvijā nav neviena *Youthpass* līdzvērtīga rīka, ar kura palīdzību izvērtēt un atzīt jauniešu attīstītās kompetences, tāpat arī pats *Youthpass* rīks nav pieejams vietējai lietošanai ES dalībvalstīs. Lai arī šis rīks ir pieejams visās ES dalībvalstu valodās, taču to izsniedz tikai starptautisko Erasmus+ un Eiropas Solidaritātes projektu dalībniekiem.

2022. gada 15. septembrī apstiprinātie grozījumi Izglītības likumā¹³¹ paplašināja iespējas īstenot NFI programmas arī jauniešiem, jo līdz šim likumā tika noteikta tikai pieaugušo NFI programmu īstenošana. Desmit

¹³¹ 2022. gada 15. septembra likums "Grozījumi Izglītības likumā". <https://likumi.lv/ta/id/335868>

mēnešu vēlāk, 2023.gada 13.jūlijā, tika apstiprināti MK noteikumi Nr. 395¹³² “Kārtība, kādā tiek izsniegtas atļaujas neformālās izglītības programmas īstenošanai”, kas tagad nosaka vienotu kārtību, kādā tiek izsniegtas atļaujas neformālās izglītības programmu īstenošanai.

Grupu interviju dalībnieki par izmaiņām bija informēti daļēji – gandrīz visi bija dzirdējuši par neformālās izglītības reģistrācijas kārtības izmaiņām, bet nebija tajā iedziļinājušies. Vēl neviens šo nebija reģistrējis neformālās izglītības programmas jauniešiem, lai oficiāli izsniegtu sertifikātu. Kopumā lielākā daļa šo iespēju vērtē pozitīvi un plānoja vairāk izpētīt un nākotnē reģistrēt neformālās izglītības programmas jauniešiem.

Iespēju reģistrēt neformālās izglītības programmas un izdot apliecinājumus vēl neesam mēģinājuši. Nezinu, kas pašvaldībā to dara. To esmu iepriekš darījusi tikai pieauguši izglītībā. Būs jāizmēģina. Bet principā vērtēju to pozitīvi. (JD)

Sekojam līdzi, kad valstī tika apstiprināts neformālās izglītības dokuments (MK noteikumi), attiecīgi mēs arī drīzumā viņu pielāgosim savai pašvaldībai, lai varam izsniegt apliecības par neformālās izglītības veikšanu. (JLS)

Neesmu šo iespēju vēl izmantojusi, nav bijusi vajadzība. Bet papētīšu – ieintrīģējāt. (JLS)

Tomēr, lai arī kopumā šo iespēju visi vērtē pozitīvi, ka tagad ir iespēja īstenot un reģistrēt neformālās izglītības programmas arī jauniešiem un izsniegt apliecības, dažiem nav ticamības izsniegtā dokumenta pievienotajai vērtībai un kvalitātei, jo nav skaidrs programmu reģistrēšanas izvērtēšanas process un kritēriji, kā arī atbildību par programmu kvalitāti tāpat uzņemas tikai pats īstenootājs.

Tas, ka var reģistrēt neformālās izglītības programmas, nemaina kvalitāti. Mēs izgājām cauri šim procesam, aizsūtījām papīrus. Man šķiet, neviens īsti neizlasīja un apstiprināja. Apstiprina visu pēc kārtas. Mēs citiem sakām, ka tas ir ļoti kruti, bet tie, kas ir “iekšā”, zina, ka tā programmu reģistrācija ir “pilnīgs fufelis”! Tas vispār nekādu kvalitāti programmai neparāda! Tik, cik uz mūsu goda vārdu. (NVO)

Daudzās pašvaldībās un organizācijās ir savas iekšējās prakses, kā atzīt neformālās izglītības un brīvprātīgā darba ceļā gūtos mācīšanās rezultātus. Piemēram, dažās organizācijās ir iekšējā pakāpju sistēma. Savukārt lielā daļā pašvaldību un arī organizāciju var krāt savas brīvprātīgā darba stundas īpašā uzskaites grāmatiņā un pēc tam saņemt apliecinājumu, sertifikātu, goda nomināciju vai diplomu par noteiktu skaitu nostrādāto brīvprātīgā darba stundu.

Mēs pašvaldībā godinām un sniedzam apliecinājumus brīvprātīgā darba veicējiem, kas ir sakrājuši [noteiktu skaitu] stundas. Šajā apliecinājumā uzskaitām prasmes un iemaņas, ko viņš tālāk var pievienot CV. (JLS)

Kolēģi dod jauniešiem pēc aktivitātes diplomus, bet tie nav atzīti, un programma nav reģistrēta. [..] Ir labi, ja tu saņem papīru, un tur kāds ir parakstījis. Varbūt kaut kur noder. (JD)

Tikmēr par neformālās izglītības programmās apgūtajām prasmēm vai attīstītajām kompetencēm apliecinājumus izsniedz retāk, tomēr tas pamazām mainās un attīstās. Kādā pašvaldībām ir tapusi “pieredzes un prasmju uzskaites grāmatiņa”, ar kura palīdzību jauniešiem būs iespēja vienkopus uzskaitīt gūto pieredzi un izvērtēt attīstītās mūzikā izglītības kompetences gan brīvprātīgajā darbā, gan neformālajā un interešu izglītībā.

Trīs vienā – tajā tiks apkopota jaunieša pieredze brīvprātīgajā darbā, neformālajā izglītībā un interešu izglītībā. Grāmatiņas aizmugurē ir kvadrātkodi, kas ved uz informatīvu *WhatsApp* grupu un jaunatnes darbinieku kontaktiem. Tā kā mums ilgi nebija skaidri izstrādāta brīvprātīgā darba sistēma, un jauniešiem šī informācija nebija apkopota vienuviet, viņš vispār nesaprata, kur viņš ir pedālījis, kur viņš kaut ko ir apmeklējis, un kas vispār ir bijusi

¹³² MK noteikumi Nr. 395. Kārtība, kādā tiek izsniegtas atļaujas neformālās izglītības programmas īstenošanai. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/343813-kartiba-kada-tiek-izsniegtas-atlajas-neformalas-izglitibas-programmas-istenosanai>

neformālā izglītība, vai arī tas ir bijis pulciņš, ko viņš apmeklē. Pieredzes un prasmju uzskaites grāmatiņa ir rīks, kur apkopo visu šo informāciju. Tajā var arī saņemt atgriezenisko saiti no mācību procesa vadītāja vai brīvprātīgā darba organizatora. Grāmatiņā ir iespēja izvērtēt apgūtās kompetences pēc Youthpass kompetenču modeļa. Grāmatiņas darbības periods būs viens gads. Balstoties grāmatiņā apkopotajā informācijā, jauniešiem tiks izsniegti brīvprātīgā darba apliecinājumi, kā arī neformālās izglītības apliecinājumi (pēc tam, kad tiks precizēta to izdošanas kārtība). [...] Šādi plānojam motivēt jauniešus aizpildīt grāmatiņu, lai viņi veic savu kompetenču novērtējumu un saņem atgriezenisko saiti. Grāmatiņā arī ir īsi un skaidri paskaidrots, kas ir brīvprātīgais darbs, neformālā izglītība un interešu izglītība. Par interešu izglītību grāmatiņu var saņemt jau no 4.klases. Saprātām, ka no 4.klases jauniešiem jau staigā ar šo grāmatiņu un šķir garām – neformālā izglītība un brīvprātīgais darbs. Kad es beidzot es varēšu kaut ko ierakstīt? Sasniedzot 13 gadu vecumu, jauniešiem beidzot tur var kaut ko ierakstīt. Mēs gribam jau laicīgi viņus ieinteresēt. (JLS)

Vēl viens radošs veids, kā izvērtēt un atzīst neformālās izglītības mācībās apgūtās kompetences, ir digitālo nozīmīšu sistēma *BadgeWallet* – tās pamatprincipi līdzinās *Youthpass* sistēmai, taču ir pievienots spēlošanas elements, kas padara šo procesu rotaļīgāku. Tie gan Latvijā tiek izmantoti salīdzinoši reti, jo prasa diezgan lielu sagatavošanos un resursus, lai to nodrošinātu. Vislabāk tas strādā ilgtermiņa mācību procesos.

Starptautiskajās mācībās mums ir *BadgeWallet*, ko esam no Lietuvas kolēģiem pārņēmuši. Mēs esam daļēji kā “digitālie skauti” – mums ir nozīmītes. Aplikācijā viņi izpilda uz pašrefleksiju vērstus uzdevumus, lai tiktu pie nozīmītēm – ko tu iemācījies, saprati, vai aizej aprunāties ar kādu, atrodi kādus resursus. Kad viņi izpilda, aplikācijā to varam apstiprināt. Viņi var savākt tik nozīmītes, cik grib, un beigās saņem sertifikātu par to, ko ir iemācījušies. (NVO)

No grupu intervijā paustā var secināt, ka pagaidām efektīvākais neformālajā izglītībā gūto kompetenču novērtēšanas un atzīšanas rīks ir rekomendācijas vēstules. Tās parasti jauniešiem tiek sagatavotas pēc individuāla pasūtījuma, un tās ņem vērā pat lieli uzņēmumi un organizācijas.

Kad rakstām rekomendācijas brīvprātīgajiem, mēs neminam, ka viņi ir bijuši brīvprātīgie – mēs rakstām, ko viņi pie mums ir darījuši. Mēs sapratām, ka to, ka tu esi bijis brīvprātīgais, darba devējs automātiski nenopietnāk uzver. Rekomendācijā jau mums nav nekur jāapstiprina, vai mēs viņam maksājam algu. Līdz ar to mēs neesam neko nelikumīgu izdarījuši. Mēs rekomendācijā uzrakstām, ka jauniešiem pie mums darīja konkrētus darbus. (NVO)

Vienlaikus ir arī atsevišķas organizācijas, kuras neformālās izglītības pieredzi nekā īpaši neatzīst un neapliecina, kā arī kopumā neredz tam jēgu un pievienoto vērtību vai pat norāda uz šāda atzīšanas fakta pretrunu ar pašu neformālās izglītības būtību.

Man šķiet, ka “papīra” došana ir liela muļķība. Tā ir Padomju Savienības atrauga, patoss. Man šķiet, ka pietiek klāt jauniešiem un pateikt, ka labi izdarīji – tas būs lielākais apbalvojums. (NVO)

Es ļoti nevēlētos, lai neformālo izglītību atzītu kā oficiālus izglītības dokumentus, jo kaut kādā mērā tas samazinātu neformālās izglītības jēgu. (NVO)

Svarīgākais ir tas, ka jaunieši paši saprot, ko ir iemācījušies. (NVO)

Visi informanti piekrīt, ka ir kopumā jāveicina nevalstiskā sektora, darba ar jaunatni un neformālās izglītības prestižs un izpratne par to sabiedrībā kopumā. Ja sabiedrībā kopumā neformālo izglītību atpazītu un atzītu kā nozīmīgu aktivitāti, tad arī formāliem atzinumiem būtu lielāks svars vai arī tieši pretēji – tie nemaz nebūtu nepieciešami.

6.12. Neformālās izglītības īstenošanas izaicinājumi

Neformālās izglītības īstenošanu izaicinājumi dažādās vietās dažkārt ir nedaudz atšķirīgi. Populārākie no tiem ir naudas resursu un telpu trūkums, metožu dažādības trūkumam darbā ar jauniešiem ilgtermiņā, pašu jauniešu

neieinteresētība un nespēja aizsniegt visus jauniešus, kā arī mācību trūkums jaunažiem jaunatnes darbiniekiem, citu jomu neizpratne par neformālās izglītības un jaunatnes jomas iespējām, sadarbības trūkums ar skolu.

Daži informanti arī norāda uz izaicinājumiem saistībā ar jomā strādājošo kompetences trūkumu, proti, “bieži nākas sastapties ar jaunatnes darbiniekiem, kuri nesaprot, ko viņi dara” un ka “reizēm paliek bail, cik daudzi neprofesionāļi pavelk līdz jauniešus”. Pietrūkst arī digitālo prasmju darbā ar jaunatni un neformālajā izglītībā iesaistītajiem, kā arī “trūkst prasmju, kā caur izklaidi ar jauniešiem runāt par nopietnām lietām”. Viens no izskaidrojumiem šim ir arī mācību trūkums jaunažiem jaunatnes darbiniekiem.

Ja es padomāju ļoti kritiski, tad tieši pietrūkst mācības jaunažiem jaunatnes darbiniekiem, kuri jomā ir pavisam svaigi. Ir vajadzīgi labi pamati. (JLS)

Daži gan šajā sakarā vairāk norāda nevis uz mācību trūkumu, bet vairāk uz atsevišķu pašvaldību attieksmi savu darbinieku izglītošanās procesā – “zinu pašvaldības, kuras nekad nelaiž uz mācībām un nemaksā komandējuma naudas. Liek braukt atvaļinājumā, kad tev ir brīvs. Kāpēc? Tas ir vienīgais veids, kā cilvēks var apgūt savu profesiju! Jaunatnes joma tāda ir – tu vari lasīt, cik tu gribi, skatīties video, bet tu neiemācīsies tā, kā aizbraucot, piedzīvojot, komunicējot un mijiedarbojoties.” Savukārt tās pašvaldības, kuras labprāt atbalsta savu darbinieku izglītošanos, uzsver, cik svarīgi ir tas, ka par šīm mācībām darbinieks iegūst arī apliecinājumu, sertifikātu, aktualizējot mācīšanās rezultātu atzīšanu ne tikai jauniešiem, bet arī darbā ar jaunatni iesaistītajiem.

Mūsu aktivitāšu vadītājiem, kuri liela daļa ir pedagogi, ir būtiski, ka mēs viņiem izsniedzam apliecinājumus par apgūtajām mācībām ar stundām, ko viņi var daļēji attiecināt savam pedagogu tālākizglītības kvalifikācijas procesam. To viņi augstu novērtē. Pilnā mērā viņi tās nevar attiecināt, jo mums nav akreditēta programma. (NVO)

Mana pašvaldība ir ļoti priecīga, ja es pēc kvalifikācijas celšanas komandējuma atbraucu atpakaļ ar dokumentu – par dokumentu, kas nāk no ministrijas, pašvaldība ir īpaši priecīga. Bet ir daudzas mācības, par kurām neko neizsniedz. Būtu svarīgi, ka tu pretī iegūsti kādu sertifikāciju par to, ko esi apguvis, kā savas kompetences esi pilnveidojis. (JLS)

Daļa neformālās izglītības īstenotāju aktualizē arī nepieciešamību pēc papildu mācībām un biežākas ideju apmaiņas darbā ar jaunatni iesaistītajiem un neformālās izglītības īstenotājiem.

Tikpat būtisks izaicinājums ir arī cilvēkresursu trūkums jomā un esošo cilvēkresursu izdegšana, kas ietekmē arī pēctecības nodrošināšanu darbā ar jaunatni. Vaicāti, kāds papildu atbalsts būtu nepieciešams neformālās izglītības attīstībai no pašvaldībām un ministrijas, tiek minētas jomas diskusijas un citu institūciju izglītošana par jaunatnes jomu, kā arī izglītošanās iespējas jaunatnes jomas pārstāvjiem. Atzinīgi tiek vērtēti esošie atbalsta rīki, it īpaši JSPA īstenotā Izcilības programma.

Man ir paveicies ar pašvaldību, un mums nemainās kolēģi. Bet citur bieži ir izdegšanas problēma. Ir vajadzīgas vairāk supervīzijas jaunatnes darbiniekiem. Ja tu strādā jaunatnes jomā, tev pašam ir jāattīstās, lai tu varētu augt. (JD)

Liels izaicinājums ir arī pašu jauniešu noslodze ikdienā un piesātinātā informācijas telpa, kurā jauniešus sasniegt kļūst aizvien grūtāk, tajā pat laikā jauniešiem ir zemas medijpratības un informācijas atrašanas prasmes.

Mūsdienu jaunieši ir kā “nodzīti zirgi”. Braucam pie jauniešiem. Atnāk aktīvie jaunieši. Bet viņi ir aktīvi jaunsardzē, dejās un korī. Viņi ir kā pieaugušas personas, kas aizpilda savu dzīvi jau 14-15 gadu vecumā. Un tad mēs vēl no viņiem gribam neformālo izglītību, un vēl, un vēl. (NVO)

7. Apkopojošs izvērtējums un priekšlikumi

Šajā nodaļā sniegts apkopojošs kopsavilkuma izvērtējums par pētījuma galvenajiem secinājumiem, identificētajiem problēmaspekciem, un no tiem izrietošiem priekšlikumiem turpmākās rīcībpolitikas plānošanai un labās prakses piemēru pārņemšanai neformālās izglītības darbā ar jaunatni attīstībai atbilstoši jauniešu un darba devēju vajadzībām valsts un pašvaldību līmenī.

7.1. Neformālās izglītības definējums un tvērums

- Normatīvajā regulējumā nacionālā līmenī **pastāv dažādi neformālās izglītības** (turpmāk – NFI) **definējumi**, kas savstarpēji atšķiras gan pēc definējuma detalizētības vai vispārīguma, gan pēc NFI saturiskā vai metožu tvēruma. Izglītības likumā definēts: “ārpus formālās izglītības organizēta interesēm un pieprasījumam atbilstoša izglītojoša darbība”¹³³. Jaunatnes likumā: “Neformālā izglītība papildina formālo izglītību; neformālās izglītības mērķis ir sniegt zināšanas, veidot prasmes, iemaņas un attieksmes, kā arī veicināt jauniešu vispusīgu attīstību un aktīvu līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē.”¹³⁴ Bērnu, jaunatnes un ģimenes attīstības pamatnostādņēs 2022.–2027.gadam¹³⁵: “ārpus formālās izglītības organizēta interesēm un pieprasījumam atbilstoša izglītojoša darbība. Neformālā izglītība papildina formālo izglītību. Neformālās izglītības mērķis ir sniegt zināšanas, veidot prasmes, iemaņas un attieksmes, kā arī veicināt jauniešu vispusīgu attīstību un aktīvu līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē.”. Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.–2027. gadam "Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai"¹³⁶: “Neformālā izglītība – ārpus formālās izglītības organizēta interesēm un pieprasījumam atbilstoša izglītojoša darbība. Neformālās izglītības mērķis ir sniegt zināšanas, veidot prasmes, iemaņas un attieksmes, kā arī veicināt indivīdu vispusīgu attīstību un aktīvu līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē. Neformālā izglītība iekļauj sevī interešu izglītības programmas (tradicionāli organizētas bērniem un jauniešiem pedagogu vadībā) un pieaugušo neformālās izglītības programmas. Neformālā izglītība parasti neizvirza prasības izglītības procesa uzsākšanai un norisei (piemēram, iepriekš iegūtas izglītības līmenis vai vecums, izņemot, ja tas ir drošības noteikumu ievērošanas prasība vai izglītības programmas, kas ir sadalītas līmeņos kā valodu apgūšana vai, piemēram, dejojšana). Neformālās izglītības programmas nosaka tās saturu un atbilstību sabiedrības pieprasījumam gan ar profesionālo darbību saistītajās jomās, gan uz iedzīvotāju personīgajām interesēm vērstu. Pēc neformālās izglītības programmas apgūšanas var izsniegt dokumentu, kas apliecina personas dalību (nevis apgūtās zināšanas un prasmes) neformālās izglītības programmā, bet tā nav obligāta prasība. Neformālā izglītība papildina formālo izglītību.”. Savukārt, MK 2008. gada 16. decembra noteikumos Nr. 1047 "Jaunatnes lietu speciālistu apmācības kārtība"¹³⁷ minēts termins “jauniešu neformālā izglītība”, kas netiek izmantots citos tiesību aktos, kā arī netiek sniegta tā definīcija. Jāpiebilst, ka

¹³³ Izglītības likums. <https://likumi.lv/ta/id/50759>

¹³⁴ Jaunatnes likums. <https://likumi.lv/ta/id/175920>

¹³⁵ MK 2022. gada 21. decembra rīkojums Nr. 967 "Par Bērnu, jaunatnes un ģimenes attīstības pamatnostādņēm 2022.–2027. gadam".

<https://likumi.lv/ta/id/338304>

¹³⁶ MK 2021. gada 22. jūnija rīkojums Nr. 436 "Par Izglītības attīstības pamatnostādņēm 2021.–2027. gadam". <https://likumi.lv/ta/id/324332>

¹³⁷ MK 2008. gada 16. decembra noteikumi Nr. 1047 "Jaunatnes lietu speciālistu apmācības kārtība". <https://likumi.lv/ta/id/185445>

arī starptautiskā līmenī pastāv dažādi definējumi (UNESCO¹³⁸, Eiropas Padome¹³⁹, Eiropas jaunatnes politikas zināšanu centrs¹⁴⁰, u.c.).

- Dažādās pastāvošās definīcijas determinē **atšķirīgas NFI tvēruma interpretācijas**. Piemēram, Jaunatnes likumā sniegtā definīcija neiekļauj definējumu par NFI kā organizētu procesu, kamēr Izglītības likuma definīcija to iekļauj. Izglītības attīstības pamatnostādņēs 2021.–2027. gadam iekļautā definīcija atsaucas uz NFI programmām, neprecizējot, vai par NFI būtu uzskatāmas un dēvējamas arī tās īstermiņa aktivitātes, kas tiek īstenotas ārpus programmām (un kas veido lielāko daļu no NFI darba ar jaunatni jomā). Tas kļūst **īpaši problemātiski NFI piedāvājuma apkopošanas un analīzes gadījumā**, kad metodoloģiski nepieciešams skaidrs pētāmā objekta nodalījums. Vispārīgu definīciju gadījumā katrs informants var atšķirīgi interpretēt, kuras aktivitātes ir vai nav attiecināmas uz NFI (piemēram, radošās nodarbības, vaļasprieku aktivitātes, lekcijas, u.tml. – katra no šīm aktivitātēm pēc tajās izmantotajām metodēm vienā gadījumā var tikt interpretēta kā NFI, bet citā – nē). Līdz ar to šajā izpētē izaicinājumi bija saistīti gan ar **vienotas izpratnes un interpretācijas trūkumu par to, kas ir vai nav neformālā izglītība**, gan arī ar neformālās izglītības veidu, metožu un satura strukturējumu.
- Jāpiebilst, ka darba ar jaunatni sektorā ir **nepietiekama informētība un izpratne** par 2023. gada 13. jūlijā apstiprinātajām izmaiņām **MK noteikumos Nr. 395** “Kārtība, kādā tiek izsniegtas atļaujas neformālās izglītības programmas īstenošanai”, kas paplašināja iespēju pašvaldībā reģistrēt ne tikai pieaugušo, bet arī jauniešu neformālās izglītības programmas. **Neskaidrības šajā aspektā saistītas ar visu līdzšinējo un turpmāko NFI īstermiņa aktivitāšu īstenošanas nosacījumiem** – vai tās iespējams dēvēt par NFI, kādos gadījumos neformālās izglītības aktivitātes noteikti ir jāreģistrē, vai uz tām tieši vai netieši attiecināmi minētie noteikumi vai cits regulējums, u.c. jautājumi.

Priekšlikums #1: normatīvajā regulējumā izmantot vienotu NFI definīciju. Precizēt Izglītības likumā, Jaunatnes likumā, Bērnu, jaunatnes un ģimenes attīstības pamatnostādņēs 2022.–2027.gadam, Izglītības attīstības pamatnostādņēs 2021.–2027. gadam "Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai", MK 2008. gada 16. decembra noteikumos Nr. 1047 "Jaunatnes lietu speciālistu apmācības kārtība" iekļautos neformālās izglītības definējumus, visos izmantojot vienotu definīciju.

Priekšlikums #2: darba ar jaunatni jomā izstrādāt metodisko materiālu, sniedzot skaidrojumu un interpretējumu par NFI tvērumu (īpaši aspektā – NFI programmas un citas NFI (īstermiņa) aktivitātes), tai skaitā norādot konkrētus piemērus.

¹³⁸ Non-formal education, UNESCO. Pieejams: <https://uis.unesco.org/en/glossary-term/non-formal-education>

¹³⁹ Formal, non-formal and informal learning, Council of Europe. Pieejams: <https://www.coe.int/en/web/lang-migrants/formal-non-formal-and-informal-learning>

¹⁴⁰ Non-formal learning / education, the European Knowledge Centre for Youth Policy. Pieejams: <https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/non-formal-learning>

Priekšlikums #3: īstenot komunikācijas aktivitātes darba ar jaunatni sektorā, lai skaidrotu MK noteikumu Nr. 395 “Kārtība, kādā tiek izsniegtas atļaujas neformālās izglītības programmas īstenošanai” sniegtās iespējas nodrošināt kvalitatīvāku neformālās izglītības programmas īstenošanas pakalpojuma piedāvājumu.

7.2. Neformālās izglītības piedāvājuma identificēšanas izaicinājumi

- Statistiskā aspektā kā būtiskāko izaicinājumu jānorāda fakts, ka **šobrīd nepastāv nekāda veida uzskaitē par NFI aktivitāšu kopējo piedāvājumu**. Nedz pašvaldības, nedz nevalstiskā sektora organizācijas atsevišķi neuzskaita (un pat nefiksē) konkrētos NFI piedāvājumus un iesaistītās jauniešu mērķgrupas, to skaitus. Izņēmums ir aktivitātes, kas tiek īstenotas atsevišķu finansējuma konkursu ietvaros, kur tiek prasīta detalizēta uzskaitē, bet šīs aktivitātes veido nelielu daļu no kopējā NFI piedāvājuma. Apzināms ir arī NFI programmu piedāvājums, lai gan tas netiek veidots centralizēti nacionālā līmenī, bet ir pieejams katrā pašvaldībā atsevišķi. Savukārt, par visām pārējām NFI aktivitātēm nekāda uzskaitē šobrīd nepastāv. Tādēļ **esošajā situācijā nav iespējams iegūt pilnībā detalizētus datus par katru NFI aktivitāti un tajās iesaistīto jauniešu skaitu** (īpaši, ja nepieciešams fiksēt jauniešu unikālo skaitu, nevis dalībnieku skaitu katrā no aktivitātēm (jo katrs jauniešs var piedalīties vairākās aktivitātēs un katrā no tām uzskaitīts atsevišķi)). Minēto iemeslu dēļ šī pētījuma ietvaros tika izmantota metodoloģija, kas paredzēja apkopojošu datu iegūvi par NFI piedāvājumu kopumā. Tas ļauj raksturot kopējo situāciju NFI piedāvājumā, bet neļauj iegūt visaptverošu datu bāzi, kas iekļautu datus par katru no NFI aktivitātēm noteiktā laika posmā.

Priekšlikums #4: izvērtēt iespējas izstrādāt pašvaldībām vienotu datu ievākšanas metodoloģiju un datu apkopošanas sistēmu, lai regulāri tiktu ievākti līdzīgi un apkopojami dati no pašvaldībām par NFI tēmām un dalībniekiem centralizētai NFI piedāvājuma uzskaitēi nacionālā līmenī vismaz par NFI programmu piedāvājumu un/vai valsts budžeta finansējuma un ārvalstu fondu finansējuma ietvaros īstenojamām aktivitātēm.

7.3. Neformālās izglītības darbā ar jaunatni piedāvājuma raksturojums

- **Izpētes ietvaros datus un informāciju par NFI piedāvājumu sniedza 152 respondenti, no kuriem absolūtais vairākums ir darba ar jaunatni sektora pārstāvji**. NFI piedāvājumu raksturojoši dati sniegti par 46 jauniešu centriem, 40 NVO un 24 jaunatnes organizācijām, 5 skolēnu/studentu pašpārvaldēm un 8 jauniešu domēm, kā arī datus snieguši 25 jaunatnes lietu speciālisti un jaunatnes darbinieki pašvaldībās (jāuzsver, ka daļa jaunatnes darbinieku pārstāv jauniešu centrus, tādēļ šīs norādītais skaits neraksturo aptverto pašvaldību skaitu, bet tikai to pašvaldību daļu, kurās jaunatnes darbinieki nestrādā jauniešu centra vai cita veida institūcijas ietvaros). Aptaujā datus sniegušas arī 13 interešu izglītības iestādes, 5 vispārējās izglītības iestādes, 10 kultūras iestādes.
- **Biežākie NFI aktivitāšu finansējuma avoti ir pašvaldību projektu konkursi** (tos norāda 55 % NFI īstenošanai), **pašvaldību dotācijas** (50 %), **programmas “Erasmus+” finansējums** (39 %), **Jaunatnes politikas valsts programmas finansējums** (37 %). Katrs ceturtais NFI īstenošanai kā finansējuma avotu norāda programmu “Eiropas Solidaritātes korpusu”, kā arī aktivitāšu dalībnieku maksu un ziedojumus.

Dažādi citi finansējuma avoti norādīti izteikti retāk. Kopumā šie dati liecina, ka **darba ar jaunatni sektorā izteikti reti tiek piesaistīts finansējums ārpus sektora** (piemēram, Sabiedrības integrācijas fonda projektu konkursos, citās ES programmās, u.c.).

- 15 % no NFI īstenotājiem norādījuši, ka viņu rīcībā nav nekādu datu par aktivitātēs iesaistīto jauniešu vecuma grupām. Pārējie ir snieguši aptuvenu novērtējumu. Kopumā **76 % NFI īstenotāju norādījuši, ka 2023. gada aktivitātēs ir iesaistījuši pamatizglītības vecuma bērnus jaunākus par 16 gadiem, 73 % ir iesaistījuši vidusskolas vecuma jauniešus no 16 līdz 18 gadu (neieskaitot) vecumam, 70 % ir iesaistījuši pilngadīgus jauniešus vecumā no 18 līdz 25 gadiem, savukārt 51 % aktivitātēs iesaistījuši arī pieaugušos virs 25 gadu vecuma.**
- **Kopējais bērnu un jauniešu skaits līdz 25 gadu vecumam, ko kā NFI aktivitātēs iesaistītus 2023. gadā norāda aktivitāšu īstenotāji, ir 47,6 tūkstoši personu.** 21,1 tūkstošis iesaistīto ir pamatizglītības vecuma bērni un jaunieši līdz 16 gadu vecumam. 17,9 tūkstoši ir vidusskolas vecuma jaunieši līdz pilngadības sasniegšanai. Un tikai 8,6 tūkstoši ir pilngadīgie jaunieši vecumā līdz 25 gadiem. NFI īstenotāji norādījuši, ka aktivitātēs iesaista arī pieaugušos virs 25 gadu vecuma, un to kopskaits 2023. gadā bijis 5,9 tūkstoši. No kopumā iesaistītajiem 47,6 tūkstošiem jauniešu, **37,0 tūkstošus ir iesaistījušas darba ar jaunatni sektora organizācijas un institūcijas, pārējos – izglītības un kultūras sektors.**
- Norādītos NFI aktivitātēs iesaistīto bērnu un jauniešu skaitus iespējams saattiecināt ar kopējo bērnu un jauniešu skaitu Latvijā konkrētajās vecumgrupās. Šāds datu salīdzinājums liecina, ka **2023. gadā NFI aktivitātēs tikuši iesaistīti aptuveni 13 % no visiem bērniem un jauniešiem vecumā no 7 līdz 25 gadu vecumam.** Bet izteiktas ir atšķirības dažādās vecumgrupās. Pamatizglītības vecuma bērnu mērķgrupā NFI aktivitātēs iesaistīti 11 %, vidusskolas vecuma jauniešu mērķgrupā iesaistīti 45 %, bet pilngadīgo jauniešu mērķgrupā tikai 6 %.
- Dati liecina, ka **jauniešiem bijis pieejams daudzveidīgs NFI aktivitāšu piedāvājums.** Lielākā daļa NFI īstenotāju ir organizējuši **radošās nodarbības (78 %), aktivitātes brīvā dabā (69 %), sporta un aktīvās atpūtas pasākumus (66 %), pieredzes apmaiņas pasākumus (65 %).** NFI ietvaros daudz piedāvātas arī **kultūras aktivitātes (60 %), brīvprātīgais darbs (58 %), diskusijas un domnīcas (56 %).** Salīdzinoši retāk NFI īstenotāji rīkojuši seminārus (35 %), nometnes (36 %), konferences (39 %), lekcijas (40 %) un mācības (46 %).
- **Visvairāk tikušas rīkotas radošās nodarbības (1 631), vaļasprieku aktivitātes (1 077), kultūras pasākumi un aktivitātes (898), sporta un aktīvās atpūtas aktivitātes (768) un mācības (738).** Nedaudz retāk rīkotas aktivitātes brīvā dabā (447), diskusijas un domnīcas (435), semināri (398). Salīdzinoši visretāk rīkotas tādas NFI aktivitātes kā konferences (104), nometnes (163), projektu rakstīšanas pasākumi (186). Jāpiebilst, ka starp retāk rīkotām aktivitātēm ir arī brīvprātīgais darbs (328).
- Tāpat kā aktivitāšu veidu, **arī tēmu piedāvājums NFI aktivitātēs bijis daudzveidīgs.** Lielākā daļa NFI īstenotāju ir organizējuši NFI aktivitātes par tādām tēmām kā **kultūra un māksla (70 %), sports un aktīvā atpūta (67 %), vide, daba un klimats (63 %), sociālā iekļaušana (59 %).** Salīdzinoši bieži NFI īstenotāji

organizējuši aktivitātes par **nodarbinātību un karjeras izglītību** (55 %), **personīgajām kompetencēm** (55 %), **mentālo veselību un labbūtību** (52 %), **digitālajām prasmēm** (52 %), **pilsonisko sabiedrību** (51 %). Savukārt, tikai neliela daļa NFI īstenotāju organizējuši aktivitātes, kas iekļāvušas dzimumu līdztiesības tēmu (20 %), mazākumtautību tēmu (22 %), cilvēktiesību tēmu (23 %). Ar politiku saistītas aktivitātes īstenojuši 31 % NFI piedāvātāju.

7.4. Neformālās izglītības rezultātu atzišana

- Latvijā **līdz šim nav ieviesta visaptveroša NFI ceļā iegūto kompetenču atzišanas sistēma** un tas ir viens no šīs jomas izaicinājumiem jau ilgstoši. Šobrīd ir iespējams saņemt apliecību par NFI programmas apguvi atbilstoši MK noteikumiem Nr. 395 “Kārtība, kādā tiek izsniegtas atļaujas neformālās izglītības programmas īstenošanai”, savukārt darba ar jaunatni sektorā starptautisko Erasmus+ un Eiropas Solidaritātes korpusa projektu ietvaros ir iespējams saņemt *Youthpass* sertifikātu. Visās pārējās NFI aktivitātēs **nepastāv nekādas vienotas pieejas apgūto kompetenču atzišanai**.
- Tai pat laikā šīs izpētes ietvaros īstenotajā NFI sniedzēju aptaujā iegūtie dati liecina, ka **52 % NFI īstenotāju ir izsnieguši apliecības vai sertifikātus** par dalību NFI aktivitātēs, **50 % snieguši rekomendācijas vai atsauksmes, katrs trešais NFI īstenotājs ir izsniedzis *Youthpass***, bet 8 % izmantojuši cita veida apliecinājumus – pateicības, diplomus, atzinības rakstus. 8 % norādījuši, ka neizmanto nekādus NFI atzišanas rīkus. Kopumā tas liecina, ka **neformalizēti NFI atzišanas veidi pastāv un tiek plaši izmantoti, tomēr tiem ir tikai informatīvs raksturs un tie nav saistoši nedz darba devējiem, nedz izglītības iestādēm**.

Priekšlikums #5: nacionālā līmenī izveidot un ieviest mehānismu (sertifikāti, apliecinājumi, apliecības vai tml.) NFI ietvaros iegūto kompetenču novērtēšanai un atzišanai tādās NFI aktivitātēs, kurās šobrīd atzišanas rīki nav pieejami (ārpus NFI programmu apguves un dalības starptautiskajos Erasmus+ projektos); tam būtu arī netiešs ieguvums – iespēja veikt precīzāku uzskaiti par NFI iesaistīto jauniešu skaitu un apgūtās kompetences.

- Kā liecina šī pētījuma ietvaros apkopotie jauniešu viedokļi, tad **pašiem jauniešiem ir atšķirīga attieksme par NFI iegūšanas apliecinājumu nepieciešamību**. Daļa to saskata kā vērtīgu un cer uz noderību augstskolas vai darba izvēlē, īpaši ieraksta CV formā. Bet daļai oficiāli apliecinājumi nešķiet nepieciešami. Novērojams, ka apliecinājumi būtiski šķiet tiem, kas saskata savu turpmāko izglītības vai karjeras attīstības ceļu un tā ietvaros saskata NFI potenciālo noderīgumu. Tai pat laikā dažkārt jaunieši arī **norāda uz problēmu, ka NFI pieredzi neņem vērā nedz augstākās izglītības iestādes, nedz darba devēji**. Tātad **NFI atzišana ir lietderīga tikai tad, ja tā ir ne tikai formāla, bet arī praktiski atzīta izglītības sistēmā un darba tirgū**.
- Darba devēji kopumā uzticas pretendentu CV ierakstiem. **Formālo apliecinājumu un sertifikātu esamība par NFI pieredzēm darba devējiem nav ļoti būtiska**, taču formālie apliecinājumi var būt papildus bonuss, jaunietim pretendējot uz pozīciju darba tirgū. Svarīgi, **lai apliecinājums nebūtu tikai par piedalīšanos, bet skaidri norādītu iegūtās kompetences**.

Priekšlikums #6: gadījumā, ja tiek izstrādāts un ieviests sistēmisks NFI rezultātu atzīšanas rīks, ņemt vērā darba devēju vēlmi pēc konkrētu kompetenču apguves apliecinājuma iekļaušanas šādā rīkā.

- Darba devēji norāda, ka ir būtiski, lai NFI tiktu izveidots **vienots iegūto kompetenču kvalitātes standarts**, kas apliecinātu, ka īstenotās aktivitātes ir nodrošinājušas konkrētu kompetenču apgušanu (piemēram, sistematizēt un sniegt iegūtajām kompetencēm vienotu vērtējumu, līdzīgi kā tas ir Eiropas vienotajā valodu prasmes līmeņa noteikšanas sistēmā). Šāda standarta esamība radītu darba devējam lielāku pārliecību par NFI kvalitāti un pievienoto vērtību.

7.5. NFI īstenotāju izaicinājumi darbā ar jaunatni

- Anketā NFI īstenotāji tika lūgti norādīt, kas ir **būtiskākie izaicinājumi NFI aktivitāšu izstrādē un īstenošanā**. Visbiežāk NFI īstenotāji norādījuši uz **zemo jauniešu interesi un aktivitāti** (to min 49 % respondentu). Katrs trešais kā izaicinājumu norāda **finansējuma trūkumu**. Minēti arī tādi izaicinājumi kā **apmācītāju trūkums par specifiskām tēmām** (16 %), **jauniešu interešu un vēlmju izzināšanas problēmas** (14 %), darbinieku trūkums (12 %), nepietiekamas zināšanas par NFI (10 %), sabiedrības, vecāku un skolotāju noraidoša attieksme (9 %), darbinieku pārslodze un laika trūkums (7 %).

Priekšlikums #7: veicināt lielāku NFI atpazīstamību gan sabiedrībā kopumā, gan konkrēti jauniešu, pedagogu un vecāku mērķgrupās, tādējādi netieši veicinot arī pieprasījumu pēc NFI aktivitātēm; atpazīstamības veicināšanas ietvaros akcentēt praktiskos jauniešu ieguvumus, piedaloties NFI aktivitātēs; iesaistīt jauniešus NFI piedāvājuma veidošanā un īstenošanā, izmantojot vienaudzis-vienaudzīm metodi.

Priekšlikums #8: Jaunatnes politikas valsts programmas ietvaros nodrošināt regulāru un pēctecīgu (lai iesāktās aktivitātes būtu iespējams turpināt) finansējumu NFI aktivitātēm.

Priekšlikums #9: nodrošināt NFI mācību vadītāju sagatavošanu un tālākizglītību tādu tēmu ietvaros, kas nacionālā līmenī tiek definētas kā prioritāras darbā ar jaunatni, kā arī jauniešu sasniegšanas prasmēs un vienaudzis-vienaudzīm metodes pielietošanā.

7.6. Neformālās izglītības darbā ar jaunatni piedāvājuma atbilstība ES Padomes ieteikumiem par pamatkompetencēm mūžizglītībā

- **ES Padomes pamatkompetenču ietvarā**¹⁴¹ aprakstītas galvenās pamatkompetences, kas nepieciešamas personiskai un profesionālai pilnveidei, sociālai iekļaušanai un aktīvai pilsonībai, kā arī ilgtspējīga un veselīga dzīvesveida ievērošanai. Ieteikumu par pamatkompetencēm mūžizglītībā pielikumā “Pamatkompetences mūžizglītībai – Eiropas atsauces satvars” ir noteiktas **astoņas pamatkompetences**: (1) rakstpratības kompetence, (2) daudzvalodu kompetence, (3) matemātiskā kompetence un kompetence dabaszinātnēs, tehnoloģijās un inženierzinātnēs, (4) digitālā kompetence, (5) personīgā, sociālā un mācīšanās

¹⁴¹ Padomes ieteikums (2018. gada 22. maijs) par pamatkompetencēm mūžizglītībā: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018H0604(01))

mācīties kompetence, (6) pilsoniskuma kompetence, (7) uzņēmējdarbības kompetence, (8) kultūras izpratnes un izpaušmes kompetence.

- Šādā aspektā novērojams, ka lielākā daļa NFI īstenotāju ir organizējuši aktivitātes, kas attīsta četras pamatkompetences: **personīgā, sociālā un mācīšanās mācīties** kompetence (76 % no īstenotājiem), **pilsoniskuma** kompetence (74 %), **kultūras izpratnes un izpaušmes** kompetence (73 %), **digitālā** kompetence (61 %). Aptuveni **puse NFI īstenotāju** aktivitātēs iekļāvuši **uzņēmējdarbības** kompetences attīstīšanu (47 %). Savukārt **trīs pamatkompetences salīdzinoši retāk iekļautas NFI aktivitātēs: rakstītprasmes** kompetence (38 %), **matemātiskā** kompetence (40 %), **daudzvalodu** kompetence (43 %).
- Vidēji viens NFI īstenotājs aktivitātēs iekļāvis 4,5 pamatkompetences gada tvērumā. Augstāks šis rādītājs ir pašvaldību darba ar jaunatni speciālistu mērķgrupā (6,2 pamatkompetences). Kopumā 26 % no NFI īstenotājiem aktivitātēs iekļāvuši tikai 1-2 pamatkompetences, 27 % iekļāvuši 3-4 pamatkompetences, 20 % iekļāvuši 5-6 pamatkompetences, bet 28 % – 7-8 pamatkompetences.
- Kopumā novērojams, ka pamatkompetenču aspektā norādīts ievērojami mazāks NFI aktivitāšu skaits, nekā par aktivitāšu veidiem un tēmām – tas netieši varētu liecināt, ka **pamatkompetenču pieeja darba ar jaunatni sektorā reti tiek izmantota kā ietvars aktivitāšu izstrādei.**

Priekšlikums #10: veikt informēšanu un skaidrošanu darba ar jaunatni sektorā par ES Padomes pamatkompetenču ietvara nozīmību NFI kontekstā, sekmējot tā plašāku izmantošanu NFI aktivitāšu izstrādē un īstenošanā.

Priekšlikums #11: valsts budžeta finansējuma ietvaros īstenotajās NFI aktivitātēs sekmēt lielāku NFI satura saistīti ar pamatkompetenču ietvaru, piemēram, atbalsta saņemšanā prioritizējot tos finansējuma pieprasītājus, kas to nodrošina.

- **Personīgā, sociālā un mācīšanās mācīties kompetence izteikti visbiežāk norādīta kā NFI aktivitātēs iekļauta** (851 aktivitāte). **Retāk norādītas** tādas pamatkompetences kā **kultūras izpratne** un izpaušme (530 aktivitātes), **pilsoniskums** (437). Savukārt **visretāk** NFI aktivitātes iekļāvušas tādu pamatkompetenci kā **uzņēmējdarbība** (201 aktivitāte).
- NFI īstenotāju tipu mērķgrupās novērojamas dažas atšķirības. **Nevalstiskā sektora organizācijas** savās NFI aktivitātēs biežāk iekļāvušas **personīgās, sociālās un mācīšanās mācīties** kompetenci, **kultūras izpratni** un izpaušmi, kā arī **pilsoniskumu**. **Jauniešu centru** NFI aktivitātēs biežāk attīstīta **personīgās, sociālās un mācīšanās mācīties** pamatkompetence, **kultūras izpratne** un izpaušme, kā arī **matemātiskā** kompetence. Savukārt **pašvaldību darba ar jaunatni speciālistu** organizētajās aktivitātēs biežāk iekļautas tādas pamatkompetences kā **personīgā, sociālā un mācīšanās mācīties, daudzvalodu** kompetence, kā arī **uzņēmējdarbības** kompetence.
- Pētījuma ietvaros, apkopojot jauniešu viedokļus par NFI piedāvājumu tieši mūžizglītības kompetenču aspektā, secināms – **jaunieši kā noderīgas saredz prasmes, zināšanas un attieksmes, kas saistītas ar personīgo, sociālo un mācīšanos mācīties kompetenci, arī rakstītprātības, uzņēmējdarbības,**

daudzvalodu, kultūras izpratnes un izpausmes un pilsoniskuma kompetencēm. Lietderību nesaredz un pieminētas netiek matemātiskās un dabaszinātņu, tehnoloģiju un inženierzinātņu un digitālās kompetences, maz piemin digitālās kompetences, kas kļuvušas par viņu ikdienas sastāvdaļu.

- **Kā izaicinājums** NFI aktivitāšu sasaistei ar pamatkompetenču ietvaru identificējama **NFI īstenotāju spēja vai nespēja šāda veida aktivitātes izstrādāt un komunicēt jauniešiem saistošā veidā.** Dažkārt vērtīgu tēmu mācības ar kvalitatīvu saturu jauniešu uztverē izklausās pārāk nopietni vai nesaistoši, tāpat kā šo kompetenču formulējums, tādēļ ir jādomā arī par formu un pieeju atbilstoši mērķa grupas vecumposma īpatnībām. Uz nepieciešamību pašvaldībām uzlabot komunikācijas veidu ar jauniešiem norāda arī Valsts Kontrole savā revīzijas ziņojumā par iedzīvotāju līdzdalību¹⁴².

Priekšlikums #12: nodrošināt NFI īstenotājiem mācības (un/vai pieredzes apmaiņas iespējas) par NFI aktivitāšu sasaisti ar pamatkompetenču ietvaru.

Priekšlikums #13: nodrošināt NFI īstenotājiem mācības (un/vai pieredzes apmaiņas iespējas) par NFI piedāvājuma komunicēšanu jauniešiem saistošā veidā (atbilstoši dažādām vecumgrupām).

7.7. Neformālās izglītības darbā ar jaunatni piedāvājuma atbilstība darba tirgus vajadzībām, balstoties darba devēju viedoklī

- Tā kā Latvijā nepastāv sistēmiska pieeja NFI rezultātu atzišanai, būtisks ir jautājums par tās lomu jauniešu profesionālajā izaugsmē un darba tirgus vajadzību kontekstā. Rezultātu atzišanas rīku neesamība un NFI darbā ar jaunatni īstermiņa rakstura dēļ (darba ar jaunatni jomas specifika) pastāv risks nepietiekamam novērtējumam no darba devēju puses. Tādēļ pētījuma ietvaros tika apzināts arī darba devēju viedoklis un vērtējumi.
- Darba devēju viedokļu izpētē tika iesaistīti 15 informanti – darba devēji, kas pārstāv dažādas tautsaimniecības nozares, prioritāri pievēršot uzmanību nozarēm, kas definētas Viedās specializācijas stratēģijā¹⁴³. Par informantiem tika izvēlētas arī divas darba devēju un uzņēmēju profesionālās nozaru apvienības.
- **Darba devēji šobrīd nepiešķir būtisku lomu NFI ietvaros iegūtām kompetencēm, jo, pirmkārt, tās nav skaidri nodalāmas no jebkura cita izglītošanās procesa un jauniešu kopējām kompetencēm un personības iezīmēm, un, otrkārt, šobrīd nepastāv sistēmiska pieeja NFI rezultātu atzišanai, kas ļautu darba devējiem “ieraudzīt” tieši NFI lomu jauniešu izglītības un pieredzes kontekstā.** Kopumā gan var secināt, ka darba devēji izprot NFI būtību un aktivitātes, vienlaicīgi **NFI nozīmība tiek interpretēta balstoties uz katra darba devēja iekšējo darba un mācīšanās kultūru,** kā arī konkrēto darba devēju pārstāvju personīgo pieredzi saistībā ar neformālo izglītību.

¹⁴² Valsts kontrole. Iedzīvotāju līdzdalība – neizmantoja iespēja kvalitatīvu lēmumu pieņemšanai pašvaldībās. Revīzijas ziņojums. 2023. Pieejams: https://www.lrvk.gov.lv/lv/getrevisionfile/29652-LYOaCJdhwHHIAmJf_YBTLUHqC_qQHoj.pdf

¹⁴³ Viedās specializācijas stratēģija: <https://www.izm.gov.lv/lv/viedas-specializācijas-strategija>

Priekšlikums #14: veikt skaidrojošo darbu darba devēju vidū par NFI esošo un potenciālo ieguldījumu darba tirgum nepieciešamo prasmju apguvē, jauniešu profesionālajā pilnveidē; komunikācijā izmantot praktiskus piemērus par NFI aktivitātēm un kompetenču ieguvumiem jauniešiem un darba tirgum.

- NFI aktivitātes nozīmīgi ietekmē jauniešu karjeras izaugsmi. NFI un tās pieredzēm var būt izšķiroša nozīme gan jauniešu karjeras, gan arī tālākās izglītības izvēlēs. Īpaši izšķirošas NFI aktivitātes var būt gadījumos, kad jauniešiem nav iepriekšējās darba pieredzes. **Darba devēji uzskata, ka NFI ir īpaši svarīga jauniešu redzesloka paplašināšanā un vispārējo prasmju attīstīšanā**, kas visnozīmīgāk ir tiem darbiniekiem, kuru pienākumos ietilpst citu cilvēku un komandu vadīšana.
- Darba devēju pārstāvji atzīst, ka darbinieku atlases procesā liela uzmanība tiek pievērsta kandidātu vispārējām prasmēm. **Darba devēji min komunikāciju, analītisko un sistēmisko domāšanu, kā arī projektu vadību kā svarīgākās jauniešiem trūkstošās kompetences**. Minētās kompetences jauniešos varētu tikt veiksmīgi attīstītas ar NFI programmu palīdzību.
- Darba tirgū šobrīd ir **liels pieprasījums pēc digitālajām kompetencēm**, kas saistītas ar programmēšanu, mākslīgo intelektu, virtuālo realitāti, robotiku, sociālo tīklu algoritmiem, automatizāciju u.c. **Darba devēju uzskatā daudzas digitālās kompetences, kuras ir aktuālas darba tirgū, jaunieši varētu efektīvi apgūt NFI ietvaros, piemēram, specifiskas IT prasmes.**

Priekšlikums #15: iesaistīt darba devējus un darba devēju organizāciju pārstāvjus NFI attīstības stratēģiskajā plānošanā, aktivitāšu izstrādē, atbalstāmo NFI aktivitāšu prioritāšu definēšanā, tādējādi nodrošinot NFI lielāku sasaisti ar darba tirgus vajadzībām.

- NFI īstenotāji datu apkopošanas anketā tika lūgti norādīt, kādas **darba tirgū pieprasītās prasmes** ir tikušas iekļautas to īstenotajās NFI aktivitātēs. Anketā bija iekļautas 18 konkrētas prasmes, kas kā darba tirgū pieprasītās identificētas vairākos iepriekš īstenotos darba tirgus pētījumos. Kopumā novērojams – **vairākums NFI īstenotāju norādījuši, ka to aktivitātes bijušas vērstas uz lielāko daļu no darba tirgū pieprasītajām personīgajām prasmēm** (personības iezīmes, radošums, pašiniciatīva, u.tml.), bet **retāk tiek norādītas dažādas konkrētas prasmes** (programmēšanas prasmes, valodu prasmes, digitālās prasmes, projektu vadība, u.tml.).
- Absolūtais vairākums NFI īstenotāju norāda, ka aktivitāšu ietvaros jauniešiem bijis iespējams attīstīt **prasmes strādāt komandā (91 %), komunikācijas prasmes (85 %), radošumu (80 %), pašiniciatīvu (78 %), vēlmi attīstīties un mācīties (75 %)**.
- Salīdzinoši retāk norādīts, ka NFI aktivitātēs bijis iespējams apgūt angļu valodu (39 %), latviešu valodu (40 %), precizitāti (41 %), stresa noturību (44 %). Visretāk, **tikai 7 %, tiek norādīts, ka aktivitātēs apgūtas programmēšanas prasmes.**

Priekšlikums #16: valsts budžeta finansējuma ietvaros īstenotajās NFI aktivitātēs sekmēt lielāku NFI satura sasaisti ar darba tirgū pieprasītajām kompetencēm, piemēram, atbalsta saņemšanā prioritizējot tos finansējuma pieprasītājus, kas to nodrošina.

7.8. Neformālās izglītības darbā ar jaunatni piedāvājuma atbilstība jauniešu vajadzībām un interesēm, balstoties jauniešu viedoklī

- Pētījumā tika secināts, ka **jauniešiem trūkst zināšanu un izpratnes par NFI jēdzienu un tā izpausmes formām**, kopumā jaunieši šo jēdzienu neizmanto. **Izpratnes trūkums par NFI būtību apgrūtina jauniešu iespējas reflektēt konkrēti par NFI piedāvājumu un tā atbilstību interesēm**, un tas bija viens no būtiskiem izaicinājumiem metodoloģiski šī pētījuma īstenošanā jauniešu mērķgrupā. Jauniešiem ir vieglāk reflektēt par veidiem, kādos viņi darbojas un kāda veida aktivitātēs iesaistās, bet sarežģītāk vērtēt NFI satura kvalitāti un pieejamību kopumā. Aktīvie un iesaistītie jaunieši uzskata, ka viņiem viss ir atbilstošā līmenī, bet par trūkstošām iespējām nespēj reflektēt, jo **nespēj nodalīt tieši NFI aktivitātes no jebkurām citām**.

Priekšlikums #17: veikt informējošo un skaidrojošo darbu jauniešu vidū par NFI būtību un aktivitātēm, lai tādējādi veicinātu NFI atpazīstamību un netieši arī pieprasījumu jauniešu mērķgrupās.

- **Ir atsevišķas jauniešu mērķgrupas, kuru iesaiste NFI aktivitātēs ir izaicinoša**: 1) neaktīvie jaunieši; 2) jaunieši, kas laiku velta tikai mācībām; 3) jaunieši, kuri primāri nodarbojas ar sportiskām aktivitātēm / sportu; 4) pilngadīgie jaunieši.

Priekšlikums #18: nodrošināt NFI īstenotājiem mācības (un/vai pieredzes apmaiņas iespējas) par grūtāk sasniedzamo jauniešu mērķgrupu specifiku un atbilstošām pieejām šīm mērķgrupām saistošāku NFI aktivitāšu satura izstrādē un komunikācijā.

- Aktīvie jaunieši vēlas izkāpt ārpus sev zināmā “burbuļa” un realizēties citādā vidē, viņus piesaista reālās dzīves vide un atkāpšanās no ierastajām skolas metodēm, kur tiek veidotas hierarhiskas attiecības (t.sk. vērtējums un fiziskais izkārtojums klasē). Tāpēc **jaunieši novērtē tādas NFI aktivitātes un jauniešu aktivitātes kopumā, kas notiek ārpus skolas un paplašina viņu redzeslauku un paziņu loku**.
- Jauniešus ilgtermiņā iesaistīties jauniešu (t.sk. neformālās izglītības) aktivitātēs motivē ne vien iespēja pašrealizēties un izkāpt ārpus ierastā formālā izglītības ietvara, bet **nozīmīga ir arī vienlīdzīga attieksme, droša vide radīt jaunas idejas, neformāla atmosfēra**, kur jaunatnes darbinieki un citi jaunieši ir atsaucīgi un uzklausa, liek viņiem justies novērtētiem un pieņemtiem (videi jābūt no skolas atšķirīgai, ar iespēju pašizpausties un dalīties idejām, un tam nepieciešams atvērts un atsaucīgs jaunatnes darbinieks vai cits pieaugušais, kurš strādā ar jauniešiem).
- Kopumā **priekšroku jaunieši dod aktīvas darbības pasākumiem, nevis izglītojošiem** tradicionālā izpratnē. Tāpēc jauniešu aktivitāšu kontekstā viņus vairāk saista aktivitātes, kas netiek pieskaitītas pie neformālās izglītības (bet var saturēt tās elementus) – sporta notikumi, aktīva brīvā laika pavadīšana. Daļu aktīvo jauniešu piesaista arī izglītojoši (lekciju, forumu) tipa notikumi, tomēr tajos jāiekļauj interaktīvi

elementi, lai spētu noturēt jauniešu uzmanību un interesi. Līdz ar to **NFI izstrādē un īstenošanā būtisks izaicinājums ir apvienot jauniešu vēlmes pēc aktīviem un izklaidejošiem pasākumiem un NFI izglītojošo dimensiju.**

Priekšlikums #19: izstrādāt NFI īstenošanai ieteikumus, metodiskos materiālus par jauniešu interesēm atbilstoša NFI piedāvājuma veidošanu (definējot iesakāmos aktivitāšu veidus, tajās izmantojamās metodes, tematisko saturu, u.c. aspektus).

- Pētījuma ietvaros apkopotie jauniešu viedokļi liecina, ka **aktivitāšu saturs un tēmas bieži vien jauniešiem ir sekundāras, primāra ir kopā būšana ar vienaudžiem un socializēšanās.** Tai pat laikā **atsevišķas tēmas jaunieši piemin kā sev aktuālas** un interesējošas – reproduktīvās veselības un seksualitātes tēmas, atkarības, mentālā veselība un psiholoģija, karjeras attīstība, militārā tēma, komunikācijas (uzstāšanās un rakstveida) prasmju attīstības iespējas, projektu rakstīšana, laika plānošana, finanšu un budžeta pārvaldība, radošo prasmju attīstība, citu kultūru iepazīšana. Kā liecina šī pētījuma ietvaros īstenotais NFI piedāvājuma apkopojums, **tās ir tēmas, par kurām NFI aktivitātes šobrīd tiek īstenotas salīdzinoši retāk.**

Priekšlikums #20: pašvaldību līmenī un nacionālā līmenī veikt periodiskas izpētes (piemēram, apvienojot ar darbu ar jaunatni pētījumiem) par jauniešu aktuālajām vajadzībām NFI jomā un, balstoties veiktajā izpētē, definēt prioritāros tematiskos virzienus, ar ko tiek saskaņotas pašvaldību un valsts budžeta finansējuma ietvaros atbalstītās aktivitātes.

- **Paši jaunieši NFI (un arī jebkuras citas ārpus skolas) aktivitātes tiešā veidā nesaista ar potenciāli darba tirgū noderīgu kompetenču ieguvī.** Viņi ieguvumus raksturo vairāk kā horizontālus, aptverot personības izaugsmi un spēju orientēties pasaulē, nevis mērķētus uz konkrētu prasmju vai zināšanu pilnveidošanu iepriekš apzinātām vajadzībām darba tirgus kontekstā.
- NFI aktivitāšu pieejamība ir problemātiskāka tiem jauniešiem, kas dzīvo attālāk no pašvaldības centra. **Pašvaldības centrā NFI piedāvājuma klāsts ir plašāks, savukārt attālāk dzīvojošo jauniešu iespējas nokļūt uz tām dažkārt ir ierobežotas** (finansiālu iemeslu, transporta kursēšanas sarakstu, laika trūkuma, u.tml. dēļ).

Priekšlikums #21: sekmēt NFI aktivitāšu īstenošanu mobilā darba ar jaunatni ietvaros.

- Jauniešu iesaisti NFI aktivitātēs ietekmē formālās izglītības (skolu un skolotāju) attieksme pret NFI kopumā. **Jaunieši pētījuma ietvaros bieži norādījuši, ka skolotāji nav atsaucīgi jauniešu ārpus skolas aktivitātēm un uztver tās kā izklaides aktivitātes,** kam jauniešiem nevajadzētu veltīt tik daudz laika. Attiecīgi no skolas puses NFI aktivitātēs aktīvajiem jauniešiem dažkārt nav atbalsta un ir pat pretestība šādi iesaistīti.

Priekšlikums #22: veikt skaidrojošo darbu pedagogu un izglītības iestāžu personāla mērķgrupā par NFI nozīmi jauniešu izaugsmei, kā arī NFI nozīmi izglītības sistēmas un mūžizglītības kopējā kontekstā.

8. KOPSAVILKUMS

8.1. Par pētījumu

Pētījuma mērķis bija izpētīt Latvijā īstenotās neformālās izglītības darbā ar jaunatni piedāvājuma atbilstību jauniešu interesēm un vajadzībām patstāvīgai dzīvei un darba tirgum nepieciešamo prasmju un iemaņu apguvei. Pētījuma pirmajā posmā tika veikta datu un informācijas ieguve, īstenojot vairākas pētnieciskās aktivitātes katrā no jomā iesaistītajām mērķgrupām. Pirmkārt, tika īstenota neformālās izglītības darbā ar jaunatni piedāvājuma socioloģiska un statistiska izpēte. Otrkārt, tika pētīts darba devēju viedoklis par neformālās izglītības nozīmi jauniešiem. Treškārt, tika apzināti jauniešu viedokļi un vērtējumi saistībā ar neformālo izglītību. Papildus tika sagatavots arī neformālās izglītības kontekstuāls raksturojums, kas sniedz pārskatu par neformālās izglītības vietu mūžizglītības kontekstā, tās dažādajiem definējumiem, lomu darbā ar jaunatni un citos aspektos, tai skaitā aktualizējot neformālās izglītības demarkācijas no citiem izglītības veidiem izaicinājumus. Kā papildu aktivitāte tika īstenota neformālās izglītības nodrošinātāju jaunatnes jomā viedokļu izpēte grupu interviju veidā. Pētījuma otrajā posmā tika īstenota iegūtās informācijas un datu padziļināta analīze, tai skaitā vērtējot dažādu iesaistīto mērķgrupu viedokļu sakritības un atšķirības. Balstoties veiktajā analīzē, tika veikts izvērtējums par neformālās izglītības darbā ar jaunatni piedāvājuma Latvijā atbilstību jauniešu vajadzībām un interesēm, darba devēju vajadzībām, kā arī sagatavoti priekšlikumi turpmākās rīcībpolitikas plānošanai un labās prakses piemēru pārņemšanai.

Pētījumu laika posmā no 2023. gada septembra līdz 2024. gada aprīlim izstrādāja personu apvienība, ko veido Latvijas Kultūras akadēmija, SIA R.EDucation un biedrība "NEXT".

8.2. Būtiskākie secinājumi

Neformālās izglītības definējums un tvērums

- Normatīvajā regulējumā nacionālā līmenī Latvijā pastāv dažādi neformālās izglītības (turpmāk – NFI) definējumi, kas savstarpēji atšķiras gan pēc definējuma detalizētības vai vispārīguma, gan pēc NFI saturiskā vai metožu tvēruma. Dažādās pastāvošās definīcijas determinē atšķirīgas NFI tvēruma interpretācijas. Piemēram, Jaunatnes likumā sniegtā definīcija neiekļauj definējumu par NFI kā organizētu procesu, kamēr Izglītības likuma definīcija to iekļauj. Izglītības attīstības pamatnostādnēs 2021.–2027. gadam iekļautā NFI definīcija atsaucas uz NFI programmām, neprecizējot, vai par NFI būtu uzskatāmas un dēvējamas arī tās īstermiņa aktivitātes, kas tiek īstenotas ārpus programmām (un kas veido lielāko daļu no NFI darba ar jaunatni jomā). Tas kļūst īpaši problemātiski NFI piedāvājuma apkopošanas un analīzes gadījumā, kad metodoloģiski nepieciešams skaidrs pētāmā objekta nodalījums. Vispārīgu definīciju gadījumā katrs informants var atšķirīgi interpretēt, kuras aktivitātes ir vai nav attiecināmas uz NFI (piemēram, radošās nodarbības, vaļasprieku aktivitātes, lekcijas, u.tml. – katra no šīm aktivitātēm pēc tajās izmantotajām metodēm vienā gadījumā var tikt interpretēta kā NFI, bet citā – nē). Līdz ar to šajā izpētē izaicinājumi bija

saistīti gan ar vienotas izpratnes un interpretācijas trūkumu par to, kas ir vai nav neformālā izglītība, gan arī ar neformālās izglītības veidu, metožu un satura strukturējumu.

Neformālās izglītības piedāvājuma identificēšanas izaicinājumi

- Statistiskā aspektā kā būtiskāko izaicinājumu jānorāda fakts, ka šobrīd Latvijā nepastāv nekāda veida uzskaitē par NFI aktivitāšu kopējo piedāvājumu. Nedz pašvaldības, nedz nevalstiskā sektora organizācijas atsevišķi neuzskaita (un pat nefiksē) konkrētos NFI piedāvājumus un iesaistītās jauniešu mērķgrupas, to skaitus. Izņēmums ir NFI aktivitātes, kas tiek īstenotas atsevišķu finansējuma konkursu ietvaros, kur tiek prasīta detalizēta uzskaitē, bet šīs aktivitātes veido nelielu daļu no kopējā NFI piedāvājuma. Apzināms ir reģistrēto NFI programmu piedāvājums, lai gan tas netiek veidots centralizēti nacionālā līmenī, bet ir pieejams katrā pašvaldībā atsevišķi. Savukārt, par visām pārējām NFI aktivitātēm nekāda uzskaitē šobrīd nepastāv.
- Tādēļ esošajā situācijā nav iespējams iegūt pilnībā detalizētus datus par katru NFI aktivitāti un tajās iesaistīto jauniešu skaitu. Minēto iemeslu dēļ šī pētījuma ietvaros tika izmantota metodoloģija, kas paredzēja apkopojošu datu ieguvē par NFI piedāvājumu kopumā. Tas ļauj raksturot kopējo situāciju NFI piedāvājumā, bet neļauj iegūt visaptverošu datu bāzi, kas iekļautu datus par katru no NFI aktivitātēm noteiktā laika posmā.

Neformālās izglītības darbā ar jaunatni piedāvājuma raksturojums

- Biežākie NFI aktivitāšu finansējuma avoti ir pašvaldību projektu konkursi (tos norāda 55 % NFI īstenotāju), pašvaldību dotācijas (50 %), programmas “Erasmus+” finansējums (39 %), Jaunatnes politikas valsts programmas finansējums (37 %). Katrs ceturtais NFI īstenotājs kā finansējuma avotu norāda programmu “Eiropas Solidaritātes korpus”, kā arī aktivitāšu dalībnieku maksu un ziedojumus. Dažādi citi finansējuma avoti norādīti izteikti retāk. Kopumā šie dati liecina, ka darba ar jaunatni sektorā izteikti reti tiek piesaistīts finansējums ārpus sektora (piemēram, Sabiedrības integrācijas fonda projektu konkursos, citās ES programmās, u.c.).
- 15 % no NFI īstenotājiem norādījuši, ka viņu rīcībā nav nekādu datu par aktivitātēs iesaistīto jauniešu vecuma grupām. Pārējie ir snieguši aptuvenu novērtējumu. Kopējais bērnu un jauniešu skaits līdz 25 gadu vecumam, ko kā NFI aktivitātēs iesaistītus 2023. gadā norāda aktivitāšu īstenotāji, ir 47,6 tūkstoši personu. 21,1 tūkstotis iesaistīto ir pamatizglītības vecuma bērni un jaunieši līdz 16 gadu vecumam. 17,9 tūkstoši ir vidusskolas vecuma jaunieši līdz pilngadības sasniegšanai. Un tikai 8,6 tūkstoši ir pilngadīgie jaunieši vecumā līdz 25 gadiem. NFI īstenotāji norādījuši, ka aktivitātēs iesaista arī pieaugušos virs 25 gadu vecuma, un to kopskaits 2023. gadā bijis 5,9 tūkstoši.
- Norādītos NFI aktivitātēs iesaistīto bērnu un jauniešu skaitus iespējams saattiecināt ar kopējo bērnu un jauniešu skaitu Latvijā konkrētajās vecumgrupās. Šāds datu salīdzinājums liecina, ka 2023. gadā NFI aktivitātēs tikuši iesaistīti aptuveni 13 % no visiem bērniem un jauniešiem vecumā no 7 līdz 25 gadu vecumam. Bet izteiktas ir atšķirības dažādās vecumgrupās. Pamatizglītības vecuma bērnu mērķgrupā NFI

aktivitātēs iesaistīti 11 %, vidusskolas vecuma jauniešu mērķgrupā iesaistīti 45 %, bet pilngadīgo jauniešu mērķgrupā tikai 6 %.

- Visvairāk tikušas rīkotas radošās nodarbības (1 631), vaļasprieku aktivitātes (1 077), kultūras pasākumi un aktivitātes (898), sporta un aktīvās atpūtas aktivitātes (768) un mācības (738). Nedaudz retāk rīkotas aktivitātes brīvā dabā (447), diskusijas un domnīcas (435), semināri (398) un brīvprātīgais darbs (328). Salīdzinoši visretāk rīkotas tādas NFI aktivitātes kā konferences (104), nometnes (163), projektu rakstīšanas pasākumi (186).
- Tāpat kā aktivitāšu veidu, arī tēmu piedāvājums NFI aktivitātēs bijis daudzveidīgs. Lielākā daļa NFI īstenotāju ir organizējuši NFI aktivitātes par tādām tēmām kā kultūra un māksla (70 %), sports un aktīvā atpūta (67 %), vide, daba un klimats (63 %), sociālā iekļaušana (59 %). Salīdzinoši bieži NFI īstenotāji organizējuši aktivitātes par nodarbinātību un karjeras izglītību (55 %), personīgajām kompetencēm (55 %), mentālo veselību un labbūtību (52 %), digitālajām prasmēm (52 %), pilsonisko sabiedrību (51 %). Ar politiku saistītas aktivitātes īstenojuši 31 % NFI piedāvātāju. Savukārt, tikai neliela daļa NFI īstenotāju organizējuši aktivitātes, kas iekļāvušas dzimumu līdztiesības tēmu (20 %), mazākumtautību tēmu (22 %) un cilvēktiesību tēmu (23 %).

Neformālās izglītības atzīšana

- Latvijā līdz šim nav ieviesta visaptveroša NFI ceļā iegūto kompetenču atzīšanas sistēma un tas ir viens no šīs jomas izaicinājumiem jau ilgstoši. Šobrīd ir iespējams saņemt apliecību par jebkuras reģistrētas NFI programmas apguvi atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem Nr. 395 “Kārtība, kādā tiek izsniegtas atļaujas neformālās izglītības programmas īstenošanai”. Savukārt darba ar jaunatni sektorā ES programmu “Erasmus+” un “Eiropas Solidaritātes korpusu” projektu dalībniekiem ir iespējams saņemt *Youthpass* sertifikātu. Visās pārējās NFI aktivitātēs nepastāv nekādas vienotas pieejas apgūto kompetenču atzīšanai.
- Organizācijas un pašvaldības dažkārt izmanto pašu veidotus mācīšanās atzīšanas rīkus. Šīs izpētes ietvaros īstenotajā NFI sniedzēju aptaujā iegūtie dati liecina, ka 52 % NFI īstenotāju ir izsnieguši apliecības vai sertifikātus par dalību NFI aktivitātēs, 50 % snieguši rekomendācijas vai atsauksmes, katrs trešais NFI īstenotājs ir izsniedzis *Youthpass*, bet 8 % izmantojuši cita veida apliecinājumus – pateicības, diplomus, atzinības rakstus. 8 % norādījuši, ka neizmanto nekādus NFI atzīšanas rīkus. Kopumā tas liecina, ka neformalizēti NFI atzīšanas veidi pastāv un tiek plaši izmantoti, tomēr tiem ir tikai informatīvs raksturs un tie nav saistoši nedz darba devējiem, nedz izglītības iestādēm.

NFI īstenotāju izaicinājumi darbā ar jaunatni

- Anketā NFI īstenotāji tika lūgti norādīt, kas ir būtiskākie izaicinājumi NFI aktivitāšu izstrādē un īstenošanā. Visbiežāk NFI īstenotāji norādījuši uz zemo jauniešu interesi un aktivitāti (to min 49 % respondentu). Katrs trešais kā izaicinājumu norāda finansējuma trūkumu. Minēti arī tādi izaicinājumi kā apmācītāju trūkums par specifiskām tēmām (16 %), jauniešu interešu un vēlmju izzināšanas problēmas (14 %), darbinieku trūkums

(12 %), nepietiekamas zināšanas par NFI (10 %), sabiedrības, vecāku un skolotāju noraidoša attieksme (9 %), darbinieku pārslodze un laika trūkums (7 %).

Neformālās izglītības darbā ar jaunatni piedāvājuma atbilstība ES Padomes ieteikumiem par pamatkompetencēm mūžizglītībā

- ES Padomes pamatkompetenču ietvarā¹⁴⁴ aprakstītas galvenās pamatkompetences, kas nepieciešamas personiskai un profesionālai pilnveidei, sociālai iekļaušanai un aktīvai pilsonībai, kā arī ilgtspējīga un veselīga dzīvesveida ievērošanai. Ieteikumu par pamatkompetencēm mūžizglītībā pielikumā “Pamatkompetences mūžizglītībai – Eiropas atsauces satvars” ir noteiktas astoņas pamatkompetences: (1) rakstpratības kompetence, (2) daudzvalodu kompetence, (3) matemātiskā kompetence un kompetence dabaszinātnēs, tehnoloģijās un inženierzinātnēs, (4) digitālā kompetence, (5) personīgā, sociālā un mācīšanās mācīties kompetence, (6) pilsoniskuma kompetence, (7) uzņēmējdarbības kompetence, (8) kultūras izpratnes un izpaušmes kompetence.
- Šādā aspektā novērojams, ka lielākā daļa NFI īstenotāju ir organizējuši aktivitātes, kas attīsta četras pamatkompetences: personīgā, sociālā un mācīšanās mācīties kompetence (76 % no īstenotājiem), pilsoniskuma kompetence (74 %), kultūras izpratnes un izpaušmes kompetence (73 %), digitālā kompetence (61 %). Aptuveni puse NFI īstenotāju aktivitātēs iekļāvuši uzņēmējdarbības kompetences attīstīšanu (47 %). Savukārt, trīs pamatkompetences salīdzinoši retāk iekļautas NFI aktivitātēs: rakstītprasmes kompetence (38 %), matemātiskā kompetence (40 %), daudzvalodu kompetence (43 %).
- Kopumā novērojams, ka pamatkompetenču aspektā norādīts ievērojami mazāks NFI aktivitāšu skaits, nekā par aktivitāšu veidiem un tēmām – tas netieši varētu liecināt, ka pamatkompetenču pieeja darba ar jaunatni sektorā reti tiek izmantota kā ietvars aktivitāšu izstrādei.
- Kā izaicinājums NFI aktivitāšu sasaistei ar pamatkompetenču ietvaru identificējama NFI īstenotāju spēja vai nespēja šāda veida aktivitātes izstrādāt un komunicēt jauniešiem saistošā veidā. Dažkārt vērtīgu tēmu mācības ar kvalitatīvu saturu jauniešu uztverē izklausās pārāk nopietni vai nesaistoši, tāpat kā šo kompetenču formulējums, tādēļ ir jādomā arī par formu un pieeju atbilstoši mērķa grupas vecumposma īpatnībām. Uz nepieciešamību pašvaldībām uzlabot komunikācijas veidu ar jauniešiem norāda arī Valsts Kontrole savā revīzijas ziņojumā par iedzīvotāju līdzdalību¹⁴⁵.

Neformālās izglītības darbā ar jaunatni piedāvājuma atbilstība darba tirgus vajadzībām, balstoties darba devēju viedokli

- Darba devēji šobrīd nepiešķir būtisku lomu NFI ietvaros iegūtām kompetencēm, jo, pirmkārt, tās nav skaidri nodalāmas no jebkura cita izglītošanās procesa un jauniešu kopējām kompetencēm un personības iezīmēm,

¹⁴⁴ Padomes ieteikums (2018. gada 22. maijs) par pamatkompetencēm mūžizglītībā. Pieejams: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018H0604(01))

¹⁴⁵ Valsts kontrole. Iedzīvotāju līdzdalība – neizmantota iespēja kvalitatīvu lēmumu pieņemšanai pašvaldībās. Revīzijas ziņojums. 2023. Pieejams: https://www.lrvk.gov.lv/getrevisionfile/29652-LYOaCJdhwHHIamJf_YBTLUHqC_qQHoj.pdf

un, otrkārt, šobrīd nepastāv sistēmiska pieeja NFI atzīšanai, kas ļautu darba devējiem “ieraudzīt” tieši NFI lomu jauniešu izglītības un pieredzes kontekstā. Kopumā gan var secināt, ka darba devēji izprot NFI būtību un aktivitātes, vienlaicīgi NFI nozīmība tiek interpretēta, balstoties uz katra darba devēja iekšējo darba un mācīšanās kultūru, kā arī konkrēto darba devēju pārstāvju personīgo pieredzi saistībā ar neformālo izglītību.

- Darba devēju pārstāvji atzīst, ka darbinieku atlases procesā liela uzmanība tiek pievērsta kandidātu vispārējām prasmēm. Darba devēji min komunikāciju, analītisko un sistēmisko domāšanu, kā arī projektu vadību kā svarīgākās jauniešiem trūkstošās kompetences. Minētās kompetences jauniešos varētu tikt veiksmīgi attīstītas ar NFI aktivitāšu palīdzību.
- Darba tirgū šobrīd ir liels pieprasījums pēc digitālajām kompetencēm, kas saistītas ar programmēšanu, mākslīgo intelektu, virtuālo realitāti, robotiku, sociālo tīklu algoritmiem, automatizāciju u.c. Darba devēju uzskatā daudzas digitālās kompetences, kuras ir aktuālas darba tirgū, jaunieši varētu efektīvi apgūt NFI ietvaros, piemēram, specifiskas IT prasmes.
- Formālo apliecinājumu un sertifikātu esamība par NFI pieredzēm darba devējiem nav ļoti būtiska, taču formālie apliecinājumi var būt papildus bonuss, jauniešiem pretendējot uz pozīciju darba tirgū. Svarīgi, lai apliecinājums nebūtu tikai par piedalīšanos, bet skaidri norādītu iegūtās kompetences.
- Darba devēji norāda, ka ir būtiski, lai NFI tiktu izveidots vienots iegūto kompetenču kvalitātes standarts, kas apliecinātu, ka īstenotās aktivitātes ir nodrošinājušas konkrētu kompetenču apgūšanu (piemēram, sistematizēt un sniegt iegūtajām kompetencēm vienotu vērtējumu, līdzīgi kā tas ir Eiropas vienotajā valodu prasmes līmeņa noteikšanas sistēmā). Šāda kvalitātes standarta esamība radītu darba devējiem lielāku pārliecību par NFI kvalitāti un pievienoto vērtību.
- NFI īstenotāji datu apkopošanas anketā tika lūgti norādīt, kādas darba tirgū pieprasītās prasmes ir tikušas iekļautas to īstenotajās NFI aktivitātēs. Anketā bija iekļautas 18 konkrētas prasmes, kas kā darba tirgū pieprasītās identificētas vairākos iepriekš īstenotos darba tirgus pētījumos. Kopumā novērojams – vairākums NFI īstenotāju norādījuši, ka to aktivitātes bijušas vērstas uz lielāko daļu no darba tirgū pieprasītajām personīgajām prasmēm (personības iezīmes, radošums, pašiniciatīva, u.tml.), bet retāk tiek norādītas dažādas konkrētas prasmes (programmēšanas prasmes, valodu prasmes, digitālās prasmes, projektu vadība, u.tml.). Absolūtais vairākums NFI īstenotāju norāda, ka aktivitāšu ietvaros jauniešiem bijis iespējams attīstīt prasmes strādāt komandā (91 %), komunikācijas prasmes (85 %), radošumu (80 %), pašiniciatīvu (78 %), vēlmi attīstīties un mācīties (75 %). Salīdzinoši retāk norādīts, ka NFI aktivitātēs bijis iespējams apgūt angļu valodu (39 %), latviešu valodu (40 %), precizitāti (41 %), stresa noturību (44 %). Visretāk, tikai 7 %, tiek norādīts, ka aktivitātēs apgūtas programmēšanas prasmes.

Neformālās izglītības darbā ar jaunatni piedāvājuma atbilstība jauniešu vajadzībām un interesēm, balstoties jauniešu viedokļi

- Pētījumā tika secināts, ka jauniešiem trūkst zināšanu un izpratnes par NFI jēdzienu un tā izpausmes formām, kopumā jaunieši šo jēdzienu neizmanto. Izpratnes trūkums par NFI būtību apgrūtina jauniešu iespējas

reflektēt konkrēti par NFI piedāvājumu un tā atbilstību interesēm un tas bija viens no būtiskiem izaicinājumiem metodoloģiski šī pētījuma īstenošanā jauniešu mērķgrupā. Jauniešiem ir vieglāk reflektēt par veidiem, kādos viņi darbojas un kāda veida aktivitātēs iesaistās, bet sarežģītāk vērtēt NFI satura kvalitāti un pieejamību kopumā. Aktīvie un iesaistītie jaunieši uzskata, ka viņiem viss ir atbilstošā līmenī, bet par trūkstošām iespējām nespēj reflektēt, jo nespēj nodalīt tieši NFI aktivitātes no jebkurām citām.

- Aktīvie jaunieši vēlas izkāpt ārpus sev zināmā “burbuļa” un realizēties citādā vidē, viņus piesaista reālās dzīves vide un atkāpšanās no ierastajām skolas metodēm, kur tiek veidotas hierarhiskas attiecības (t.sk. vērtējums un fiziskais izkārtojums klasē). Tāpēc jaunieši novērtē tādas NFI aktivitātes un jauniešu aktivitātes kopumā, kas notiek ārpus skolas un paplašina viņu redzeslauku un paziņu loku.
- Jauniešus ilgtermiņā iesaistīties jauniešu (t.sk. neformālās izglītības) aktivitātēs motivē ne vien iespēja pašrealizēties un izkāpt ārpus ierastā formālā izglītības ietvara, bet nozīmīga ir arī vienlīdzīga attieksme, droša vide radīt jaunas idejas, neformāla atmosfēra, kur jaunatnes darbinieki un citi jaunieši ir atsaucīgi un uzklausa, liek viņiem justies novērtētiem un pieņemtiem (videi jābūt no skolas atšķirīgai, ar iespēju pašizpausties un dalīties idejām, un tam nepieciešams atvērts un atsaucīgs jaunatnes darbinieks vai cits pieaugušais, kurš strādā ar jauniešiem).
- Kopumā priekšroku jaunieši dod aktīvas darbības pasākumiem, nevis izglītojošiem tradicionālā izpratnē. Tāpēc jauniešu aktivitāšu kontekstā viņus vairāk saista aktivitātes, kas netiek pieskaitītas pie neformālās izglītības (bet var saturēt tās elementus) – sporta notikumi, aktīva brīvā laika pavadīšana. Daļu aktīvo jauniešu piesaista arī izglītojoši (lekciju, forumu) tipa notikumi, tomēr tajos jāiekļauj interaktīvi elementi, lai spētu noturēt jauniešu uzmanību un interesi. Līdz ar to NFI izstrādē un īstenošanā būtisks izaicinājums ir apvienot jauniešu vēlmes pēc aktīviem un izklaidējošiem pasākumiem un NFI izglītojošo dimensiju.
- Pētījuma ietvaros apkopotie jauniešu viedokļi liecina, ka aktivitāšu saturs un tēmas bieži vien jauniešiem ir sekundāras, primāra ir kopā būšana ar vienaudžiem un socializēšanās. Tai pat laikā atsevišķas tēmas jaunieši piemin kā sev aktuālas un interesējošas – reproduktīvās veselības un seksualitātes tēmas, atkarības, mentālā veselība un psiholoģija, karjeras attīstība, militārā tēma, komunikācijas (uzstāšanās un rakstveida) prasmju attīstības iespējas, projektu rakstīšana, laika plānošana, finanšu un budžeta pārvaldība, radošo prasmju attīstība, citu kultūru iepazīšana. Kā liecina šī pētījuma ietvaros īstenotais NFI piedāvājuma apkopojums, tās ir tēmas, par kurām NFI aktivitātes šobrīd tiek īstenotas salīdzinoši retāk.
- Paši jaunieši NFI (un arī jebkuras citas ārpus skolas) aktivitātes tiešā veidā nesaista ar potenciāli darba tirgū noderīgu kompetenču ieguvu. Viņi ieguvumus raksturo vairāk kā horizontālus, aptverot personības izaugsmi un spēju orientēties pasaulē, nevis mērķētus uz konkrētu prasmju vai zināšanu pilnveidošanu iepriekš apzinātām vajadzībām darba tirgus kontekstā.
- NFI aktivitāšu pieejamība ir problemātiskāka tiem jauniešiem, kas dzīvo attālāk no pašvaldības centra. Pašvaldības centrā NFI piedāvājuma klāsts ir plašāks, savukārt attālāk dzīvojošo jauniešu iespējas nokļūt uz tām dažkārt ir ierobežotas (finansiālu iemeslu, transporta kursēšanas sarakstu, laika trūkuma, u.tml. dēļ).

- Jauniešu iesaisti NFI aktivitātēs ietekmē formālās izglītības (skolu un skolotāju) attieksme pret NFI kopumā. Jaunieši pētījuma ietvaros bieži norādījuši, ka skolotāji nav atsaucīgi jauniešu ārpus skolas aktivitātēm un uztver tās kā izklaides aktivitātes, kam jauniešiem nevajadzētu veltīt tik daudz laika. Attiecīgi no skolas puses NFI aktivitātēs aktīvajiem jauniešiem dažkārt nav atbalsta un ir pat pretestība šādai iesaistei.

8.3. Priekšlikumi turpmākās rīcībpolitikas plānošanai un labās prakses piemēru pārņemšanai

- 1) Normatīvajā regulējumā izmantot vienotu NFI definīciju. Precizēt Izglītības likumā, Jaunatnes likumā, Bērnu, jaunatnes un ģimenes attīstības pamatnostādņēs 2022.–2027.gadam, Izglītības attīstības pamatnostādņēs 2021.–2027. gadam "Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai", MK 2008. gada 16. decembra noteikumos Nr. 1047 "Jaunatnes lietu speciālistu apmācības kārtība" iekļautos neformālās izglītības definējumus, visos izmantojot vienotu definīciju.
- 2) Darba ar jaunatni jomā izstrādāt metodisko materiālu, sniedzot skaidrojumu un interpretējumu par NFI tvērumu (īpaši aspektā – NFI programmas un citas NFI (īstermiņa) aktivitātes), tai skaitā norādot konkrētus piemērus.
- 3) Īstenot komunikācijas aktivitātes darba ar jaunatni sektorā, lai skaidrotu MK noteikumu Nr. 395 "Kārtība, kādā tiek izsniegtas atļaujas neformālās izglītības programmas īstenošanai" sniegtās iespējas nodrošināt kvalitatīvāku neformālās izglītības programmas īstenošanas pakalpojuma piedāvājumu.
- 4) Izvērtēt iespējas izstrādāt pašvaldībām vienotu datu ievākšanas metodoloģiju un datu apkopošanas sistēmu, lai regulāri tiktu ievākti līdzīgi un apkopojami dati no pašvaldībām par NFI tēmām un dalībniekiem centralizētai NFI piedāvājuma uzskaiti nacionālā līmenī vismaz par NFI programmu piedāvājumu un/vai valsts budžeta finansējuma un ārvalstu fondu finansējuma ietvaros īstenotajām aktivitātēm.
- 5) Nacionālā līmenī izveidot un ieviest mehānismu (sertifikāti, apliecinājumi, apliecības vai tml.) NFI ietvaros iegūto kompetenču novērtēšanai un atzīšanai tādās NFI aktivitātēs, kurās šobrīd atzīšanas rīki nav pieejami (ārpus NFI programmu apguves un dalības starptautiskajos Erasmus+ projektos); tam būtu arī netiešs ieguvums – iespēja veikt precīzāku uzskaiti par NFI iesaistīto jauniešu skaitu un apgūtās kompetences.
- 6) Gadījumā, ja tiek izstrādāts un ieviests sistēmisks NFI atzīšanas rīks, ņemt vērā darba devēju vēlmi pēc konkrētu kompetenču apguves apliecinājuma iekļaušanas šādā rīkā.
- 7) Veicināt lielāku NFI atpazīstamību gan sabiedrībā kopumā, gan konkrēti jauniešu, pedagogu un vecāku mērķgrupās, tādējādi netieši veicinot arī pieprasījumu pēc NFI aktivitātēm; atpazīstamības veicināšanas ietvaros akcentēt praktiskos jauniešu ieguvumus, piedaloties NFI aktivitātēs; iesaistīt jauniešus NFI piedāvājuma veidošanā un īstenošanā, izmantojot vienaudzis-vienaudzim metodi.
- 8) Jaunatnes politikas valsts programmas ietvaros nodrošināt regulāru un pēctecīgu (lai iesāktās aktivitātes būtu iespējams turpināt) finansējumu NFI aktivitātēm.

- 9) Nodrošināt NFI mācību vadītāju sagatavošanu un tālākizglītību tādu tēmu ietvaros, kas nacionālā līmenī tiek definētas kā prioritāras darbā ar jaunatni, kā arī jauniešu sasniegšanas prasmēs un vienaudzis-vienaudzim metodes pielietošanā.
- 10) Veikt informēšanu un skaidrošanu darba ar jaunatni sektorā par ES Padomes pamatkompetenču ietvara nozīmību NFI kontekstā, sekmējot tā plašāku izmantošanu NFI aktivitāšu izstrādē un īstenošanā.
- 11) Valsts budžeta finansējuma ietvaros īstenojamās NFI aktivitātēs sekmēt lielāku NFI satura sasaisti ar pamatkompetenču ietvaru, piemēram, atbalsta saņemšanā prioretizējot tos finansējuma pieprasītājus, kas to nodrošina.
- 12) Nodrošināt NFI īstenojamiem apmācības (un/vai pieredzes apmaiņas iespējas) par NFI aktivitāšu sasaisti ar pamatkompetenču ietvaru.
- 13) Nodrošināt NFI īstenojamiem apmācības (un/vai pieredzes apmaiņas iespējas) par NFI piedāvājuma komunicēšanu jauniešiem saistošā veidā (atbilstoši dažādām vecumgrupām).
- 14) Veikt skaidrojošo darbu darba devēju vidū par NFI esošo un potenciālo ieguldījumu darba tirgum nepieciešamo prasmju apguvē, jauniešu profesionālajā pilnveidē; komunikācijā izmantot praktiskus piemērus par NFI aktivitātēm un kompetenču ieguvumiem jauniešiem un darba tirgum.
- 15) Iesaistīt darba devējus un darba devēju organizāciju pārstāvjus NFI attīstības stratēģiskajā plānošanā, aktivitāšu izstrādē, atbalstāmo NFI aktivitāšu prioritāšu definēšanā, tādējādi nodrošinot NFI lielāku sasaisti ar darba tirgus vajadzībām.
- 16) Valsts budžeta finansējuma ietvaros īstenojamās NFI aktivitātēs sekmēt lielāku NFI satura sasaisti ar darba tirgū pieprasītajām kompetencēm, piemēram, atbalsta saņemšanā prioretizējot tos finansējuma pieprasītājus, kas to nodrošina.
- 17) Veikt informējošo un skaidrojošo darbu jauniešu vidū par NFI būtību un aktivitātēm, lai tādējādi veicinātu NFI atpazīstamību un netieši arī pieprasījumu jauniešu mērķgrupās.
- 18) Nodrošināt NFI īstenojamiem apmācības (un/vai pieredzes apmaiņas iespējas) par grūtāk sasniedzamo jauniešu mērķgrupu specifiku un atbilstošām pieejām šīm mērķgrupām saistošāku NFI aktivitāšu satura izstrādē un komunikācijā.
- 19) Izstrādāt NFI īstenojamiem ieteikumus, metodiskos materiālus par jauniešu interesēm atbilstoša NFI piedāvājuma veidošanu (definējot iesakāmos aktivitāšu veidus, tajās izmantojamās metodes, tematisko saturu, u.c. aspektus).
- 20) Pašvaldību līmenī un nacionālā līmenī veikt periodiskas izpētes (piemēram, apvienojot ar darba ar jaunatni pētījumiem) par jauniešu aktuālajām vajadzībām NFI jomā un, balstoties veiktajā izpētē, definēt prioritāros tematiskos virzienus, ar ko tiek saskaņotas pašvaldību un valsts budžeta finansējuma ietvaros atbalstītās aktivitātes.
- 21) Sekmēt NFI aktivitāšu īstenošanu mobilā darba ar jaunatni ietvaros.
- 22) Veikt skaidrojošo darbu skolotāju un skolas personāla vidū par NFI nozīmi jauniešu izaugsmei, kā arī NFI nozīmi izglītības sistēmas un mūžizglītības kopējā kontekstā.

9. PIELIKUMS

9.1. Aptaujā izmantotā datu forma (anketa)

NEFORMĀLĀS IZGLĪTĪBAS PIEDĀVĀJUMS JAUNIEŠIEM LATVIJĀ

Ievads

Labdien!

Latvijas Kultūras akadēmija pēc Izglītības un zinātnes ministrijas pasūtījuma šobrīd veic izpēti par neformālās izglītības piedāvājumu jauniešiem. Pētījuma mērķis ir analizēt neformālās izglītības piedāvājuma atbilstību jauniešu interesēm un vajadzībām patstāvīgai dzīvei, kā arī darba tirgum nepieciešamo prasmju un iemaņu apguvei.

Viena no pētījuma aktivitātēm ir informācijas apkopošana par neformālās izglītības aktivitāšu piedāvājumu jauniešiem, ko nodrošina jaunatnes, izglītības un kultūras sektori. Tādēļ aicinām arī Jūsu pārstāvēto organizāciju / iestādi sniegt apkopojošu informāciju par šī gada laikā īstenotajām neformālās izglītības aktivitātēm. Anketā lūdzam norādīt dažas ziņas par organizācijas / institūcijas īstenoto neformālās izglītības aktivitāšu kopskaitu, aktivitāšu veidiem, saturu un mērķgrupām.

Jūsu sniegtā informācija palīdzēs plānot Izglītības un zinātnes ministrijas aktivitātes neformālās izglītības aktivitāšu atbalstam vidējā un ilgtermiņā.

Liels paldies jau iepriekš par atsaucību!

Neformālās izglītības termina skaidrojums

Pirms anketas aizpildes, aicinām iepazīties ar neformālās izglītības termina skaidrojumu. Anketā lūdzam norādīt informāciju tikai par tādām aktivitātēm, kas atbilst šeit sniegtajam skaidrojumam.

Atbilstoši Izglītības likumam, neformālā izglītība ir ārpus formālās izglītības organizēta interesēm un pieprasījumam atbilstoša izglītojoša darbība. Jaunatnes likumā definēts: neformālā izglītība papildina formālo izglītību, neformālās izglītības mērķis ir sniegt zināšanas, veidot prasmes, iemaņas un attieksmes, kā arī veicināt jauniešu vispusīgu attīstību un aktīvu līdzdalību lēmumu pieņemšanā un sabiedriskajā dzīvē.

Neformālajai izglītībai var būt dažādas formas un veidi, bet tai ir dažas kopīgas iezīmes:

- neformālā izglītība ir plānots mācību process ar izglītības mērķiem;
- neformālās izglītības aktivitātes ir balstītas uz jauniešu vajadzībām. Neformālās izglītības aktivitātes ir atvērtas jauniešu ieguldījumam mācību procesā un mudina veidot saiknes ar reālo dzīvi;
- neformālās izglītības pamatā ir jauniešu brīvprātīga līdzdalība;
- neformālā izglītība ir iekļaujoša un pieejama, citiem vārdiem sakot, ikviens jauniešs var piedalīties, un organizatori aktīvi meklē veidus, kā iekļaut personas, kuras var piedzīvot atstumtību vai marginalizāciju;
- neformālās izglītības metodoloģijas ir daudzveidīgas, uz līdzdalību un uz jauniešiem vērstas, tās ietver gan individuālu, gan grupu mācīšanos un mudina jauniešus mācīties vienam no otra;
- neformālā izglītība ir vērsta uz dzīves prasmju apgūšanu un gatavošanos aktīvam pilsoniskumam;
- neformālā izglītība ir holistiska, kas nozīmē nepieciešamību iesaistīt jauniešu emocijas, prātus un ķermeņi;
- neformālās izglītības aktivitātes var vadīt profesionāli apmācītāji un/vai brīvprātīgie.

Neformālā izglītība balstās uz šādiem pamatprincipiem:

- mācīties darot — iegūt praktiskās iemaņas un prasmes (piemēram, pateikt savu viedokli, dalīties sajūtās, atrast risinājumu dzīves situācijām un konfliktiem, vadīt grupu, izmantot efektīvi savus un citu resursus);
- mācīties būt kopā ar citiem — izpratne par citādo, atšķirīgā atzišana un pieņemšana (šis princips izpaužas arī prasmē strādāt grupā, dzīvot kopā, risināt situācijas gan ar savas kultūras, gan citu nāciju pārstāvjiem);
- mācīties mācīties — iegūt noteiktu zināšanu apjomu, mācīties atrast informāciju, analizēt savu pieredzi un iegūtās zināšanas un izmantot to jaunās dzīves situācijās;
- mācīties būt — izprast savu iekšējo pasauli un attīstīt to, veidot dzīvi saskaņā ar sevi un saviem uzskatiem.

Aktivitāšu izstrāde

Q1	Atzīmējiet, ko no minētā esat izmantojuši 2023.gada neformālās izglītības aktivitāšu izstrādes posmā aktivitāšu veidu izvēlē, satura veidošanā, metožu izvēlē u.tml.). Atzīmējiet visu atbilstošo. <i>Rotēt kategorijas.</i>	Statistikas dati	1,
		Pētījumi, pārskati	2,
		Jauniešu aptaujas	3,
		Intervijas, sarunas ar jauniešiem	4,
		Intervijas, sarunas ar ekspertiem	5,
		Iesaistīto personu diskusijas, darba grupas, prāta vētras	6,
		Jauniešu iesaiste procesā	7,
		Sadarbība ar biedrībām, nodibinājumiem	8,
		Sadarbība ar pašvaldības institūcijām	9,
		Sadarbība ar valsts institūcijām	10,
		Sadarbība ar uzņēmumiem, darba devējiem	11,
		Cits (<i>ierakstiet</i>):	98,
Q2	Norādiet, lūdzu, 2023.gadā īstenoto neformālās izglītības aktivitāšu finansējuma avotus. Norādiet visus atbilstošos.	Pašvaldības dotācija	1,
		Pašvaldības projektu konkurss	2,
		Jaunatnes politikas valsts programma	3,
		Programma "Erasmus+"	4,
		Programma "Eiropas Solidaritātes korpus"	5,
		Cita ES fondu programma	6,
		Sabiedrības integrācijas fonda projektu konkurss	7,
		Programma "Aktīvo iedzīvotāju fonds"	8,
		Ziemeļvalstu Ministru padomes atbalsta programma	9,
		Valsts kultūrkapitāla fonda atbalsta programma	10,
		Aktivitāšu dalībnieku maksa, ziedojumi	11,
		Cits (<i>ierakstiet</i>):	98,

Aktivitāšu mērķgrupas

Q3	Norādiet, lūdzu, cik personu šajās mērķgrupās ir piedalījušās jūsu īstenotajās neformālās izglītības aktivitātēs 2023.gadā? Ja nevarat norādīt konkrētu skaitu, norādiet aptuvenu aprēķinu.		
1	Pamatizglītības vecuma bērni (jaunāki par 16 gadiem)	.....	
2	Vidusskolas vecuma jaunieši (16 līdz 18 gadi)	.....	
3	Pilngadīgi jaunieši no 18 līdz 25 gadu vecumam	.....	
4	Pieaugušie virs 25 gadu vecuma	.....	
99	Nav datu, nevaram aprēķināt pat aptuveni		
Q4	Kuru mērķgrupu jaunieši ir piedalījušies jūsu īstenotajās neformālās izglītības aktivitātēs 2023.gadā? Norādiet visas atbilstošās. <i>Rotēt kategorijas.</i>	Jaunieši ar fizisku vai garīgu invaliditāti	1,
		Jaunieši ar veselības problēmām (jaunieši ar hroniskām vai smagām saslimšanām)	2,
		Jaunieši ar atkarības problēmām (alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu, azartspēļu vai datorspēļu)	3,
		Jaunieši, kuriem ir ekonomiskie šķēršļi (zems dzīves līmenis, maznodrošinātie, bezpajumtnieki, ilgstošie bezdarbnieki, parādnieki, u.c.)	4,
		Etnisko minoritāšu jaunieši	5,
		Bēgļi, imigranti	6,
		Jaunieši, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu	7,
		Jaunieši, kuriem ir mācīšanās grūtības	8,
		Jaunieši, kas saskaras ar diskrimināciju (vecuma, dzimuma, etniskās piederības, seksuālās orientācijas dēļ)	9,
		Jaunieši ar anti-sociālu vai riskantu uzvedību	10,
		Jaunieši – vientuļie vecāki	11,
		Jaunieši – bāreņi	12,

		Jaunieši, kuriem ir ģeogrāfiskie šķēršļi (jaunieši no attāliem lauku reģioniem, lauku jaunieši, jaunieši, kuriem ir ierobežotas pakalpojumu iespējas, u.c.).	13,
		Cits (<i>ierakstiet</i>):	98,
		Nav datu, nav informācijas par konkrētām jauniešu mērķgrupām	99

Aktivitāšu veidi un saturs

	<p>Šajā sadaļā lūgšim mazliet detalizētāku informāciju par jūsu īstenoto neformālās izglītības aktivitāšu kopskaitu šajā gadā. Jau iepriekš atvainojamies par sagādāto apgrūtinājumu! Šie dati mums būs ļoti noderīgi, lai saprastu, kopējo neformālās izglītības aktivitāšu apjomu, kā arī tematisko tvērumu. Apsolām, ka pēc tam anketas noslēdzošā sadaļa būs raita un ātra!</p> <p>Ja nevarat norādīt precīzu aktivitāšu skaitu, norādiet aptuvenu skaitu.</p> <p>Ja vienas aktivitātes ietvaros notikuši vairāki identiski pasākumi (kā pasākumu sērija, cikls), lūdzam uzrādīt kopējo pasākumu skaitu nevis visu ciklu kā vienu pasākumu.</p> <p>Lūdzam norādīt informāciju tikai par tām aktivitātēm, ko organizējat paši (neiekļaujot tās, kurām, piemēram, esat piešķirušī telpas vai bijuši sadarbības partneri bez iesaistes organizācijā).</p>	
--	--	--

Q5	Norādiet, lūdzu, cik daudz norādīto neformālās izglītības aktivitāšu esat īstenojuši 2023.gadā. Ja nevarat norādīt precīzi, norādiet aptuvenu kopskaitu. <i>Rotēt kategorijas.</i>	
01	Diskusijas, domnīcas	.....
02	Nometnes	.....
03	Brīvprātīgais darbs (kā atsevišķi organizēti pasākumi, nevis ikdienas darbs)	.....
04	Konferences, forumi	.....
05	Mācības	.....
06	Semināri	.....
07	Projektu rakstīšanas pasākumi	.....
08	Pieredzes apmaiņas pasākumi	.....
09	Sporta, aktīvās atpūtas pasākumi	.....
10	Lekcijas, priekšlasījumi	.....
11	Kultūras aktivitātes, pasākumi	.....
12	Radošās nodarbības, aktivitātes	.....
13	Aktivitātes brīvā dabā / Piedzīvojumu izglītība (izglītojoši uzdevumi brīvā dabā) / Pārgājieni	.....
14	Vaļasprieku aktivitātes	.....

Q6	Ja esat organizējuši cita veida neformālās izglītības aktivitātes, ierakstiet šeit, kādas tieši:	.....
----	--	-------

Q7	Vieta komentāriem:	.....
----	--------------------	-------

Q8	Cik daudz neformālās izglītības aktivitāšu (pasākumu) esat īstenojuši 2023.gadā par šādām tēmām? Ja nevarat norādīt precīzi, norādiet aptuvenu skaitu. <i>Rotēt kategorijas.</i>	
01	Kultūra, māksla	.....
02	Vide, daba, klimats	.....
03	Pilsoniskā sabiedrība	.....
04	Politika	.....
05	Mazākumtautības	.....
06	Nodarbinātība, karjeras izglītība	.....
07	Sociālā iekļaušana	.....
08	Dzimumu līdztiesība	.....
09	Cilvēktiesības	.....
10	Sports, aktīvā atpūta	.....
11	Uzņēmējdarbība	.....
12	Veselība	.....

13	Mentālā veselība, labbūtība	.....																																					
14	Valodu prasmes, svešvalodas	.....																																					
15	Digitālās prasmes	.....																																					
16	Personīgās kompetences	.....																																					
Q9	Ja esat organizējuši citu tēmu neformālās izglītības aktivitātes, ierakstiet šeit, kādas tieši:	.....																																					
Q10	Vieta komentāriem:	.....																																					
Q11	Cik daudz neformālās izglītības aktivitāšu (pasākumu) 2023.gadā bijušas vērstas uz šādu pamatkompetenču attīstīšanu? Ja nevarat norādīt precīzi, norādiet aptuvenu skaitu. Plašāku skaidrojumu par katru pamatkompetenci skatīt šeit: https://www.youthpass.eu/downloads/13-62-433/Youthpath%20Pamatkompetences%202020.pdf <i>Rotēt kategorijas.</i>																																						
01	Daudzvalodu kompetence	.....																																					
02	Personīgā, sociālā un mācīšanās mācīties kompetence	.....																																					
03	Pilsoniskuma kompetence	.....																																					
04	Uzņēmējdarbības kompetence	.....																																					
05	Kultūras izpratnes un izpausmes kompetence	.....																																					
06	Digitālā kompetence	.....																																					
07	Matemātiskā kompetence un kompetence dabaszinātnēs, tehnoloģijās, inženierzinātnēs	.....																																					
08	Rakstpratības kompetence	.....																																					
Q12	Vieta komentāriem:	.....																																					
Q13	Atzīmējiet tās darba tirgus pieprasītās prasmes, uz kurām bijušas vērstas jūsu īstenotās neformālās izglītības aktivitātes 2023.gadā. Atzīmējiet visas atbilstošās. <i>Rotēt kategorijas.</i>	<table border="1"> <tr> <td>Atbildīgums/ augsta atbildības sajūta</td> <td>1,</td> </tr> <tr> <td>Precizitāte/ uzmanība pret detaļām</td> <td>2,</td> </tr> <tr> <td>Spēja strādāt patstāvīgi/ pašdisciplīna/ laika plānošana</td> <td>3,</td> </tr> <tr> <td>Pozitīva attieksme</td> <td>4,</td> </tr> <tr> <td>Vēlme attīstīties/ mācīties</td> <td>5,</td> </tr> <tr> <td>Orientācija uz rezultātu/ mērķtiecīgums</td> <td>6,</td> </tr> <tr> <td>Stresa noturība</td> <td>7,</td> </tr> <tr> <td>Angļu valoda</td> <td>8,</td> </tr> <tr> <td>Valsts (latviešu) valoda</td> <td>9,</td> </tr> <tr> <td>Komunikācijas/ saskarsmes prasmes</td> <td>10,</td> </tr> <tr> <td>Prasmes strādāt komandā</td> <td>11,</td> </tr> <tr> <td>Digitālās prasmes</td> <td>12,</td> </tr> <tr> <td>Programmēšanas prasmes</td> <td>13,</td> </tr> <tr> <td>Analītiskā domāšana/ analītiskās spējas</td> <td>14,</td> </tr> <tr> <td>Pašiniciatīva</td> <td>15,</td> </tr> <tr> <td>Problēmu risināšana</td> <td>16,</td> </tr> <tr> <td>Radošums</td> <td>17,</td> </tr> <tr> <td>Projektu vadība</td> <td>18,</td> </tr> </table>	Atbildīgums/ augsta atbildības sajūta	1,	Precizitāte/ uzmanība pret detaļām	2,	Spēja strādāt patstāvīgi/ pašdisciplīna/ laika plānošana	3,	Pozitīva attieksme	4,	Vēlme attīstīties/ mācīties	5,	Orientācija uz rezultātu/ mērķtiecīgums	6,	Stresa noturība	7,	Angļu valoda	8,	Valsts (latviešu) valoda	9,	Komunikācijas/ saskarsmes prasmes	10,	Prasmes strādāt komandā	11,	Digitālās prasmes	12,	Programmēšanas prasmes	13,	Analītiskā domāšana/ analītiskās spējas	14,	Pašiniciatīva	15,	Problēmu risināšana	16,	Radošums	17,	Projektu vadība	18,	
Atbildīgums/ augsta atbildības sajūta	1,																																						
Precizitāte/ uzmanība pret detaļām	2,																																						
Spēja strādāt patstāvīgi/ pašdisciplīna/ laika plānošana	3,																																						
Pozitīva attieksme	4,																																						
Vēlme attīstīties/ mācīties	5,																																						
Orientācija uz rezultātu/ mērķtiecīgums	6,																																						
Stresa noturība	7,																																						
Angļu valoda	8,																																						
Valsts (latviešu) valoda	9,																																						
Komunikācijas/ saskarsmes prasmes	10,																																						
Prasmes strādāt komandā	11,																																						
Digitālās prasmes	12,																																						
Programmēšanas prasmes	13,																																						
Analītiskā domāšana/ analītiskās spējas	14,																																						
Pašiniciatīva	15,																																						
Problēmu risināšana	16,																																						
Radošums	17,																																						
Projektu vadība	18,																																						
Q14	Vieta komentāriem:	.....																																					
Q15	Atzīmējiet, kādas neformālās izglītības metodes esat izmantojuši 2023.gada aktivitātēs. Atzīmējiet visas atbilstošās. <i>Rotēt kategorijas.</i>	<table border="1"> <tr> <td>Iepazīšanās aktivitātes</td> <td>1,</td> </tr> <tr> <td>Ledus laušanas aktivitātes</td> <td>2,</td> </tr> <tr> <td>Uzmundrinošās aktivitātes (<i>energiser</i>)</td> <td>3,</td> </tr> <tr> <td>Komandas veidošanas aktivitātes</td> <td>4,</td> </tr> <tr> <td>Grupās saliedēšanas aktivitātes</td> <td>5,</td> </tr> <tr> <td>Ideju vētra</td> <td>6,</td> </tr> <tr> <td>Radošās domāšanas aktivitātes</td> <td>7,</td> </tr> <tr> <td>Starpkultūru aktivitātes</td> <td>8,</td> </tr> <tr> <td>Simulāciju aktivitātes</td> <td>9,</td> </tr> <tr> <td>Prezentācijas / uzstāšanās</td> <td>10,</td> </tr> <tr> <td>Relaksācijas aktivitātes</td> <td>11,</td> </tr> </table>	Iepazīšanās aktivitātes	1,	Ledus laušanas aktivitātes	2,	Uzmundrinošās aktivitātes (<i>energiser</i>)	3,	Komandas veidošanas aktivitātes	4,	Grupās saliedēšanas aktivitātes	5,	Ideju vētra	6,	Radošās domāšanas aktivitātes	7,	Starpkultūru aktivitātes	8,	Simulāciju aktivitātes	9,	Prezentācijas / uzstāšanās	10,	Relaksācijas aktivitātes	11,															
Iepazīšanās aktivitātes	1,																																						
Ledus laušanas aktivitātes	2,																																						
Uzmundrinošās aktivitātes (<i>energiser</i>)	3,																																						
Komandas veidošanas aktivitātes	4,																																						
Grupās saliedēšanas aktivitātes	5,																																						
Ideju vētra	6,																																						
Radošās domāšanas aktivitātes	7,																																						
Starpkultūru aktivitātes	8,																																						
Simulāciju aktivitātes	9,																																						
Prezentācijas / uzstāšanās	10,																																						
Relaksācijas aktivitātes	11,																																						

		Izvērtēšanas / refleksijas aktivitātes	12,
		Cits (<i>ierakstiet</i>):	98,

Aktivitāšu rezultātu novērtējums

Q16	Kādas neformālās izglītības aktivitāšu rezultātu novērtēšanas metodes esat izmantojuši 2023.gadā? Atzīmējiet visas atbilstošās atbildes.	Netika speciāli novērtēti, katrs pats var to novērtēt individuāli	1
		Izvērtēšanas aplis / izvērtēšana grupā	2,
		Pārbaudes tests	3,
		Pārbaudes aktivitāte (prezentācija, performance) noslēgumā, kur demonstrē apgūtās prasmes	4,
		Pašnovērtēšanas anketas	5,
		Vadītāju novērojumi, atgriezeniskā saite, rekomendācijas	6,
		Cits (<i>ierakstiet</i>):	7,

Q17	Norādiet, vai aktivitāšu dalībniekiem piešķirat...	...apliecību, sertifikātu par dalību?	1,
		...Youthpass?	2,
		...rekomendācijas/ atsauksmes?	3,
		Cita veida apliecinājumu (<i>ierakstiet</i>):	4,

Q18	Vieta komentāriem:	.....	
-----	--------------------	-------	--

Q19	Kas ir būtiskākie izaicinājumi, ar ko saskaraties neformālās izglītības aktivitāšu izstrādē un īstenošanā?	.....	
-----	--	-------	--

Informācija par organizāciju/ iestādi/ institūciju

	Noslēgumā lūdzam norādīt dažas ziņas par jūsu organizāciju/ institūciju. Tas mums ļaus neformālās izglītības aktivitāšu piedāvājumu analizēt pēc organizāciju veida un reģionālā pārklājuma.	
--	--	--

Q20	Norādiet, lūdzu, kāda veida organizāciju / iestādi / institūciju pārstāvat?	Jaunatnes organizācija	1,
		Biedrība vai nodibinājums	2,
		Jauniešu centrs	3,
		Jaunatnes lietu speciālists, jaunatnes darbinieks pašvaldībā	4,
		Skolēnu vai studentu pašpārvalde	5,
		Jauniešu dome	6,
		Bibliotēka	7,
		Kultūras centrs	8,
		Muzejs	9,
		Kultūrizglītības iestāde	10,
		Vispārējās izglītības iestāde	11,
		Profesionālās izglītības iestāde	12,
		Profesionālās ievirzes izglītības iestāde	13,
		Interesešu izglītības iestāde	14,
		Augstākās izglītības iestāde	15,
Cits (<i>ierakstiet</i>):	16,		

Q21	Kurā reģionā atrodas Jūsu organizācija / iestāde / institūcija?	Rīga	1
		Pierīga	2
		Kurzeme	3
		Latgale	4
		Vidzeme	5
		Zemgale	6

K	Ja vēlaties sniegt papildu komentārus vai ieteikumus par anketā apskatītajām tēmām, ierakstiet tos šeit:	.....	
---	--	-------	--

Paldies par atsaucību!

9.2. Darba devēju viedokļu izpētes informanti

Nr.	Uzņēmuma nosaukums	Darbības joma	Atbilstība viedās specializācijas stratēģijas jomai	Kontakpersona Vārds, amats
1.	Blue Shock Race	Elektromobilitāte	Viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas	Artis Daugins Valdes loceklis
2.	Evolution Latvia	Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas	Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas	Karina Ignatovica Personāla vadības speciāliste
3.	Latvenergo	Enerģētika	Viedā enerģētika	Inga Kola Personāla vadības direktore
4.	Latvijas Darba devēju konfederācija	Nozares apvienība	N/A	Rihards Blese Izglītības un nodarbinātības eksperts
5.	Latvijas Finieris	Kokrūpniecība	Viedie materiāli, tehnoloģijas un inženiersistēmas	Gunita Meiere Valdes locekle, Personāla un administratīvā sektora vadītāja
6.	Latvijas mobilais telefons	Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas	Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas	Žozita Beresņeva Personāla vadības direktore
7.	Latvijas pasts	Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas	Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas	Aiga Liepa Personāla attīstības vadītāja
8.	Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera	Nozares apvienība	N/A	Jānis Lielpēteris Valdes loceklis, Politikas daļas direktors
9.	Lielais Dzintars	Kultūra	N/A	Timurs Tomsons Valdes priekšsēdētājs
10.	Maxima Latvija	Mazumtirdzniecība	N/A	Iveta Zelča Personāla attīstības daļas vadītāja
11.	Olainfarm	Farmācija	Biomedicīna, biofarmācija veselības tehnoloģijas un biotehnoloģijas	Evita Osīte Cilvēkresursu vadības departamenta direktore
12.	Printful Latvia	Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas	Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas	Agate Hroloviča Personāla piesaistes un atlases komandas vadītāja
13.	Smiltenes piens	Pārtikas ražošana	Zināšanu ietilpīga bioekonomika	Ilze Bogdanova Valdes priekšsēdētāja
14.	Swedbank Latvija	Finanšu pakalpojumi	N/A	Laura Sticere Karjeras centra vadītāja
15.	Tet	Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas	Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas	Sonora Megne Darbinieku pieredzes vadītāja

9.3. Neformālās izglītības īstenotāju grupu interviju citātu kartotēka

Šajā pielikumā ir iespējams izvērstā veidā iepazīties ar neformālās izglītības īstenotāju grupu interviju saturu, pilnā mērā iekļaujot būtiskākos informantu citātus un piemērus, kas analizēti ziņojuma 6. nodaļā. Interviju citāti sagrupēti tematiski, treknrakstā izceļot galvenos atslēgas vārdus katrā citātā, kā arī izceļot ilustratīvus gadījumus.

Par neformālās izglītības īstenotājiem jaunatnes jomā un to atlasē procesu

- Neformālā izglītība mums notiek, **iesaistot mūsu pašu jauniešus – gan jauniešu domes, gan pašpārvalžu jauniešus**. Jaunieši izsaka vēlmi, un mēs viņiem palīdzam, un viņi, sadalījušies pa divi, katru mēnesi organizē aktivitātes, ko viņi paši redz kā nepieciešamas un vajadzīgas – vai tā ir tikšanās ar psihologu, kur arī tiek ietvertas neformālās izglītības metodes, vai saliedēšanās un sadraudzēšanās. Svarīgi, lai tā būtu mācīšanās pieredze. [...] Arī piesaistām speciālistus. Mums novadā ir ļoti laba **sadarbība ar biedrībām**, kuras arī veic neformālās izglītības aktivitātes dažādos novada pagastos, viena no organizācijām strādā ar jauniešiem, kuriem ir garīgās vai fiziskās attīstības traucējumi. Viņiem ir pieredze, kā to darīt, un šādi mēs varam aptvert arī šo jauniešu mērķauditoriju. Mēs **paši arī organizējam** dažādas aktivitātes, ko jaunieši iesaka, ko viņi ar anketu palīdzību saredz kā svarīgas un būtiskas. (JLS)
- Pārsvārā aktivitātes **vadām paši**. Ja mums ir nauda, tad piesaistām arī citus mācību vadītājus, parasti uz tēmām, kurās pats nejūtos drošs. Pēdējā laikā nav bijuši ārējie eksperti, daudz dodam **pašiem jauniešiem** attīstīt. (NVO)
- Lielākoties **vadām paši**. Mums ir daudz **foršu novadnieku**, kas ir izgājuši cauri jaunatnes jomai, un viņiem arī uzticamies. Ārpus novada mēs neņemam. Ja ņemam, tad tikai tādus, kas pazīst mūsu jauniešus un situāciju. Tas viss nāk ar pieredzi. Ja kādu ņemam no malas, tad tikai tādu, ko zinām, ka viņš izdarīs kvalitatīvi, ir uzticība. (JLS)
- Aicinām arī no malas, it īpaši trīs dienu mācībās. Noteikti **skatos atsauksmes, pajautāju kolēģiem**. Pati vadu mazākas tēmas. Mēs ņemam no malas, un tas ir labi. Ne visi, kas strādā jauniešu centros, var novadīt neformālās izglītības aktivitātes. Tur tomēr vajag pieredzīti. Ir arī jāpārbauda, kādas ir tās vērtības. Ar kādu bagāžu atbrauks, ko sludinās. [...] Ir **jāizvairās no "lielajiem tituliem"** – tu vari braukt mācīties, bet nevajag uzreiz sevi saukt par kouču un "braukt iekšā" jauniešu emocionālajās lietās, ar kurām tu pēc tam netiec galā. Jo tad tu viņu "atver" un nevari "aizvērt". Jābūt gudram, izglītotam jaunatnes darbiniekam, jo tev ir jāsaprot, kas tā ir par grupu, kas nāk pie tevis. (JLS)
- Man ir svarīgi, ka cilvēkam tā ir sirdslieta, ka viņš **pats ir izgājis tām lietām cauri, ko viņš pasniedz**. Jo baigi var manīt, vai cilvēks ir ieradies tikai pēc *piķa* vai tas viņam ir dzīvesveids. Man ir **svarīgi redzēt cilvēku darbībā** – tad varu pavērot, kā viņš komunicē ar auditoriju, kā viņš nodod informāciju. Varbūt viņš runā pārāk gari un aizņem visu ēteru, vai pamana visus dalībniekus, vai dot telpu katram izteikties. Tad es varu pieņemt lēmumu, vai šo cilvēku redzu savās neformālās izglītības mācībās. (JLS)
- Kas atšķir kvalitatīvu no nekvalitatīvas neformālās izglītības, ir procesa vadītājs – kādas viņam ir **zināšanas un kāda ir viņa motivācija, pieeja**. Jo tikpat labi vari uztaisīt kaut kādu aktivitāti tikai lai aizņemtu kalendārā datumu – bezmērķīgi, bez izvērtēšanas. (JSPA MV)

Par neformālās izglītības jaunatnes jomā atšķirībām no citiem izglītības veidiem

- Mūsu pašvaldības izpratnē ir **stingra robeža starp interešu izglītību, neformālo izglītību un ikdienējo mācīšanos**. Interešu izglītība ir pulciņi, kur arī tiekas jauniešu interešu grupas, piemēram, mūziķi, kino un video, un noteiktā laikā to dara atsevišķi. (JLS)
- Mūsu kolektīvā mēs tās divas lietas [neformālo un interešu izglītību] **krasi nenodalām, bet mēs zinām, kas tās ir** un pēc tā arī strādājam. **Uz papīra tas uzlikts nav**, bet mēs cenšamies aizvien vairāk un vairāk aktualizēt jautājumu par neformālo izglītību un mācīt arī mūsu novadniekus par to. (JLS)
- Neformālajā izglītībā tomēr ir **svarīga izvērtēšana un mērķa izvirzīšana**, un kā to mērķi sasniegt. Tajā pat laikā procesā **var mainīties metodes, bet mērķis paliek tas pats**. Interešu izglītībā ir citādi – tu nevari tautas dejās pateikt – mums vajag sagatavot dziesmu svētkiem deju, bet šie jaunieši nav gatavi šai dejai, tādēļ gatavosim citu deju, pēc jauniešu vajadzībām piemērosimies. (JLS)

- Mums ir **divu veidu neformālā izglītība – informal un non-formal**. Jauniešu centros ienāk jaunieši, un mēs ar viņu strādājam. Viņš varbūt to neapzinās, bet tas notiek. Kā jaunieši ienāk jauniešu centrā, viņš saskaras ar neformālo izglītību. Otrs veids ir plānotas neformālās izglītības aktivitātes, kas ir iekļautas [novada] jaunatnes politikā, par ko atbild jaunatnes lietu speciālists. Tur ir skolu vizītes, par ko visi novada pedagogi ir informēti, ka ir konkrēts plāns, pēc kura mēs ejam un konkrētas nodarbības, kuras viņi var dabūt. Tās ir projektu aktivitātes, “kafijas ar politiķiem”, daudz dažādas aktivitātes. Visas šīs aktivitātes notiek caur neformālo izglītību. Tēma var būt viena, bet tik un tā tur tiks iekļauti neformālā izglītības principi. (JLS)
- **Robežu starp neformālo un informālo (ikdienējo) izglītību zina tikai speciālists**. Mums ir plānā jaunajam jaunatnes darbiniekam darbs ar grupu, kas nāk vakaros – tie ir jaunieši, kuri negrib, lai viņus baigi iesaista aktivitātēs, viņi vienkārši grib atnākt un labi pavadīt laiku. Kā ar viņiem iepazīties? Tikai jaunatnes darbinieks zina, ka tās būs neformālā izglītība, kad cepts ar viņiem keksiņus un noskaidros, kas tad viņiem interesē. Tā būs intervija, lai viņiem tiktu klāt, jo ēšana ir diezgan svarīgs jautājums. Tikai speciālists var pateikt, kur ir informālās un neformālās izglītības robeža, un to ir diezgan grūti brīžiem noteikt. Ja tās ir plānotas mācības, tad to noteikt ir diezgan viegli, bet to, kas ir ikdienā, ne vienmēr jaunieši atpazīs, bet speciālists noteikti. (JLS)
- **Mums darbs [ar jaunatni] ir sadalīts pa līmeņiem**. Pirmais līmenis ir ielu darbs ar jauniešiem – mēs ejam pie jauniešiem, kuriem nevajag neko un kuriem vispār nekas neinteresē. Pamazām cenšamies viņus dabūt uz mentoringu – lai apzinās savas problēmas un strādā ar tām, un tikai tad, kad esi ticis ar sevi galā, vari kaut kur iesaistīties aktīvāk. Mentoringa kā tāds ir vērsts uz jauniešiem, kuriem ir ierobežojumi – tas ir atbalsta pasākums, lai jaunieši vispār varētu iesaistīties pasākumos. Tas ir laikietilpīgs un resursu ziņā diezgan padārgs process, jo dažkārt pusgadu strādā ar jauniešiem. Bet ļoti efektīvs veids. Cenšamies arī mobili strādāt, braukt uz vietām. Sedzam ceļa izdevumus jauniešiem. Ar jauniešiem ar invaliditāti esam gatavi strādāt un pielāgoties, vienīgi es brīžiem neizprotu, kā tieši to nokomunicēt, ka visi, kuriem ir grūti – nāciet! (NVO)
- **Mēs izmantojam neformālo izglītību visos virzienos – darbā ar projektiem un darbā ar visa veida jauniešiem**, sākot ar mentorējamajiem ielu jauniešiem un beidzot ar aktīvajiem. Tas vienkārši ir veids, kā mēs nododam informāciju un zināšanas jauniešiem. Cenšamies maksimāli meklēt tās **interaktīvās metodes**, kur jaunieši var vairāk mācīties no citiem un pašām metodēm, nevis tikai no teorijas grāmatām, jo teoriju mūsdienās ir vienkārši atrast. (NVO)
- Ne viss ko mēs darām, ir neformālā izglītība. Pēdējā laikā man ir pārdomas par to, kas tas ir un kas nav, it īpaši pēc tam, kad pieņēma MK noteikumus par [jauniešu] neformālās izglītības programmu reģistrēšanu. Mūsu mobilais darbs ar jaunatni, kad mēs dodamies pie jauniešiem – es neteiktu, ka tā ir neformālā izglītība, tas ir vienkārši darbs ar jaunatni. Tanī brīdī, **kad mēs plānoti iedodam saturu, tad tā kļūst par neformālo izglītību**. Protams, kad braucam pie jauniešiem, mēs **izmantojam neformālas izglītības metodes, bet tas nav plānoti**. Jo tu nekad nezini, kas tev atnāks un ko viņi gribēs vai negribēs, līdz ar to tu neko nevari saplānot pēc būtības. Protams, lielie mērķi mums bija – ka gribam sasniegt šos jauniešus. Tālāk jau mums bija plānotas aktivitātēs, neformālās izglītības **programma ar konkrētām aktivitātēm pa soļiem un skaidri mērķi** par to, kā jaunieši var aktivizēt vietējo kopienas. Bet tās nav visas mūsu aktivitātes. Es arī nelietoju terminu “neformālās izglītības pasākums”. Piemēram, mēs piedāvājam orientēšanās aktivitāti – kaut kur paskriet un uztaisīt labirintu īsti nav neformālā izglītība. Bet tad mēs pieliekam klāt tēmu par vienlīdzību un iekļaušanu kā vienu no ilgtspējīgas attīstības mērķiem un pēc tam mēģinājam arī caur aktivitātēm norefektēt. **Neformālā izglītība ir plānots process, jābūt mazliet teorētiskam saturam, plus viņi paši kaut ko dara, un pēc tam viņi paskatās uz to – ir vai nav aktuāls, vai viņš kaut ko ieguva vai neieguva**. Ikdienā jauniešu centrā, ja tev nav kāds konkrēts pasākums, man būtu grūti pateikt, kad tā ir neformālā izglītība. Kaut kādai strukturai ir jābūt. (NVO)
- Filmu vakarus es gluži nesauktu par neformālās izglītības aktivitāti, ja vien to nepapildina ar pārrunām vai uzdevumiem. Tas ir tas, ka atšķir neformālās izglītības aktivitāti no citām. Tam **pamatā ir doma, mērķis, kādēļ mēs to darām, un ir secīgi izplānots, ko mēs darīsim tad un tad, un ko darīsim tad, ja kaut kas “nobrūk”**. Citās aktivitātēs mēs tik secīgi neieplānojam, ko un kā mēs darīsim. Neformālās izglītības aktivitātēm ir **noteikts laiks**, cikos mēs visi sanākam kopā, sākam, kāpēc mēs to darīsim, ir dažādas metodes, lai nonāktu līdz mērķim. Arī jauniešiem ir skaidrs, kādēļ viņi tur ir ieradušies, kāds ir aktivitātes mērķis. Kvalitatīvā [aktivitātē] tu esi visu izplānojis – zini provizoriski laikus, ir mērķis, **ir loģisks sākums, vidus un noslēgums**, lai ir laba sajūta. **Visi ir iesaistīti lielākā vai mazākā mērā**. Lai **katrs jūtas piederīgs un atbalstīts**, lai viņam būtu interesanti. Lai nav tikai lekcija, kuru divas stundas noklausos un aizeju prom. (JLS)
- Ikdienas darbā organizējam **“mācīs darot” aktivitātes**. Kopā ar jauniešiem organizējot pasākumus, tas jau harmoniski iekļaujas, un to tā nevar nodalīt – šodien būs neformālā izglītības aktivitātes, bet citu dienu mēs vienkārši ceptim pīrāgus. Tas viss saplūst kopā. Tādēļ brīžiem, kad man paprasa, vai tu ievies neformālās izglītības aktivitātes, tad es sāku domāt, kas tas vispār ir un vai es ar to nodarbojos? Mēs tā nopietni plānojam lielākus pasākumus – divreiz gadā ir jauniešu forums un jauniešu dienas. Tur pamatīgi tiek piedomāts pie tā, ko tad mēs tur darīsim, tur visbiežāk

mēs paņemam speciālistu no malas. Ikdienā tās ir jauniešu domes aktivitātes, **viņi organizē dažādus savus pasākumus**. Mēs tad vairāk no malas vērojam, piekorigējam un šad un tad **ļaujām aplauzties**. Pēdējā laikā mums ir diezgan daudz praktiskas darbošanās centrā ar radošajām un kulinārijas darbnīcām, kur **tiek apgūtas praktiskas iemaņas**. (JD)

- Pilnīgi piekrītu, ka brīžiem nesaproti, vai tā ir neformālās izglītības aktivitāte vai nē. Nedomāju, ka to vienmēr var tā nošķirt. [Jauniešu centrā] piedāvājam radošas aktivitātes, protams, **spēļu un filmu vakari jau ir standarts visur**. Reizi mēnesī vai divos organizējam visa **novada sadraudzības pasākumus, pašpārvaldēm mācības**. Skatāties, kas uz to brīdi ir aktuāls un kas viņiem pietrūkst skolās. Jo ja viņiem skolā, piemēram, ir tikko bijis kāds mentālās veselības eksperts, tad, protams, mēs to vēlreiz nesauksim uz jauniešu telpām. (JLS)
- Vairākus gadus strādājām ar programmu “Pumpurs”. Īstenojām projektus visā Latvijā sadarbībā ar pašvaldībām, skolām. Lūdzām, lai mums dod visgrūtākos jauniešus vai nevaldāmāko klasi. Projekta mērķis bija **jauniešiem pašiem iemācīties veidot pasākumus**. Rīgā esam radījuši vietu, kur jaunieši var nākt. Mums patīk **remontēt, jaukt, krāsot, taisīt ēst**. Šajā telpā jaunieši arī organizē pasākumus. Sadarbojamies ar *FreeRiga* un iedzīvinām telpas un jauniešus. Tā varam veidot jaunu kopieni, jaunu burbuli. (NVO)
- Neformālā izglītība ir mērķtiecīgi plānots process, bet nav obligāts. Neliek vērtējumu. Ir A, B, C varianti. Izplānots pa soļiem. Pēc galvenajiem parametriem lielas atšķirības nav, jo arī interešu izglītības nodarbības tiek saplānotas un netiek vērtētas ar atzīmi. Tas diezgan harmoniski iet kopā. **Reizēm pulciņu nodarbības ir ekselents neformālās izglītības paraugs**, piemēram, mūsu improvizatori [improvizācijas teātra pulciņš] – reizēm “jumtu rauj nost”, kā tas strādā! Es pārāk nenodalītu. Vienīgi **pulciņš ir gada garumā, reizēm vairāku gadu garumā**. Mums ir arī interešu izglītības pulciņš, kur kopā ar kinologu viņi darbojas ar mājdzīvniekiem. Latvijā tas ir unikāls. Brīvprātīgās meitenes palīdz darboties ar jaunākajiem audzēkņiem nodarbībās, pašas kopā ar suņiem un pasniedzēju brauc uz izstādēm un palīdz suņus sagatavot, kā arī mācās glābšanu uz ūdens ar suni. Viņas arī iet palīgā bibliotēkās vadīt nodarbības “Mācies lasīt ar suni!” – neformālā un karjeras izglītība tur noteikti ir klāt. (JD)
- Mēs esam gribējuši un reizēm arī iebrīduši interešu izglītībā. **Ja tu nāc regulāri, piemēram, reizi nedēļā un apgūsti konkrētas tehniskas prasmes, tad tā varētu būt interešu izglītība**. Ilgstošāks process, kad tu apgūsti vienu lietu. Bet līdz galam neesmu atdalījis. Neformālā izglītība ir vairāk tad, ja tu to apmeklē konkrētos brīžos, kad ir piedāvājums, interese, vajadzība. (NVO)
- Es piekrītu, ka nevajadzētu tik ļoti tās [neformālo un interešu izglītību] atšķirt, kā tas ir šobrīd, kā tas jauniešu centros **tas tiek kategoriski nošķirts**. Mūsu gadījumā tas tiek nošķirts, jo **pārsvarā šie interešu pulciņi notiek bērniem**. Varbūt neformālā izglītība būtu vēl atzītāka, ja mūs tik ļoti neatdalītu no interešu izglītības. Savā ziņā tas nav nemaz tik ļoti atšķirīgs no tā, ko mēs darām. Jā, viņi koncentrējas uz vienu virzienu, vienu lietu, bet arī mēs to varam izdarīt. (JLS)
- Mums ir vienības, kuras ir noformētas kā interešu izglītības aktivitātes. Tas ir **ļoti atkarīgs no pašvaldības gatavības noformēt to kā interešu izglītības pulciņu**. Ir dažas pašvaldības, kuras ir pateikušas, ka nebūs, un tad ir dažas, kuras ir atvērtākas. Interešu izglītība ir kaut kas, ko dara ilgstošāk, un mēs tam atbilstam – mums notiek iknedēļas nodarbības vienības ietvaros, kas ir kā pulciņš. Tad nāk papildus pārgājieni, nometnes un tā tālāk. Es teiktu, ka mēs esam pelēkajā zonā starp to, kas skaitās tradicionālā interešu izglītība un kas ir brīvformas neformālā izglītība. (NVO)
- Dažkārt tehniski ir uztaisīts pulciņš, lai pašvaldībai būtu **legāls iemesls nosegt telpu īri**. (NVO)
- **Telpas ir liels iemesls** arī mums [darboties interešu izglītībā]. Mums 20% vienības ir skolās – ļoti atkarīgs no vienības vadītāja kontaktiem ar skolas vadību. Citiem ir sadarbības ar jauniešu mājām un centriem vai citās telpās. Organizācijai ir ējam māju, ko arī vairākas vienības izmanto kā nodarbību vietu. Bet ir arī bijuši gadījumi, kad pāris mēnešus visas nodarbības notiek ārā, un nevis tāpēc, ka mēs to vēlamies, bet tāpēc, ka vienkārši mums nav telpas, bijām gaidīšanas sarakstā. (NVO)
- Pēc būtības strikta nošķiruma jau īsti nav. **Pat formālajā izglītībā ienāk neformālās izglītības metodes**. Tas drīzāk ir administratīvs nodalījums, bet tāda ārkārtīgi stingra atšķirība diez vai ir. Mūsu vienības absolūti lielākā daļa administratīvi ir zem interešu izglītības un notiek sadarbībā ar skolām. Tikai kādi 10% notiek ārpus skolas pašvaldības iedotās telpās. Jo tad vadītājam ir apmaksāts darbs. **Katrs dalībnieks raksta divus iesniegumus – par iestāšanos organizācijā un par dalību pulciņā**. Kad viņš nāk katru nedēļu uz pulciņu, tad viņš nāk uz pulciņu, bet kad viņš vasarā brauc uz nometni vai konferenci un raksta projektus, tad viņš to dara kā biedrības biedrs. Mums ir duāla daba, kam ir **administratīvs iemesls**. [.] Var teikt, ka [mūsu organizācija] esam pietuvināti formālajai izglītībai, bet skola ir telpa, kur satiekas jaunieši, kur viņi visi var būt. Jo pienāk pulksten četri, un viņi visi iekāpj autobusā un aizbrauc katrs uz savu pagasta stūri. Un vasarā, ja es gribu pasākumu, tad daļai jauniešu ir vecāki, kas viņus var aizvest, bet pusi jauniešus es vedu ar savu mašīnu, jo man ir tas entuziasms un apziņa, ka es gribu viņiem kaut ko iedot. Pazūdot skolai, viņi arī uz ikdienas aktivitātēm vairs netiek. Tas ir milzu izaicinājums. (NVO)

Par neformālās izglītības raksturiezīmēm un kvalitātes principiem īstenotāju izpratnē

- Vienkāršākais veids, kā šo gadu laikā esam pratuši paskaidrot ļoti īsi neformālo izglītību citiem, kam ar to nav bijusi saistība – **mēs mācām morāli un dzīves prasmes**. Caur aktivitātēm, ko darām ar jauniešiem, viņi iegūst kaut ko sev emocionāli, viņi sevi pilnveido vai papildina savu morāli, vai **iemācās kontrolēt savas emocijas vai to izpausmes, iemācās komunicēt**. Tās ir prasmes, kas viņam noderēs. Bet tas nav gluži mācīties spēlēt flautu. Vēl viena lieta, uz kā ļoti balstās neformālā izglītība, it īpaši ejot skolās un runājot par kutelīgākām tēmām, ir – **pieaugušie nē**. Jauniešu centrā mēs vecākus neredzam un negribam redzēt, un arī ejot uz skolām un vadot nodarbības, **pedagogs nav klāt**. Citādi ir ļoti grūti uzticēties, stāstīt par savām problēmām. Mēs ļoti konfidenciāli strādājam. Trešā lieta ir **fleksibilitāte** – vari izveidot savu programmu kādai aktivitātei, tev var būt sastādīta programma ar metodēm, kuras tu gribi izmantot, bet tev prefī ir jaunieši, kas prasa pavisam kaut ko citu. Tev jābūt fleksiblam, lai vari ielīst kur vajag, un izmantot ko citu tā vietā, ko biji ieplānojis. (JLS)
- Trīs lietas, kas neformālajā izglītībā ir būtiskas, ir: 1) identificēta **vajadzība**, kas tiks risināta ar neformālās izglītības metodēm. 2) **Process ir brīvprātīgs** – jaunieši pēc labas gribas iesaistās procesā. Ja viņš atnāk piespiedu kārtā, viņš nosēž stūrī, un viņš neko nevar iegūt, jo neiesaistās, bet iesaistīšanās ir ļoti svarīga. Un 3) noslēgumā **izvērtēšana** jeb saprašana, ko tad es esmu iemācījies, ir ļoti svarīga. Mēs forši pavadījām laiku, spēlējām spēlītes, bet kāda jēga tam bija? Ko man tas deva? Ko no tā varu mācīties? Ko es varu pārnest uz realitāti? Ko es dzīvē darišu savādāk? (JSPA MV)
- Pirmkārt, neformālajā izglītībā ir **brīvprātības princips**. Varbūt tādēļ arī tā ir neformālā izglītība, jo tā ir grūti definējama un ietver visu, ka ir ārpus formālā, ja vien tas ir izglītojošs process. Bet ir svarīga izvērtējuma daļa – arī mēs liekam lielu uzsvāru uz refleksiju. Gan pasākumu, gan projektu izvērtējumos katram jauniešim ir jāaizpilda anketa un jāuzraksta, ko viņš ir ieguvis atbilstoši mūžizglītības prasmēm. Vai lekcija ir neformālā izglītība? Vai tas, ka viņš iet un rok kaut ko, taista suņu būdu vai organizē pasākumu? Tas nav tik viennozīmīgi definējams. Ja viņš šajā procesā mācās un pats noreflektē, tad tā ir neformālā izglītība. No interešu izglītības neformālā izglītība atšķiras ar to, ka katrs jauniešis uzstāda savu mērķi. Interešu izglītībā ir vairāk pedagoga mērķis un tad es izvēlos, vai mani tas interesē. Ja es eju dejot, tad man ir jādejo tas, ko mācīs pedagogs. Ja es eju uz mākslu, tad man jāzīmē tā metode, ko māca. Neformālajā izglītībā katrs pats var to definēt. (NVO)
- Neformālajai izglītībai nav jājūtas kā izglītībai. Tas ir kaut kas, ko tu vienkārši dari, un pēc tam reflektējot saproti – esmu kaut ko iemācījies. Un **neformālā izglītība nav obligāta**. To iegūsi tikai tad, ja to gribēsi un ja tie veidi, kā tas tiek pasniegts, ir tev saistoši. Tā ir atšķirība – mums nav dzelzainas lietas, kas ir jāiemāca, jo mums nav eksāmens 12.klasē. Tādēļ arī varam lēnāk un vairāk laiku sniegt jauniešiem. Ja viņam, piemēram, vajag iegūt pašpārliecinātību, tad varam teikt āra dzīvei stop – parunājam tagad par tevi. Tā ir brīvība pielāgot situāciju katram individuālam cilvēkam. (NVO)
- Vajadzība ir pamatos. [Aktivitātes veidojam] balstoties **prioritātēs un vajadzībās**. **Anketēšana** – kas jauniešiem tiešām ir vajadzīgs? Mērķis – kāpēc? Un pašus iesaistīt procesā. Paši organizē. Nesaucam tās par programmām, bet aktivitātēm. Mums arī svarīgs ir cikliskums. (JD)
- Ir svarīgs **mērķis**, uz kuriem mēs virzāmies, metode – kā mēs to izdarīsim, un beigās ir **refleksija**. Jānoreflektē par to, kas notika. Neformālā izglītība ir sarežģījums, ko mēs kopā izpildām, un beigās mēs par to reflektējam. Pēc tam labās lietas liekam nākamajā lietā iekšā. (NVO)
- Mums ir ļoti svarīgi, lai mēs sapratu, **kāpēc mēs to darām**, kāds ir izvirzītais mērķis un arī ka jaunieši var sev izvirzīt mērķi šajā procesā, pasakot sev, kādēļ es pieteicos, un tad ir otrā, trešā un piektā reize, un kur tad tu esi nokļuvis – vai es iesaistījies un kāpēc? Vai uzdevi šos jautājumus un izmēģināji tās lietas?
- Ja tas ir **mērķtiecīgi plānots**, bet **nav obligāts**. Par to **nav jāliek vērtējums**. Izplānots pa soļiem ar A, B un C variantiem. Kvalitatīvs būs tad, ja tas noslēgsies ar to, ka jauniešis ir kaut ko uzzinājis vai ko jaunu iemācījies. Un viņš to ir darījis aiz brīva prāta. (JD)
- Neformālā izglītība ir **mācīšanās darot**. Mācīšanās process ir ļoti svarīgs. Tur ir jābūt emocijām – jāpanāk, lai saturs jauniešiem ir ļoti saistošs. Ļoti svarīga lieta, ko nedara formālajā izglītībā, ir **atgriezeniskā saite** uzreiz, kad tu uzreiz pajautā par aktivitāti, par to, kā viņi jutās. Tas laikam ir tas, kas atšķir – ka tu nedod vērtējumu, bet paprasi, kā tev gāja, kādas sajūtas un ko tu iemācījies. (JLS)
- Vienmēr skatāmies, lai pasākums ir **daudzveidīgs**. Lai nav lekcija no sākuma līdz beigām, bet ir arī kāda izkustēšanās, jautrāka spēle, nopietnāka saruna. Lai katrs var izteikties, **lai katrs jūtas iekļauts** – pat, ja viņam nepatīk uzstāties un runāt. Lai viņam arī ir ko darīt. Skatāmies, lai ir atbalstoša vide. [To panākam] ar tiem pašiem enerģijasieriem, *ice-breakeriem*, lai viņus samaisītu – lai nebūtu tā, ka ja es atnāku uz pasākumu ar saviem draugiem, tad es arī ar saviem draugiem noslēdzu. Lai pamiksējas, iepazīstas, lai kautrīgāko jaunieši arī pavilkto sev līdzi. Tās ir galvenās lietas, pie

kurām pieturamies. Arī, lai pasākums ir secīgs – lai sākumā ir iepazīšanās, kāda jautrāka aktivitāte, lai jaunieši sākumā iekustās un zina, ka būs forši, un pašās beigās lai būtu refleksija, izrunāšanās, atziņas. Lai pasākums ir dinamisks, un tas “nevelkas”. (JLS)

- Vienmēr tiek piedomāts pie tā, **lai tas nav vienmuļi**. Ja pirmajās 15 minūtēs jauniešis nejūtas ieinteresēts, tad var pasākumu slēgt. Un arī pēc tam ir jāizrunā, kaut dažos vārdos jānoreflekto. Ja tā ir kāda praktiska darbošanās, tad vismaz jāpavēro, vai jauniešiem ir “aizgājis” tas, ko viņš ir mācījies. Ja mums ir kulinārā darbnīca un ja viņš ēd to, ko pats ir pagatavojis un vēl nākamajā dienā izstāsta, ka senčiem ir ēst uztaisījis, tad vispār – wow! Atgriezeniskā saite ir svarīga. (JD)
- Kvalitāti uzreiz var redzēt – **jaunieši iesaistās** vai nē. Ja "nepavelkas", tad ir slikti. Arī, ja beigās neviens negrib runāt, ir slikti. (JLS)
- Svarīgas ir arī **vecumam atbilstošas neformālās izglītības aktivitātes**. Lai nav pārāk kā maziem bērniem, jo ir jaunieši, kuri ir pieauguši. Bet reizēm vajag arī ārkārtīgi primitīvu spēļu elementu. (JLS)
- Daudzi domā – ja ir aktuāla tēma, tad tas ir kvalitatīvi. Nē – ja tu trāpīji ar aktivitātēm un **liki jauniešiem aizdomāties** kaut vai uz brīdi par to jomu vai problēmjautājumu, tad tā jau ir veiksmīga programma. Ja viņi neatnāca vienkārši paēst. Kad dzirdi no ielu jauniešiem par to, kas būtu jādara, lai sevi attīstītu, un ka viņš individuāli vai grupiņā pasaka – jā, man tādi un tādi izaicinājumi, un lai es to visu atrisinātu, man ir jādara tas un tas. Ja viņš jau trīs lietas nosauc, kas viņam ir jāizdara, tā tad viņš jau ir ar sevi pastrādājis, un mēs esam laimīgi. (NVO)
- Nekvalitatīva neformālā izglītība ir tad, ja tu aizej uz mācībām un tev nav kompetents cilvēks priekšā. Cilvēkiem ir jādeg acīm par to, tev pašam tam ir jāpatīk, un **tev ir jābūt kaut kādai pieredzei**. Kad mēs sākām šos sarunu vakarus, mums diemžēl bija nepatīkama pieredze, ka mēs nepareizos cilvēkus aicinājām – ja tu nerunā jauniešu valodā, ir grūti no viņiem kaut ko dabūt ārā. (JD)

Par neformālās izglītības aktivitāšu darbā ar jauniešiem mērķa grupām

- Atrodamies pilsētas centrā, visām skolām pa vidu – [blakus ir] mūzika skola, mākslas skola, vidusskola, ģimnāzija. Esam kā **tranzīta punkts**. Ja viņam ir laiks starp skolu un mūzikas skolu, tad viņš ienāk parunājas, vienkārši pasēž. Mums centrā ir mazliet palikusi arī interese izglītība. (JD)
- Tie jaunieši, ar kuriem strādāju neformālajā izglītībā, ir tie, kuri **atnāk brīvprātīgi**. Varbūt **viņiem nav pieredzes un viņi nezina, uz ko ir parakstījušies**. Kad organizējam aktivitātes, nav tā, ka tas būtu specifiski kādai mērķa grupai, izņemot, ja tā ir pašpārvalde. Mums patīk **jauktās grupas – aktīvie un neaktīvie jaunieši kopā**. Tad ir forša sadarbība un mācīšanās vienam no otra, jo viņi redz citus burbuļus, no kuriem varētu mācīties. (JLS)
- Pašvaldībās biežākie neformālās izglītības saņēmēji ir **aktīvie jaunieši**, it īpaši tie, kuri iesaistās jauniešu domē.
- Reizi mēnesī saucam kopā visus **skolēnu pašpārvaldes un jauniešu centru pārstāvjus** (divi jaunieši no katra). Arī tad, ja mums ir lektors, tad vismaz ievadā ir kādas neformālās izglītības aktivitātes. Arī lektori ir aicināti būt kreatīvi, lai viņi zina, ka tas ir jauniešu ārpuskolas pasākums. Ne visi var vienmēr baigi profesionāli, bet pat ar psihoterapeitu bija forša lekcija, jauniešiem patika. Mums ir tradīcija vismaz reizi gadā organizēt trīs dienu neformālās izglītības semināru jauniešiem. Citreiz ir divreiz, arī rudens brīvlaikā, bet vasaras beigās ir noteikti – lai apkopotu un visus savāktu kopā, kas ir pa vasaru pazuduši un koncentrētos jaunajam gadam. Vēl mums ir sadarbība ar vides organizāciju – ar viņiem mēs taisām forumus, izbraukumus, akcijas, kur arī ir neformālās izglītības elementi. (JLS)
- Četras reizes gadā tiekamies klātienē ar **jauniešu domes jauniešiem**. Arī šīs aktivitātes tiek plānotas ar neformālā izglītības metodēm. Vienu reizi gadā notiek neformālās izglītības mācības, kurās jaunieši iesaistās. Tās aizsākām ar vienu, tad otru projektu, un tagad jau organizējam paši. Mums notiek arī **pašpārvalžu un to koordinatoru mācības divās grupās** (5.–9.klasei un 10.–12.klasei, tai skaitā tehnikumam), kur sniedzam atbalstu. (JLS)
- Lokāli mēs **dodamies tur, kur ir jaunieši**. Jo laukos nokļūt nekur nevar. Pat, ja nokļūsti uz aktivitāti, tad nevari nokļūt mājās. Vai nu dodamies pie jauniešiem, vai arī jautājam, vai vajag palīdzēt nokļūt. Tad attiecīgi domājam un koordinējam – kāds varbūt brauc un ir brīvas vietas, tad paņem. Liels menedžments, kas aizņem daudz laika, ja tu gribi būt iekļaujošs. (NVO)
- Pirmā un galvenā lieta – mēs nodrošinām transportu, lai **jaunieši no tālākiem lauku reģioniem** tiktu uz aktivitātēm. Protams, ir arī mobilais darbs ar jaunatni, lai mēs pie viņiem tuvāk tiktu – lai šiem jauniešiem būtu iespēja piedalīties aktivitātēs un paust savas idejas. Ja nāk **jaunieši no problemātiskām ģimenēm** – galvenais ir nebrukt viņiem uzreiz virsū, bet lēnām viņus adaptēt, kādreiz aprunāties, piedāvāt tēju padzert un cepumu ieēst. Nelikt domāt – ja tu šeit nāksi, tad tev momentā jāstrādā, jāpiedalās, jādarbojas. Varbūt viņš vienkārši vēlas kompāniju. Mēs cenšamies viņus

nevis uzreiz iesaistīt, bet drīzāk neaizbiedēt. Jo ja viņš ir atnācis, tad kaut kāda interese jau ir parādījusies. Manā pusē ir kopmītnes, kurās dzīvo **jaunieši no [ģeogrāfiski] tālākam un arī finansiāli un sociāli problemātiskām ģimenēm**. Aicinām tieši viņus piedalīties aktivitātēs – nāciet pēc vakariņām uz filmām, nāciet tieši pie manis. Mēģinām viņus ieintrigēt. (JLS)

- Lai iesaistītu **jauniešus ar ierobežotām iespējām**, lielākā uzmanība tiek veltīta sagatavošanas posmā – kur un pa kādiem kanāliem mēs izplatīsim informāciju. Atslēgas cilvēku atrašana, kas uzrunās konkrētos jauniešus individuāli. Iespējams, pagastos tas ir pārdevējs, kas zina visus vietējos jauniešus. Citur tas ir sporta, kultūras cilvēks, tad vēl ir sadarbība ar sociālo dienestu, kur arī vajag atrast atslēgas cilvēkus. Lielākā daļa jauniešu ar ierobežotām iespējām neuztver, ka šīs aktivitātes, kas tiek piedāvātas, ir attiecināmas uz viņiem. Tādēļ ir svarīga individuālā informācija. Pieturās un pie veikaliem, kur jauniešu tusē. (JLS)
- Mēs visu laiku strādājam ar jauniešiem ar ierobežotām iespējām, jo esam lauku reģions. Mums ir **NEET jaunieši**. Kā mēs to darām? Organiski. Paši jaunieši iesaista, reklamē – mēs esam sociālajos tīklos. Organizējam āra aktivitātes, sadarbojamies ar citām institūcijām, ejam uz skolām. Jaunieši iet un dara, un tādejādi reklamē jauniešu centru. Agrāk skola negribēja ar mums draudzēties, bet tagad jauniešu centrā taisām klases vakaru. Mēs radām šo vidi atvērtāku. (JD)
- Mūsu galvenā mērķauditorija ir **jaunieši no mazturīgām ģimenēm**. Pats galvenais šķērslis ir transports un attālums līdz pasākumiem – organizējam kopīgos transportus un apmaksājam sabiedrisko transportu. Mēs mērķtiecīgi visos pasākumos nodrošinām ēdināšanu un maksimāli tie ir bez maksas. Nometne gluži nav bezmaksas, un diemžēl tāpēc mums pēdējos gados samazinās dalībnieku skaits, jo nevaram vairs uzturēt ļoti zemu maksu, kāda bija agrāk. Nav bijusi pieredze ar jauniešiem ar kustību traucējumiem. Ir daļa **krievvalodīgo**, bet viņi mērķtiecīgi tiek gatavoti, lai iesaistītos latviešu pasākumos, mācās prezentēt latviski. Katrs vadītājs strādā ar šiem gadījumiem atsevišķi. Centralizēti mērķtieci atbalsta mehānismi ir ēdināšana un transports. Vēl projektu vadības metodoloģiskajos materiālos ir ar saulīti atzīmēti projekti **jauniešiem ar mācīšanās grūtībām**, un projektu forumā viņiem ir īpašāka vērtēšanas sistēma. Lai nav tā, ka tie, kuriem ir izcilas prasmes rakstīt un prezentēt, uzvar, bet citam apakšā ir pamatīgs darbs, bet viņš nevar to tik labi atspoguļot, ja viņam ir, piemēram, **disleksija**. (NVO)
- Ja jaunietis brauc uz Rīgu, tad **apmaksājam biļeti, izguldām**. Nodrošinām visu, lai viņš būtu pie mums, ja viņam to vajag. Ja viņš ir jaunāks, **aprunājami ar vecākiem**, ka viss būs labi. Mēs viņus redzam un pieņemam, kāds ar to jaunieti vairāk pakomunicē un viņš tiek iekļauts grupā. Kāds arī aizies prom, tas normāli. Jauniešiem ļoti nepatīk, ja viņam saka, ka viņš ir ar ierobežotām iespējām, viņš sevi tā neasociē. Mēs anketā uzdodam šādu jautājumu, bet daudzi neatbild. Bet mēs jau redzam, kas ir viņa ierobežotā iespēja. Mūsu **biedri ir visā Latvijā**, un mēs mēģinām pie viņiem aizbraukt. Ja organizējam pasākumu viņa galā, tad mēģinām saaicināt kopā, un lai viņš paņem kādu draugu līdzi. (NVO)
- Pat ar visiem projektiem [finansējumu] mums diemžēl iespēja visu apmaksāt nav. Mūsu pakalpojums ir par maksu. Ja redzam, ka **jaunietim šīs naudas nav**, mums ir stipendijas, kurām var pieteikties. Arī, ja jaunietim vajag formas tērpu, bet viņam tam nav naudas, mums ir 18 formas tieši šādiem gadījumiem. Ja jaunietim vajag palīdzību, viss ir runājams. Nauda nav šķērslis piedalīties aktivitātēs, bet pārsvarā tomēr tās ir par maksu. Cenšamies visas dalības maksas turēt cik vien mazas varam, bet jūtam, kā nometnēm aug izmaksas. Kur varam – sedzam ar projektiem. (NVO)
- Mēs varam izlikties, ka tas ir iekļaujoši, bet, ja tev ir jāmaksā, tad tas nav iekļaujoši. Starptautiskos projektos mēs mēģinām jauniešiem nopirkt aviobiļetes. Mums nav tik daudz naudas, lai nopirktu visiem, bet **jaunieši zina, ka var individuāli griezties, ja nav naudas**. Nav pat kopējā čatā tas jāraksta, var pateikt individuāli. Vai arī izīrējam busiņu – tas ir lētāk. Esam ar busiņu bijuši Rumānijā, Vācijā. (NVO)
- Ir svarīgi aktivitātes veidot nevis konkrētai mērķa grupai “jauniešiem ar ierobežotām iespējām”, bet veidot jauktas grupas. Vienkārši atrotot ceļus pie viņiem, lai viņus iesaistītu. Mēs arī veicam mobilo darbu ar jauniešiem. Tādā veidā mēs ne tikai aizsniedzam šos jauniešus novadā, bet ejam uz to, lai tur būtu jauniešiem telpas. Iepriekš esam izzinājuši, kas katrā vietā ir nepieciešams. Ir izveidota sadarbība ar skolu vai pagasta pārvaldi. Regulāri, ik pēc divām nedēļām tiekamies ar jauniešiem, viņus apmācām, parādām, kas vispār pasaulē ir, kādas iespējas, veidojam komunikāciju ar vietējo sabiedrību un lēmumu pieņēmējiem. Tā mums ir tapušas jauniešu telpas kādos četros pagastos. Un divos pagastos ir arī jaunatnes darbinieki no pašvaldības budžeta, pateicoties mobilajam darbam ar jaunatni. (JLS)
- Nesen mums bija solidaritātes projekts, kur jaunieši vadīja skatuves runas un komunikācijas meistarklases neredzīgiem jauniešiem. Viņi sagatavoja **Youthpass arī braila rakstā** – viens bija parastais, ko var kādam parādīt, un otru izdrukāja braila rakstā ar mašīnīti, lai viņš pats var salasīt. [Oriģināli rīks šādu iespēju nepiedāvā], *Photoshop* programmā rediģējām pamatu – lai paliek tikai rāmītis un vidus ir tukšs, kur var ierakstīt braila rakstā. Viņiem vajadzēja apliecinājumu – viņi pusgadu nāca divreiz, trīsreiz mēnesī uz nodarbībām par skatuves runu, žestikulāciju, emocijām. (NVO)

- Tagad jēdziens “**ar ierobežotām iespējām**” ir tik plašs, ka visi viņi ir šeit. Mūsu centrā reizi nedēļā notiek improvizācijas teātra nodarbības jauniešiem ar īpašām vajadzībām. Ilgu laiku nekas šiem jauniešiem nebija, jo viņiem ir atsevišķi dienas centri un NVO, kas to dara. Es ļoti priecājos, ka viņi ir vismaz reizi nedēļā atgriezušies pie mums, pat ne tik ļoti viņu dēļ, kā pārējo jauniešu dēļ, kuri ir šeit uz vietas un redz īpašos jauniešus, kas šeit nāk. Jo man iepriekšējos gadus ir bijusi savdabīga pieredze ar to, kā “**pilnīgi normālie**” jaunieši ir panikā, kad ierauga **jaunietis ar invaliditāti** – līdz pat tam, ka kliegt bēg ārā no centra. Tādēļ priecājos, ka šie jaunieši te nāk. [.] **Sociālā riska jaunieši** tagad uz vēso laiku nāk vairāk, un viņi nāk grupiņās, nekad pa vienam. Acīmredzot viņiem tā ir drošāk. Sāk viņi ar to, ka parasti aiziet apsēžas kādā stūrī, kur es viņus neredzu pa tiešo, un kaut ko dudina. Sākumā nav pat “labdien” vai “sveiki”. Lūdzu viņus pierakstīties žurnālā, ko viņi izdara. Tad jau ceturtajā, piektajā reizē būs sasveicināšanās. Lēns tas process. Viena projekta ietvaros varējām brīvāk ar līdzekļiem – bija nometne sociālā riska bērniem, bet mēs tā viltīgi “iefiltrējām” tur dažus **aktīvos, motivētos jauniešus**. Un tas bija interesanti gan vieniem, gan otriem. Motivētie bija diezgan lielā šokā par to, kādi ir dzīves stāsti tiem jauniešiem, kuri bija aicināti tur piedalīties. Savukārt tiem “grūtajiem bērniem” bija iespēja redzēt, kā aktīvie metas aktivitātēs ar dzīvesprieku. Aktīvie bija tādi kurbulīši, kas ļāva mazaktīvajiem iesaistīties. (JD)
- Pie mums nāk arī jaunieši, kuriem **puse ķermeņa nestrādā**. Bet viņš rāpjas kokā augšā – ar štropītēm. (NVO)

Par izaicinājumiem aktivitātēs iekļaut jauniešus ar ierobežotām iespējām

- Mazliet skumīgi, ka mūsu centrā **nav vides pieejamība**. Bet tiekam galā. Ja nāk meitene ratiņkrēslā, viņa tiek nogādāta uz otrā stāva zāli. Ja vajadzētu uz tualeti, tad gan būtu problēmas. Bet uz stundu, pusotru var. (JD)
- Šobrīd nestrādājam ar jauniešiem ar fiziskām vajadzībām, jo mūsu jauniešu **centrs ir trešajā stāvā**. Atverot jauno jauniešu centru, mēs domāsim arī par šo grupu. (JD)
- Mēs nestrādājam ar jauniešiem ar kustību traucējumiem. Tur man **vēl jāpamācās**, lai gan *outdoor* arī tā varot. Bet man ir bijis projektā jauniešiem, kam ir **mentālās veselības problēmas**, un tas ir slikti, ja vecāki nenorāda, ka viņš lieto zāles. (NVO)
- Rīgas ierobežoto iespēju sarakstā noteikti ir **krievu valoda**. Jo visas programmas, plakāti un informācija ir latviski, un krievvalodīgie jaunieši to “laiž gar acīm”. Skolās, kurās šī krievu valoda ir izteiktāka, mēs cenšamies vairāk komunicēt ar skolotājiem, kas var aizvietot šo reklāmu latviešu valodā. Protams, aktivitātes ir bez maksas. Rīgā it kā visur ir iespējams nokļūt, un skolēniem ir e-talons, lai brīvi pārvietotos. Bet bieži viņi to nedarīs, jo citas lietas ir tuvāk, un Rīgā piedāvājums ir ļoti plašs. Cenšamies izlauzties un būt jauniešiem pieejamāki, pamainot arī aktivitāšu norises vietas. **Lielpilsētā tu cīnies par jaunieša uzmanību**, kur ir tik daudz iespējas. (JD)

Par jauniešu vēlmēm un vajadzībām neformālajā izglītībā

- Jaunieši grib uzzināt par **finanšu prātību, emociju vadību un mentālā stāvokļa izpratni, līderības prasmēm, līdzdalību** – kā iesaistīties pašvaldības un valsts jautājumos, lai viņu vēlmes sadzird. Viņiem ļoti patīk iesaistīties vienkāršos **labdarības** procesos, piemēram, cept piparkūkas vientuļajiem pensionāriem. (JLS)
- Pirms pieciem gadiem visi ļoti runāja par reprodiktīvo veselību. Šodien visi runā par **mentālo veselību, reprodiktīvā veselība** ir nolikta otrā vietā. Tās ir ļoti nopietnas un svarīgas tēmas, bet ir arī svarīgi, lai kaut kādā brīdī viņus nenoslogo, informācijas ir ļoti daudz. Ir svarīgi runāt par mentālo veselību, bet arī vairāk domāt, ka ar tevi viss ir kārtībā, ka ir normāli justies mazliet haosā kā tīnim, ka tev nav uzreiz jāmeklē šausmīgākā psiholoģiskā palīdzība. Samērīgi to visu. **Mentālā veselība ir svarīga tēma, bet ir svarīgi to paņemt “veselīgi”**. Par **veselīgu dzīves veidu, uzturu un sportu arī ir svarīgi**. Tāpat jaunieši labprāt iesaistās **labdarībā**. (JLS)
- Man šobrīd 95% ir meitenes, un pēc sarunām, ko viņas grib, ir runa par **mentālo veselību**. Tas būs aktuāli jebkurā brīdī. Covid sekas ir vēl joprojām izjūtas. Mēs regulāri runājam par **trauksmi, depresiju**. Viņi prasa par **mobingu, buliingu, pašapziņas celšanu, pašvērtējumu, varbūt publisko uzstāšanos**. Viņu vēlmes arī sakrīt ar vajadzībām. Bez emocionālās labbūtības nekas jau uz priekšu neiet. Ja viņi paši nav sevi sakārtojuši savu domāšanu, viņi nespēs ne uz ko citu koncentrēties. Un maniem jauniešiem šobrīd ir ļoti vajadzīgs emocionālais atbalsts. (JD)
- Mentālā veselība – jau slikti paliek no tā termina, jo viņu bāž visur, un nav pārliecības, ko ar to domā. Mentālās veselības mācības – es tām neticu. Kas tas ir, ko tu piedāvāsi trīs stundās, lai tas jauniešiem kļūtu mentāli vesels? Tu varbūt spēsi sataustīt, kādas ir viņu problēmas, un varbūt viņš nemaz nerunās. Ir mēnešiem ar viņu jāstrādā, lai saprastu, kas ir viņa zemūdens akmeņi un kāpēc. [.] Mūsu mērķauditorija ir jaunieši, kas neiet uz jauniešu centriem,

viņi nav iesaistīti nekādā interešu izglītībā vai profesionālās ievirzes aktivitātēs, viņi ir tie kas ir tā kā “palikuši pāri”, kuri nav nevienā vietā. Viņi nenāks uz nekādām veselīga dzīvesveida vai mentālās veselības aktivitātēm. Viņi māk risināt savas mentālās veselības problēmas – vai tas ir strukturēts veids, ir cits jautājums. Sprotot, kādas ir viņu intereses, mēs **pielāgojam aktivitātes, un tad kaut ko lēnām mēģinām “iebarot”, kas viņiem varētu noderēt.** (NVO)

- Jaunieši daudz runā par **bulīngu, drēbēm un izskatu, par ēdienu skolā, par stresu** – ir jābūt labām atzīmēm, un tas viņus iedzen diezgan lielā stresā. Reizēm vienkārši **savā starpā grib padalīties, kā viņi jūtas, ar ko viņi lepojas**, ko viņi ir izdarījuši. Tad rodas ļoti personiska uzticēšanās sajūta. Man ļoti sāp tas, ka viņi saka – mums skolā ir 20 min laika paēst, un tad ir jāiet uz stundām. Viņi nevar aiziet uz veikalu nopirkt ēst, un skolā nav kur uzsildīt. Ēdiens ir ļoti svarīgs. Mēs veidojam aktivitātes, kur **viņi paši taisa ēst**, un šis process ir ļoti svarīgs. Mēs vēl liekam **tērēt naudu** un atnest čeku, jo mēs uzticamies. Kļūdas būs, bet par to mēs arī runājam pēc tam. (NVO)
- Lielākoties tēmas, ko mēs piedāvājam, nav jauniešu apzinātā vajadzība. Tā nav viņu prioritāte. Kopā ar kolēģiem nonācām pie termina **“neapzinātās vajadzības”** – tas, ko viņi nesaprot, ka viņiem to vajag. Ir lietas, ko jaunieši spēj nedefinēt, ko viņi gribētu – tādā praktiskā, prasmju līmenī, piemēram, iemācīties stūrēt moci. Tikmēr emocionālās lietas ir tabu – par to neviens nerunā. Bet kad šos jauniešus ievieto ierobežotā vidē, piemēram, starptautiskā projektā, no kura tā uzreiz mājās neaizmiksi, tad atklājas, ka viņiem ir **vajadzība attīstīt spēju būt un izdzīvot mūsdienu sabiedrībā**. Tēmu ziņā mēs fokšējamies, lai **stiprinātu jauniešos pamatkompetences**. Un tad skatāmies uz to, kas notiek. Tur jau iekšā vienmēr ir tā **pašapziņa**. Piemēram, kas tev traucē būt aktīvam vietējā kopienā? Es baidos par kaut ko runāt. Un tad aiziet – un tu saproti, ka grupa ir problemātiska, un tālāk vari ar to strādāt. Neviens nav pamanījis, kāpēc viņš visu laiku dzīvo panikā vai kāpēc viņš visu laiku lieto alkoholu – tāpat vien katru nedēļas nogali “pielej seju”, un viņam ir tikai 16, 17 gadi... Viņam ir bail komunicēt ar cilvēkiem, un tas [alkohols] ir vienīgais veids, kā viņš spēj to darīt, jo tad pazūd robežas. Iesaistot ilgākā projektā, otrajā, trešajā, pa pilienam iedodam vajadzīgās kompetences, un tālāk jau viņš pats atrisina kaut ko. (NVO)
- **“Neapzinātās vajadzības”** ir ļoti skaists termins. Kaut kādas organizācijas, brīvprātīgais darbs, jauniešu apmaiņas nav viņu vajadzības. [...] Reiz pasākumā lūdzām jauniešiem nobalsot par viņu vajadzībām. Tēmu augšgalā bija **sekss, nauda un mentālā veselība**. Šīs ir tēmas, kuras kaut kur pazūd starp latviešu valodu un algebru, basketbolu un kori. Lai viņi dzīvo savu jauniešu dzīvi! Viņiem ir jāballējas un jāiet ar draugiem. Bet, iespējams, ka viņš to ballēšanos, būšanu ar draugiem, un savu drosmes celšanu varēs īstenot tieši organizāciju burbulī. Varbūt viņš tieši tā piepildīs savas vajadzības. Bet, ja viņš nezina, ka tādas [organizācijas] ir, tad kaut kas pietrūks viņam kā cilvēkam, kurš grib **pašizpausties un attīstīties**. (JD)
- Nesen bija jauniešu pētījums (aptauja) novadā. Kas viņiem pietrūkst – izklaides. Viņiem vajag klubus, boulingu, kultūras pasākumus tieši jauniešiem. Tajā pašā laikā citā jautājumā par mentālo veselību bilde ir traģiska – tikai 17% no vairākiem simtiem jauniešiem ir atbildējuši, ka viņiem nav neviena no uzskaitītajām mentālās veselības problēmām. Tagad jādomā, **kā caur izklaidi viņiem “iebarot” mentālās veselības jautājumus**. Reizēm viņi nemaz neapjēdz, ka viņiem vajadzētu kaut ko gribēt. Es atnācu, apsēdos centrā, un es vairāk arī neko nevēlos. (JD)
- Esam caur **kulinārijas** vakariem mācījuši jauniešiem, **kā izdzīvot studenta dzīvi**. Ja tev uz nedēļu ir iedots budžets, piemēram, 10 EUR, kā tu reāli saplānosi savas ēdienreizes? Tas labi strādāja. Aizejot mācīties, daudzi pēc tam teica – paldies, mēs zinām, ko paēst. Tādas pamatvajadzības, kas man varbūt šķiet pašsaprotami, bet jauniešiem ne. Mūsu kā novada mērķis ir **sagatavot jauniešus patstāvīgai dzīvei un darba tirgum**. (JD)
- Prasītos vairāk, ja jaunieši izrādītu, ko un kā viņi gribētu. Jo **viņi grib, bet nezina – ko**. Kad piedāvājam iesaistīties, ir ļoti liela pretestība. Ir daudz un ilgi jāstrādā, lai “kaut ko dabūtu ārā” no viņiem. Viņi saka, ka interesē **mentālā veselība un finanses**. Bet kad organizē šāda veida aktivitātes, tad apmeklētības nav, kaut esi izrunājis gan par tēmu, gan datumiem. Ik pa laikam taisām aptaujas un tiekamies iniciatīvu grupās un vaicājam. Skatāmies arī, kāds ir skolas piedāvājums – par kādām tēmām viņi runā, un kas mums jāpapildina. (JLS)
- Par vēlmēm viss ir atkarīgs no tā, kā to pasniedz. Ja pareizi pasniegs, tad jauniešiem būs interesanti vārīt zupu vai zāgēt malku. Un svarīgi ir tas, ka jauniešiem ļauj kļūdīties. **Ja viņi zinās, ka šī ir droša vieta, kur vari kļūdīties, eksperimentēt, tad ir lielāka iespēja, viņi būs gatavi pamēģināt jebko, ko piedāvāsi.** (NVO)
- Jaunieši ir atvērti ļoti daudz kam, ja viņiem tas tiek pasniegts interesantā, saistošā veidā. Mans pēdējā laika novērojums ir, ka viņiem ļoti būtiski ir **justies emocionāli iekļautiem un pieņemtiem** – tad viņi ir atvērti daudz kam. Mūsu organizācijas mērķis ir **uzņēmības, uzņēmējdarbības un sabiedriskā labuma darbības veicināšana**, un tajā arī virzāmies, vienlaikus ļaujot katram attīstīt savas intereses. (NVO)

Par neformālās izglītības mācību tēmām un tās lomu jaunatnes politikas īstenošanā

- Iepriekš strādājām, balstoties **Eiropas jaunatnes mērķos. Jaunieši izvirzīja prioritātes.** Mums bija sarunu vakari, kur saaicinājām jauniešus, bija uzaicināts viesis. Viens no mums runāja un viesis. Šādi darījām divus gadus. Šobrīd pārejām uz pieeju, kur strādāsim **pēc novada izvirzītajām vispārīgajām prioritātēm – uzņēmējdarbība, digitālās prasmes, veselība un labbūtība, un pilsoniskā līdzdalība.** Strādāsim pēc līdzīga principa – viens sarunu vakars reizi divos mēnešos, kur mēs braucam pa novadu, un tad vēl mums ir arī jātaisa jauniešu centros kādas aktivitātes par šo tēmu. Tās var būt dažādas aktivitātes, skatoties, kas tieši ir vajadzīgs pašiem jauniešiem. Galvenais un būtiskākais ir jauniešu vajadzība. Es balstos uz novada prioritātēm un jauniešu vajadzībām. (JD)
- Lielie **virzieni tiek iezīmēti novada prioritātēs**, bet tieši tas, **ko viņi vēlas, ir jauniešu izvēle.** Piemēram, **uzņēmējdarbības virzienā** mēs mācām par **līderību, komandas darbu.** [.] Pirms plānojam nākamā gada budžetu, mēs arī veicām anketēšanu par to, kas jauniešiem tiešām ir vajadzīgs. Man galvenais ir mērķis, kāpēc viņam tas ir vajadzīgs, un es tiešām cenšos viņus visus pašus iesaistīt. (JD)
- Mums [organizācijā] katru gadu ir **4–5 prioritārās tēmas**, atkarībā no sadarbības partneriem. Viena no tēmām ir sadarbībā ar vienu zemnieku saimniecību – viņi pavasarī iedod sēklas un nodrošina to, ka viņi iepirks gatavo produkciju no biedriem, kuri par to saņem naudu. Produkcija pēc tam tiek tirgota veikalā sadarbībā ar partneriem. Savukārt zinātniskie pētniecības institūti iedod **metodisko materiālu pētniecības programmām.** Gada prioritārās **tēmas izdomā organizācijas vadība un tās mainās, atkarībā no sadarbības partneriem.** Savukārt mācību tēmas brīvprātīgajiem un vadītājiem nāk **no pieredzes un vajadzības.** (NVO)
- Jaunatnes politikas dokumentam ir jābūt, un tur ir jāiekļauj visas plašās jaunatnes jomas. Darbu darot, šie virzieni jātur priekšā, bet rīcības var arī pamainīties. **Digitālais darbs ar jaunatni**, par ko sāksies liels projekts, ir mums noteikta kā prioritāte nākamajam [2024.] gadam. **Stratēģiskajos dokumentos paskatāmie divas reizes gadā kopā ar jauniešiem neformālās izglītības aktivitātēs.** [.] **Saturs un tēmas nāk tikai no jauniešiem** – ko dzirdam sarunās vai aktivitātēs, ko viņi pieprasa. Mēs arī meklējam trenerus šīm tēmām, jo āra dzīves aktivitātēm būs viens, par reprodutīvo veselību būs cits. Un tad pašu programmu mēs uzticam trenerim, kā viņš to vada. (JLS)
- Kad taisa stratēģisko plānošanas dokumentu savam novadam, tam ir jābalstās arī uz **prioritātēm, kas ir valsts un Eiropas līmenī.** Mums ir svarīgs **jauniešu viedoklis**, bet mums ir arī svarīgas globālās lietas. Mēs savas pašvaldības dokumentā tāpat liksim iekšā blokus, kas būs saistīti ar **globālām prioritātēm.** Un projektu pieteikumi ir balstīti tieši tajās. (JLS)
- Tagad, ar Valsts kontroles jautājumiem [pēc Valsts kontroles novērtējuma ziņojuma par pašvaldību] **par līdzdalību** mēģinām. Ja ir runa par speciālistiem, tad jaunieši parasti prasa, **kā sevi motivēt un savākt**, kā vispār uzsākt kaut ko darīt un kā atrast visam laiku. Šī tēma ir aktuāla gadiem. (JD)
- Mēs monitorējam **jauniešu interesi**, ko viņi grib. Nav tā, ka mums jaunieši atnāk un pasaka, ko viņi grib. Apskaužu tos, kam jaunieši ir tādi kā spridzekļi, kas paši iet un kaut ko dara, man laikam visu laiku ir jāuzbāžas. (NVO)
- Ja mani ņem kā [neformālās izglītības] ārpalpojuma [veicēju], tad tēma jau ir definēta [no pasūtītāja], un es tikai piemeklēju atbilstošas metodes un integrēju tās procesā, lai sasniegtu izvirzīto mērķi. Otra pieeja ir, kad mēs paši izvirzām mērķi, ko savukārt iegūstam no praktiskās pieredzes, jo ikdienā veicam praktisku darbu ar jauniešiem – no tā arī **iegūtam informāciju, kuru “pārtulkojam” tajā, kas ir jauniešu vajadzība.** Kad ir projektu konkursi vai ir iespēja pašvaldības budžetā ko ielikt, tad balstāmies uz pieredzi vai priekšizpēti, kas citreiz ir apzināta un citreiz neapzināti nākusi informācija no jauniešiem. Programmu izstrādājam, **balstoties uz iepriekšējo pieredzi** – izvirzi mērķi, saliec metodes. Bet tad, kad tu satiec konkrēto auditoriju, iespējams, ka kaut kas ir jāmaina. Līdz ar to reizēm **uz vietas mainu programmu, metodes, laika rāmi**, bet tajā pat laikā eju uz izvirzīto mērķi, neatkarīgi no tā, ko izmainu programmā. (JSPA MV, JLS)
- Vadām mācības par 12–13 tēmām: **projektu vadība, pilsoniskā līdzdalība, mentālā veselība, medijpratība, atkarības, virtuālā realitāte, jaunatnes jomas pētniecība, pamata darbs ar jaunatni** u.c. Tēmas ir atkarīgas no tā, **kam ir nauda.** Kam mums piešķir projektu, tam mēs par varam vadīt. Ja nepiešķir naudu, tad ir grūtāk par šo tēmu vadīt. Šogad zem lielas jautājuma zīmes ir **mentoru mācības**, kas mums notiek katru gadu. Otrs – tēma ir atkarīga no tā, **kas jauniešiem tajā brīdī ir svarīgi un interesanti.** Kad strādājam ar grupām, kopā ar vietējiem jauniešu centriem un organizācijām mēģinām saplānot. Ik pa laikam kaut kas jauns nāk pieprasījumā. Piemēram, mums vajag forumā mācības par to, **kā izveidot jauniešu domi.** Neesam to vadījuši, esam strādājuši vairāk ar gatavām jauniešu domēm. Atkal mēģinājuma–klūdas metode. Skatāmies, kas sanāks. Tā jau lielākā daļa metodes ir radušās. Ne vienmēr tās pierāda zinātniski un akadēmiski, bet tu mēģini un skaties, kā cilvēki reaģē, taisi izvērtējumu, un tad ilgākā periodā skaties, vai tas ir atnesis rezultātu. (NVO)

- Mēs esam komanda ar 5 cilvēkiem visā novadā. Iknedēļas **sapulcēs pārrunājam, ko vajadzētu noorganizēt**. Skatāmies **pēc aktuālā, kas notiek, un kam ir nauda**. Mums jaunatnes darbinieki ir sadalīti pa novada reģioniem, un lokālos pasākumus katra pati organizē. Bet lielākus pasākumus un nodarbības, kas ir mērķētas visa novada jauniešiem, organizējam visas kopā. Sapulcēs veidojam programmu, liekam kopā idejas, un tad sadalām, kura par kuru aktivitāti ir atbildīga. (JLS)
- Mūsu organizācijas struktūrā ir **vienības, kuras darbojas diezgan autonomi**. Katrai vienībai ir savs vadītājs, un saturs katrā vienībā atšķiras, atkarībā no tā, kāda ir šī vienības vadītāja specialitāte. Piemēram, ja vienības vadītāja ir ļoti laba ar rokdarbiem, tad viņiem biežāk būs ar rokdarbiem saistītas aktivitātes. Vienībā, kuras vadītājs ir zemessardzē, būs vairāk izaicinošākas aktivitātes. Spektrs ir dažāds, kas, manuprāt, ir diezgan liela vērtība, ko mēs varam iedot. Un tajā pašā laikā ir visiem saistošas lietas – mūsu metode jeb tas, ka mēs visu darām caur solījumu un 10 likumiem jeb vērtībām. Šo apliecina solījums, lai jauniešiem ir piederības sajūta, ka esi tajā visā iekšā. Tāpat **“mācīties darot”** un tas, ka **pieaugušie nevis māca, bet atbalsta**. Pārsvārā iedodam idejas, novadam vienu nodarbību, bet tālāk tas, ko vismaz mēs vēlētos, ir – lai jauniešiem pašam ir interese, lai viņš arī pats ietu darīt. **Iesaistīties kopienā un personīgā izaugsme** – tie ir divi stūrakmeņi. **Āra dzīve ir viena no pamattēmām** – mezglu siešana, uguns kuri, ēst gatavošana ārā. Tās ir **prasmes, kas ir vajadzīgas nometnēm** un noteikti tiek iemācītas. Tā ir daļa no satura visās vienībās. Tāpat visur tiek iekļauta **vērtību sistēma – patriotisma elementi, 10 likumi**. (NVO)

Par neformālajā izglītībā pielietotajām metodēm

- Ļoti patīk **enerdžaizeri**. Cilvēki, kuriem tie nepatīk, ir mazumā. Patīk **simulācijas spēles** un dažādas **komandas saliedēšanas aktivitātes**, kur ir adrenalīns un sacensības gars, darbs komandās uz laiku. Jauniešiem arī patīk veidot **video** – digitālo rīku izmantošana arī diezgan labi iederas neformālās izglītības mācībās. [...] Jauniešiem patīk aktīvas aktivitātes, kas ir **uz sacensību vērstas**. Tādas, kur ir iesaistītas emocijas – gan “augšējās”, gan “apakšējās”. Protams, tajā mirklī tās “apakšējās” emocijas nav patīkamas, bet pēc ilgāka laika tās ilgāk paliek atmiņā kā mācīšanās process. Ir svarīga **mūzika**, tad mācību process ir interesantāks, mūsdienīgāks. Viņiem ir svarīga **droša, atvērta vide**, kurā viņi var justies ērti tādi, kādi viņi ir. Līdz ar to mācību vadītājam ir svarīgi veltīt pietiekami daudz laika, lai radītu šo ērto un drošo vidi, it īpaši ja tā ir savā starpā nepazīstama kompānija. Tikpat svarīgs kā grupu darbs, ir arī individuālais darbs, ka tas cilvēks parunā ar katru jauniešu mazliet individuālāk un pievērš viņam uzmanību. Jo bieži vien, lai jauniešiem iegūtu informāciju, lai arī viņam acu priekšā ir plakāts, viņš to neuztvers to, ka tā informācija attiecas uz viņu. Līdz ar to individuālā pieeja un pamudināšana uz darbībām ir daudz efektīvāka, lai šis jauniešiem sper pirmo soli, lai kaut ko mainītu savā ikdienā, kaut vai lai iesaistītos kādā Erasmus+ jauniešu apmaiņā, brīvprātīgajā darbā vai kādās citās mācībās. Tas ir svarīgi KĀ sniedz jauniešiem informāciju. Informācija bieži vien neaiziet, jo informācijas plūsma sociālajos tīklos ir tik milzīga, un ir grūti saprast, kas atbilst man, kur es varu iesaistīties. (JLS)
- Daudz izmantojam **iepazīšanās aktivitātes** – *ice-breakers, energizers*. **Ideju vētras, prāta vētras**. Daudz koncentrējamies uz saliedētību un sadarbību. Vienu brīdi diezgan daudz spēlējam **bingo**, kur uz lapas 5x5 laukumos katrā ieraksti kādu īpašību vai darbību, piemēram, “esmu bijis piecās valstīs”, “zinu trīs valodas” utt. Iedod katram lapiņu, un tad viņiem ir jāmeklē un katrā lauciņā ir kāds jāatzīmē, kurš tam atbilst, un tad kurš pirmais atzīmēs visus. Tā mēs veidojam komunikāciju, tā viņi sadraudzējās. Šis man patīk, it īpaši, ja atbrauc nezināmāki cilvēki no cita novada vai arī no citas valsts. Forša spēle, bet tagad kādu laiku noliksīm malā, jo būs jau visiem apnikusi. (JLS)
- Esmu novērojusi, ka jauniešiem patīk **metodes, kuras sākumā nedaudz biedē**. Piemēram, vienā jauniešu domes saliedēšanās pasākumā liku zīmēt piparkūku vīriņu un rakstīt, ko es protu ar galvu darīt, ko ar rokām, un kas man ir sirdī. Sēžu un skatos, ka visiem tukši tie piparkūku vīriņi un domīgi ģīmji – nesaprotu, laikam “auzās iebraucu” ar šo uzdevumu. Beigās pavilkās un teica, ka šis bija forši. Nākamajā gadā, kad taisu pasākumu, viņi jautā – vai mēs zīmēsim to vīriņu? Kad viņiem jāsaka **3 lietas labas par sevi un 3 sliktas**, tad sliktās uzreiz, kā no lielgabala izšauj. Bet labās sēž un funkcionē. Pēc tam teica, ka bija labi, ka varēja kaut ko labu par sevi apzināt, ka viņiem tas ir, jo ikdienā viņi par to nedomā. [...] Kad veicām aktivitāti **“Solis uz priekšu”**, es pati biju sabijusies, jo man tā kompānija bija tāda interesanta. Pabeidzām aktivitāti, un devāmies ārā svaigā gaisā pārrunāt. Izejam vienu tūri. Izrunājam. Pēc tam man jautā – vai tev ir vēl tās lomas, un vai mēs vēlreiz varam iziet šo un iejusties lomās? Par laimi, man bija sagatavots diezgan, jo baidījies, ka kāds nevēlēties iejusties tajā lomā, ko izlozē. Un viens tāds gadījums bija. Bija puisis, kurš nevēlējās iejusties geja lomā. Pēc tam izvilka citu lomu – bezpajumtnieks viņš bija ļoti labprāt. Tad gājām otrā tūri. (JD)
- Viena no svarīgākajām metodēm, ko mēs izmantojam mūsu aktivitātēs, ir **“do it yourself” aktivitātes**, vairāk vērstas uz prasmēm, kompetencēm – praktiskas lietas, kas tev dzīvē noder. (NVO)
- Mums ir pieeja – **ja gribat, tad organizējat paši**. Ko vajadzēs – nopirkšu. (JLS)

- **Asas izjūtas** patīk. Kaut ko **salauzt** ir forši. **Izkliegties, ķēmoties**. Lieku **pieskarties** caur uzdevumiem – ne jau seksuāli pieskarties, un to viņiem arī paskaidroju. Ir **radīšanas spēles**, kur tu vari radīt, piemēram, no ķermeņa. Šo daru jau 10–15 gadus, un tas strādā visiem, no pieaugušajiem līdz maziem bērniem, kad viņi kā ar plastilīnu var izlocīt cilvēka ķermeni. Tajā visā notiek ļoti maģisks process, to grupa pieņem. Vēl **naudas tērēšana** viņiem patīk, jo tas ir kas īsts. (NVO)
- Mūsu visas aktivitātes galvenokārt ir balsfītas **pie dzīvojamā pedagoģijā un āra dzīves izglītībā**. Vienmēr meklējam jaunas pieejas, jo lietas attīstās un mainās. (NVO)
- Plānošana ir ilgtermiņā un dinamiski. Saprotam aktualitāti, saliekam programmu (kas ir rīta cēlienā, kas ir dienas otrajā pusē), lai šīs aktivitātes nav nogurdinošas un ir **dinamiskas**, un lai ir šī nopietnā daļa. Pielāgojam jauniešu vajadzībām – brīdī, kad ir nepieciešams, uztaisām enerģizāceri, lai jauniešu uzmanība tiek noturēta. (JLS)
- Uz skolām vienmēr ņemu līdzī informācijas bāzi, arī apzinu sāpīgus punktus, konkrētos jautājumus, kurus pedagogi grib, lai uzspiežam. Ja nav, tad vienkārši eju pie jauniešiem – **saliedējošas aktivitātes**, kaut ko ar **grupās dalīšanos**. Pēdējos gados cenšos izvairīties no Pasaules kafējnīcas (*World Cafe*) metodes – ļoti kaitina, jo es viņu redzu visur! Cenšos atrast citas pieejas, un neizmantojot tik daudz *flip-chart*. (JLS)

Par jauniešu iesaisti neformālās izglītības mācību izstrādes procesā

- Ja ir runa par jauniešu apmaiņu, kur ir daudz dienas, tur ir jābūt skaidram, kas kurā dienā notiek un kurš ko dara – tad mēs **plānojam kopā ar kolēģiem, arī jaunieši ir klāt un palīdz izdomāt līdz galam**. Tas rāmis ir skaidrs jau iesniedzot projektu. Tagad, kad mums ir Erasmus+ akreditācija [mācību mobilitātēm], tas nedod tik brīvas rokas organizēt jauniešu apmaiņu par to tēmu, par ko vēlas jaunieši, jo ir tēmas, kuras ir jau iezīmētas. Ir lieli bloki, kuru ietvaros var izpausties. Piemēram, nākamgad jauniešu apmaiņa plānojas veselības zīmē. Lai jaunieši gribētu uz to doties, ir jāsaprot, ko viņiem vajag un ko viņi grib. Un tas nav tikai te Latvijā, bet arī citās valstīs, kur ir mūsu sadarbības jaunieši. **Plānošanas tikšanās reizēs pieslēdzas potenciālie apmaiņas dalībnieki** – pat, ja viņi nepiedalīsies pašā apmaiņā, viņi būs ielikuši savu jauniešu redzējumu. **Vasaras dienu bērnu nometnes organizē paši jaunieši, galvenokārt jauniešu dome**. Jaunieši ikdienā ir pieredzējuši neformālo izglītību un ir tik avancēti, ka var organizēt aktivitātes bērniem. Skolu nodarbībām programmu veidoju pati un tikai aptuveni, jo zinu, ka katra klase ir citādāka. (JLS)
- Man **nav tādu jauniešu resursu**, kuriem ir šāda pieredze, lai viņi varētu nākt kā vienaudžu izglītotāji. (NVO)
- Tas, kas strādāja iepriekšējā jauniešu centrā, man noteikti nestrādās šeit. Esmu pateicīga, ka esmu nokļuvusi šeit – jaunieši ir gribīgi un varoši, un man reizēm pat šķiet, ka es varētu neko nedarīt, tikai apmaksāt rēķinus. Tas arī ir tas, uz ko izgāju – lai **viņi mācās darīt paši**. Nevis ka es viņiem uzlikšu visu uz paplātes, bet paši ies, meklēs un paši visu darīs. Mācīsimies darot. (JD)
- Man **jauniešu centrā ir iniciatīvu komanda**. Ikmēneša aktivitātes mēs plānojam kopā. Piemēram, mums ir virziens “digitālās prasmes”, un es prasu – ko jūs gribētu? Varbūt *Canvu*? Viņi saka – mums tas ir noriebies, kaut ko citu? Mēs kaut ko par podkāstiem gribam zināt! Balstoties uz to, ko viņi vēlas, es arī taisu piedāvājumu. [...] Es apmaksāšu rēķinu, bet jūs paši sameklējiet, iegūsi informāciju, uzziniet par izmaksām. Uz Jauniešu dienu viņi gribēja uzaicināt vienu influenceri, es teicu – labi, sarunājiet ar viņu, dariet to visu paši! Es esmu blakus, jūs zināt kur mani meklēt, bet **dariet visu paši**, tādā veidā jūs arī iemācāties lietīšķo saskarsmi, komunikācija un lietu menedžēšanu.

Par grupu kā resursu neformālajā izglītībā un vienaudžu izglītības pieeju

- Es piekrītu visiem neformālās izglītības mērķiem un pamatprincipiem, bet papildus tam ir obligāti jābūt **saistošam cilvēkiem**, citādi man ir pilnīgi vienaldzība, ko man stāsta. Otrs ir mācīšanās **citam no cita pieredzes**, nevis kā ir akadēmiskajā vidē, ka es nāku un jūs tikai no manis saņemat informāciju. Trešais – tev ir jāsaprot, ko tu esi iemācījies. Ne vienmēr ir jāiemācās kaut kas teorijas līmenī. Man ir bijušas mācības, pēc kurām esmu secinājis, kādēļ šādas mācības man neder. Tas arī ir ieguvums. Vienmēr čekoju ar dalībniekiem, ko viņi iemācījies, **kāda viņiem bija jēga**. (NVO)
- Vēl ko mēs cenšamies, izvēloties metodes – lai **jaunieši ar jaunieši var kopā cits no cita pamācīties**. Lai jaunieši nekļūst tikai par tādu klausītāju, lai viņš var apzināt vai neapzināti kļūt par devēju citam jauniešim, jo viņiem ir dažādas pieredzes dažādos vecuma posmos, viņi var mācīties citus no cita, nevis tikai no tā gudrā cilvēka, kurš ir uzaicināts runāt par konkrēto tēmu. [...] Vēl svarīga ir vide. Mēs mainām vidi – katru reizi nodarbība ir vietā, kur tās programma

sasaistās ar to vietu. Tas viņiem iedod tādu dzīvīgāku pieredzi. Piemēram, nodarbība par brīvprātīgo darbu notiek vietā, kur ir brīvprātīgie un mēs arī izmēģinām brīvprātīgo darbu. Nodarbība par jauniešu apmaiņām notiek organizācijā, kur notiek apmaiņas. Mēs vidi izmantojam kā līdzekli, kurš var palīdzēt programmas mērķu sasniegšanā. (JD)

- Programma var tapt uz vietas, kas dažreiz arī notiek, ja tas, ko esi izdomājis, nedarbojas. 12 gadu organizācijas darbības laikā mums jau ir izveidojušās sistemātiskas aktivitātes, kas strādā. Mēs **strādājam komandā** un pieņemam jebkuru individu, kurš pie mums atnāk. Pie mums nāk apmaldījušies indivīdi, arī ar funkcionāliem un garīgiem traucējumiem. Mēs **visus iekļaujam**. (NVO)

Par emociju nozīmi neformālās izglītības procesā

- Prasām **atgriezenisko saiti**. Emociju, sajūtu mērīšana – kā jutās nodarbības sākumā un beigās. Sadarbības veicināšana jauniešu starpā ir svarīga, lai viņi runā cits ar citu, ir klātesoši. Iesaiste. Mācīšanās darot. Jēgpilna komunikācija par tēmu. (JLS)
- Jaunieši visaugstāk novērtē to, ja viņi dabū kādu emociju. Citreiz tās ir **pat dusmas**, piemēram, kad runā par atšķirīgā pieņemšanu, kad viņš ir pārņemts un saka, ka šitā taču nebūs, kā jūs tur sakāt. Bet tad ir kāda “dzīsla parauta vaļā”. Svarīgi, lai ir emocija, kuru viņš piedzīvo. (JD)
- Foršākais ir tas, ka neformālajā izglītībā jaunieši **mācās praktiski ar darbošanos un ar emocijām** – ir pierādīts, ka tā viņi labāk apgūst kaut kādu vielu. Arī matemātiku var ar neformālās izglītības metodēm mācīties, piemēram, uzbūvēt izlaušanās istabu ar matemātikas elementiem. Tas jaunietim, kuram ir grūtības to apgūt, paliks atmiņā labāk, nekā tam, kas izlasīs grāmatā to vielu. Neformālās izglītības aktivitātēs jaunieši viens otru pamudina, un pamudināti tiek arī jaunieši, kuri citās situācijās nebūtu iesaistījušies. Jo **process ir tik dabisks, ka pat neapzināti gūsti jaunas zināšanas**. [.] Mana atziņa no “Pumpurs” projektiem: daudzi jaunieši, kuri ieradās uz šīm mācībām, pirmo reizi saskārās ar neformālo izglītību. Bet viņiem tik ļoti patika neformālā izglītība, ka ir kļuvuši par patstāvīgajiem apmeklētājiem jauniešu centrā. Viņiem visu laiku bija stereotips, ka visi mācīšanās procesi ir garlaicīgi, lekcijveidīgi, mācīšanās no grāmatām, pašam jālasa. Šeit viņam bija **jādara pašam, jāmacās kopā ar citiem, jāmacās mācīties, procesam ejot cauri ar emocijām**. Neformālā izglītība ir foršs veids, kā jaunietim mācīties, galvenais ir dabūt to pirmo “āķi lūpā” – galvenais, lai viņš atnāk uz to pirmo aktivitāti. (JLS)

Par neformālās izglītības aktivitāšu formātiem

- Jaunieši nāk uz **vienreizējiem pasākumiem, kuri ilgst ap trīs stundām**. Ir svarīgi, vai tā tēma un darbība, un tā emocija, ko viņi dabūs, ir viņiem aktuāla. [.] Savukārt vairāku dienu mācības ir saistītas gan ar papildu resursiem, gan arī ar jaunieša dzīvi – kur jaunieša dzīves ciklā, skolas un pulciņu sistēmā tu vēl ieliksi vienu, divu vai piecu dienu mācības? Un vēl, mazākās vietās it īpaši – kā mēs ierakstāmies transporta sistēmā. (JD)
- Ilgums ir ļoti ir atkarīgs no tēmas. Kad pašpārvaldes tiekas, tad ar visām pusdienām **pietiek ar četrām stundām**. Protams, tas ir dienas vidus, viņi nav skolas nomocīti, ir ar svaigām galvām, izgulējušies un paēduši. Tad tas strādā ļoti labi. Piekrtu arī par divām dienām. Mums arī nesen bija **divu dienu mācības**. Naktī visiem “kaut kādas čakras atveras”, viņi visi paliek nedaudz jocīgāki un draudzīgāki, un izdomā visādas dīvainas spēles. Viņiem patīk tā “burzīšanās”. Kādēļ vēl tas strādā – tev nav gluži konkrēts noslēguma laiks. Piemēram, ja visiem piecos autobuss, tad mums līdz pieciem jāpabeidz. Bet, ja divu dienu pasākumā pirmais vakars sanāk nedaudz ilgāk, tas nekas – mums tāpat te visiem jānakšņo, un nav jāsatraucas, ka kāds tūlīt aizskries prom. (JLS)
- Mums ir **vienas vai divu dienu izbraucieni**. Vai spēlējam **spēles naktī**, kas ir ļoti interesanti, kad neredzi, un ir gaismiņas, mazliet ir bail. Ilgst 4 – 6 stundas vidēji. Man svarīga ir kustība. Ir svarīgi, lai dabūjam arī **fizisku izlādi**, jo pēc fiziskas izlādes vari dabūt iekšā koncentrētu informāciju. **Plašums**, lai var iet meklēt, kustēties, jo klasē viņi visu laiku jau sēž. (NVO)
- Jauniešiem ļoti patīk, ja aktivitātes notiek **vairākas dienas pēc kārtas un ir iespēja palikt pa nakti**. (JLS)
- Mums strādā **divdiennieki**. Jauniešu forums, ja naidiņa atļauj, vienmēr ir divas dienas. Pirmajā dienā ir diezgan intensīvs darbs, vakara pusē ļaujām vairāk saliedēšanos un sadraudzēšanos, jo tie parasti ir ap 30 jaunieši no visa novada. [Jauniešu] centrā arī nakšņo. Otrās dienas rītā pēc nakts piedzīvojumiem parasti ir diezgan saguruši, bet tad rīts tiek veltīts vairāk refleksijai par to, ko viņi ir iepriekšējā dienā ieguvuši, kas patika un kas nepatika. Otrā dienā viņi nav spējīgi uzņemt piesātinātu informāciju, bet noreflektēt viņi vēl var. Kas ir tas maģiskais vairāku dienu

aktivitātēm? Ja tā būtu viena klase vai grupa, kas jau ir draudzējušies vai viens otru zina, varbūt arī tā nebūtu, bet viņiem vajadzīgs laiks, lai ietu sazobē. Kamēr viņi iešūpojas – viena diena ir par īsu. (JD)

- Mums ir **24 stundu (agrāk arī 48 stundu) maratons**, un tas strādā. Tas mobilizē, viņi dara, viņi neguļ, viņi varbūt kaut ko mazliet paguļ, bet viņiem ir pateikts, ka konkrētā laikā būs jāprezentē savs rezultāts. Tas ir tāds pozitīvs stress. Tu vari iedot ļoti daudz saturs un vēl motivēt izdarīt kaut ko pašiem. Mācībās, kas ir tikai 3–4 stundas, jaunieši parasti nolec – jāskrien mājās, jāskatās seriāls. Šos 24 stundu pasākumus mēs nerīkojam kaut kur, kur ir viegli aiziet prom – ja esi atbraucis, tad prom no šejienes netiec. Visu laiku esi “tur iekšā”. Tu mobilizējies. Aktivitātes notiek vai nu ārā teltīs, jauniešu centrā vai kādā viesu mājā, kur var palikt arī pa nakti. Jauniešiem tas patīk, bet tas ir grūti jaunatnes darbiniekiem, jo par nakts stundām jau neviens nemaksā. (NVO)
- Visiem jauniešiem patīk, ja tiek traucēts mācību process. Patīk vairāku **dienu semināri un pa nakti palikšanas process**, bet ja salīdzina jauniešus pirms pieciem gadiem, tad toreiz viņi vairāk rāvās palikt pa nakti, nekā tagad. Patīk aktivitātes ārpus jauniešu centra. Nezinu, vai ilgums ir tik svarīgs, galvenais ir saturs. (JLS)
- Ir ļoti dažādi. Ja ir kādā tēmā jaunieši jāapmāca, es dodu priekšroku **3–4 dienu mācībām neitrālā vidē**, kur visi savākti kopā. Pirmajā dienā ir iepazīšanās un drošas vides veidošana, otrā dienā jau ir darbs pie konkrētiem izvirzītajiem mērķiem, darbs grupās un individuāli. Trešajā dienā izbraukums, vides maiņa, iespējams vēl vairāk saliedēties. Pēcpusdienā darbs turpinās. Un pēdējā dienā – izvērtēšana. (JSPA MV)
- Visbiežāk taisām **četrus dienu nometnes** mūsu pašu resursu dēļ. Izrauties uz 4 dienām pašiem vadītājiem ir pietiekami grūti, nerunājot par pilnu nedēļu. Bet četras dienas vismaz iedod tādu pabeigtību sajūtu, jo trīs dienu nometnē tu vienā dienā atbrauc, vienu darbojies, un trešajā jau brauc prom. Divas pilnas darbības dienas vismaz iedod tādu garšu. (NVO)
- **Jo ilgākas ir aktivitātes, jo dziļāk varam ieiet tēmā.** Viegļākas tēmas būs īsākas aktivitātes, un nopietnākas – garākas. Man personīgi nepatīk aktivitātes ar palikšanu pa nakti. Es nespētu aizbraukt uz 10 dienām uz Poliju. Ja ir ļoti gara aktivitāte, tad es drīzāk saku nē. To arī redzu mūsu jauniešos. Biežāk interese ir uz īsākām aktivitātēm. Lielāka atsaucība bijusi uz **piecu dienu treniņa kursu**, nekā uz **jauniešu apmaiņu, kura notiek 10 dienas**. (JLS)
- Ilgums ir dažāds – **ir pasākumi, kas ilgst stundu, un ir mācības, kas ir nedēļas garumā**. Un ir mentorings, kas ir **vienas WhatsApp sarakstes garumā**, un ir tāds, kas notiek visu dienu, ja ar jauniešiem iet pārgājienā. Ilgums ir atkarīgs no mērķa. Savukārt mentoru mācības reizi gadā mums notiek *hard-core* versijā – **trīs dienas, 12 stundas katru dienu**, un visi ir “beigti”. Bet citādāk nevar. Tas ir optimālais, kā dabūt kopā 20 pieaugušus cilvēkus. Ir skaidrs, ka nedēļu viņi tam neveltīs, vairākus vakarus arī ne, tad nu optimālais variants ir viena nedēļas nogale no piektdienas līdz svētdienai. [...] Mums ir savs jauniešu centrs, kur cenšamies maksimāli darboties, jo tomēr ir jāirē telpas, kas ir pietiekami dārgi (ap 1500 EUR mēnesī ziemas periodā). Un noslodze ir liela. Nodarbības mums notiek **viskautkur – pie mums jauniešu centrā, citos jauniešu centros, ārā, piejūras parkā**. Starptautiskās mācības notiek viesu namā pie jūras. Skolās daudz kas notiek. Tad ir dažu partneru vietas, kur mēs organizējamies – **iekštelu skeitparks, sporta zāle, smash-room**. Mentorings notiek viskautkur – mums ir **kabineti, bet tas var notikt arī ārā, pasākumos, digitāli**. (NVO)

Par klātienē un tiešsaistes neformālās izglītības aktivitātēm

- Noteikti dodam **priekšroku klātienē, jo digitāli jaunieši izslēdz kameras** un tur nekā nav. Covid laikā strādāja nedaudz labāk. Ir lietas, kas ir saglabājušās, piemēram, “miksiņš” ar dāvanu slēpšanu – sociālajos tīklos viņi uzzina, kur jāmeklē, un tad dodas pakāļ. Jau trešo gadu to darām. **Zoom darbs ar jaunatni vairs īsti nestrādā**. (JLS)
- **Tiešsaisti mūsējie negrib** vispār, absolūti. Tikko pēc Covid vēl gribēja, bet tagad tas ir pārgājies, un atkal grib dzīvot. Neskatoties uz to, ka mums ir braucēji no novada, bet reizi mēnesī jau var atbraukt. (JD)
- **Digitāli strādājam ļoti maz**. Vismaz mūsu pieredzē jauniešu baigi neraujas uz to digitālo. Covid laikā bija ļoti daudz – mums ar partneriem bija izveidota neliela studija, kur filmējām. (NVO)
- **Viennozīmīgi klātienē**. Nevaru iedomāties, kā būtu tiešsaistē iet pārgājienā katram ar sevi. Neesam mēģinājuši. Covid laikā mums bija dažas aktivitātes, ko mēs pārnesām uz tiešsaisti, bet tas ir grūti gan tiem, kas vada mācības, gan dalībniekiem. Ir **grūti būt virtuālā vidē kopā**. (NVO)
- **Tiešsaiste nestrādā**. Covid laikā taisījām “erudītus”, spēlējām *Alias* un vēl kaut ko. Tad ir problēma – grūti viņus nokontrolēt. Atnāk daži tādi **ākstītāji, kas izslēdz kameras** un ik pa laikam runā, saka jociņus, **čatā raksta mulķības**, un tad tev ir gan jāvada, gan paralēli jāskatās, lai kādas rupjības neizskanētu. Ja vien nebūs kāds *lockdown* vai pandēmija, mēs noteikti neizmantosim tiešsaisti. (JLS)

- **Tiešsaiste mums ļoti nepatika**, lai gan mums bija izveidots **digitālais jauniešu centrs un Discordā**, visi spēlēja spēles. Man pašai pietrūkst šis cilvēciskums un tikšanās ar jauniešiem klātienē, citādi tu neredzi to cilvēku un emociju. (JD)
- **Tiešsaistē jābūt** tādai specifiskai, **motivētai grupai**. Tur vislabāk ir 3-4 stundas ar pauzi no ekrāna. Labāk ir klātienē. Tad viņi uzņem informāciju. (JSPA MV)
- **Visi formāti un ilgumu tiek pielietoti**, un nav vienas labākās atbildes. Viena projekta ietvaros ir gan telpa, gan āra, gan *Zoom*, gan klātienes mācības. Mums joprojām ir *Zoom* mācības reizi mēnesī organizācijas padomei, kas sastāv no [nodaļu] priekšniekiem. **Viņi ir no visas Latvijas un sanākt kopā ir visai sarežģīti**, tādēļ tiekas reizi mēnesī tiešsaistē. Reizi gadā viņiem ir klātienes mācības uz divām dienām, jo puse dienas vien pait, kamēr viņi atbrauc. (NVO)

Par āra dzīves pieeju neformālajā izglītībā

- **Mēs strādājam dabā**. Mūsu mērķis ir kopā darīt un veidot stiprākas attiecības un komandu. Kad esam kopā kaut ko paveikuši, mēs par to reflektējam un paliekam stiprāki. Prasmes, ko jaunieši ir apguvuši, darbojoties komandā, jaunieši var izmantot tālāk. Kustība, runa, uzstāšanās – organizēju improvizācijas teātri. Cits biedrs ir vairāk uz ezotērisko pusi, viņam ir koučinga metodes – cilvēkiem patīk, tas tiek apmeklēts. Daudzas neformālās izglītības metodes mēs radām, vadoties no vietas, uz kuru braucam. **Vide iedod atbildes**. Vienmēr sagatavoju 4–5 programmas savā galvā, un tad es to varu pielāgot. Līdzīgu ņemu arī jaunus biedrus, kas mācās no manis. Tas ir svarīgs elements – mācīties mācīt. (NVO)
- Daudzās vienībās labi strādā proporcija 2:1, kad **divas nodarbības ir iekštelpās un viena ir ārā**. Bet kad ir **nometnes, pilnīgi viss notiek ārā, mežā**. Mums ir sava meža teritorija, kas gan ir salīdzinoši maza. Citās reizēs izmantojam arī privātos vai Latvijas valsts mežus. Runājot par sezonālītāti – mums visos gadalaikos ir vismaz viens lielāks pasākums. Vasarās, protams, ir lielākais nometņošanas periods. Rudenī tradicionāli 155.vienība ik gadu rīko visām vienībām nometni “Rudens cerība”, kur mūsu mazākie dalībnieki guļ iekštelpās, un aktivitātes notiek gan iekšā, gan ārā. Ziemā (janvārī) arī notiek nometne apsildāmajās teltīs. Daudz gatavošanās, malkas zāģēšana, bet tajā pašā laikā tas ir viens no lielākiem izaicinājumiem. To izmanto kā tādu statusa simbolu – cik “baltie vilki” tev ir bijusi? Tas norūda jauniešus. Pavasaris mums ir visklusākais, tur reti notiek nometnes. Pārgājieni parasti ir vienas vai retāk – divu dienu. Nometnes ir trīs, četru, piecu un septiņu dienas. Mēs saprotam savus resursus. (NVO)
- Mūsu aktivitātes lielākoties notiek ārā, un metodes ir piemērotas āra aktivitātēm. Mūsu aktīvākais laika periods ir vasara. Esam pilnībā mobila organizācija šobrīd. Mēs **dodamies tur, kur ir jaunieši**. Mūsu tēmas ir brīvprātīgais darbs, starpkultūra izglītība, līdzdalība un aktīvisms vietējā kopienā, un iekļaušana, kas nav tēma, bet princips, kā mēs organizējam aktivitātes. **Strādājot ar jauniešiem ārtelpās, viņiem tas ir daudz saistošāk, nekā atrasties telpā**. Viņiem vairāk patīk darīt, būt procesā. Lielākā daļa domā, ka viņi iet pārgājienā, bet mēs esam pa vidu sadomājuši arī citas lietas, kur viņiem caur darīšanu ir jāmēģina saprast tēma, ar sevi jāstrādā. Viņi izdzīvo aktivitāti, tu redzi viņu emocijas, un tas paliek vairāk. (NVO)
- **Jauniešiem patīk ārā – visādi pārgājieni un supošana**. Protams, ir risks, kādi laikapstākļi būs un kādi jaunieši atnāks. Piemēram, tikko mums bija ar pašpārvaldi pārgājieni, un vienai noplīsa zole jau pašā sākumā. Un tad mēs gājām 20 km ar gandrīz ar puspliku kāju, jo zoles nebija. Iekštelpās vienmēr zināsi, ka tev nekas nekritīs uz galvas, bet tur atkal problēma – sasmok gaiss, varbūt telpas nav tik plašas, un grupu darbos parasti ir liels troksnis. Ļoti jāizvērtē un jāseko līdzīgu laikapstākļiem. (JLS)
- Aktivitātes notiek gan iekštelpās, gan ārtelpās, atkarībā no tā, kāda ir tēma. **Orientēšanās vai sporta aktivitātes** nekad nebūs iekštelpās, tur būs vairāk dziļie sarunu vakari, bet to arī var miksēt. (JD)
- Savulaik mums diezgan labi gāja āra aktivitātes, kas mums bija kā **ekspedīcijas – bija pat vairākas dienas ar nakšņošanu dažādos novada jauniešu centros**. Ir grupas, kuras grib tieši šīs āra aktivitātes, vairāk uz fizisko, viņi var iet naktī, mežā, dienā, jebkā. (JD)
- Mums ir gan iekšējai, gan ārējai aktivitātes, viss notiek. Ārpustelpu aktivitātes visbiežāk taista paši jaunieši. Viņi paši izdomā, kad ir laiks iet **pārgājienā**, tad uzraksta jauniešu iniciatīvu, un iet pārgājienā. Mēs esam tikai pieskaņotāji. (JLS)
- Divus gadus jaunieši ir teikuši, ka grib **pārgājienus un laivu braucienus**. Mēs to noorganizējam, saplānojam, un tiklīdz ir pietiekšanās, tad piesakās viens vai divi. Arī caur jauniešu iniciatīvām ir rakstīti divi projekti pārgājieniem, bet neviens nav īstenojies. Nezinu kādēļ. Tikai tad, ja ir bijušas vairāku dienu aktivitātes ar palikšanu pa nakti, tad esam

taisījuši **dažas aktivitātes ārā, bet ļoti īsas – pusstundu vai stundu**. *Outdoors* mums vēl īsti nesanāk. Jauniešiem ir gribēšana, bet ar varēšanu un darīšanu pagaidām nav sanācis. (JLS)

- Ja grib uz kvantumu dabūt jauniešus, tad **sporta aktivitātes** strādā. Jauniešu iniciatīvu projektos daudz kur jaunieši izvēlas atjaunot sporta laukumus, diskgolfa trases – viņi caur sportu līdzdarbojas. (JLS)
- Piekritīšu par klātieni un sporta aktivitātēm – tās ir “uz urrā” apmeklētas. (JLS)

Par neformālās izglītības aktivitāšu cikliskumu

- **Cikliskums ir svarīgs, ja tēmas ir saistītas**. Tāpēc mums ir piecu nodarbību cikls – piecas nedēļas pēc kārtas reizi nedēļā vakaros pa vidēji trīs stundām, jo tās ir saistītas lietas un cita citu papildinošas. Un tās ir **piecas nedēļas, nevis pieci mēneši**, lai informācija vēl būtu svaiga. (JD)
- **Cikliskām nodarbībām** viss atkarīgs no tēmas. Ja **pa vidu ir jāizpilda konkrēts uzdevums**, tad tas ir saistoši. Bet ja ir tikai tēma, tēma, tēma, un jaunieši līdz nākamajai nodarbībai jau ir aizmirsis, par ko bija iepriekšējā nodarbība, tad tas jau vairāk līdzinās formālajai izglītībai un tas nav mūsu formāts. Jauniešiem patīk arī vienreizējas aktivitātes, tikšanās ar dažādiem cilvēkiem, kur var uzzināt un parunāties, izstāstīt savu sāpi. Un galvenais – lai ir ēdiens! (JLS)
- Cikliskums veidojas mācību gada ietvarā. **Sarunu vakari notiek deviņus mēnešus** – kā skolā. Aktivitāte ir vienu **reizi mēnesī**, kad pieaicinām arī mācību treneri, un tad ir mazās aktivitātes, ko paši veicam. Mums tas strādā, citiem varbūt viena reize ir OK. (JD)
- Tiem, kas strādā lokāli, darbam vislabākais ir **gada cikls ar vasaru pa vidu**, kad ir audzēšanas periods. Mācību metodei cikls ir izveidots tā, ka tas **noslēdzas rudenī, kad ir ražas laiks**, bet vai tas sāksies pavasarī vai jau ziemā – tas ir atkarīgs no situācijas. Tie, kas sēj un stāda, protams, ir pakļauti veģetācijas ciklam. Tikmēr pētījums vai pasākumu organizēšana var notikt jebkurā gadalaikā. Bet rudens vienmēr ir projektu izvērtējuma periods. (NVO)
- Mums **cikliskās mācības īsti nestrādā**. Esam mēģinājuši. Ir jaunieši, kuri atnāk un kuriem interesē tēma, bet, kad mēs runājam, ka būs vēl tikšanās, viņi sāk “raustīties” – ā, ja es atnāksu, tad man uzreiz liks vēl trīs reizes nākt. Viņi par to baidās. Vai arī viņiem jau ir citi plāni, un tad ir grūtāk salikt datumus, lai visi tiktu uz visām tikšanās reizēm. Cikliski mums ir tikai sadraudzības vakari, kas ir ik pēc diviem mēnešiem, un tas nav par kādu vienu tēmu. (JLS)
- **Cikliskums mums arī nestrādā**. Līdzko tu viņam izstāsti, ka būs četri pasākumi, viņš jau aizdomājas, vai viņš tiešām grib iesaistīties pusgada garumā. Bet, ja tu nesaki, ka būs četri pasākumi, bet saki – tagad mums atkal foršs pasākums, būs vai nebūs? Uz nākamo aicini – iepriekšējā patika, tad būšu. Bet ja tu uzreiz aicini uz visiem četriem, tad viņiem tas nepatīk. Mēs bieži tādus turpinājuma pasākumus netaisām. Jo nav bieži bijis tā, ka viņi visi noietu pilnu kursu. Parasti jau uz nākamo pasākumu atnāk citi cilvēki. Nav vairs īsti jēga. (JD)

Par jauniešu ieguvumiem no neformālās izglītības

- Ir ļoti grūti pateikt, cik daudz no tā, kā jaunieši izaug par foršu jauniešu, kurš ir gatavs darīt, ir mūsu nopelns. Bet ir ļoti redzams, kā **cilvēki atplaukst**. Pāris gadus strādājot ar tiem pašiem jauniešiem, var salīdzināt, kāds viņš atnāca un kāds jauniešis ir pēc diviem gadiem. Ir ļoti redzams, ka cilvēki kļūst **pašpārliecinātāki, gatavāki izteikt savu viedokli un pastāvēt par to, gatavāki darīt lietas**. (NVO)
- Darba tirgū visiem ir vienalga, vai tu māki vai nemāki iekurināt ugunsgrāvu. Bet to, ka caur šo pieredzi, izdzīvošanas prasmi, tu iemācies **lielāku psiholoģisko noturību darba vidē**, tas pārsvarā tiek ignorēts. Āra dzīves prasmes ir noderīgas ikdienā. Man ir bijusi situācija, kad 12-gadīgan jauniešim ir jāamāca **griezt gurķus**, jo mājās šī iespēja nav bijusi. Bet viņš to apguva nometnes vidē. Tās ir **pamata dzīves prasmes**, kuras mums visiem vajadzētu zināt – kā **gatavot ēst un parūpēties par sevi**. Mēs to varam nodrošināt padziļinātā vai personalizētā līmenī. Tad ir specializētās prasmes – **ugnskura iekurināšana, kokos kāpšana, nometņošana**, kas precīzi 1:1 dzīvē un darba tirgū neatbilst nevienai situācijai, bet tas, ko tu iemācies caur šīm aktivitātēm, ir tas, kas ļoti noder – piemēram, **līderības prasmes**. Situācijās, kad kādam vajag uzņemties līderību, liela daļa mūsu jauniešu ir redzami nobrieduši kā **gatavi uzņemties atbildību**, salīdzinājumā ar citiem sava vecuma jauniešiem. Nozīmīga ir arī prasme **strādāt komandā** – ne visiem ir jābūt līderiem, tu vari būt brīnišķīgs komandas darbinieks un atbalsts citiem. Ja paņemsi 10 dažādus jauniešus no visām vienībām, viņi pāris minūtēs varēs izveidot komandu, un viņi zinās, kas jādara, sadalīs atbildības. Ja runājam par ekstrēmajām situācijām, tad noteikti tā ir stresa noturība – tu vari **izturēt pārbaudījumus gan sēžot ārā vēsumā, gan darba tirgū, gan universitātē**. (NVO)

- **“Mikstās” jeb soft prasmes** ir grūtāk formulējamas, bet ļoti noderīgas darba tirgū. Mana pieredze ar jauniešiem, kas aiziet darba tirgū – viņi ļoti labi prot **CV vai motivācijas vēstulē aprakstīt savus ieguvumus** no darbības organizācijā, un saprātīgs darba devējs to redz un ņem vērā. Ja jauniešis ir bijis starptautiskos projektos, tad viņš zina, ka šis jauniešis arī darbā nebaidīsies no starptautiskām aktivitātēm. Mūsu uzsvars ir uz to, ka mēs jauniešiem mācām **darbu un uzņēmību**. Vialga kurā specializācijā. Iemācām tos soļus, ka **darbs sākas ar plānošanu un noslēdzas ar izvērtējumu**. Viņš dzīvei iemācās šo **projektu metodi un prezentāciju**. Mums ir liels uzsvars uz to, ka savu darbu ir jāprezentē. Mūsējie iemācās runāt publiski un uzstāties. (NVO)
- Jauniešis var iegūt **soft skills – prasmi risināt konflikta situācijas, prasmi komunicēt, kā būt grupā un sabiedrības daļai**. Uz to jaunieši arī “parakstās” – tas viņiem ir svarīgākais iegūt jaunus draugus, ieraudzīt jaunas vietas. Viena no svarīgākajām lietām jebkurās mācībās ir tā, ka jaunieši iemācās **nodefinēt savas kompetences** – saprast, ko tu māki. Mani neinteresē, kur tu esi piedalījies, bet mani interesē, ko tu esi iemācījies. Skolā viņus nemāca paskatīties, nodefinēt to, ko viņi ir iemācījušies, kādas ir viņu kompetences. Darba tirgū interesē, ko tu māki, bet jaunieši neprot to nodefinēt un uztaisīt CV, kurā ir kompetences. Viņi uztaisa sarakstu ar to, kur ir piedalījušies. Bet mani neinteresē, ka tu esi 300 stundas kaut ko darījis biedrībā. Mani interesē, ko tu proti. Un vēl viņi iemācās **plānot un organizēt savu mācīšanos**. Tas ir nākamais solis pēc tam, kad tu saproti, ko tu nezini – tad izdomā, kā to iegūt. Paskaties *Youtube* video vai piesakos kursus, vai aizej uz kādu lekciju vai mācībām. Vispirms viņi saprot, ko viņi zina un tad – ko nezina, un tad jau domā, kā pilnveidot sevi. Bet, ja tu nevari pateikt, ko tu māki un ko nemāki, tad darba tirgū ir grūti. (NVO)
- Mums ir tirgošanās spēle – **lai uzvarētu, ir jāsadarbojas**. Tev nekas cits neatlieks, kā pārkāpt sev pāri, uzrunāt un sadarboties. Prasmes komunicēt, paprasīt, piezvanīt, pastāvēt par savu viedokli – pamatprasmes, ar kurām dzīvē daudz ko sasniegsi. Esam izsludinājuši iekšējo iniciatīvu konkursu: apraksti savu ideju, dabū 200 EUR, īsteno to un atgriez mums čekus. Tas skolā būtu jāmāca – **kā dabūt naudu par to, kas ir tavā galvā**. Šī prasme ir ļoti svarīga, un mēs to mēģinām veicināt reālajā dzīvē. (NVO)
- Jauniešu iniciatīvu konkursos viņi **mācās darot, praktiski iziet visam projekta ciklam** cauri. Brīžiem ar puņķiem un asarām, bet, kad tas ir izdarīts, tad – ai, nebija nemaz tik grūti. Tur tiek gūtas daudz iemaņas – **socializēšanās, komunikācijas, sadarbības prasmes**. (JLS)
- Jauniešis sāk mācēt **paust savu viedokli un nebaidīties runāt** – tā ir viena no galvenajām lietām, ko iemācās neformālajā izglītībā. Tiešām ļoti daudzi atnākot klusē, vēro situāciju, un tad jau iesaistās aizvien vairāk, sāk komunicēt un izteikties. Un **nebaidīties kļūdīties**. Jo formālajā izglītībā tu visu laiku tiek sodīts par to, ka kļūdi, bet neformālajā izglītībā to nedara. Neformālajā izglītībā vari **saskatīt savus talantus**, jo tev ļauj **pamēģināt**. Viens jauniešis teica – gribot vadīt pasākumu. Viņš sākumā bija diezgan intraverts, pēc tam atvērās, un bija gatavs iet uz skatuves. Es mazliet sabijos. Sameklējām speciālistu, kas ar viņu mazliet pastrādāja. Novadīja lielo novada pasākumu. Biju zālē un dzirdēju, kā jaunieši blakus teica – eu, tas ir tas no mūsu skolas, viņš ir riktīgi dīvains, bet paskaties, kā viņš vada! Viņš ieguva lielu **pārliecību par sevi**. Pēc tam gan viņš saprata, ka tas nav tas, ko viņš grib darīt, jo tur ir diezgan daudz jāieguldās. Bet viņš to pamēģināja. Tagad strādā starptautiskā kompānijā. (JLS)
- Viens puisis, “smags gadījums”, bija gatavs kārtējo reizi padzert tēju jauniešu centrā, bet tajā telpā tajā brīdī darbojās jauniešu dome, kuri arī dzēra tēju un plānoja pasākumu. Viņš tāds sabijies, ka viņu tur nelaidīs. Es saku – ņem tēju, cienājies. Viņš tā maliņā nosēž visu pasākumu. Un to visu klausās, redz un dzird. Forši! Pēc tam viņš arī iesaistījās jauniešu domē. Tiesa, viņš nebija ne ideju ģenerators, ne organizators, bet ja viņu palūdza praktiskas lietas, piemēram, dekorācijām kastes no veikaliem sameklēt, man veselu nedēļu durvis virinājās, viņš tikai nesa kastes un kastes, viņš bija apgājis visus pilsētas veikalus. Viņam tas bija interesanti. Viņš **jutās vajadzīgs un piederīgs**. (JD)
- Mums pagastos ir brīvprātīgā jaunatnes koordinātoru kustība. Lai viņus dabūtu, mēs braucām uz pagastiem, tikāmies ar pagasta pārvaldes vadītājiem un jauniešiem, kurus šie atslēgas cilvēki bija uzrunājuši. Bija viens foršs jauniešis, kurš aktīvi darbojās, iesaistījās aktivitātēs un pats organizēja, brauca uz citu pagastu aktivitātēm. Forši darbojās. Mēs viņu izvirzījām brīvprātīgo godināšanas pasākumam, kurā viņš arī saņēma apliecinājumu. Protams, tur bija arī mediji, un viņš tika atspoguļots presē. Nākamajā dienā mums ir zvans no Izglītības pārvaldes – jūs nopietni šo cilvēku apbalvojāt? Jūs zināt, ka viņš skolā ir lielākais trobelētājs un viņam tik un tik lietas jau uzsāktas, un skolotāji netiek ar viņu galā? Nē, pie mums viņš ir pilnīgi citādāks – riktīgi foršs un aktīvs cilvēks. Tas ir viens no piemēriem, kā šī **[neformālās izglītības] vide var mainīt cilvēku un izcelt viņa labās īpašības**. Pagastu brīvprātīgie koordinātori darbojas jau no 2016.gada. Nu jau viņi ir pilngadīgi un apbružājušies visādās aktivitātēs un mācībās, un jau ir **izauguši par jaunatnes darbiniekiem**. (JLS)
- Mēs jauniešiem vienmēr piedosim. Ja viņš vienreiz sāpīgi kļūdīsies un pats arī apzināsies, ko viņš ir izdarījis, tad viņš to vairs neizdarīs pieaugušā vecumā. Tas attiecas arī uz darba tirgu. Bija tāds atgadījums – viena meitene, kura bija iesaistīta skolēnu vasaras nodarbinātībā, sociālajā tīklā *TikTok* ielika video, kurā diezgan nejauki izturējās pret savu darba devēju, kurš to redzēja. Runāju ar jauniešiem – viņa gribējusi tikai pajokoties, pacelt skatījumu skaitu. Protams, ka

jaunietis neaptver reālo situāciju – ka internets neko neaizmirst, un ka to var redzēt darba devējs, un kādas var būt sekas. Ir svarīgi **palīdzēt jauniešiem apzināties un izvairīties no šādām situācijām nākotnē.** (JLS)

- Ir bijuši jaunieši, kuri no sākuma pat kurpes neprot aizsiet. Un tās noteikti it **komunikācijas prasmes un dažādība**, ņemot vērā, ka jauniešu centrā nenodala pa klasēm vai “meitenes pa labi, puīši pa kreisi”. Tā ir **būšana kopā, mācīšanās saprast vienam otru**, jo jaunieši ir ļoti dažādi. Jaunieši, kuri ir vienmēr redzējuši pašu labāko, veido sapratni pret kādu, kas nav redzējis visu to labāko dzīvē. Tā ir patstāvīga mācīšanās visu laiku. Darba vidē aizejot, viņi prafis **komunicēt ar dažādiem cilvēkiem**. Un privātajā dzīvē tas pūis būs **saprotošāks pret savu sievu** un varbūt vairs neuzskatīs, ka tikai sievietes mazgā traukus, jo tā bija mammai ar tēti. Mēs iedodam viņam lietas, kas **viņus pilnveido ne tikai darba gaitām, bet arī kā cilvēku, kā vīrieti, sievieti, kā sievu, tēvu.** (JLS)
- Mēs iemācām **atvērtību** – kad atnāk svešs cilvēks, tev ir jāprot pieņemt viņu un ar viņu komunicēt. Viņi iemācās **uzstāties cilvēku priekšā, paust savu viedokli. Plānošana** – tie, kuri raksta projektiņus, mācās plānot finanses, laiku, sadalīt pienākumus. Mums tas šķiet pašsaprotami, bet viņiem tas prasa diezgan lielu piepūli. Bija jaunieši, kuri atnāca un nevarēja pateikt “Labdien, esiet šeit sveicināti!”, bet tagad redzi, ka tas jaunietis var jau bez problēmām visu **pasākumu novadīt**. Arī braukt uz ārzemēm var, kaut varbūt viņš zina tikai piecus vārdus angļiski, bet viņš runā ar tiem jauniešiem. Es redzu attīstību. (JLS)
- Jaunieši kļūst **atvērtāki, komunikablāki**. Četras jaunietes nāca uz jauniešu domi no 12 gadiem – viņas teica, ka grib atnākt un vienkārši pabūt. Pēc četriem gadiem divas no viņām ir joprojām aktīvas, un viena, kura bija pavisam klusa, gribēja kandidēt par jauniešu domes vadītāju. Šajā laika periodā viņa ir kļuvusi daudz drošāka un pārliecinātāka, spēj **uzrunāt sponsorus.** (JLS)
- Sabiedrība bieži redz tikai virspusēju lietu – pie mums kaut kādus projektiņus dara, skauti tikai pārgājienos iet un mazpulku dārzu audzē. Bet tur apakšā ir milzīgs *skill-sets*, ka **tu māki un sajēdz lietas**. Mums arī pašiem nevajag novērtēt par zemu, ka tas jau nekur nenoder. Tas noder, tās ir reālas prasmes, cilvēki saprot lietas. Nesen bija raksts, ka ASV vislabāk novērtētie darbinieki ir bijušie militāristi, bet ne jau tādēļ, ka viņi prot šaut vai iemācījušies izdzīvot mežā. Bet tādēļ, ka viņi ir ļoti disciplinēti, kārtīgi, lojāli speciālisti. **Viss sākas ar kopienu**, kur tu gribi būt brīvprātīgi, visu dari. Pat ja vēlāk nonāc vidē, kur tik ļoti negribi būt, tev jau ir izstrādājusies **disciplīna**. Tā ir mūsu ideoloģija – jaunietis, kas ir “izgājis mums cauri”, jebkur, kur viņš aizies, būs jēdzīgāks, nekā bija pirms tam. Tas ir pats svarīgākais. (NVO)
- Viena meitene, ka pie mums darbojās jauniešu domē, vēlāk mācījās Stradiņos un bija praksē LTV kā režisora vai producenta asistents. Viņa atbrauc pie mums brīvdienās un stāsta – ja tu zinātu, cik daudz man dzīvē ir devusi jauniešu dome un tas, ko mēs tur **organizējam un darījam!** Aizgājusi praksē kopā ar diviem kursa biedriem. Lika salaminēt vārdu kartītes un savērt šnorītēs tiem, kuri nāks uz raidījumu. Tāda praktiska darbošanās. Sākusi laminēt. Pārējie divi skatās uz viņu kā uz kosmosu – kā tu zini, kā tas jādara? Viņa saka – bet kā to var nezināt? Es jau trīs gadus laminēju un taisu. Elementāra lieta – ielaminēt vārda kartiņu, izdurt caurumu un iesiet šnorīti. Bet ir jaunieši, kuriem tas ir “cīta planēta”. (JD)
- Pie mums ciemos ieradās viens no pirmajiem jauniešiem, kurš nāca uz centru 2009.gadā, kad to atvēra. Viņš šobrīd strādā Honkongā un laiku pa laikam atbrauc uz Latviju. Viņš redz jēgu jaunatnes darbam un neformālajai izglītībai. Kad mēs bijām izrunājuši visas lietas un izaicinājumus par tehnisko nodrošinājumu, viņš atbrauca pie manis vēlreiz. Ar datoru un *Xbox* – ar tehnisko nodrošinājumu, par kuru pirms kāda laika viņam čīkstēju. Ir forši, ka jaunieši, kuri ir uzaudzināti jauniešu centrā, **atgriežas un novērtē** to. (JLS)
- Tad vēl ir **līdzdalība – redzēt savu vietu sabiedrībā, kopienā**, ka tu tomēr esi daļa no sabiedrības. Tev nevajag obligāti būt pasaules glābējam, bet tu vari palīdzēt kaut vai savai pilsētai. Man ir divas jaunietes, kuras ir nodibinājušas biedrību un iesaista novada jaunatnes darbiniekus projektā. Kad jautāju, kādēļ viņas to dara, viņas teica, ka grib atgriezties Talsos un vēlas, lai te ir forša, izglītota sabiedrība. **Neformālā izglītība ieliek vērtības.** (JLS)
- Neformālā izglītība iemāca **sava ieguldītā darba novērtēšanu – novērtēt un pateikties**. Kad atvērām jauniešu māju, mums nekā daudz nebija – daži galdi, krēsli, ko aizņēmāmies līdz sagādājām savus. Uzstādījums bija – jauniešiem jānāk savām idejām un jāraksta projekti, un jaunatnes darbiniekiem jāpalīdz. Šogad mums ir jau pāris projekti īstenoti. Tas dod vērtības sajūtu – **nevis izmantot un nomest, bet pašiem sagādāt, kārtīgi sakārtot un rūpēties arī turpmāk.** (JLS)
- Jaunieši apgūst **projektu rakstīšanas un īstenošanas prasmes**. Daudzās vakancēs darba tirgū tagad prasa projektu vadību. (JLS)
- Man pašai meita strādā par projektu vadītāju savā nozarē, un viņa atzīst, ka [organizācijā gūtās] prasmes un starptautiskās iespējas ir devušas viņai tādu pieredzi, ka viņa savā darbā **vada starptautiskus projektus**. Ir arī jaunieši uzņēmēji, kuri saka – biju maziņš, bikls un nevarēju, bet tad es **kļuvu drošs, tagad sežu tirgū un tirgojos**. Nāk prātā viens pūis prātā, kurš cep maizi un tirgo tirgū, un viņš saka: tas ir tas, ko man organizācija iedeva – šīs

tirgošanās prasmes, runātība. Spēja runāt un aizstāvēt. Daudzi arī piemin projektu metodi. Tā ir lielā vērtība – sākt un izdarīt līdz galam. (NVO)

- Mentoringā mēs diezgan strikti skatāmies statistiku. 85% jauniešu, kas ir bijuši mentoringā, ir sasnieguši savus **individuālos mērķus**. Mērķi ir dažādi. No jaunieša, kuram ierasties laikā uz mentoringa konsultāciju ir izaicinājums, citam tas ir **atmest smēķēšanu, citam pabeigt skolu vai atrast darbu**. Tie ir mērķi, ko viņi atzīst kā problēmu un izvirza individuālā līmenī. Ir arī superveiksmīgie gadījumi, piemēram, jaunietis Edgars, kas bija riktīgs ielu razbainieks – gāja pīpēt, dzert, lietoja narkotikas. Sesto klasi gāja divas reizes, septīto – arī divas. 18 gados viņš tikai 9.klasi pabeigs. Divarpus gadu laikā viņš ir izgājis cauri mentoringam, mācībām, projektiem. Tagad viņš pats **raksta projektus**. Pasaules ielu vingrošanas čempionātā viņš ir dabūjis 6.vietu, startējis Latvijas un Baltijas ielu vingrošanas čempionātā. Tagad viņš **grib kļūt par sporta treneri un mentoru jauniešiem**, kas ir ļoti forši. Kolēģe Marta savukārt sāka kā praktikante ar projektiem, pēc tam aizgāja strādāt uz Latvijas Jaunatnes padomi par projektu koordinatori. Ļoti labi strādāja. Tagad viņa strādā Valsts policijā par jurista palīgu, jo gribēja par juristu kļūt tieši kriminālajās lietās, viņa tagad arī to studē. Viņa saka, ka pieredze organizācijā viņai iedeva vispār **sapratni, kā strādāt**. Jo es atceros, kad viņa sāka pie mums, viņa pat nevarēja nevienam piezvanīt – visu dienu gatavojās, lai piezvanītu vienam cilvēkam un kaut ko pajautātu. Bija **disciplīna** – ir jāizdara konkrētas lietas konkrētā kvalitātē, un ja tu to neizdarīsi, tad nākotnē nekur nevarēsi pastrādāt. Ir arī mazāk pozitīvi piemēri – jaunietis pastrādāja pie mums, un tagad strādā “Hesīti”. Bet arī tas ir pozitīvi, jo pirms tam nekur nestrādāja un bija pametis augstskolu. (NVO)
- Viena meitene pievienojās mūsu organizācijai caur NVA. Viņa brauca pie mums vadīt ikdienas darbus un sāka aktīvāk iesaistīties projektos. Biedrībā viņa mēģināja saprast, kas ir **sabiedriskās attiecības**, un pēc tam aizgāja to studēt. Šī pieredze viņai palīdzēja saprast, ko viņa tālāk grib mācīties. Tagad viņa ir **radio ētera personība**. Cits jaunietis, organizācijā darbojoties, saņēma **drosmi sākt strādāt ārzemēs**. Pēc tam atgriezās, un reiz atveda kādu citu draugu pie manis, kuram teica – viņš man palīdzēja kļūt par to, kas es tagad esmu. Ja mēs to darām pa īstam, tad būs tie veiksmes stāsti. (NVO)
- Viena jaunie pēc vidusskolas aizbrauca starptautiskajā brīvprātīgajā darbā. Mamma bija ļoti satraukusies, ka viņa ne par ko neizmācīsies. Tagad meitene **strādā starptautiskā kompānijā**, dzīvo Latvijā, viņai ir labs darbs, izglītība un ģimene. Viss izdevās, bet vecākiem bija panika – ja neaiziesi uz augstskolu uzreiz pēc vidusskolas... Es redzu, ka jauniešiem ir liels spiediens, ka pēc vidusskolas uzreiz ir jāstājas augstskolā. (JLS)
- Ēnu diena skaitās? Pūsis aizbrauca Ēnu dienā pie Aigara Graubas ēnot. Viņam bija pilnīgi citas domas, ko viņš darīs pēc 12.klases. Bet viņš nodzīvoja to vienu dienu pie Aigara, kad tika uzņemta filma “Klases salidojums”. Aigars rekomendēja vienu augstskolu Nīderlandē. Pūsis nav no turīgas ģimenes. Ar motivāciju izdevās ļoti labi, un pūsis **aizbrauca mācīties uz Nīderlandi, un tagad tur strādā lielā kino kompānijā**. Viena diena tavā mūžā sagriež Tavu dzīvi kājām gaisā. Un tas nekas, ka tu esi no tādas mazas Kusas. (JD)
- Jaunieši, kuri ir organizāciju līderu lomās, nokļūst projektos, kur ir finansējums, un viņi no brīvprātīgā jaunieša **nokļūst apmaksātos amatos**, kur kļūst par jauniešu, kurš organizē citiem jauniešiem. Viņš **pie dzīvo savas karjeras sākumu** – tu esi ieguldījis laiku un enerģiju kā brīvprātīgais jaunietis, un tagad tev par to jau samaksā. Dažādās neformālās izglītības aktivitātēs piedaloties, es **izaugu par projektu vadītāju un mācību vadītāju**. Man bija treneris, kas mācīja dažādas lietas. Kad esi tajā burbulī, tā kļūst arī par tavu ikdienējo mācīšanos. Mācies par šo tēmu, par sevi, un tas **audzē “sociālos muskuļus”**. (JD)
- Kad pirms pieciem gadiem strādāju ciema jauniešu centrā (un tas ir ciems ar savu “slavu” – bijušo cietumnieku ciematīņš), vienai meitenei bija tikko 18 gadi palikuši. Viņa toreiz bija **super-nemotivēta**, viņai neko nevajadzēja un interesēja tikai nauda. Ar visām lietām, ko mēs tur [jauniešu centrā] darījām, viņa **šobrīd ir mana kolēģe**. Manuprāt, lielisks piemērs, kā vietējai kopienai parādīt, ka es tiku no tās “bedres” ārā – jūs arī varat. Mēs ar viņu strādājām ar neformālās izglītības metodēm un vienkārši esot blakus un ļaujot augt. Meitene ir ļoti zinoša un spējīga. (JD)
- Viens pūsis atnāca pie mums un teica, ka vecāki kliez mājās – vai viņš var pamācīties un pabeigt skolu pie mums? Viņš sāka pie mums strādāt brīvprātīgo darbu, pabeidza vidusskolu, aizbrauca uz dažiem Erasmus+ projektiem, šobrīd ir jau **mājas vecākais un kvartāla menedžeris**. Viņam ir izaugsme. Vēl viens pūsis bija atnācis. Viņam bija ideja. Viņam arī nesen nomira brālis. Viņš bija mentāli sabrucis. Viņš vienkārši atnāca un sēdēja pie mums. Mēs viņu kaut kā “izvilcām”. Šobrīd viņš ir **viens no populārākajiem jūtūberiem Latvijā un sniedz lielisku saturu jauniešiem**. Mēs viņam devām iespējas, un viņš tās paņēma. Pirms dažiem gadiem pasniedzu nodarbības vienas augstskolas studentu pašpārvaldei. Pēc vairākiem gadiem [meitene no šīs grupas] man nāca pretī pa ielu un teica – čau, es šobrīd strādāju sabiedriskajās attiecībās. Tādi stāsti ir. **Viņi ir dabūjuši drosmi, grupa ir viņus pieņēmuši, un viņi dara to, kas viņiem patīk**. (NVO)

Par neformālās izglītības mācību vadītāju kompetencēm

- Ir labi, ja katrs ir kompetents savā jomā. Ir forši, ka zini visu, bet es nevaru jauniešiem vadīt mācības, par ko es pati nezinu. Ir izstrādājies, ka mēs piesaistām zināmus cilvēkus novadā. Ja mūsu novada cilvēki nevar, tad laika gaitā ir izveidojies kontakts ar mācību vadītājiem – kur es pati esmu bijusi mācībās un kurus vēlos redzēt vadīt mācības jauniešiem. Jo ir bijusi arī negatīva pieredze. Ja esi jomas speciālists, ne vienmēr tas nozīmē, ka proti runāt ar jauniešiem viņiem saprotamā valodā. **Ir jāsaprot arī vide un jauniešu slengs.** Ja tev pašam ir vēlme attīstīties, tad vari arī attīstīt jauniešus. Pieņemšana, iekļaušana – tev ir jābūt atvērtam un tev ir jāpieņem, nevari nosodīt jauniešus. **Cilvēciskums** vajadzīgs. Es nezinu, kā to var iemācīties. (JD)
- Īsumā – **harizma, sirdslieta un kā komunicē ar auditoriju**, kā nodod informāciju. Kur to ar apgūt? Dzīves skolā. Kā nodot informāciju, kāds ir grupas plūdums – to gan mazliet ir jāpamācās nacionālajās vai starptautiskajās mācībās mācību vadītājiem, apmeklējot mācības kā dalībniekam pie citiem treneriem, Erasmus+ mācībās. Ir svarīgi nemiļīgi pilnveidot zināšanas. (JLS)
- Jābūt **nedaudz līdz jauniešu līmenim**. Tu nevari atnākt kā nopietns lektors, skolotājs – nē, mēs darīsim tā. Ir jābūt enerģiskam, pozitīvam, jāsmaida, jāuzklausā viņus. Jābūt **draudzīgam cilvēkam** viņa priekšā. Tās ir lietas, kuras nevar iemācīties, tas ir atkarīgs no personības. (JLS)
- Nezinu, vai to kaut kur var iemācīties, bet ļoti lielu lomu spēlē tas, **kāds tu esi kā cilvēks**, vai tu esi gatavs iet un meklēt, un darīt. (JLS)
- Jābūt **misijai**, ka tu gribi palīdzēt, dot iespējas jauniešiem. Ieklausīties – **empātiski klausīties**. Ieskatīties acīs un pa īstam klausīties. **Ļaut kļūdīties**. Kompetences visu laiku ir jāpamācās, jāsatiek citi jaunatnes darbinieki un jāpabalās. Neturēt deķi pie sevis, bet dalīties ar citiem. Audzināt jauno maiņu. Tev jāatstāj pēc sevis kaut kas ir. **Mīlestībai** pret cilvēku ir jābūt, bet varbūt arī nē. (NVO)
- **Nav precīzas kvalifikācijas**, ko mēs meklējam – tā ir vienkārši vēlme darboties un dod jauniešiem. (NVO)
- Jautājums par mācību ilgumu ļoti labi sasaistās ar mācību vadītāja kompetenci spēt izvēlēties atbilstošu ilgumu un programmu. Ja nevari ietekmēt ilgumu, tad mēģini pielāgot metodes. Ir svarīga **mācību procesa dizainēšanas kompetence** atbilstoši konkrētajiem cilvēkiem, mācību mērķim un laikam. Tas viss ietekmē, ko tu darīsi kā mācību vadītājs. Tāpat arī mācīšanās kompetence, jo tu mācīsi citiem. Vēl vari uzdizainēt superīgu programmu, bet kā tu reaģē – kā atbalsti? Tu nekad nevari līdz galam paredzēt, kurā brīdī tev būs līdz galam jāatbalsta. Nevis iedod aktivitāti pēc aktivitātes, metodi pēc metodes un viss. Tev ir arī jāreaģē un **jāatbalsta – cilvēciski un pedagogiski**. (JSPA MV)
- Kāpēc jaunatnes darbiniekam ir **jāspēj tikt galā ar jauniešiem ar īpašām vajadzībām**, ja pat pedagogs, kurš to ir mācījis daudzus gadus, nespēj tikt galā ar bērniņu, kuram ir speciālas vajadzības? Reizēm skolas nespēj integrēt pat bērnus bez īpašām vajadzībām. Es neesmu pēc izglītības ne pedagogs, ne sociālais darbinieks, ne psihologs. Bet kādēļ man tas nāk tik viegli, bet citiem pedagogiem nē? (JLS)

Par neformālās izglītības mācību vadītāju izglītošanās iespējām

- Pati esmu izgājusi divas mācības (Veselības ministrijas rīkotās atkarību profilakses mācības un Re-Group jauniešu grupu metodoloģiju) un ieguvusi **trenera sertifikātu**, bet neviens cits mans kolēģis to izdarījis nav. Noteikti ir atšķirība, cik daudz es varu iedot jauniešiem arī no psihoemocionālā stāvokļa vai vecumposmu īpatnībām. Varbūt citādāk varu noreāģēt uz atsevišķām situācijām. Līdz šim to esmu jutusi nedaudz, bet varbūt tam arī ir nozīme. (JLS)
- Izgāju ļoti sen **JSPA mācības mācību vadītājiem**. Bija ļoti vērtīgi. Neformālās izglītības mācībām ir jābūt obligātām jebkuram jaunatnes darbiniekam. Ja arī tēma ir cita, šīs metodes tiek izmantotas, un tu jau redzi to metodoloģiju, un vari to pārņemt savā darbā. (JLS)
- Es ļoti daudz **mācos no mācību vadītājiem** – skatos, ko viņi izmanto un no katra paņemu kaut ko sev. Arī Erasmus+ ir laba iespēja doties mācībās pilnveidot pašai sevi. (JD)
- Es laikam ne reizi neesmu vadījusi aktivitāti, kuru **patī pirms tam neesmu izmēģinājusi** kādās mācībās, kur kolēģi vai mācību vadītāji to novada. Kamēr pati neesmu izmēģinājusi, tikmēr neriskēju. Ir jābūt spējai redzēt spēles laukumu, kur kaut kas varbūt iet ne tā, to reakciju novērtēt. (JD)
- Es arī lieku klāt metodes, kuras “uz manis” izmanto. Formālajā izglītībā, kur mums mācīja par **Skola 2030**, arī ir diezgan daudz neformālais iekšā. No tā arī daudz ko paskatījos, ko var pārveidot, lai būtu interesanti. Ir jāspēj būt **elastīgam un sajūst telpu**. Ja tu redzi, ka nepatīk tā aktivitāte, tad nevajag “mīcīt”, varbūt kaut ko pārtaisīt. Mācību

vadītājam ir jābūt ar improvizatora kompetenci – nebūt tik ļoti ieciklētam uz vienu ceļu, bet mācēt variēt un mainīties. (JLS)

- Bija vērtīgi iziet **72 stundu kursu pedagoģijā**. Tas deva izpratni par to, kas notiek skolās. (JLS)
- Jaunatnes darbiniekam būtu jāzina **pedagoģija** kaut vai tik daudz, lai zinātu, kas ir Skola 2030, lai tad, kad tu vadi neformālās izglītības mācības, lai tu zinātu atšķirību starp formālo un neformālo izglītību. Man patīk, ka Lietuvā jaunatnes jomu balsta uz 3 vaļiem – jaunatnes darbiniekam jābūt ar izglītību **pedagoģijā, psiholoģijā vai sociālajā darbā**. Tu nedrīksti pārklāt šīs jomas, bet jānotiek sadarbībai.
- Šogad bija **mācības mūsu [novada] organizācijām**, lai izprastu neformālās izglītības metodes un kā strādāt un sadarboties savstarpēji. **Mācībām jauniešiem** [mācību vadītāju izvēlē] skatāmies gan uz novada, gan ārpus cilvēkiem. Skatāmies arī iekšējos resursos, un mēģinām tos stiprināt. Lai jaunieši spēj pakert līdzībai, sadarbības spējas, radošumu – gan lai programmu izveidotu, lai to pielāgotu reālajai situācijai. (JLS)
- Mums vispirms ir **ievadsemināri jebkuram interesentam**, kur mēs pastāstām, kas mēs esam un kādas ir mūsu vērtības un metodes. Pēc tam cilvēki tiek aicināti uz vienībām, kur viņiem tas tiek parādīts arī praksē. Nav tā, ka kaut kādā specifiskā brīdī tu drīksti vadīt – to var jebkurā brīdī, pat uzreiz pēc ievadsemināra, ja mēs redzam, ka šim cilvēkam ir idejas un vēlme darboties, mēs ļaujam viņam darboties un piedāvājam palīdzību.
- Ik pa diviem mēnešiem vadītājam notiek **vadītāju mācības un akadēmijas** par dažādām tēmām. Biedriem ir citādāka sistēma – trīs posmu mācības, kas sākas ar jauno līderu mācībām – cilvēks, kurš izgājis šos kursus, var kļūt par kopnieku, kas ir atbildīgais par vienu apakšvienību vienībā (8 cilvēki), un var vadīt pasākumus. Tālāk ir jauno vadītāju mācības un iekšēji vadītāju vietnieku mācības – par to, kā mēs strādājam vienībā un ar jauniešiem. Pēdējās ir vadītāju mācības, kas ir jau vairāk organizācijas līmenī, kurā brīdī tu oficiāli ar pakāpi vari kļūt par vadītāju. Mums ir **iekšējā izaugsmes sistēma**, bet tā nav tik ļoti strikta – nav tā, ka ja tu neesi izgājis mācības, tas traucēt tev darboties. Drīzāk tas ir kā resurss, nevis kā ierobežojums. Mācību procesā vēlamies **iedot mūsu vērtības, caur kurām darbojamies**. Mums ir 10 likumi, pēc kuriem mēs cenšamies paši dzīvot un to arī iemācīt jauniešiem. Un arī iemācām mūsu metodi, kas ir darbošanās dabā un darbošanās grupās. Tā ir tā pati neformālās izglītības metode, bet mūsu organizācija ir specificējusi šīs lietas, kas padara šīs aktivitātes par mūsu aktivitātēm. [...] Mums ir izstrādāti vairāki materiāli, kurus aicinām cilvēkus lietot – viens no tiem ir “Neatstāj pēdas!” – par to, kā droši sev un droši dabai iet pārgājienos. Tāpat ir vairāki **materiāli 10 ievadnodarbībām**, kas ir domāti cilvēkiem, kuri atnāk uz organizāciju un grib darīt, bet viņam nav pamatu. (NVO)
- **Mums nav striktu mācību**, bet organizācijas ideoloģija ir līdzīga. Mums ir vadītāju mācības un ir **jauno vadītāju mācības**, taču nav tā ka, ja neizies mācības, tad nevarēs darīt. Tām ir stipri rekomendējošs raksturs, bet arī vadītāji labprāt tās apmeklē, jo tā ir iespēja pašiem izrunāt un pašiem mācīties vienam no otra. Tur arī lektoros piesaistām, lai ir skaidrs, kā notiek darbība.
- Vadītājiem būtiska kompetence ir tas, ka viņi **spēj patstāvīgi darboties un veidot savas programmas un aktivitātes**, un kaut kāds **personības faktors**, kas spēj kopā uzturēt cilvēku grupu. Brīvprātīgajiem ir atsevišķi veidotas mācības par to, **kā strādāt ar bērniem un jauniešiem, kā veidot komandu, kā pašiem būs līderiem, kā uzstāties un runāt**. Jo viņi ir tie, uz kuru pleciem ir jāiznes lielie pasākumi ar 100 un vairāk cilvēkiem. Viņiem ir jābūt cilvēkiem ar **līdera prasmēm, kuros ieklausās**. Bez mācībām mums ir arī metodiskie materiāli – vadītāja rokasgrāmata un metodiskais materiāls projektu sistēmai, ko mācām bērniem un jauniešiem. Tad jauns vadītājs, kurš nav bijis mācībās, var ņemt šīs vadlīnijas un strādāt pēc tām, konsultējoties ar kādu no pieredzējušiem vadītājiem. Ir arī mentoru sistēma – katram novadam, reģionam ir savs koordinators, pie kura var vērsties. (NVO)
- Atceros laikus, kad viens pats visas mācības vadīju, tas bija traģiski. Bet pagaidām mums pietiek ar tiem četriem cilvēkiem, kas pašlaik vada. Ir cilvēki, kuri kaut kur ir uzradušies, viņiem patīk un viņi grib vadīt, un tad viņiem ir **prakse ar mēģinājuma-kļūdu metodi**, kad es viņiem dodu kaut ko vadīt no mazāka uz lielāku, ik pa laikam izaicinot. Tā arī mums attīstās tie cilvēki. Mūsu otra labākā vadītāja, kura tagad var jebkuru pasākumu aizbraukt un novadīt, pirms pāris gadiem nevarēja vienu interviju tiešsaistē novadīt. Viņiem ir **daudz pašiem jāpiedalās**, piemēram, kad vadām starptautiskās mācībās, lieku divas, trīs mācības sēdēt un piedalīties kā dalībniekam. Jau pukst, ka grib vadīt, bet es saku – tev **vispirms ir jāredz, jāsaprot tā vide**. Mums nav vadlīniju grāmatas, kā iet un vadīt. Ir metodes un kaut kāds veids, kā mēs darām. Ir **metožu un resursu pieejamība atsevišķā ekselī**, kur paši liekam iekšā metodes, ko esam iemācījušies. Tur var pasmelties idejas brīžos, kad tev ir jāsakombinē konkrēta mācību programma. Ik pa laikam izmēģinām kaut ko jaunu un skatāmies, kas sanāk un kas nesanāk. Mums ir **mācību programma pieaugušajiem par neformālo izglītību**, kur viņi trīs dienu laikā var apgūt, kā tās metodes vadīt – tur ir arī praktiskā daļa, kur viņi **paši veido mācību sesijas**. Trīs dienās neko reāli iemācīties nevar, bet vairāk laika pieaugušiem cilvēkiem nav – uz nedēļu garām mācībām neviens nekad netiek, ja nu vienīgi ārzemēs Erasmus+. (NVO)

- Pozitīvi vērtēju, ka mums **reizi gadā ir darba ar jaunatni konference**, kur notiek diskusijas. Varētu vairāk. Uz ekrāna ir pilns ar jautājumiem, bet laika mums tam nav... Prieks, ka notiek aizvien vairāk dažādas mācības. Tā pati **Izcilības programma**. Tas tiešām palīdz. Satiec citus kolēģus, dalies ar idejām. Citādi ir tikai teorija, teorija. Bet mēs esam praktiķi, mums vajag praktiski darboties ar jauniešiem. Tas brīžiem pietrūkst. Varbūt tāpēc nav tik daudz aktivitāšu par mentālo veselību, finansēm, sociālajām problēmām, politiku, Eiropu un tamlīdzīgi. Mums trūkst instrumentu, mēs nezinām, kā to labi pasniegt, tādēļ arī varbūt nepasniedzam. (JLS)
- Par **Izcilības programmu** žetons visiem, kuriem bija šī ideja. Un par to, ka tur tiek cilātas tēmas, kuras līdz šim nebija cilātas un ka arī tiek pieaicināti cilvēki, kas nav ļoti ērti, piemēram, Edijs [no Open Radošā centra] – tas arī pašus jaunatnes jomas cilvēkus “parausta aiz ūsām” un liek paskatīties uz pasauli nedaudz citādāk. (JD)
- Mums sestdien nositās divi jaunieši. Kā pārējiem jauniešiem sniegt emocionālo atbalstu, ja paši neesam tik ļoti kompetenti? Paldies **Izcilības programmai**, kur es varēju savas zināšanas papildināt, jo man tās nebija tik spēcīgas. Pēc šīm mācībām mums ir resursi, kur ko meklēt. (JD)
- Mums ir milzīgas iespējas pilnveidoties **starptautiskās mācībās**. Bet ir svarīgi, ka tu pēc tam izmanto tās lietas, ko iemācījies. Daudzi cilvēki dodas uz mācībām, bet vai tu pēc tam izmantosi? Citādi – kāda jēga? (NVO)
- Izglītība ir svarīga, bet **diez vai ar vienām apmācībām pietiek**. Ir patstāvīgi visu laiku jābrauc. Mācāties mācīties. (JLS)

Par neformālās izglītības jaunatnes jomā atzīšanas mehānismiem

- Starptautiskās mācībās viņi var iegūt **Youthpass**. Tur mudinām aprakstīt apgūtās kompetences. (JLS)
- Ir jaunieši, kuri prasa, ka viņiem vajag **Youthpass**, bet tikai “vāciņu” – pirmo lapu, kas apliecina, kur piedalījies. Neesam iespringuši uz šo, jo tas prasa resursus. Mēs nespiežam, bet viņiem ir šī iespēja. No manas pieredzes, daži ir aizpildījuši. Bet vai viņi izmanto? Nē, viņi neizmanto.
- Svarīgākais ir tas, ka **jaunieši paši saprot, ko ir iemācījušies**. Ja viņš pats nevar izvērtēt, ko viņš ir iemācījis, tad tam sertifikātam nav pilnīgi nekādas vērtības, jaunietis pēc tam to nevar izmantot. Arī darba devējam ir vienalga, ka tu sakopē visus sertifikātus. Daudz vērtīgāk būtu kā ir treneriem – tāds **pašizvērtēšanas rīks**, kur vari ik pa laikam iziet cauri uz saprast savas kompetences, ko esi apguvis. Jauniešiem nekā tāda nav – tikai tad, ja piedalās *Erasmus+*. Tikai tad, ja viņš ir [starptautiskā] apmaiņā, tad viņš arī tam cauri iziet. Es gan nekad pats neesmu izgājis cauri apmaiņas laikā. Man šķiet, tas ir pārāk gari, un tanī brīdī man tam nav laika. Bet, ja būtu tāds rīks, kur ik pa laikam vari iemest savu pieredzi, tas būtu forši. Tas būtu kaut kas, ko varētu ieviest, nevis pārnest **Youthpass** un latviskot. Liela daļa jauniešu nesaprot **Youthpass** terminus. Tas ir smagnēji. Pie pirmās grūtības viņš atmetīs ar roku. Tagad visu var krāt **Europass** – atjauno, papildini savas kompetences, un tur var uzģenerēt CV. Jauniešiem tas ir foršs rīks. (NVO)
- Mēs pašvaldībā **godinām un sniedzam apliecinājumus brīvprātīgā darba veicējiem**, kas ir sakrājuši [noteiktu skaitu] stundas. Šajā apliecinājumā uzskaitām prasmes un iemaņas, ko viņš tālāk var pievienot CV. Starptautiskajos projektos ir **Youthpass**, kas palīdz jauniešiem izvērtēt, ko viņš ir ieguvis. Manuprāt, šie sertifikāti palīdz jauniešiem tādā apzinātā līmenī izvērtēt, ko viņš ir iemācījis. Vienīgā baža, vai darba devējs novērtē un izprot, vai tas ir svarīgi? Ja otra puse uzsvērtu, ka tas ir svarīgi un ka viņi to ņem vērā, tam varbūt būtu lielāka nozīme. Lielākā daļai to jauniešu, ar ko es pārsvarā strādāju, viņiem šāds apliecinājums vai **Youthpass** nav būtiski. Labi, saņemmu – plauktā iemetīšu pie pārējiem diplomiem. Bet mums pašiem jauniešu centrā, kad pieņemām darbā jaunatnes darbinieku, mēs to ņemām vērā, jo zinām, kas tas ir. Bet vai privātām iestādēm, tas papīrs noder? Neesmu dzirdējusi. (JLS)
- Kolēģi dod jauniešiem pēc aktivitātes **diplomiņus, bet tie nav atzīti**, un programma nav reģistrēta. Sevis un savu spēju izprašana, mērķu nosprašana, atgriezeniskās saites došana, retorika, vārda māksla, līderība, cieņa, publiskā runa – ja ir šādas tēmas, tad ir labi, ja tu saņem **papīru, un tur kāds ir parakstījis**. Varbūt kaut kur noder. **Youthpass** nav tāds – neesmu dzirdējusi, ka kāds jaunietis saka, ka riktīgi noderēja. (JD)
- Mums ir **brīvprātīgā darba grāmatīņa**. Tur ne tikai uzskaita brīvprātīgā darba stundas, bet arī darba devējs ieraksta jomu, kurā jaunietis darbojas, ko arī norādām sertifikātā. Sertifikātu mēs izsniedzam tikai tiem, kuri ir nostrādājuši brīvprātīgajā darbā vismaz 60 stundas. (JLS)
- Mums ir **brīvprātīgā darba apliecinājumi**, ko izsniedzam, ja jaunietis ir [brīvprātīgi] nostrādājis vismaz 60 stundas gadā. Ja sākumā rakstījam tikai, ka tās ir tik un tik stundas tādā periodā, tad tagad vairākus gadus rakstām arī, kādas prasmes viņš ir ieguvis, darot šo brīvprātīgo darbu. (JD)

- Mēs izsniedzam **sertifikātus par projektu veikšanu un goda nominācijas diplomus**, kas nav izglītības dokuments. Brīvprātīgie savus apbalvojumus saņem pēc trīs gadu darba, bet katrs biedrs saņem apbalvojumu pēc gada darba. Tāpat dalībnieki saņem apliecinājumu pēc 1 – 3 dienu mācībām. (NVO)
- Vietējā līmenī par neformālās izglītības mācībām **nekādu apliecinību neizsniedzam**. Bet pēc tā, kā tiek vāktas brīvprātīgo stundas un iegūta sertifikācija, es domāju, ka neviens nesūdzētos, ja viņu kompetences tiktu papildinātas ar vēl vienu sertifikātu, it īpaši lielie jaunieši. Mums ir **brīvprātīgā darba sertifikāti**. To darām ne tikai mēs, bet katra iestāde novadā. Ir trīs līmeņi, kuros jaunieši var sakrāt un iegūt sertifikātu, turklāt sertifikātiem klāt nāk arī balvas vai dāvanu kartes. Izpratni par neformālo izglītību mēs veidojam caur komunikāciju. Arvien vairāk cilvēki sāk saprast, kas ir neformālā izglītība un darbs ar jaunatni. Daudzām iestādēm novadā ir Eiropas Solidaritātes korpusa Kvalitātes zīme un tur tiek uzņemti starptautiskie brīvprātīgie. (JLS)
- Formalizēti un vispārēji atzišanas rīki mums nav tik spēcīgi. Mēs katram [dalībniekam] par gada darba projektā piešķiram **sertifikātu**, ja tas ir veiksmīgi pabeigts. Par īsākām 2–3 dienu mācībām izsniedzam **apliecinājumu**. Jauniešiem mums ir arī **goda nominācija** par piecu gadu aktīvu darbu – 9. vai 12. klasi beidzot, viņi startē konkursā un saņem goda nomināciju “Sudraba karotīte” un diplomu. Brīvprātīgie par trīs gadu aktīvu darbu, ja viņš ir bijis mazpulsēns, vai par piecu gadu aktīvu darbu, ja viņš nav bijis biedrs, saņem Sudraba gredzenu. Vadītāji par 10 gadu darbu saņem Sudraba piespraudi. (NVO)
- Starptautiskajās mācībās mums ir **BadgeWallet**, ko esam no Lietuvas kolēģiem pārņēmuši. Mēs esam daļēji kā “digitālie skauti” – mums ir **nozīmītes**. Aplikācijā viņi izpilda uz pašrefleksiju vērstus uzdevumus, lai tiktu pie nozīmītēm – ko tu iemācījies, saprati, vai aizej aprunāties ar kādu, atrodi kādus resursus. Kad viņi izpilda, aplikācijā to varam apstiprināt. Viņi var savākt tik nozīmītes, cik grib, un beigās saņem sertifikātu par to, ko ir iemācījušies. Sākām arī vietējā līmenī izmantot, bet bija diezgan grūti ar administrēšanu. Visu laiku jāražo nozīmītes, tas paņem laiku. Palikām pie tā, ka tas ir tikai starptautiskās mācībās. Neformālās izglītības mācībās mums ir izvērtēšana un sertifikāti. (NVO)
- Mums ir tapusi **pieredzes un prasmju uzskaites grāmatiņa** – trīs vienā, kurā tiks apkopota jaunieša pieredze brīvprātīgajā darbā, neformālajā izglītībā un interešu izglītībā. Grāmatiņas aizmugurē ir kvadrātkodi, kas ved uz informatīvu *WhatsApp* grupu un jaunatnes darbinieku kontaktiem. Tā kā mums ilgi nebija skaidri izstrādāta brīvprātīgā darba sistēma, un jauniešiem šī informācija nebija apkopota vienuviet, viņš vispār nesaprata, kur viņš ir piedalījies, kur viņš kaut ko ir apmeklējis, un kas vispār ir bijusi neformālā izglītība, vai arī tas ir bijis pulciņš, ko viņš apmeklē. Pieredzes un prasmju uzskaites grāmatiņa ir rīks, kur apkopo visu šo informāciju. Tajā var arī saņemt atgriezenisko saiti no mācību procesa vadītāja vai brīvprātīgā darba organizatora. Grāmatiņā ir iespēja izvērtēt apgūtās kompetences pēc *Youthpass* kompetenču modeļa. Grāmatiņas darbības periods būs viens gads. Balstoties grāmatiņā apkopotajā informācijā, jauniešiem tiks izsniegti brīvprātīgā darba apliecinājumi, kā arī neformālās izglītības apliecinājumi (pēc tam, kad tiks precizēta to izdošanas kārtība). Interešu izglītības jomā ik gadu novadā notiek festivāls, un tā laikā visi, kuri gada laikā būs aizpildījuši šo grāmatiņu, varēs konkursa kārtībā iegūt kādu balvu. Šādi plānojam motivēt jauniešus aizpildīt grāmatiņu, lai viņi veic savu kompetenču novērtējumu un saņem atgriezenisko saiti. Grāmatiņā arī ir īsi un skaidri paskaidrots, kas ir brīvprātīgais darbs, neformālā izglītība un interešu izglītība. Par interešu izglītību grāmatiņu var saņemt jau no 4.klases. Sapratām, ka no 4.klases jauniešiem jau staigā ar šo grāmatiņu un šķir garām – neformālā izglītība un brīvprātīgais darbs. Kad es beidzot es varēju kaut ko ierakstīt? Sasniedzot 13 gadu vecumu, jauniešiem beidzot tur var kaut ko ierakstīt. Mēs gribam jau laicīgi viņus ieinteresēt. (JLS)
- Brīvprātīgajiem, kuri ir prasījuši, esam rakstījuši **rekomendācijas vēstules** augstskolām. (NVO)
- Esmu rakstījusi jauniešiem **rekomendācijas vēstules** arī uzņēmumam ārvalstīs. Ļoti daudzi prasa. Esmu arī dzirdējusi, ka daudzi jaunieši nav dabūjuši mācību stipendijas, jo viņiem nav, kas uzraksta rekomendāciju. To tomēr ņem vērā. (JLS)
- Lieli uzņēmumi Latvijā prasa **rekomendācijas vēstules** un ļoti novērtē to, ka ir kompetences, kuras jauniešiem var pilnveidot. Ja arī darba pieredze nav liela, jauniešiem, kurš aktīvi darbojas, ir lietas, kuras viņš var ielikt savā CV, un darba devējs to ļoti novērtē. (JLS)
- Esam rakstījuši **rekomendācijas**. Neko citu neesam darījuši. Nemaz nezinu, ko vēl bez šiem apliecinājumiem un rekomendācijām var darīt, lai atzītu neformālo izglītību. (JLS)
- Kad rakstām **rekomendācijas** brīvprātīgajiem, mēs neminam, ka viņi ir bijuši brīvprātīgie – mēs rakstām, ko viņi pie mums ir darījuši. Mēs sapratām, ka to, ka tu esi bijis brīvprātīgais, darba devējs automātiski nenopietnāk uztver. Rekomendācijā jau mums nav nekur jāapstiprina, vai mēs viņam maksājam algu. Līdz ar to mēs neesam neko nelikumīgu izdarījuši. Mēs rekomendācijā uzrakstām, ka jauniešiem pie mums darīja konkrētus darbus. Sarakstām – viņš koordinēja to un to, viņš bija projekta asistents vai festivāla tehniskais cilvēks. Esam novērojuši, ka darba devējam tas dod citu skatījumu. Es pat biju pārsteigts, cik daudzi jaunieši prasa šos apliecinājumus. Pēdējā laikā es

viņiem pašiem lieku sarakstīt, ko viņi vēlas redzēt šajā rekomendācijā, un tad es to pārlasu, palaboju un parakstu. Tas viņiem pašiem ir tāds **pašizvērtējums**. Ir bijuši gadījumi, kad uzraksta tādas lietas, kad arī saku – tik labi gan tu nestrādāji. Biji labs, bet ne tā, ka visa organizācija uz tevi turējās. (NVO)

- Kad jaunieši piesakās darbam vasarā pie uzņēmējiem, tad, ja viņi vēlas, mēs rakstām viņiem **rekomendācijas vēstules**. Aprakstām, kādas iemaņas viņi ir apguvuši mācībās un brīvprātīgajā darbā, par viņu sabiedrisko aktivitāti. Un tas tiek ņemts vērā. Arī augstskolām esam rakstījuši šādas vēstules – ir atsauksmes no jauniešiem, ka RTU un RSU tās tika ņemtas vērā. Īpaši to novērtē jaunieši, kuri brauc mācīties uz ārzemēm, un tādi ir vairāki gadījumi, kur ņem vērā, ka ir uzrakstīts **atzinums**, cik stundas ir veikts brīvprātīgais darbs un kādas prasmes ir apgūtas. Rekomendācijas vēstules rakstām tikai tad, ja jaunielis prasa un viņam vajag. Tā kā esam daļa no interešu izglītības iestādes, tad gadījumā, ja kāds 9. vai 12.klases absolvents dodas tālāk mācīties jomā, kas ir bijusi šī interešu izglītības pulciņa sfēra. Piemēram, ja dodas “uz aktieriem”, tad mēs kā jauniešu centrs rakstām arī **apliecinājumu**, ka viņš ir apmeklējis [improvizācijas teātra] pulciņu un kādas prasmes apguvis. (JD)
- Teikšu godīgi – **mēs neatzīstam neko**. Mēs pagaidām viņiem nedodam nekādu apliecinājumu. Vienīgi par brīvprātīgo darbu gan jaunieši var saņemt **apliecinājumu**, bet tikai sākot no divām stundām gada laikā, un tur gan mēs aprakstam apgūtās kompetences. Tur viss ir oficiāli reģistrēts mūsu Izglītības pārvaldē. (JD)
- Vienīgais atzīšanas rīks ir mūsu **iekšējā pakāpju sistēma** – mazskauti, skauti, dižskauti, roveri un tālāk – vadītāji. Pārsvārā jaunielis aiziet līdz ceturtajai pakāpei, kas ir dižskauts (16–17 gados), kad ir arī lūzuma punkts un liela daļa jauniešu no mums pazūd, jo rodas arī citas intereses. Tas arī ir vecums, kad tu skautos sāk mazāk ņemt un vairāk dot. Dažādām mācībām ir iekšēji izveidoti sertifikāti, bet kas ārēji neko daudz nenozīmē. (NVO)
- Ja es novadu neformālās izglītības aktivitāti, es nedodu “papīru”, jo man šķiet, ka **“papīra” došana ir liela mulķība**. Tā ir Padomju Savienības atrauga, patoss. Man šķiet, ka **pieiet klāt jaunielim un pateikt, ka labi izdarīji** – tas būs lielākais apbalvojums. Vairāk būtu jāskaidro tas posms, kā tu vari tikt līdz darba tirgum. Pie mums nāk jaunieši, kuri saka, ka grib pelnīt 1500 EUR, bet tev jāparāda kaut kādas prasmes. Brīvprātīgais darbs nav prestižs. Tas ir jāmaina. Dānijā jau no bērna kājas visi veic brīvprātīgo darbu – viņiem tas ir kultūrā. (NVO)

Par jauniešu neformālās izglītības programmu reģistrēšanu

- Esam reģistrējuši pāris programmas darbam ar jauniešiem, kas ir pieaugušo neformālā izglītība – mentoru mācības, kura notiek jau trīs gadus, un mācības par neformālo izglītību kā tādu. (NVO)
- Iespēju reģistrēt neformālās izglītības programmas un izdot apliecinājumus vēl neesam mēģinājuši. Nezinu, kas pašvaldībā to dara. To esmu iepriekš darījis tikai pieauguši izglītībā. Būs jāizmēģina. Bet principā vērtēju to pozitīvi. (JD)
- Mēs esam domājuši par [jauniešu neformālās izglītības] programmu licencēšanu, lai mēs varam oficiāli izsniegt “papīrīti”. (JD)
- Sekojām līdzi, kad valstī tika apstiprināts neformālās izglītības dokuments (MK noteikumi), attiecīgi mēs arī drīzumā viņu **pielāgosim savai pašvaldībai**, lai varam izsniegt apliecības par neformālās izglītības veikšanu. (JLS)
- Neesmu šo iespēju vēl izmantojusi, **nav bijusi vajadzība**. Bet papētīšu – ieintrigējāt. (JLS)
- Plānojam arī izmantot iespēju reģistrēt un izsniegt sertifikātu. Mani tikai mulsina, ka tur ir nepieciešama programma. Es parasti **nesastādu programmu**, bet eju vadīt aktivitātes. (JLS)
- Es neesmu iedziļinājusies neformālās izglītības sertifikātu iespējā, bet kopumā to vērtēju ļoti labi. Fleksibilitātei ir jābūt, bet man šķiet, ka tomēr **vienmēr vajag programmu**. (JLS)
- Mūsu sapnis jau senos laikos ir bijis, ka [neformālās izglītība] tiek ņemta vērā augstskolā iestājoties, kas, protams, realitātē tā nav. Tas noteikti ir **prestīža jautājums**. Tas būtu nozīmīgi. Es domāju, ka mēs reģistrēsīm savu neformālās izglītības programmu jauniešiem. (NVO)
- Mums līdz šim nav bijis laika un kapacitātes iedziļināties, kāda ir šī jaunā neformālās izglītības programmu reģistrēšana sistēma, bet mūsu organizācijas pārstāve bija neformālās izglītības atzīšanas darba grupā. Būtu noderīgi, ja **ministrija varētu izveidot materiālu – vadlīnijas, kur soli pa solim aprakstīts, kā veikt šo sertifikāciju**, ko vajadzētu izpildīt, lai šo sertifikāciju veiktu, un lai nav tā, ka aizsūta un viņi pat neapskatās. Ir tikai viens veids, kā šim sertifikātam dabūt nozīmi – novērtēt, cik ļoti tas viss, ko mēs darām, ir ietekmējošs. Bet neformālās izglītības vidē šo ietekmi novērtēt ir ļoti grūti, jo katrai programmai tā ir cita. (NVO)

- Tas, ka var reģistrēt neformālās izglītības programmas, **nemaina kvalitāti**. Mēs izgājām cauri šim procesam, aizsūtījām papīrus. Man šķiet, neviens īsti neizlasīja un apstiprināja. **Apstiprina visu pēc kārtas**. Mēs citiem sakām, ka tas ir ļoti kruti, bet tie, kas ir “iekšā”, zina, ka tā programmu reģistrācija ir “pilnīgs fufelis”! Tas vispār nekādu kvalitāti programmai neparāda! Tik, cik uz mūsu goda vārdu. Ja būtu nedaudz **spēcīgāks sertifikācijas process**, kas parādītu, ka tā skaitās izglītība, ar kuru tu tālāk vari kaut kur virzīties, tad, kad tā jau ir izglītības programma, tad ir pilnīgi cits līmenis. Pieaugušo vai jauniešu neformālās izglītības kurss tev neko nedod – tas nedod pat pluspunktu, lai tu iestātos augstskolā vai vēl kaut kur. Tikai to, ka tev ir sertifikāts ar numuru. Tas ir labāk, bet ilgtermiņā tas neko nedod. [...] Mums [Latvijā] ir reģistrētas arī ļoti praktiskas neformālās izglītības programmas, kurām galā ir ļoti atzīts dokuments. Piemēram, auto vadīšana. Tu sēdi mašīnā reālā satiksmē un mācies braukt. Nevar būt vēl neformālāk! Un beigās tev ir ļoti atzīts dokuments. Arī neformālajā izglītībā [jaunatnes jomā] būtu labi, ja dokuments arī juridiski būtu atzīts. [...] Tagad, kad ir pieaugušo neformālās izglītības programma, un arī jaunieši ir iekļauti, tas jau ir kaut kas, ka tev ir galā kaut kāds papīrs. Dzirdēju ministrijā, ka būs mikrokredītu programma. Ļoti palīdzētu. Mēs tikko universitātē centāmies akreditēt programmu, to procesu sākām pirms 1,5 gada, un tikai tagad ir rezultāts. Tāda birokrātija! Un arī [tas ir iespējams] tikai tad, ja tev ir jau izglītības iestāde, kas to var izdarīt. Jo izveidot izglītības iestādi ir **drausmas – birokrātija un finansējums**. Esmu pētījis, tas ir **nereāli reģistrēt izglītības iestādi un akreditēt programmu**. Meklējam iespēju izveidot mentoru mācības, kur vari iziet apmācību un dabūt 4. vai 5. līmeņa izglītības dokumentu. Mēs meklējam sadarbību, lai mums nav vesela izglītības iestāde jādibina. Jo tad tas dokuments ir vērtīgs, vari to pārdot kā pakalpojumu. Jo pagaidām ko mēs viņiem varam iedot? Izglītība pārvaldes parakstītu sertifikātiņu, kas pēc gada beidzas? (NVO)
- Es ļoti **nevēlētos, lai neformālo izglītību atzītu kā oficiālus izglītības dokumentus, jo kaut kādā mērā tas samazinātu neformālās izglītības jēgu**. Citādi tas būtu universitātes kurss, tikai to tā nesaucot. Ļoti labi būtu, ka tu vari pierādīt, ka esi darbojies organizācijās, un ka cilvēki zina par šādām organizācijām un var atsaukties uz tām, un šī atsauce tiek patiešām ņemta vērā darba tirgū un universitātēs. Ne tikai augstskolās un darba tirgū, bet sabiedrība kopumā. Jo pašlaik galvenokārt domā – aizgāja, forši pavadīja laiku, un daudz neiedziļinās. Mazliet pazūd tas, ka neformālā izglītība iedod pašpārlicinātību, līderības prasmes, noturību un tā tālāk, un ka šis tiek ņemts vērā augstskolā un darba intervijās. (NVO)

Par terminu lietošanu neformālajā izglītībā

- Vai programma ir kā viena **mācību programma**, piemēram, mentoru mācību programma, kas notiek atkārtoti, vai arī konkrēts **viens pasākums**? Ja mēs skaitām mācību pasākumus, tad mums tie ir 120–150 gadā. Ja skaitām specifiskas, individuālas programmas, tad tās ir 10–15. Vai skaitām arī atsevišķas metodes? Brīžiem nevarētu teikt, ka tās ir bijušas mācības, bet jaunieši ir no tā iemācījušies, ieguvuši atziņas. Tad varam ievilkt “ķeksi” – jā, šī ir mūsu piedāvātā mācību programma? Piemēram, mums ir **simulācijas spēle par sabiedrības daļām, kur jaunieši 2,5 stundu garumā veido iniciatīvas**, tās paraksta. Tehniski tās nav mācības. Tās ir divarpus stundas, kurās simulē, strādā, ēd cepumus un rezultātā izstrādā ideju. Beigās viņiem ir tik daudz atziņu, ka tehniski tas arī ir mācīšanās veids. Un tad ir **starptautiskas neformālās izglītības mācības**, kur ir vairāku dienu programma pa stundām. (NVO)
- Mēs **nelietojam vārdu “programmas”**, jo, man šķiet, mēs tādas neveidojam. Īstenojot **aktivitātes**, mēs saprotam jauniešu intereses, un tad pielāgojam aktivitāti. Aktivitāšu tematiskie virzieni lielākoties ir tie, kas ir aktuāli mūsu sadarbības organizācijās – ir regulāri temati, ko viņi vēlas akcentēt, un tad mēs tos ietveram savās nometnēs un lokālos pasākumos. (NVO)
- Man ir grūti, ka neformālo izglītību sauc par mācībām, jo mūsu izpratnē liela daļa neformālās izglītības ir tas, ko sauc par **“mācīties darot”, kas ne vienmēr ir mācības**. Ja to attiecinām uz brīvprātīgajiem, tad jā, viņiem ir mācības par to, kā vadīt pasākumus un strādāt ar grupām, bet **lielu daļu pieredzes viņi iegūst tieši jau esot pasākumā**, mācoties no pieredzējušākiem un procesa, kā šis pasākums tiek noorganizēts. Jaunākajiem ir izstrādāta **projekta metode**, bet tēmu, par ko būs šis projekts, nosaka pats jauniešis. Reizi nedēļā ir nodarbības, kur jaunieši nāk kopā – daļa no tām ir mācības, bet daļā no tām viņi paši darbojas. Paralēli tam ir viņa **patstāvīgais darbs**. (NVO)
- Ļoti nozīmīgs neformālajā izglītībā ir **brīvprātīgais darbs**. Pēc Covid mums bija pilnībā pazudis brīvprātīgs darbs. Runājām, vai mums to vajag aktualizēt, un sapratām, ka vajag. Šobrīd tieši apkopojam rezultātus par šo gadu. Būs daudz jauniešu, kuri saņems apliecinājumus par 60 brīvprātīgi nostrādātām stundām. Lasot [brīvprātīgā darba] grāmatīņas, tās apgūtās prasmes reizēm šķiet neparastas. Piemēram, meitene kinoloģijā ir apguvusi prasmes kopā ar suni glābšanai uz ūdens. Un viņa to dara kā brīvprātīgais. (JD)
- Kad pie mums ir **ārvalstu brīvprātīgie** [Eiropas Solidaritātes korpusa programmas ietvaros], mēs arī viņus iedrošinām radīt mazas programmas, vadoties no viņu prasmēm. Neteiktu, ka tās ir baigās neformālās izglītības programmas. Viņi uztaisa **jauniešiem kopā pabūšanas iespēju**, kādu sporta veidu pamāca vai mākslinieciskas lietas,

kultūras izpēti – neplānojot, ko mēs no tā iegūsim un mācīsimies. Tas ir bez tāda konkrēta mērķa, vairāk – “*let’s have fun!*” Bet jauniešiem bieži vien tieši tas ir vajadzīgs – vērtīgi pavadīt laiku, nemaz nepamanot, ka viņi patiesībā uzzina jaunas lietas. (JD)

- Nevienam neformālā izglītība kā tāda nav vajadzīga. **Tas ir rīks.** Ir svarīgi, kā mēs nododam informāciju. Ja man ir svarīga vides ilgtspēja un vietējās kopienas attīstība, es to iznesu caur neformālo izglītību. Kaut ko no tā māca skolā, bet es to varu **iznest ar neformālās izglītības pieeju.** Stratēģijā ierakstīt “veicināt neformālo izglītību” ir nepateikt neko. Ko tu tur veicināsi. **Tā jau ir tikai metode vai rīks, ko tu izmanto savā darbā.** (NVO)

Par izaicinājumiem neformālās izglītības īstenošanā jaunatnes jomā

- Reizēm paliek bail, cik daudzi **neprofesionāļi** pavelk līdzī jauniešus. Ir jābūt kontrolētam procesam – tādas neizglītotos nevar laist pie jauniešiem. Izglītība ir ļoti svarīga. Jaunieši to jūt, un kvalitāte uzreiz ir cita. (JLS)
- Neformālā izglītība kā tāda Latvijā ir vairāk un vairāk atzīta – aizvien vairāk cilvēku zina, kas tas ir. Bet **bieži nākas sastapties ar jaunatnes darbiniekiem, kuri nesaprot, ko viņi dara.** Un nav tāda viena kopīgā rāmja, kad tikko esi sācis strādāt, nav saprašanas par to, kas tev īsti ir jādara. Ir darba apraksts, pēc kā vadīties, bet ja neesi jomā ilgi strādājis, tad ir grūti saprast, ko tas darba apraksts īsti nozīmē un sevi iekļauj. (JLS)
- Salīdzinot ar citām jomām, jaunatnes jomā ir ļoti daudz mācību. Iepriekš piecus gadus nostrādāju kultūrā, un tur viņiem nav ne uz pusi tik daudz mācību, kā ir jaunatnes jomā Latvijā. Bet, ja es padomāju ļoti kritiski, tad tieši **pietrūkst mācības jaunajiem jaunatnes darbiniekiem,** kuri jomā ir pavisam svaigi. Ir vajadzīgi labi pamati. (JLS)
- Es šobrīd cītīgi meklēju saviem jaunatnes darbiniekiem mācības. Man ļoti **pietrūkst darba ar jaunatni mācību cikls,** kur viņi no A līdz Z var iziet programmu un apgūt pamatus. Pēdējos divus gadus ir bijušas tikai jaunatnes lietu speciālistu mācības, kuras arī bija ļoti foršas un man daudz ko ir devušas, bet tieši darbā ar jaunatni ir vajadzīgas. (JLS)
- Zinu pašvaldības, kuras nekad **nelaiž uz mācībām un nemaksā komandējuma naudas.** Liek braukt atvaļinājumā, kad tev ir brīvs. Kāpēc? Tas ir vienīgais veids, kā cilvēks var apgūt savu profesiju! Jaunatnes joma tāda ir – tu vari lasīt, cik tu gribi, skatīties video, bet tu neiemācīsies tā, kā aizbraucot, piedzīvojot, komunicējot un mijiedarbojoties. (JLS)
- Mūsu aktivitāšu vadītājiem, kuri liela daļa ir pedagogi, ir būtiski, ka mēs viņiem izsniedzam **apliecinājumus** par apgūtajām mācībām ar stundām, ko viņi var daļēji attiecināt savam pedagogu tālākizglītības kvalifikācijas procesam. To viņi augstu novērtē. Pilnā mērā viņi tās nevar attiecināt, jo mums nav akreditēta programma. (NVO)
- Mana pašvaldība ir ļoti priecīga, ja es pēc kvalifikācijas celšanas komandējuma atbraucu atpakaļ ar dokumentu – par dokumentu, kas nāk no ministrijas, pašvaldība ir īpaši priecīga. Bet ir **daudzas mācības, par kurām neko neizsniedz.** Būtu svarīgi, ka tu pretī iegūsti kādu sertifikāciju par to, ko esi apguvis, kā savas kompetences esi pilnveidojis. (JLS)
- *Youthpass* ir foršs, bet **juridiski tas nedod pilnīgi neko.** Dažkārt tas juridiskais ļoti daudz kur varētu noderēt – pluspunkti universitātē, darbā. Cilvēki būtu ieinteresētāki to darīt. Cilvēki nāktu mūsu programmas apgūt, būtu gatavi maksāt naudu, bet viņi prasa – ko es galā dabūšu? Tad interese zūd. [.] Man ir vesela kaudze *Youthpass*, bet nevienam darba devējam, pat ja esi jaunatnes jomā, tas vispār neko nemaina. Noderētu nedaudz nopietnāka sertifikācija. (NVO)
- No pašvaldības puses skatos – **jāuzlabo sadarbība ar skolām.** Jo skolas dzīvo savā burbulī un nesadarbojas ar neformālās izglītības piedāvātājiem. Pietrūkst sadarbība ar formālo izglītību. (JLS)
- Agrāk mums bija diezgan **grūti tikt skolās,** bet situācija mainās un paliek vieglāk. Izglītības pārvaldē ir vairāki metodiķi pieņemti darbā, kas palīdz šo koordinēt. (JLS)
- Vajadzētu vairāk izglītēt ne tikai jaunatnes lietu speciālistus, bet izglītības pārvaldes darbiniekus, kuri pašvaldībā ir atbildīgi par sistēmu, jo ļoti daudzi nesaprot, kas ir neformālā izglītība, kādēļ to vajag, un kas ir darbs ar jaunatni. Lielai daļai tomēr **nav izpratnes par jaunatnes jomu.** (JLS)
- Nekad neesmu sapratis jēdzienu “veicināt neformālās izglītības atzīšanu”. Pieņemsim likumu, ka obligāti jāņem vērā neformālās izglītības sertifikāti? Nu un? Tas neko nemainīs. Mūsu mērķis ir sekmēt jauniešu gatavību patstāvīgai pieaugušo dzīvei un integrēties darba tirgū. Mums vajag resursus velīt tam, lai varam sniegt neformālās izglītības pakalpojumus. Lai varam veikt darbu ar jaunatni un iesaistīt arvien vairāk jauniešu, kas vēl netiek iekļauti. Bauskas novada pētījumā 80% no tiem jauniešiem, kas piedalījās (kas jau ir aktīvie jaunieši), pateica, ka **viņus nekas nemotivētu piedalīties.** Un tad 20% vajadzēja, lai viņiem maksā par to, ka viņi piedalās. (NVO)

- Kopumā darbam ar jaunatni ir vajadzīga **lielāka atpazīstamība un atzīšana**. Super, ka mums bija Eiropas jaunatnes gads, bet, ja pašvaldībās neredz, ka vajag darbiniekus, kas strādā ar jauniešiem un veic regulāras aktivitātes? Tā ir vesela joma, nozare, kura iegulda jauniešos! Lai neformālais izglītības programmas plauktu un zeltu, ir **nepieciešama jaunatnes jomas atpazīstamība**. Atpazīt, ka tāda joma eksistē, ka tajā strādā profesionāli cilvēki ar kompetencēm, un tas ir viņa ikdienas darbs. Latvijas Jaunatnes padome jau iet to taciņu un pēdējo gadu skatās, lai arī likumos būtu dažādas izmaiņas. Jāiet un jāturpina cīnīties. Pati nozare var tikai izrakt sev to kalniņu augstāk, uz kura uzkāpt, lai viņus labāk redz. (JD)
- Ir jāceļ prestižs apliecinājumiem tieši otrai pusei – kas tas vispār ir, cik tas ir būtiski. Un daudzi jau nemaz nesaprot, kas ir neformālā izglītība. Gan pašvaldībās, gan paši jaunatnes darbinieki. Ja mēs paskatāmies likumus, kas definē neformālo izglītību un interešu izglītību – kā es “no apakšas” varu kādam kaut ko ieskaidrot, ja **valstiskā līmenī tas nav sakārtots, nodefinēts**? Varbūt mazliet mūsdienīgāk ir izveidot infografiku ar skaidrojumu, ar ko atšķiras neformālā un interešu izglītība. Lai ir uzskatāmi parastajam cilvēkam – cilvēciskā valodā parādīt, izskaidrot. Ja ierakstīs tikai likumā, tad tie, kas nezina atšķirību, arī tad nesapratīs. (JLS)
- **Nauda, nauda, nauda!** [Lai arī esam viena no organizācijām, kura no valsts saņem finansējumu], es to sauktu par ļoti niecīgu – ar to varbūt tikai diviem vai trim cilvēkiem varētu nosegt pilnu algu, bet mums neviens nesaņem pilnu algu no viena projekta. Finansējums nosedz maz mūsu plašajā darbībā. Un es vairāk domāju to naudu, kas aiziet līdz katram jauniešim. Neuzskatu, ka visam finansējumam ir jānāk no valsts budžeta, lai gan mēs uzskatām, ka tam būtu pienākums palielināties. Finansējumam ir noteikti arī jābūt no pašvaldību budžetiem. Piemēram, Tukuma novadā finansējums no pašvaldības budžeta tieši Tukuma novada jauniešu transportam uz lielajiem pasākumiem ir būtiski samazināts, par ko ir žēl. Visi pasākumi un aktivitātes ir atkarīgi no naudas, un tai ir ļoti liela nozīme. Lai arī lielākā daļa aktivitāšu vadītāji ir finansēti kā pulciņu vadītāji, viņiem apmaksā varbūt divas stundas nedēļā. Bet visi semināri, forumi, nometnes un pārgājieni, papildus individuālais darbs – tas viss ir papildus darbs un balstās uz milzīgu entuziasmu. Tādēļ mēs īpaši cenšamies rūpēties, slavēt un lolot mūsu vadītājus un, ja dabūjam naudu kādos projektos, tad dodam to arī lokālajā aktivitātēm – nodarbību materiāliem vai transportam. (NVO)
- Pašvaldībās **pietrūkst finansējuma**, jo ir citas lietas, kas šķiet daudz svarīgākas, kam tas finansējums tiek novirzīts. Lai varētu piesaistīt kvalitatīvu mācību vadītāju, vidi un materiālus un nodrošinātu jauniešiem kvalitatīvākas aktivitātes, bieži startējam projektu konkursos. (JLS)
- **Telpas un infrastruktūra**. Mums nav kur organizēt aktivitātes. Ja laukos mums vēl palīdz, tad pilsētā – maksājiet! (JLS)
- Mums tikpat liela problēma kā nauda ir arī **cilvēkresursi** – ka cilvēki ir gatavi dot savu brīvo laiku, lai sniegtu jauniešiem šīs pieredzes iespējas. Šis viss balstās uz tīru entuziasmu. Ir arī jūtams, ka cilvēkiem ar laiku ir **izdegšana**. Būtu svarīgi sabiedrību ieinteresēt brīvprātīgajā darbā. Cilvēkiem ļoti patīk tas, ko mēs darām, bet kad ir jautājums, vai gribētu nākt palīgā uz kādu nometni, reti kurš atsaucas. Būtu svarīgi mēģināt mainīt sabiedrības domas būt atvērtākiem brīvprātīgajam darbam. (NVO)
- Mūsu pašu **cilvēkresursi un kapacitāte** organizācijā, lai nodrošinātu neformālās izglītības pakalpojumu. Ja mums būtu resursi, ko velīt, lai mērķtiecīgi ilgstoši strādātu, nevis tikai pop-up variantā, tad būtu daudz jaudīgāk un efektīvāk. Mūsu organizācija ir izveidota tā – ja tai nav finansējuma, tā var “hibernēties” miega režīmā. Mums nav telpas, kas jāuztur, līdz ar to nav jādomā, kā noturēt visu vīrs ūdens. Bet līdz ar to tas nav visu laiku. Jo, ja tev nav regulāras aktivitātes, jauniešiem tev nevajag, viņš pazudīs. Ja būtu finansējums, neformālā izglītība piesaistītu vairāk cilvēkus. Man ir vairāki jauni cilvēki, kuri gribētu to darīt, bet viņiem **vajag drošības spilvenu**. Jo nevari tā atļauties lavierēt, ja tev ir ģimene. Tas daudzus attur. Es [kā strādājošs jauniešis] vairs nekur nevaru piedalīties. Varētu aizbraukt uz konferenci vai jauniešu forumā paklausīties, bet man tā brīvā diena izmaksās ap 50 EUR. Tad tu saproti, ka laikam nē. Daudzi sakrāj atvaļinājumu vai skatās, kas ir nedēļas nogalē, un tad dodas. Lai vairāk tādu iespēju pieslēgties pēc darba laika! (NVO)
- Pietrūkst **darbinieku resursu**. Apzinās, ka ir tik daudz jauniešu, kas netiek aizsniegti. Bet pie tā tiek strādāts. Mums ir pašvaldība, kura domā par jauniešiem. Mūsu novadā ir diezgan daudz jauniešu centru un jaunatnes darbinieku – kopā 16. Katrā pagastā ir vai nu jauniešu centra vadītājs vai jauniešu koordinators. Pie mums **nauda seko jauniešiem** jeb idejiski līdzīgi – jo vairāk jauniešu, jo vairāk jaunatnes darbinieku. Pagastos, kur ir 200 jaunieši, varētu būt jauniešu centrs un darbinieki uz pilnu slodzi. Tas ir mūsu [novada] uzstādījums. Kā mēs pie tā nonācām? Priekšnieks ievāca datus par apmeklējumu. Jo tev ir lielāks apmeklējums un piesaisti vairāk jauniešus, jo loģiski tev vajag vairāk darbaspēku. [.] Man ir paveicies ar pašvaldību, un mums nemainās kolēģi. Bet citur bieži ir **izdegšanas problēma**. Ir vajadzīgas **vairāk supervīzijas jaunatnes darbiniekiem**. Ja tu strādā jaunatnes jomā, tev pašam ir jāattīstās, lai tu varētu augt. (JD)
- Pie Rīgas izmēra milzīgs izaicinājums ir laiks, **nauda un cilvēkresursi**. Nevaram salīdzināt, cik Jelgavā ir jauniešu, un cik tur cilvēki strādā atalgoju jaunatnes darbu, un cik – Rīgā... (JD)

- Es koordinēju brīvprātīgo darbu, un tas ir grūti. Kā izmainīt jauniešu domāšanu un pateikt, ka brīvprātīgais darbs ir baigi labais, ka tas palīdzēs iekļūt darba tirgū? **Nauda** arī vienmēr noder. Somijā iegulda daudz vairāk naudas jauniešos, lai pēc tam neceltu ārā pieaugušos jauniešus no cietumiem. Mērķis – katram jauniešim jābūt vismaz vienam hobijs. Kaut kur viņam ir jāiesaistās. Izaicinājums ir arī **pāctecība** – kas vadīs pēc tam? Visu laiku ir jāmacās. [...] Pētot stratēģijas pašvaldību stratēģijas jaunatnes jomā, es aicinātu netaisīt *copy-paste*. Jo ir jāskatās reālā situācija. Vajag runāt par kļūdām – mums nesanāk, ko darām, un tad strādājam pie tās kļūdas. Tiek sistemātiski melots par to, cik tiek sasniegti jaunieši. Daudziem jaunatnes darbiniekiem ir **bail pazaudēt savu darbu, un tiek doti tālāk nepatiesi dati**. Izskaut to melošanu, kad nerasniedzam jauniešu skaitu. Šī lieta ir jāceļ augšā – kā nemelot, bet secināt problēmu un to risināt. Tādēļ Izcilības mācības ir izcils piemērs, ko vajadzētu apmeklēt jaunatnes darbiniekiem. Tās vajadzētu taisīt obligātas, un vēl kaut kādus sasniedzamos rezultātus vajadzētu izvairīt. (NVO)
- Mums ar kolēģēm pēdējā laikā ir **ideju trūkums**. Es vairs nezinu, kur tās idejas smelties. Priecājos, ja mācībās kāds parāda kādu jaunu spēli, enerģizāciju. Tādēļ es braucu uz mācībām, bet bieži nedabūju to, pēc kā braucu. Jo teoriju plus mīnus visi zina, kādi mums ir jaunieši un kādas viņiem ir problēmas. Par to, protams, arī ir jārunā, bet man trūkst tieši KĀ ar viņiem darboties – kādas metodes un spēles, lai pēc tam “čakras atvērtos”. Mums komandā ir izsikums idejās, jo šķiet, ka visu to foršāko esi “izbliezis”, un jaunieši vismaz puse ir tie paši, kas iepriekš, un tu negribi viņiem dot to pašu aktivitāti. Tas ir galvenais izaicinājums. Es alkstu pēc mācībām, prāta vētrām par idejām. Varbūt citi dara super lietas, ko mēs nekad neesam darījuši, un mēs vienkārši par to neko nezinām, jo viņi neiedomājas par to pastāstīt. Mēs it kā skatāmies, ko dara citās jauniešu telpās un centros, bet tas jau ir tikai nosaukums – tu nezini, kas zem tā slēpjas. Ir svarīga pieredzes apmaiņa, mācības neformālās izglītības īstenotājiem. Vispār jaunatnes darbiniekiem reti ir tāda izglītība, ka atbilst jaunatnes darbiniekam. Nav izpratnes, neviens līdž galam neizstāsta, kā to visu darīt. Bieži, kur esmu bijusi mācībās un pieredzes apmaiņas braucienos, tam “KĀ?” pietrūkst laika. Pastāsta problēmu, teoriju, bet praktiskajam nepietiek laika. Tu aizej no turienes ar vēl lielāku stresu un neizpratni, kas pēc tam rezonējas kolēģos, kuri nesaprot, ko un kā es daru. Varbūt meklēju nepareizās vietās, bet visur ir tā pati informācija. “Uz papīra” viss ir skaisti, bet prasītos praktiskos piemērus. (JLS)
- Pietrūkst **sadarbība starp formālo un neformālo izglītību**. Formālās izglītības pedagogiem pietrūkst izpratnes par to, ko mēs varam dot un kā mēs varam sadarboties. Valstiski varbūt ir jātaisa mācības izglītības pārvalžu vadītājiem, lai saprastu jaunatnes jomu un to, ka mēs esam labs resurss jauniešiem. (JLS)
- Izaicinājums ir **jauniešu nevēlēšanās un nespēja nākt ar savām idejām**. Jo tie, kuri ir aktīvi, viņi ir aktīvi viskautkur, un viņi sāk izvērtēt, kur viņiem jāpiedalās, un skola, protams, vienmēr būs prioritāte. Negribas rīkot aktivitātes vienkārši lai tās būtu, ja nav ieinteresētības no jauniešu puses. Un arī metodes – ir labi, ja izdodas kādās mācībās noķert kādu reālu metožu ideju tirgu. (JD)
- Taisām jauniešu aptaujas. Piesolām balvu. Daudz atbilžu. Viss kārtībā. Jaunieši grib vairāk ballītes. Mēs sākam taisīt ballītes. Ierodas pieci. Tad mēs domājam – **kāda jēga ir taisīt aptaujas, ja tās tāpat nedod ticamus rezultātus?** Taisām aptaujas, bet arī paralēli individuāli apjautājam jauniešus. Ir baigi traki. Esam sapratuši, ka aptaujas ir jāveic, jo “augšā” prasa un tad būs ko parādīt, bet realitātē ir jādod piemēri un jāskatās, uz ko jaunieši reaģē. Ja jaunieši nezina, kā izskatās jaunatnes joma, tad viņiem ir grūti atbildēt, ko viņi grib. Individuālā komunikācija. **Ir jāiepazīstas ar jauniešiem, lai viņš sāktu stāstīt, kas viņam pietrūkst un ko viņam vajag.** (JLS)
- Mūsu darbības fokuss ir Latvijas lauki, un izaicinājums ir lauku **iedzīvotāju skaita samazināšanās un lauku skolu slēgšana**. Tajā vietā, kur slēdz skolu, visbiežāk arī pazūd mūsu aktivitātes – ir tikai atsevišķi gadījumi, kad turpinām darboties kādās pašvaldības telpās. Jauniešu skaits tur ir mazs. Tad ir jānodrošina jauniešiem transports, vai arī cilvēks uz vietas strādā ar tiem 2–3 jauniešiem. (NVO)
- Šobrīd strādājam pie digitālās jomas. Nevis vadīt mācības Zoom platformā, bet patiešām **izmantot digitālas lietas mācību procesā**. Esmu vadījis mācības jauniešiem par informācijas meklēšanu – **jauniešu vispār neejdz atrast informāciju internetā**. Pat brīžiem *Google* nemāk izmantot. Tagad strādājam pie mākslīgā intelekta vēstnieku tīkla, lai brauktu uz skolām un stāstītu, kā tieši to izmantot un kā to atpazīt. Veicinām **medijpratību**. Speciālistiem mācīsim, kā izmantot tehnoloģijas – virtuālo vidi un virtuālo realitāti. Jo arī speciālisti vienmēr aizbildinās, ka tik labi nezina, neprot. Tad negaidiet rezultātus, ja neesat gatavi iet *Discord*. Vai arī nopērk jauniešu centros virtuālās realitātes brilles, un viss, ko viņi var iedot, ir uzspēlēt kādu spēli. Tās lietas maksā dārgi, un tās var reāli izmantot! Esam mentoringā izmantojuši gan, lai izlādētu enerģiskos jauniešus, gan lai relaksētu. Tūdaļ no Lietuvas kolēģiem pārņemsim pieredzi, kur viņi māca jauniešiem iejusties cilvēku ar invaliditāti lomā, lai labāk sapratu šos cilvēkus. Tā vienkārši šķiet forša spēle, bet beigās tu arī labāk saproti cilvēkus ar reālu invaliditāti. (NVO)
- **Trūkst prasmju, kā caur izklaidi ar jauniešiem runāt par nopietnām lietām**. Gribam izklaidēties, bet ir problēmas ar mentālo veselību. Kā atrast optimālo formu, kā ar viņiem par to runāt, kā piedabūt viņus par to domāt. Kā par nopietnām tēmām runāt jauniešiem aktuālā formātā, kas varētu “pavilkt jauniešus”. (JD)

- Izaicinājums ir **super-aizņemtie jaunieši** – viņi ir visur, viņi grib būt visur, viņiem ir pulciņi, mūzikas skolas u.c. Izaicinājums ir radīt viņos piederība sajūtu – forši, ka tu esi un gribi būt visur, bet gribētos, lai tev sirds deg par vienu bāzes vietu. (JD)
- Mūsdienu **jaunieši ir kā “nodzīti zirgi”**. Braucam pie jauniešiem. Atnāk aktīvie jaunieši. Bet viņi ir aktīvi jaunsardzē, dejās un korī. Viņi ir kā pieaugušas personas, kas aizpilda savu dzīvi jau 14-15 gadu vecumā. Un tad mēs vēl no viņiem gribam neformālo izglītību, un vēl, un vēl. Mani vairāk interesē kā dabūt tos, kurus nevar dabūt, kuri ir noslēpušies. (NVO)
- Par aktīvajiem jauniešiem runājot, viņi saka, ka grib to, to un to, bet paši neierodas. Un tad saprotam, ka jaunieši neierodas, jo bija tāds pulciņš vai tāda tikšanās – jaunieši visu laiku tiek grūsti aktivitātēs, viņiem ir **tik liela noslodze, viņi deg ārā**. Skolā runājam ar pedagogiem par to, ka arī jaunieši var izdegt. (JLS)
- Ir ļoti **grūti iekļūt jauniešu burbulī**, un tam vajag naudu. Ja tu gribi sasniegt jauni, tev ir **jāreklamējas par naudu**. Jo, visticamāk, tu neparādīsies viņa [sociālo tīklu] *timeline*, kur viņš pavada ļoti daudz laika, ja vien tu neesi *sponsored*. Viņš ir sociālajos tīklos, bet informācijas gūzma ir milzīga, un tu tur neesi. Ja **nav prasmes, laika, naudas**, tad jauni visticamāk lielākā pilsētā neaizsniegsi, jo viņam reklāmas leks no visiem stūriem ārā, bet būtu labi, ja arī pilsētas jauniešu centrs tur izlēktu. (JD)

9.4. Informācija par grupu interviju informantiem

Līva Karlsonē – Talsu novada Bērnu un jauniešu centra jaunatnes lietu speciāliste. Jaunatnes jomā strādā vairāk kā 10 gadus ar piecu gadu pārtraukumu. Strādājusi jaunatnes jomā vairākās pašvaldībās. Vada neformālās izglītības mācības novadā un mentorē citus jaunatnes darbiniekus Latvijā. Neformālajā izglītībā Talsu novadā iesaista aptuveni 600 jauniešus gadā.

Eva Sēle – Jēkabpils novada jaunatne lietu speciāliste, iepriekš strādājusi bērnu un jauniešu centrā par jaunatnes darbinieci. Jaunatnes jomā strādā 2,5 gadus. Pirms tam bijusi muzeja vadītāja un studējusi pedagogiju – ieguvusi skolotājas profesiju un maģistra grādu izglītības vadībā. Līdz šim kā jaunatnes darbinieks darbojusies novada lauku teritorijās. Tagad kā jaunatne lietu speciāliste aptver visu novadu. Strādā ar Jēkabpils pilsētas jauniešu domi, vada neformālās izglītības aktivitātes, kurās piedalās ap 20 unikālie dalībnieki, bet pasākumos ap 15 – 70 jaunieši.

Amanda Krišjāne – Gulbenes novada jaunatnes lietu speciāliste. Ikdienā koordinē jaunatnes politiku novadā un vada neformālās izglītības aktivitātes jauniešiem. Īstenojusi daudzus vietējus un starptautiskus jaunatnes projektus. Novadam ir iegūta Erasmus+ akreditācija jaunatnes jomas mācību mobilitātēm, kā arī Eiropas Solidaritātes korpusa Kvalitātes zīme, kuras ietvaros jau vairākus gadus dažādās institūcijās tiek uzņemti ārvalstu brīvprātīgie. Novadā neformālās izglītības aktivitātes jauniešiem jaunatnes jomā īsteno 9 cilvēku komanda, gada laikā tajās iesaistot ap 2000 jauniešus.

Dace Veiliņa – Ogres novada jaunatne lietu speciāliste ar četru gadu pieredzi jaunatnes jomā. Novada deputāte. Ikdienā koordinē jaunatnes politiku un atbalsta jauniešus neformālās izglītības aktivitāšu īstenošanā. Neformālajā izglītībā novadā gadā iesaista aptuveni 70 jauniešus.

Ieva Kaltņiece – Kuldīgas novada BJC jaunatnes lietu speciāliste kopš 2015.gada. Kuldīgas jauniešu biedrības Kaktuss valdes priekšsēdētāja. Ikdienā strādā ar dažādiem jauniešiem, it īpaši ar lauku jauniešiem pagastos. Daudz darbojusies arī ar aktīvajiem jauniešiem – pašpārvaldēm un jauniešu domi. Četrus gadus JSPA mācību vadītāja. Neformālajā izglītībā gadā iesaista aptuveni 300 jauniešus.

Sigita Braža-Skujiņa – pusotra gada darba pieredze Rīgas jauniešu centrā Kaņieris, tai skaitā koordinējot un vadot neformālās izglītības programmas. Pirms tam trīs gadus strādājusi Latvijas Sarkanā krusta Jaunatnes struktūrvienībā. Divarpus gadus JSPA mācību vadītāja. Neformālās izglītības mācībās pašvaldībā regulāri piedalās 15 – 20 jaunatnes organizāciju pārstāvji un vidēji 20 – 30 jaunieši.

Indra Veipa – Madonas novada multifunkcionālā jaunatnes iniciatīvu centra “KUBS” jaunatnes darbiniece un metodiķe. Jauniešu centram ir 80–200 unikālie apmeklētāji mēnesī, vidēji 30 apmeklētāji dienā. Darbojas arī NVO Jaunieši Madonai

– biedrībā, kas tika radīta jaunatnes projektu īstenošanai. Organizē nometnes un mācības jauniešiem. Jaunatnes jomā strādā jau vairāk nekā 10 gadus. Neformālās izglītības aktivitātēs iesaista aptuveni 100 jauniešus gadā.

Agnese Krauklīte – Jelgavas novada Ozolnieku jauniešu centra vadītāja un jaunatnes darbiniece. Novadā jaunatnes jomā strādā jau piecus gadus. Nesen mainījusi jauniešu centru, kurā strādā. Iepriekš strādāja ar ielu jauniešiem un “grūtajiem” jauniešiem, bet šobrīd – ar aktīvajiem jauniešiem. Neformālās izglītības aktivitātēs iesaista vidēji 20 – 30 jauniešus.

Guntis Tropis – NVO Piedzīvojuma gars projektu vadītājs, neformālās izglītības mācību vadītājs un brīvprātīgo koordinators. Organizācijā darbojas jau septiņus gadus. Darbā praktizē improvizācijas teātra un piedzīvojumu izglītības metodes. Īstenojis neformālās izglītības programmas “Pumpurs” projektos 20 Latvijas pilsētās un novados. Iepriekš divus gadus strādājis ar sociālā riska jauniešiem Rīgā. NVO Piedzīvojuma gars īstenotajās neformālās izglītības aktivitātēs gadā iesaistās ap 1000 jaunieši visā Latvijā.

Renārs Manuilovs – biedrības Jaunatne smaidam izpilddirektors. Darbs ar jaunatni un neformālā izglītība šobrīd ir viņa hobijs, jo mainījis profesionālo nodarbošanos par 180 grādiem – šobrīd strādā par elektriķi. Neformālajā izglītībā un biedrībā darbojas 18 gadus. Astoņus gadus strādājis jaunatnes jomā pašvaldībā. Viņa vadītajos neformālās izglītības pasākumos piedalās aptuveni 300 jaunieši gadā.

Andris Kāposts – biedrības Attīstības platforma YOU+, kas bāzējas Liepājā un strādā ar jauniešiem Liepājā un Kurzemē, vadītājs četrus gadus. Jaunatnes jomā strādā astoņus gadus. Vada neformālās izglītības aktivitātes jauniešiem un jaunatnes darbiniekiem par 12 dažādām tēmām. Biedrības kopējais neformālās izglītības mācībās iesaistīto dalībnieku skaits aizvadītajā gadā – 3200.

Gundega Jēkabsone – biedrības Latvijas Mazpulki Zemgales reģiona koordinatore. Organizācijā plāno un vada neformālās izglītības programmas. Organizācijā ir ap 1500 biedru. Neformālās izglītības aktivitātes īsteno nedaudz vairāk par 100 mazpulku vadītāji un ap 30 brīvprātīgie.

Jēkabs Vanags – Latvijas Skautu un gaidu centrālās organizācijas valdes loceklis un aktīvais jauniešis, kurš ikdienā piedalās un vada neformālās izglītības aktivitātes. Biedrībā ir vairāk nekā 800 aktīvu biedru. Neformālās izglītības aktivitātes organizācijā kopumā vada aptuveni 100 cilvēki, tajās iesaistot ap 1000 jauniešiem gadā.

9.5. Izmantoto datu un informācijas avotu saraksts

21 rīks un 101 ideja digitālajam darbam ar jaunatni. Digitālā darba ar jaunatni metodiskais materiāls jaunatnes darbiniekiem jauniešu centros, Pašvaldībās un organizācijās. (2.daļa. Digitālā darba ar jaunatni tendences Latvijā. “DigiSnac” pētījuma Latvijas ziņojums. 2022. Digitālā darba ar jaunatni kartēšanas ziņojums). JSPA. 2023. Pieejams: <https://jaunatne.gov.lv/wp-content/uploads/2023/06/2300740-Metodiskais-materials-par-digitalo-darbu-ar-jaunatni-spreads.pdf>

A Memorandum on Lifelong Learning. Pieejams:

<https://www.uil.unesco.org/sites/default/files/medias/fichiers/2023/05/european-communities-a-memorandum-on-lifelong-learning.pdf>

Arhitektu sertificēšanas kārtība:

https://www.latarh.lv/storage/files/Sertific%C4%93%C5%A1anas%20centrs/NL_03_10_Arhitektu%20sertific%C4%93%C5%A1anas%20k%C4%81rt%C4%ABba.pdf

Augstskolu likums. <https://likumi.lv/ta/id/37967>

Bērnu interešu izglītība un izdevumi, par kuriem var atgūt pārmaksāto nodokli. 07.09.2021. LV portāls. Pieejams:

<https://lvportals.lv/skaidrojumi/332088-bernu-interesu-izglitiba-un-izdevumi-par-kuriem-var-atgut-parmaksato-nodokli-2021>

BJC Daugmales mājas lapa. Līdzfinansējums. Pieejams: : https://bjcdaugmale.lv/par_mums/lidzfinansejums/

Buklets Erasmus+: Jaunatne darbībā" un neformālā izglītība. JSPA. 2016. Pieejams: https://issuu.com/jaunatne/docs/66654_jsp_erasmus_brosura_new_v6_fi

Comparative Research Report 2014–2020. Effects and outcomes of the Erasmus+ Youth in Action Programme” (2020). Pieejams: https://researchyouth.net/wp-content/uploads/2022/01/RAY-MON_Research-Report-20142020.pdf

Council of Europe. Non-formal education in youth projects. Pieejams: <https://www.coe.int/en/web/european-youth-foundation/non-formal-education>

Council recommendation (22 May 2018) on key competences for lifelong learning. Available: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2018.189.01.0001.01.ENG&toc=OJ:C:2018:189:TOC

Dale, E, 1969. Audiovisual methods in teaching, third edition. New York: The Dryden Press; Holt, Rinehart and Winston).

David A. Kolb. Experiential Learning. Experience as the Source of Learning and Development, 1984.

D.Kolba Pieredzes izglītības cikla vizualizācija pieejama arī: <https://www.medical-interviews.co.uk/blog/benefits-experiential-learning-kolbs-learning-cycle-training>

Diskusija un aptauja par interešu izglītības pieejamību. Latvijas Daudz bērnu ģimeņu apvienības mājas lapa. Pieejams: <https://www.kustiba3plus.lv/aktivitates/2022/interesu-izglitibas-pieejamiba/>

Drunka, A., Zvaigzne, I. Skolas un interešu izglītības vides pieejamība bērniem ar funkcionāliem traucējumiem. 19.10.2021. Latvijas Sabiedriskais medijs. Pieejams: <https://lr1.lsm.lv/lv/raksts/gimenes-studija/skolas-un-interesu-izglitibas-vides-pieejamiba-berniem-ar-funkci.a150536/>

Eiropas vadlīnijām neformālās un ikdienas mācīšanās atzīšanai. Pieejams:

https://www.cedefop.europa.eu/files/eiropas_vadlinijas_neformalas_ikdienas_macisanas_atzisanai_2023.pdf

Ekspresaptaujas darba tirgus informācijas iegūšanai ziņojums "Darba devējiem nepieciešamās (darbinieku) prasmes". SIA "RAIT Custom Research Baltic". Rīga, 2022. ESF projekts „Darba tirgus prognozēšanas sistēmas pilnveide” Nr.7.1.2.2./16/I/001. Pieejams: <https://www.nva.gov.lv/lv/media/15572/download>

ES Jaunatnes stratēģija 2019.–2027.gadam. Pieejams: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:42018Y1218\(01\)&from=LV](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:42018Y1218(01)&from=LV)

ES Padomes 2012. gadā izstrādātie ieteikumi par neformālās un ikdienējās mācīšanās validēšanu. Avots: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=CELEX%3A32012H1222%2801%29>

ES Padomes ieteikums par pamatkompetencēm mūžizglītībā. 2018. Pieejams: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=EN)

ES programma Jaunatne Darbībā un neformālā izglītība, JSPA, IZM, Eurodesk, 2012.

Eurostat; Participation rate in education and training by age; Pieejams: https://doi.org/10.2908/TRNG_AES_101; https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/trng_aes_101_custom_10412379/default/table?lang=en

Formal, non-formal and informal learning, Council of Europe. Pieejams: <https://www.coe.int/en/web/lang-migrants/formal-non-formal-and-informal-learning>

Iekļaujošas vides ceļvedis valsts un pašvaldību iestādēm. Labklājības ministrija. 2019. Pieejams: https://www.lm.gov.lv/sites/lm/files/content/pieejamibas_celvedis.pdf

Interešu izglītība Latvijā. Nacionālās enciklopēdijas šķirklis. 2023. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/skirklis/5311-intere%C5%A1u-izgl%C4%ABt%C4%ABba-Latvij%C4%81->

Interešu izglītība. Izglītības kvalitātes valsts dienests. 28.06.2021. Pieejams: : <https://www.ikvd.gov.lv/lv/vecakiem/interesu-izglitiba>

Interešu izglītība. Oficiālā statistika. IZM. Pieejams: <https://www.izm.gov.lv/lv/interesu-izglitiba>

Interešu izglītības katalogs. Pieejams: <https://katalogs-iksd.riga.lv/lv/izglitiba/interesu-izglitiba>

Interešu izglītības programmas. Valsts izglītības informācijas sistēmas klasifikatori. Pieejams: <https://data.gov.lv/dati/eng/dataset/valsts-izglitibas-informacijas-sistemas-klasifikatori/resource/98a28adc-6393-486c-a50e-67d915c7e78a>

Interešu izglītības sistēma Rīgā. BJC Daugmale. Pieejams: https://bjcdaugmale.lv/par_mums/interesu-izglitiba-riga/

Izglītības attīstības pamatnostādnes 2021.–2027. gadam. Pieejamas: <https://likumi.lv/ta/id/324332-par-izglitibas-attistibas-pamatnostadnem-20212027-gadam>

Izglītības likums. <https://likumi.lv/ta/id/50759>

IZM Jaunatnes lietas. Apstiprināts valdības rīcības plāns. Jaunatneslietas.lv 12.04.2023. Pieejams: https://jaunatneslietas.gov.lv/current-events/apstiprinats-valdibas-ricibas-plans?fbclid=IwAR02wfKDwQ9v0nVn8Q4fnJEKeyRMU_II1c63bMsN7OS6mRS36XJxQdLRkIY

Jaunatnes likums. <https://likumi.lv/ta/id/175920>

Jauno uzņēmēju centra “Jobs & Society” īstenotais projekts Youth BIZ Skillset, kas tapis ar ES “Erasmus+: Jaunatne darbībā” programmas līdzfinansējumu. Pilotpētījums „Darba tirgū pieprasītās prasmes: iespējas izmantot darba sludinājumu informāciju darba tirgus pieprasīto prasmju identificēšanā”, Rīga, 2018. Pieejams: https://juc.lv/wp-content/uploads/2017/07/BizzSkillSet_Study-Report_2018_LAT.pdf

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam.

Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027.gadam. Pieejams: https://pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/NAP2027_apstiprin%C4%81ts%20Saeim%C4%81_1.pdf

Latvijas Nacionālās bibliotēkas Kompetenču attīstības centra mājas lapa. Pieejams: https://docs.google.com/spreadsheets/d/1AMAMclhadR2NH0WE-GB_M-21BcvyniuD62uf5jnxWt8/edit#gid=1819880615

Licences un akreditācija. NIID. Avots: <https://www.niid.lv/licences>

LinkedIn 2023 Most In-Demand Skills. Pieejams: <https://www.linkedin.com/business/learning/blog/top-skills-and-courses/most-in-demand-skills>

Mācības pieaugušajiem. Mērķa grupas. Pieejams: <https://www.macibaspieaugusajiem.lv/par-projektu?tab=collapse-82>

Metodiskie ieteikumi interešu izglītības programmu pilnveidei. Valsts izglītības satura centrs. 2016. Pieejams: https://registri.visc.gov.lv/intizglitiba/dokumenti/metmat/metiet_int_izgl_programmu_pilnveidei.pdf

MK 2008. gada 16. decembra noteikumi Nr. 1047 "Jaunatnes lietu speciālistu apmācības kārtība". <https://likumi.lv/ta/id/185445>

MK 2012. gada 18. decembra noteikumi Nr. 943 "Ārstniecības personu sertifikācijas kārtība". <https://likumi.lv/ta/id/253782>

MK 2021. gada 22. jūnija rīkojums Nr. 436 "Par Izglītības attīstības pamatnostādņem 2021.–2027. gadam". Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/324332>

MK 2021. gada 22. jūnija rīkojums Nr. 436 "Par Izglītības attīstības pamatnostādņem 2021.–2027. gadam". <https://likumi.lv/ta/id/324332>

MK 2022. gada 21. decembra rīkojums Nr. 967 "Par Bērnu, jaunatnes un ģimenes attīstības pamatnostādņem 2022.–2027. gadam". <https://likumi.lv/ta/id/338304>

MK noteikumi Nr. 395. Kārtība, kādā tiek izsniegtas atļaujas neformālās izglītības programmas īstenošanai. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/343813-kartiba-kada-tiek-izsniegtas-atlaujas-neformalas-izglitibas-programmas-istenosanai>

MK noteikumi Nr. 416 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem” (03.09.2019.) Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/309597-noteikumi-par-valsts-visparejas-videjas-izglitibas-standartu-un-visparejas-videjas-izglitibas-programmu-paraugiem>

MK noteikumi Nr.70 Par personas kompetences atzīšanu uzņemšanai profesionālās izglītības programmas vēlākos mācību posmos. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/339677-noteikumi-par-personas-kompetences-atzisanu-uznemsanai-profesionalas-izglitibas-programmas-velakos-macibu-posmos>

MK rīkojums Nr. 55 Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Evikas Siliņas vadītā ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai. Likumi.lv Pieejams: <https://m.likumi.lv/ta/id/349266-par-valdibas-ricibas-planu-deklaracijas-par-evikas-silinas-vadita-ministru-kabineta-iecereto-darbibu-istenosanai>

Neformālās un ikdienējās mācīšanās validēšana. Europass. Pieejams: <https://europa.eu/europass/lv/validation-non-formal-and-informal-learning>

Nodarbinātības valsts aģentūra. Platforma www.prognozes.nva.gov.lv. Prasmju prognozes. Pieejams: <https://prognozes.nva.gov.lv/lv/skills>

Non-formal education, UNESCO. Pieejams: <https://uis.unesco.org/en/glossary-term/non-formal-education>

Non-formal learning / education, the European Knowledge Centre for Youth Policy. Pieejams: <https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/non-formal-learning>

Padomes ieteikums (2018. gada 22. maijs) par pamatkompetencēm mūžizglītībā: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018H0604(01))

Pētījums “Darba ar jaunatni sistēma un jaunatnes darbinieku izglītība Latvijā”, 2020. Pieejams: https://www.lps.lv/uploads/docs_module/P%C4%93t%C4%ABjums.%20Darba%20ar%20jaunatni%20sist%C4%93ma%20un%20jaunatnes%20darbinieku%20izgl%C4%ABt%C4%ABba%20Latvij%C4%81.%20RED_2020.pdf

Pētījums “Darba ar jaunatni sistēma un jaunatnes darbinieku izglītība Latvijā”, 2020
https://www.lps.lv/uploads/docs_module/P%C4%93t%C4%ABjums.%20Darba%20ar%20jaunatni%20sist%C4%93ma%20un%20jaunatnes%20darbinieku%20izgl%C4%ABt%C4%ABba%20Latvij%C4%81.%20RED_2020.pdf

Profesionālās izglītības un pieaugušo neformālās izglītības programmu izstrādes un noformēšanas kārtība. Iekšējie noteikumi. IZM. Pieejams: <https://www.visc.gov.lv/lv/media/2188/download>

Programma “Erasmus+” programmas vadlīnijas. Eiropas Komisija, 2023. Pieejams: https://erasmus-plus.ec.europa.eu/sites/default/files/2023-11/2024-Erasmus%2BProgramme-Guide_LV.pdf (25., 156., 163., 169., 171., 177., 184., 187., 192., 201., 205., 225., 472.lpp. u.c.)

Redzi citādāk! JSPA. Rīga, 2013. Pieejams: https://jaunatne.gov.lv/wp-content/uploads/2020/07/metodiskais_materials_par_neformalas_izglitibas_jedzienu_un_jauniesu_lidzdalibas_principiem_redzi_citadak.pdf

SALTO. ETS Competence Model for Youth Workers to Work Internationally. Pieejams: <https://www.salto-youth.net/rc/training-and-cooperation/tc-rc-nanetworktcs/youthworkers-competence-model/>

Schwarz, Norbert. 2004. Retrospective and Concurrent Self-Reports: The Rationale for Real-Time Data Capture. Pieejams: https://dornsife.usc.edu/assets/sites/780/docs/schwarz_retrospective_self-reports_mdc_2007.pdf

Sņikere, S., Koroļeva, I., Aleksandrovs, A., Kārklīņa, I. 2010. *Pētījums par jauniešu apmācību vajadzībām un interesēm attālos vai mazattīstītos reģionos*, Socioloģisko pētījumu institūts. Pieejams: https://www.izm.gov.lv/lv/petijumi-0/271_0.pdf

Study on the impact of Non-Formal Education in youth organisations on young people’s employability. Pieejams: <https://www.youthforum.org/files/Study2C20No-Formal20Education.pdf>

Valsts Izglītības informācijas sistēma. Iestāžu reģistrs. Pieejams: <https://www.viis.gov.lv/registri/iestades>

Valsts Izglītības informācijas sistēma. Izglītības programmu reģistrs. Pieejams: https://www.viis.gov.lv/registri/izglitibas_programmas

Valsts kontrole. Iedzīvotāju līdzdalība – neizmantota iespēja kvalitatīvu lēmumu pieņemšanai pašvaldībās. Revīzijas ziņojums. 2023. Pieejams: https://www.lrvk.gov.lv/lv/getrevisionfile/29652-LYOaCJdhwHHIAmJf_YBTLUHqC_qQHoj.pdf

Valsts kontroles revīzijas ziņojums. Valsts atbalsts pieaugušo izglītībai – valstisks vai personisks ieguvums. Avots: https://lrvk.gov.lv/lv/getrevisionfile/29674-aXG8JkMeWey4rSzxQU_G5KPDJZNNLrEm.pdf

Viedās specializācijas stratēģija: <https://www.izm.gov.lv/lv/viedas-specializācijas-stratēģija>

VISC metodiskie materiāli. Pieejams: <https://registri.visc.gov.lv/intizglitiba/metmat.shtml>

Youthpass un pārveidotās pamatkompetences. Avots: <https://www.youthpass.eu/downloads/13-62-433/Youthpath%20Pamatkompetences%202020.pdf>

Žaļaiskalne, A. Vadlīnijas neformālās izglītības programmu izstrādei. IZM. 2024. Pieejams: https://rezekne.lv/wp-content/uploads/2024/01/Vadlinijas_istenotajiem_neformalas_izglitibas_programmu_izstradei.pdf

9.5. Pētījuma kopsavilkums angļu valodā

About the research

The purpose of this research was to map the non-formal education offer in youth work in Latvia and to analyse how it responds to the interests and needs of young people supporting their transition into the independent life and the acquisition of skills and abilities necessary for the labour market.

In the first stage of this study, data and information were collected by implementing several research activities with each of the target groups involved in the field.

First, a sociological and statistical study was carried out to analyse the offer of non-formal education in youth work. Secondly, the opinions of employers on the importance of non-formal education for young people was studied. Thirdly, young people's opinions and evaluations related to non-formal education were collected.

In addition, a contextual description of the non-formal education was prepared, which provides an overview of the place of non-formal education in the context of lifelong learning, its various definitions, its role in working with young people and other aspects, including the actualization of the challenges of demarcation of non-formal education from other forms of education.

As an additional activity, the opinions of non-formal education providers in youth work were collected in the form of group interviews.

In the second stage of the research, an in-depth analysis of the obtained information and data was carried out, including the evaluation of the coincidences and differences of the opinions of the various target groups involved.

Based on this analysis, an assessment was made of the offer of non-formal education in youth work in Latvia and how it responds to the needs and interests of young people and employers. As a result, the proposals for future policy planning and adopting examples of good practices were prepared.

The research was carried out from September 2023 to April 2024, and it was implemented by the association of persons, which consists of the Latvian Academy of Culture, Ltd. R.EDucation and the organization "NEXT".

Main conclusions

The definition and scope of non-formal education

- There are various definitions of non-formal education (hereinafter – NFE) in the regulatory framework at the national level in Latvia, which differ from each other both in terms of the definition's detail or generality, and in terms of the scope of content and methods of NFE. Different existing definitions determine different interpretations of the scope of NFE. For example, the definition given in the Youth Law does not include the definition of NFE as an organized process, while the definition in the Education Law does. The NFE definition included in the Development Guidelines of the Education 2021–2027, refers to the NFE programs

without specifying whether also short-term activities that are implemented outside the programs (and which are the majority of NFE in the field of youth work) should also be considered and referred as NFE. It becomes especially problematic for collecting and analysing the NFE offer, when methodologically a clear division of the researched object is required. In the case of general definitions, each informant can interpret differently which activities are or are not considered as NFE (for example, creative workshops, hobby activities, lectures, etc. – based on the methods used in them, each of these activities can be interpreted as NFE in one case, but not in another). Therefore, the challenges in this research were related to both the lack of a common understanding and interpretation of what non-formal education is and what it is not, as well as the structuring of the types, methods, and content of non-formal education.

The challenges of identifying non-formal education offer

- From a statistical point of view, the most significant challenge is the fact that there is currently no common registration of the NFE activities in Latvia. Neither local governments nor non-governmental sector organizations list separately (or even record at all) the numbers of specific NFE activities and young people involved. The only exception is NFE activities that are implemented within the framework of specific funding programs, where detailed registration lists are required, but these activities make up a small part of the total NFE activities' offer and there is no system that collects them altogether. The offer of registered NFE programs can be known, although it is not collected centrally at the national level but is available in each municipality separately. On the other hand, there is currently no registration and therefore no statistics of all other NFE activities, especially in youth field.
- Therefore, in the current situation, it is not possible to obtain fully detailed data on each NFE activity and the number of young people involved in them. For these reasons, within the framework of this study, a methodology was used which provided collection of summarizing data on the overall offer of NFEs. This allows to characterize the overall situation in the NFE offer but does not allow to obtain a comprehensive database that would include data on each of the NFE activities in a certain period.

Description of the non-formal education offer in youth work

- The most popular sources of funding for NFE activities are project grant competitions at municipalities (indicated by 55% of NFE providers), local government grants or subsidies (50%), funding from the Erasmus+ program (39%), funding from the State Youth Policy Program (37%). Every fourth NFE implementer indicates the European Solidarity Corps program as a source of funding, as well as the fees and donations of NFE activity participants. Various other funding sources are indicated much less often. In general, these data show that the youth work sector rarely attracts funding from outside the sector (for example, in tenders for projects of the Social Integration Fund, other EU programs, etc.).
- 15% of NFE providers indicated that they do not have any data on the age groups of young people involved in their NFE activities. The others have given a rough estimate. The total number of children and young people in the age group up to 25, who are indicated by the implementers as being involved in NFE activities

in 2023, is 47,6 thousand persons. 21,1 thousand participants are children of primary education age and young people up to the age of 16. 17,9 thousand participants are high school age group up to the age of 18. And only 8,6 thousand are young adults under the age of 25. The NFE implementers indicated that adults over the age of 25 have also been involved in the activities, and their total number in 2023 was 5,9 thousand.

- It is possible to attribute the specified numbers of children and young people involved in NFE activities to the total number of children and young people in Latvia in specific age groups. Such data comparison shows that in 2023 approximately 13% of all children and young people aged 7 to 25 were involved in NFE activities. But there are significant differences in different age groups. In the age group of children of primary education, 11% were involved in NFE activities, in the age group of young people of secondary school age, 45% were involved, and in the age group of adult youth, only 6% were involved.
- The most organized activities were creative workshops (1,631), hobby activities (1,077), cultural events and activities (898), sport and active recreation activities (768) and training (738). The activities that were organized a little less often were outdoor activities (447), discussions and think tanks (435), and seminars (398), and voluntary work (328). Relatively rarely were organized such NFE activities as conferences (104), camps (163) and project-writing events (186).
- As well as the types of activities, the topics in NFE activities also have been diverse. The majority of NFE implementers have organized NFE activities on such topics as culture and art (70%), sports and active recreation (67%), environment, nature, and climate (63%), and social inclusion (59%). Relatively often, NFE implementers have also organized activities on employment and career education (55%), personal competences (55%), mental health and wellbeing (52%), digital skills (52%), and civil society (51%). Policy-related activities have been implemented by 31% of NFE providers. Meanwhile, only a small part of NFE implementers organized activities on gender equality (20%), minorities (22%), and human rights (23%).

Recognition of non-formal education

- Until now, there has not been a comprehensive recognition system for NFE introduced in Latvia which has been one of the challenges in the field for a long time. Currently, it is possible to receive a certificate of the completion of any registered NFE program in accordance with the Cabinet Regulation No. 395 “Procedures for Issuing Permits for the Implementation of a Non-formal Education Programme”. Meanwhile in the youth work sector, the participants of the projects implemented within the framework of the EU programs Erasmus+ and European Solidarity Corps, can receive a Youthpass certificate. In all other NFE activities, there is no united or centralized approach of the recognition of acquired competences.
- Organizations or municipalities sometimes create their own learning recognition tools. The data obtained in the survey for NFE providers carried out as part of this study, show that 52% of NFE providers have issued some kind of a certificate to their participants for the participation in NFE activities, 50% have provided recommendations or reviews, every third NFE implementer has issued a Youthpass, while 8% have used another type of confirmations – letters of appreciation, diplomas, acknowledgements. 8% indicated that they

do not use any NFE recognition tools. In general, this shows that non-formalized forms of NFE recognition exist, and they are widely used, however, they are only informative in nature and are not binding on employers or educational institutions.

Challenges of NFE implementers in youth work

- In the survey, NFE providers were asked to indicate the most significant challenges in the development and implementation of NFE activities. The challenge that NFE implementers pointed out the most, was the low interest and low activity of young people (this is mentioned by 49% of respondents). Every third informant pointed out the lack of funding as a challenge. There were also mentioned such challenges as lack of trainers on specific topics (16%), problems of identifying the interests and wishes of young people (14%), lack of workers (12%), insufficient knowledge about NFE (10%), negative attitude of society, parents and teachers (9 %), staff overload and lack of time (7 %).

Compliance of the offer of non-formal education in youth work with the EU Council recommendation on key competences in lifelong learning

- The Council of the EU has created key competence framework¹⁴⁶ where the key competences have been defined that are necessary for personal and professional development, social inclusion, and active citizenship, as well as for maintaining a sustainable and healthy lifestyle. In the Annex of the Recommendation on key competences in lifelong learning "Key Competences for Lifelong Learning – a European Reference Framework", eight basic competences are defined: (1) Literacy competence, (2) Multilingual competence, (3) Mathematical competence and competence in natural sciences, technology and engineering, (4) Digital competence, (5) Personal, social and learning to learn competence, (6) Citizenship competence, (7) Entrepreneurial competence, (8) Cultural understanding and expression competence.
- In this aspect, it can be observed that the majority of NFE providers have organized activities that develop four key competences: Personal, social, and learning to learn competence (76% of providers), Citizenship competence (74%), Cultural understanding and expression competence (73%), and Digital competence (61 %). About half of NFE implementers have included the development of entrepreneurial competence in their activities (47%). Meanwhile three key competences are relatively less often included in the NFE activities: literacy competence (38%), mathematical competence (40%), and multilingual competence (43%).
- In general, it can be observed that the number of NFE activities is significantly lower in the aspect of lifelong learning key competences than in the types and topics of activities – this could indirectly indicate that the approach of key competences is rarely used as a framework for activity development in the youth work sector.

---

¹⁴⁶ Council recommendation (22 May 2018) on key competences for lifelong learning. Available: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2018.189.01.0001.01.ENG&toc=OJ:C:2018:189:TOC

- The challenge of connecting NFE activities with the framework of lifelong learning key competencies may be connected to the NFE implementers' ability or inability to develop and communicate this type of activity to young people in an engaging way. Sometimes the training of valuable topics with high-quality content sounds too serious or non-binding in the perception of young people, like the formulation of these competencies, so it is also necessary to think about the suitable form and approach according to the age and interests of the target group. In the audit report on citizens' participation, also the State Audit Office of the Republic of Latvia points out the need for local governments to improve the way they communicate with young people¹⁴⁷.

Compliance of the offer of non-formal education in youth work to the needs of the labour market, based on the opinion of employers

- Employers currently do not attach a significant role to the competences acquired within the framework of NFE, because, first, they cannot be clearly separated from any other educational process and common competencies and personality traits of young people, and, secondly, there is currently no systematic approach to the recognition of NFE, which would allow employers to "see" precisely the role of NFE in the context of youth education and experience. In general, it can be concluded that employers understand the nature and activities of NFE, at the same time, the importance of NFE is interpreted based on the internal work and learning culture of each employer, as well as the personal experience of specific employer representatives in relation to non-formal education.
- Employers' representatives admit that during the employee selection process, a lot of attention is paid to candidates' general skills ("soft skills"). Employers mention communication, analytical and systemic thinking, as well as project management as the most important competencies that young people lack. These competencies young people could develop successfully through NFE activities.
- The labour market is currently in high demand for digital competencies related to programming, artificial intelligence, virtual reality, robotics, social network algorithms, automation, etc. In the opinion of employers, many digital competences that are relevant in the labour market, young people could effectively learn within the framework of NFE, for example, specific IT skills.
- The existence of formal confirmations and certificates about gained NFE experiences is not very important for employers, but formal confirmations can be an additional bonus when a young person is applying for a position in the labour market. It is important that the certificate is issued not only about the participation, but it clearly indicates the acquired competences.
- Employers point out that it is essential to create a quality standard of acquired competences in the NFE, which would certify that the implemented activities have ensured the acquisition of specific competences (for example, to systematize and provide a united assessment of the acquired competences, similar to the

¹⁴⁷ Available: https://www.lrvk.gov.lv/lv/getrevisionfile/29652-LYOaCJdhwHHIAmJf_YBTLUHqC_qQHhoj.pdf

common European level language proficiency detection system). The existence of such quality standard would give the employers more confidence in the quality and added value of the NFE.

- In the survey, NFE providers were asked to indicate which skills required in the labour market have been included in their NFE activities. The survey included 18 specific skills that were identified as being in demand in the labour market, according to several labour market studies that have been implemented before. In general, it can be concluded that the majority of NFE implementers state that their activities were focused on most of the personal skills required on the labour market (personality traits, creativity, self-initiative, etc.), but less often on specific skills (programming skills, language skills, digital skills, project management, etc.). The absolute majority of NFE providers indicate that, within the framework of the activities, young people were able to develop teamwork skills (91%), communication skills (85%), creativity (80%), self-initiative (78%), and the desire to develop and learn (75%). Relatively less often was indicated that during NFE activities it was possible to learn English (39%), Latvian (40%), accuracy (41%), and stress resistance (44%). Most rarely, in only 7%, they have indicated that programming skills were learned during these activities.

Compliance of the non-formal education offer with the needs and interests of young people, based on young people's opinion

- The study concluded that young people lack knowledge and understanding of the concept of NFE and its forms, and in general young people do not use this concept. The lack of understanding about the NFE concept made it difficult for young people to reflect specifically on the offer of NFE and its compliance with their interests, and this was one of the most significant methodological challenges during the implementation of this study with the target group of young people. It is easier for young people to reflect on the ways in which they operate and what kind of activities they engage in, but it is more difficult to evaluate the quality and accessibility of the content of NFE in general. The active and involved young people believe that everything is at an appropriate level for them, but they are not able to reflect on missing opportunities, because they are unable to separate NFE activities from any other activities.
- Active young people want to step out of the "bubble" they already know and to realize themselves in a different environment, they are attracted to real-life environment, to something different than usual methods experienced at school where hierarchical relationships are formed (including assessment and physical classroom arrangement). That's why young people value NFE activities and youth activities in general that take place outside of school and expand their horizons and circle of acquaintances.
- Young people are motivated to engage in youth activities (including non-formal education) in the long-term not only because of the possibility of self-realization and stepping out of the usual formal education framework, but they also value equal treatment, safe environment to create new ideas, informal atmosphere where youth workers and other young people are responsive and listen to them, make them feel appreciated and accepted (the environment should be different from school, with a possibility of self-expression and sharing ideas, and this requires an open and responsive youth worker or other adult who works with young people).

- In general, young people prefer active events, full of action, rather than educational ones in the traditional sense. Therefore, in the context of young people's activities, they are more connected to activities that are not included in non-formal education (but may contain its elements) – sport events, active leisure time activities. Some active young people are also attracted to educational type events (lectures, forums); however, they should include interactive elements to keep the attention and interest of young people. Therefore, in the development and implementation of NFE activities, a significant challenge is to combine young people's desire for active and entertaining events with the educational dimension of NFE.
- The opinions of young people gathered in this study show that the content and topics of activities are often secondary for young people, while being with peers and socializing is more important. At the same time, young people mention certain topics as relevant and interesting to them – reproductive health and sexuality, addictions, mental health and psychology, career development, military topic, communication (speaking and written) skills development, project writing, time planning, financial and budget management, development of creative skills, exploration of other cultures. As shown in the summary of the NFE offer in this study, these are the topics on which NFE activities are currently implemented relatively rarely.
- The young people themselves do not directly associate NFE (and any other out-of-school) activities with the acquisition of competencies potentially useful in the labour market. They describe the benefits more as horizontal, covering personal growth and the ability to navigate the world, rather than aimed at improving specific skills or knowledge for pre-identified needs in the context of the labour market.
- The availability of NFE activities is more problematic for those young people who live further from the centre of the municipality. In the centre of the municipality, the NFE offer range is wider, but for young people who are living further away there are sometimes limited possibilities to get to the activities (due to financial reasons, transport timetables, lack of time, etc.).
- The involvement of young people in NFE activities is influenced by the general attitude of formal education (by schools and teachers) towards NFE. In this study, young people have often indicated that teachers are not responsive to the activities of young people outside of school and perceive these activities as entertainment that young people should not spend so much time on. Accordingly, active young people lack the support from the school side to engage in NFE activities, and sometimes there is even resistance to such involvement.

Suggestions

- 1) Use a single definition of NFE in the context of youth work in the regulatory framework. To specify the definitions of non-formal education included in the Education Law, the Youth Law, the Guidelines for Children, Youth and Family Development for 2022–2027, the Guidelines for Educational Development 2021–2027 "Future skills for the future society", and in the Cabinet Regulation No. 1047 "Procedures for the Training of Youth Affair Specialists", and to use one single NFE definition in the context of youth work in all of them.

- 2) Develop NFE methodological material for the field of youth work, providing an explanation and interpretation of the scope of NFE in the context of youth work (especially in the aspect – NFI programs and other (short-term) activities of NFI), including specific examples.
- 3) Implement the communication activities in the youth work sector related to the Cabinet Regulation No. 395 “Procedures for Issuing Permits for the Implementation of a Non-formal Education Programme” – explaining the opportunities, duties, and quality standards when developing and delivering NFE programs.
- 4) Consider the possibilities of developing a unified data collection methodology and data collection system for local governments, so that comprehensible data from local governments on NFE topics and participants are regularly collected for centralized accounting of the NFE offer, at least for such NFE program offers and/or activities that are implemented using state and foreign programs’ funding.
- 5) Create an assessment mechanism at the national level (certificates, acknowledgments, confirmations or similar) for the assessment and recognition of competences acquired within the framework of NFE for such NFE activities where currently recognition tools are not available (apart from participation in registered NFE programs and participation in international Erasmus+ projects); it would also provide an indirect benefit – a possibility of collecting more accurate data of the number of young people involved in NFE and their acquired competences.
- 6) If a systemic NFE recognition tool is developed and introduced, consider the desire of employers to include the proof of learning certain competencies in this tool.
- 7) Promote a greater recognition of NFE both in society as a whole and specifically in such target groups as young people, educators, and parents, thereby indirectly promoting the demand for NFE activities; during the awareness raising, it is important to emphasize the practical benefits for young people when participating in NFE activities; involve young people in the creation and implementation of the NFE activities using the peer-to-peer method.
- 8) Ensure regular and successive (so that it is possible to continue the activities that have already been started) funding for NFE activities within the framework of the National Youth Policy Program.
- 9) Provide training and further education for NFE trainers on topics that are defined as youth work priorities at the national level; as well as in the skills of outreaching young people and applying the peer-to-peer method.
- 10) Inform and explain to the youth work sector the importance of the EU Council's key competence framework in the context of NFE, promoting its wider use when developing and implementing NFE activities.
- 11) Promote a greater connection of the NFE content with the framework of lifelong learning key competences in such NFE activities that are carried out within the framework of State funding, for example, by prioritizing those applicants who can provide it.
- 12) Provide NFE implementers with training (and/or experience exchange opportunities, and methodological material) on linking NFE activities with the framework of lifelong learning key competencies.

- 13) Provide NFE providers with training (and/or experience exchange opportunities and methodological material) on communicating the NFE offer to young people in an engaging way (according to different age groups).
- 14) Explain to employers NFE's current and potential investment in the acquisition of skills necessary for the labour market and the professional development of young people; use practical examples in communication about NFE activities and competencies' benefits for young people and the labour market.
- 15) Involve employers and representatives of employers' organizations in strategic planning of NFE development, designing activities and defining the priorities of supported NFE activities, thus ensuring greater connection of the NFE with the needs of the labour market.
- 16) For the NFE activities that are carried out within the framework of state funding, promote a greater connection of NFE content with the competences required by the labour market, for example, by prioritizing those applicants who can provide it.
- 17) Inform young people about NFE, explaining its nature and activities, in this way promoting the recognition of the NFE and indirectly also increasing the demand for NFE among young people.
- 18) Provide training (and/or experience exchange opportunities and methodology material) to NFE implementers on how to work with young people who are harder to reach by sharing specifics and appropriate approaches on how to develop and communicate NFE activities that they are more engaging for these target groups.
- 19) Develop recommendations and methodological materials for NFE providers on creating such NFE offer that meets the interests of young people (defining the recommended types of activities, the methods used, thematic content and other aspects).
- 20) At the municipal and at the national level conduct periodic research (for example, combining with youth field studies) on the current needs of young people in the field of NFE and, based on the conducted research, define the priority thematic directions with which the activities supported within the framework of municipal and state budget funding are coordinated.
- 21) Promote the NFE activities in mobile youth work.
- 22) Educate teachers and school staff about the importance and possibilities of NFE for the growth of young people, as well as the importance of NFE in the context of the overall education system and lifelong learning.

9.6. Pētījuma anotācija

Pētījuma mērķis, uzdevumi un galvenie rezultāti	Pētījuma mērķis ir izpētīt Latvijā īstenotās neformālās izglītības darbā ar jaunatni piedāvājuma atbilstību jauniešu interesēm un vajadzībām patstāvīgai dzīvei un darba tirgum nepieciešamo prasmju un iemaņu apguvei. Pirmkārt, tika īstenota neformālās izglītības darbā ar jaunatni piedāvājuma socioloģiska un statistiska izpēte – tās rezultāti apkopoti ziņojuma 3. nodaļā. Otrkārt, tika pētīts darba devēju viedoklis par neformālās izglītības nozīmi jauniešiem – rezultāti apkopoti 4. nodaļā. Treškārt, tika apzināti jauniešu viedokļi un vērtējumi saistībā ar neformālo izglītību – tā
--	---

	rezultāti apkopoti ziņojuma 5. nodaļā. Treškārt, kā papildu aktivitāte tika īstenota neformālās izglītības nodrošinātāju viedokļu izpēte – tās rezultāti apkopoti ziņojuma 6. nodaļā. Papildus tika sagatavots arī neformālās izglītības tēmas kontekstuāls raksturojums, kas sniedz pārskatu par neformālās izglītības vietu mūžizglītības kontekstā, tās dažādajiem definējumiem, lomu darbā ar jaunatni un citos aspektos, tai skaitā aktualizējot neformālās izglītības demarkācijas no citiem izglītības veidiem izaicinājumus (ziņojuma 2. nodaļa).
Galvenās pētījuma tēmas	Neformālās izglītības raksturojums Neformālās izglītības darbā ar jaunatni piedāvājums Latvijā Darba devēju viedoklis par neformālās izglītības nozīmi jauniešiem Jauniešu vajadzības un intereses saistībā ar neformālo izglītību Neformālās izglītības īstenotāju viedokļi
Pētījuma pasūtītājs	Izglītības un zinātnes ministrija.
Pētījuma īstenotājs	Personu apvienība “Latvijas Kultūras akadēmija, SIA R.Education un Biedrība „NEXT””.
Pētījuma īstenošanas gads	2023.-2024.
Pētījuma finansēšanas summa un finansēšanas avots	16 524,64 EUR, neieskaitot pievienotās vērtības nodokli. Finansētājs: Izglītības un zinātnes ministrija.
Pētījuma klasifikācija	Padziļinātas ekspertīzes pētījums.
Pētījuma ģeogrāfiskais aptverums	Visa Latvija.
Pētījuma mērķa grupa/-as	Jaunieši, darba ar jaunatni īstenotāji, darba devēji.
Pētījumā izmantotās metodes atbilstoši informācijas ieguves veidam	
1) tiesību aktu vai politikas plānošanas dokumentu analīze	Jā
2) statistikas datu analīze	Jā
3) esošo pētījumu datu sekundārā analīze	Jā
4) padziļināto/ekspertu interviju veikšana un analīze	Jā
5) fokusa grupu diskusiju veikšana un analīze	Jā
6) gadījumu izpēte	Nē
7) kvantitatīvās aptaujas veikšana un datu analīze	Jā
8) citas metodes (norādīt, kādas)	Nē
Kvantitatīvās pētījuma metodes:	
1) aptaujas izlases metode	Paš aizpildāmas elektroniski programmētas datu formas-anketas
2) aptaujāto/anketēto respondentu/vienību skaits	152
Kvalitatīvās pētījuma metodes:	
1) padziļināto/ekspertu interviju skaits	53
2) fokusa grupu diskusiju skaits	11
Pētījuma pasūtītāja kontaktinformācija	IZM Politikas iniciatīvu un attīstības departamenta projektu koordinatore Marija Vlasenko, tālrunis: +371 67047774, e-pasts: marija.vlasenko@izm.gov.lv
Pētījuma autori (autortiesību subjekti)	Gints Klāsons, Sintija Lase, Līga Vinogradova, Vilis Brūveris, Laura Brutāne